

**UCHWAŁA NR XXIV/182/2025
RADY MIASTA ŁUKÓW**

z dnia 19 września 2025 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153) oraz art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 278), w nawiązaniu do Uchwały Nr XX/159/2025 Rady Miasta Łuków z dnia 25 czerwca 2025 r. w sprawie przystąpienia do zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030, Rada Miasta Łuków, uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się zmieniony Gminny Program Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

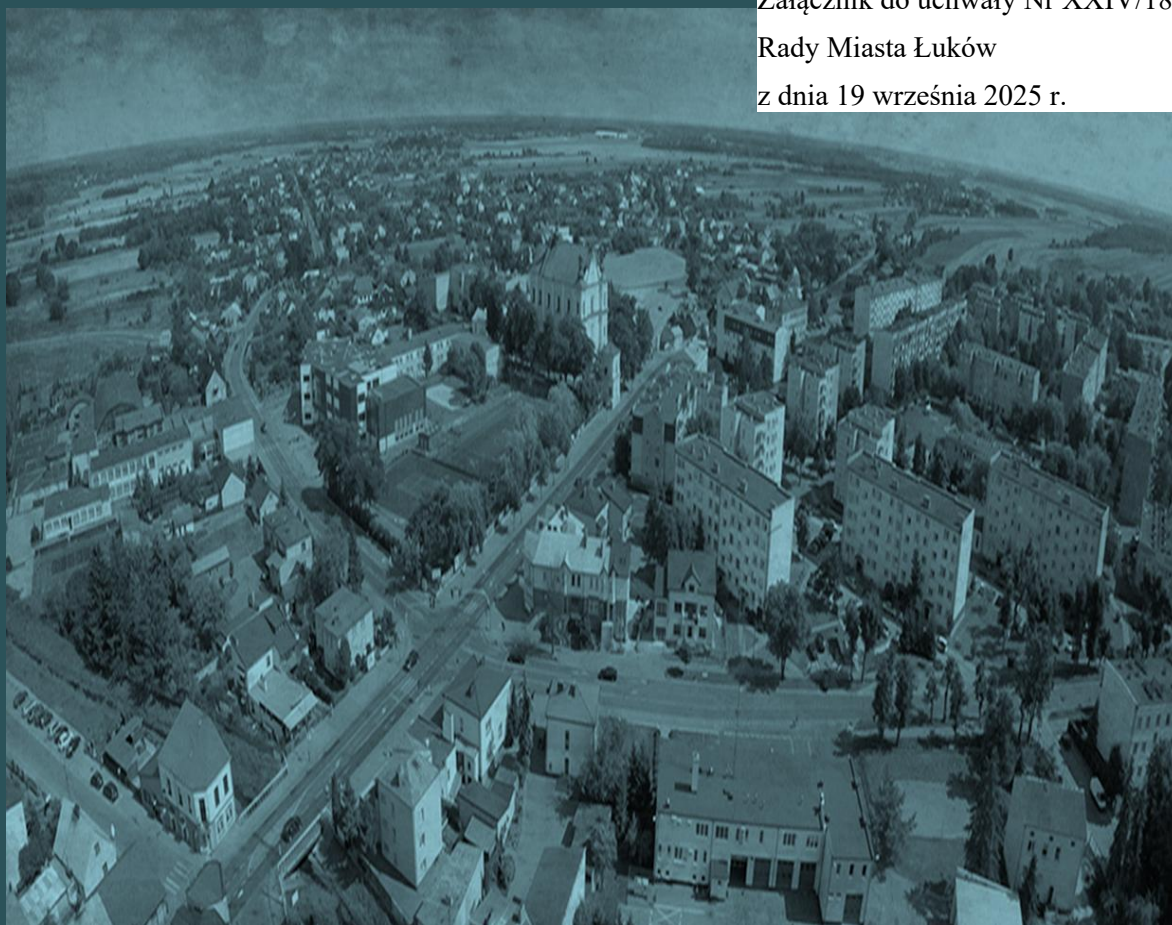
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Łuków.

§ 3. Traci moc Uchwała Nr VII/49/2024 Rady Miasta Łuków z dnia 16 września 2024 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Artur Czubaszek

GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA ŁUKÓW NA LATA 2023-2030

Opracowanie:

Miasto Łuków we współpracy
z Regionalnym Centrum Kompetencji

Spis treści

GLOSARIUSZ	5
WPROWADZENIE	10
1. ZASADY PRAC NAD PROGRAMEM.....	12
1.1. Logika prac nad Programem.....	12
1.2. Ocena dotychczasowych procesów rewitalizacji	15
1.3. Opis procesu zaangażowania interesariuszy	18
1.3.1. Narzędzia i formy włączania interesariuszy	19
1.3.1.1. Konsultacje ws. wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	19
1.3.1.2. Przystąpienie do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030	23
1.3.1.3. Konsultacje społeczne dotyczące potrzeb inwestycyjnych, proponowanych projektów i działań rewitalizacyjnych.....	24
1.3.2. Komunikacja z interesariuszami.....	27
1.3.3. Konsultacje społeczne przy zmianie Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2026-2030	27
2. POWIĄZANIA Z POLITYKĄ MIASTA	30
2.1. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Łukowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2020-2030.....	30
2.2. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łuków (PGN)	34
2.3. Program Ochrony Środowiska dla Miasta Łuków na lata 2021-2024 z perspektywą do 2028 roku. (POŚ)	36
2.4. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łuków.....	41
2.5. Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi	46
3. POGŁĘBIONA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI	49
3.1. Delimitacja obszaru rewitalizacji Miasta Łuków.....	49
3.2. Metodyka pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji	55
3.3. Diagnoza zjawisk społecznych	58
3.3.1. Demografia	58
3.3.2. Bezrobocie	61
3.3.3. Ubóstwo	64
3.3.4. Zasoby pomocy społecznej oraz instytucje rynku pracy	70
3.3.5. Udział w życiu społecznym i życiu publicznym	73
3.3.6. Przestępczość.....	79
3.4. Diagnoza zjawisk gospodarczych.....	82
3.4.1. Podmioty gospodarcze.....	82
3.4.2. Aktywność gospodarcza mieszkańców	84
3.5. Diagnoza zjawisk środowiskowych	87
3.5.1. Zasoby przyrodnicze.....	87

3.5.2.	Zanieczyszczenie powietrza	90
3.5.3.	Klimat akustyczny.....	95
3.5.4.	Zanieczyszczenie wód	99
3.5.5.	Charakterystyka funkcjonalno-przestrzenna obszaru rewitalizacji.....	100
3.6.	<i>Diagnoza zjawisk funkcjonalno-przestrzennych</i>	104
3.6.1.	Zasoby i zagrożenia dotyczące dziedzictwa kulturowego	104
3.6.2.	Dostęp do usług	108
3.7.	<i>Diagnoza zjawisk technicznych</i>	110
3.7.1.	Stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną	110
3.7.2.	Stan zasobu mieszkaniowego Miasta	112
3.7.3.	Budynki użyteczności publicznej	113
3.8.	<i>Podsumowanie diagnozy</i>	114
4.	WIZJA I CELE PROCESU REWITALIZACJI.....	117
4.1.	<i>Wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji</i>	117
4.2.	<i>Cele procesu rewitalizacji i kierunki działań</i>	119
4.2.1.	Cele procesu rewitalizacji.....	120
4.2.2.	Główne kierunki działań w ramach poszczególnych celów.....	121
5.	PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE	122
5.1.	<i>Założenia ogólne</i>	122
5.2.	<i>Karty przedsięwzięć rewitalizacyjnych</i>	127
5.3.	<i>Charakterystyka pozostałych -nieumieszczonych na liście podstawowej -dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych</i>	174
5.4.	<i>Mechanizmy zapewnienia komplementarności między przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi</i>	178
5.4.1.	Komplementarność przestrzenna	178
5.4.2.	Komplementarność problemowa	179
5.4.3.	Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	182
5.4.4.	Komplementarność międzyokresowa	184
5.4.5.	Komplementarność źródeł finansowania	185
5.4.6.	Korelacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	186
6.	SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE PROGRAMU	192
6.1.	<i>Ramy finansowe realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	193
6.2.	<i>Potencjalne źródła finansowania Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	197
6.2.1.	Środki europejskie.....	197
6.2.2.	Środki krajowe	202
6.2.3.	Środki międzynarodowe	205
7.	STRUKTURA ZARZĄDZANIA PROGRAMEM	206
7.2.	<i>System instytucjonalny</i>	207
7.2.1.	Koordinacja realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030.	208
7.2.2.	Koordinacja realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych	212
7.3.	<i>Współpraca ze stroną społeczną i otoczeniem gospodarczym</i>	213

7.4.	<i>Harmonogram realizacji i koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji</i>	215
7.4.1.	<i>Koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji</i>	215
7.4.2.	<i>Harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	217
8.	SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU	219
8.1.	<i>Monitorowanie postępów realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	220
8.2.	<i>Ocena aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji - ewaluacja</i>	222
8.3.	<i>Postępowanie w razie stwierdzenia konieczności modyfikacji Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	226
9.	ZMIANY ZWIĄZANE Z WDRAŻANIEM GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	228
9.1.	<i>Zmiany w uchwałach dotyczących polityki mieszkaniowej Miasta</i>	228
9.2.	<i>Zmiany dotyczące planowania i zagospodarowania przestrzennego</i>	229
9.3.	<i>Inne zmiany zapewniające zgodność z regulacjami i stanem prawnym</i>	231
9.3.1.	<i>Prawo wodne</i>	231
9.3.2.	<i>Ochrona przeciwpożarowa</i>	235
9.3.3.	<i>Transport kolejowy</i>	236
9.3.4.	<i>Ochrona środowiska</i>	237
9.3.5.	<i>Ochrona krajobrazu kulturowego</i>	241
SPIS TABEL:		242
SPIS RYCIN:		243
SPIS FOTOGRAFII:		244
SPIS WYKRESÓW:		245
ZAŁĄCZNIKI:		246

GLOSARIUSZ

Rewitalizacja¹ - proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Interesariusze rewitalizacji² – interesariuszami rewitalizacji są w szczególności:

1. mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, społeczne inicjatywy mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego oraz członkowie kooperatywy mieszkaniowej współdziałający w celu realizacji na obszarze rewitalizacji inwestycji mieszkaniowej w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 4 listopada 2022 r. o kooperatywach mieszkaniowych oraz zasadach zbywania nieruchomości należących do gminnego zasobu nieruchomości w celu wsparcia realizacji inwestycji mieszkaniowych³.
2. mieszkańcy gminy inni niż wymienieni w pkt 1;
3. podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
4. podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
5. jednostki samorządu terytorialnego, ich jednostki organizacyjne, oraz organy doradcze i konsultacyjne gminy;
6. organy władzy publicznej;
7. podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Partycypacja społeczna⁴ - przygotowanie, prowadzenie i ocena procesu rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych oraz w pracach Komitetu Rewitalizacji, polegające w szczególności na:

- poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami,

¹ Art. 2 ust 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji z późn. zm.

² Art. 2 ust 2 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji z późn. zm.

³ Dz. U. z 2023 r. poz. 28.

⁴ Art. 5 ust 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji z późn. zm.

- prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji, wynikających z ustawy, oraz o przebiegu tego procesu;
- inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji;
- zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji;
- wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji;
- zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy.

Obszar zdegradowany⁵ –obszar Miasta znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami⁶, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, jeśli występuje na nim ponadto co najmniej jedno z następujących negatywnych zjawisk:

- **gospodarczych** – w szczególności niski stopień przedsiębiorczości, słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw lub
- **środowiskowych** – w szczególności przekroczenie standardów jakości środowiska, obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- **przestrzenno-funkcjonalnych** – w szczególności niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowanie infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub

⁵ Art. 9. ust 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji z późn. zm.

⁶ o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

- **technicznych** – w szczególności degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w *ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*.

Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych, o których mowa powyżej.

Obszar rewitalizacji⁷ - obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację.

Obszar rewitalizacji:

- nie może być większy niż **20% powierzchni Miasta**,
- nie może być zamieszkały przez więcej niż **30% liczby mieszkańców Miasta**,
- może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic,
- może obejmować niezamieszkałe tereny poprzemysłowe, w tym poportowe i powydobywcze, tereny powojenne albo pokolejowe, na których występują negatywne zjawiska, o których mowa w *art. 9 ust. 1 pkt 1–4*, wyłącznie w przypadku, gdy działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym, o których mowa w *art. 9 ust. 1*.

Gminny Program Rewitalizacji⁸ – inicjowany, opracowany i uchwalony przez Radę Miasta, na podstawie *art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

⁷ Art. 10. ust 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji z późn. zm.

⁸ Art. 15. ust 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji z późn. zm.

Gminny program rewitalizacji zawiera w szczególności:

1. szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji, obejmującą analizę negatywnych zjawisk oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie tego obszaru;
2. opis sposobu realizacji przez gminny program rewitalizacji dokumentów strategicznych gminy, w tym strategii rozwoju gminy lub strategii rozwoju ponadlokalnego, oraz strategii rozwiązywania problemów społecznych;
3. opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji;
4. cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk, o których mowa w *art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji*;
5. opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w szczególności o charakterze społecznym oraz gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym, w tym:
 - a. listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji, opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w *ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, o ile dane te są możliwe do wskazania,
 - b. charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, realizujących kierunki działań, o których mowa w pkt 4;
6. mechanizmy integrowania działań, o których mowa w pkt 4, oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
7. szacunkowe ramy finansowe programu rewitalizacji wraz z szacunkowym wskazaniem środków finansowych ze źródeł publicznych i prywatnych;
8. opis struktury zarządzania realizacją programu rewitalizacji, wskazanie kosztów tego zarządzania wraz z ramowym harmonogramem realizacji programu;
- 8a. opis sposobu zapewnienia udziału interesariuszy w procesie rewitalizacji, w tym w ramach Komitetu Rewitalizacji;
9. system monitorowania i oceny programu rewitalizacji;
10. określenie niezbędnych zmian w uchwałach, o których mowa w *art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie Miasta i o zmianie Kodeksu cywilnego*;
11. określenie niezbędnych zmian w uchwale, o której mowa w *art. 7 ust. 3 ustawy o rewitalizacji*;

12. wskazanie, czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji, o której mowa w art. 25, wraz ze wskazaniem okresu jej obowiązywania;
13. wskazanie sposobu realizacji programu rewitalizacji w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym:
 - a. wskazanie zakresu niezbędnych zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta,
 - b. wskazanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego koniecznych do uchwalenia albo zmiany,
 - c. w przypadku wskazania konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37f ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – wskazanie granic obszarów, dla których plan ten będzie procedowany łącznie z procedurą scaleń i podziałów nieruchomości, a także wytyczne w zakresie ustaleń tego planu;
14. załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji sporządzony na mapie w skali co najmniej 1:5000 opracowanej z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej, a w przypadku jej braku – z wykorzystaniem treści mapy ewidencyjnej w rozumieniu ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne.

WPROWADZENIE

Aby w pełni zrozumieć proces rewitalizacji należy przede wszystkim zauważyć nierozzerwalny związek procesów społecznych z procesami i działaniami gospodarczymi, technicznymi, środowiskowymi czy przestrzenno-funkcjonalnymi, które wpływają na wszystkie sfery rozwoju Miasta. Przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy jest zadaniem własnym gminy, które ma wprowadzić charakter dobrowolny⁹, ale dowodzi odpowiedzialnego planowania, rozwijania i zarządzania nią.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 (GPR 2023-2030) określa granice przestrzenne obszaru rewitalizacji na terenie Miasta jako obszaru kryzysowego, na którym kumulują się problemy społeczne, gospodarcze i przestrzenne. Wizja wyprowadzenia obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego oraz cele rewitalizacji na lata 2023-2030 wskazują kierunki działań Miasta oraz kluczowych interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych pozwalających na przeprowadzenie procesu rewitalizacji, uzyskanie spójności przestrzennej, społecznej i gospodarczej dla poprawy warunków funkcjonowania i rozwoju Miasta oraz wzrostu zadowolenia jego mieszkańców. Jest to dokument, zawierający kompleksową identyfikację wraz z określeniem skali problemów społecznych i rozwojowych Miasta Łuków, ich analizę i diagnozę oraz wskazanie rozwiązań, które problemy te pomogą zniwelować lub rozwiązać. Procesy i działania opisane w Programie będą służyć przeciwdziałaniu fragmentaryzacji przestrzeni Miasta, wyprowadzać wyznaczone obszary z sytuacji kryzysowej, prowadzić do spadku intensywności zjawisk o charakterze dysfunkcyjnym, jak również ograniczania obszarów kryzysowych na terenie Miasta Łuków.

Gminny Program Rewitalizacji dla Miasta Łuków na lata 2023-2030 stanowiąc odpowiedź na zidentyfikowane problemy społeczne na wyznaczonym obszarze rewitalizacji zakłada także poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej poza nim przy założeniu, że działania rewitalizacyjne będą rezonować i stymulować rozwój również na pozostałych obszarach kluczowych dla rozwoju miasta.

Program wyznacza ogólne ramy procesu rewitalizacji, łącząc wszystkie elementy planów rozwoju Miasta, a także zawiera szczegółowy harmonogram działań podejmowanych przez poszczególne podmioty dla osiągnięcia określonych w nim celów.

⁹ Art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji z późn. zm.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków 2023-2030 wskazuje ponadto najbardziej efektywne narzędzia mające na celu przywrócenie spójności społecznej i zrównoważenie procesów rozwojowych. Działania te, zgodnie z wnioskami z diagnozy zjawisk problemowych w Łukowie, mają dotyczyć przede wszystkim poprawy warunków życia, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i aktywizacji zawodowej mieszkańców, wyrównania szans edukacyjnych i rozwojowych dla dzieci i młodzieży, aktywizacji gospodarczej obszaru, wzmocnienia zasobów wewnętrznych i swoistych Miasta. Cele strategiczne i operacyjne szczegółowo opisane w **Rozdziale 4** pozwolą na zrealizowanie tej wizji.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 został opracowany w ramach współpracy Miasta Łuków oraz ekspertów z firmy Regionalne Centrum Kompetencji.

Program został przygotowany z wykorzystaniem metod partycypacji społecznej. W trakcie jego opracowywania zapewniono szeroki udział różnego rodzaju partnerów społecznych oraz przedstawicieli wielu instytucji. Szczególną uwagę poświęcono zapewnieniu kompleksowego i zintegrowanego podejścia do realizacji projektów, przy optymalizacji i koncentracji zasobów finansowych, materialnych i organizacyjnych, a także komplementarności tych projektów, służących wzmocnieniu ich efektów.

Obszar rewitalizacji został wyznaczony na podstawie szczegółowej, opartej na obiektywnych czynnikach analizy, której założeniem było zidentyfikowanie negatywnych zjawisk zachodzących na terenie Miasta.

W trakcie prac nad programem uwzględniono zapisy:

1. *Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji*¹⁰ określającej zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji.
2. Procedury oceny gminnych programów rewitalizacji (GPR) w województwie lubelskim w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027¹¹.
3. Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027¹².
4. *Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027*.
5. Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027, co pozwoli na ułatwienie współpracy samorządu Miasta z władzami Województwa Lubelskiego w zakresie wsparcia procesu rewitalizacji ze środków FEL 2021-2027.

¹⁰ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji z późn. zm.

¹¹ Załącznik do uchwały nr CDXXVI/7499/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 25 stycznia 2023 r.

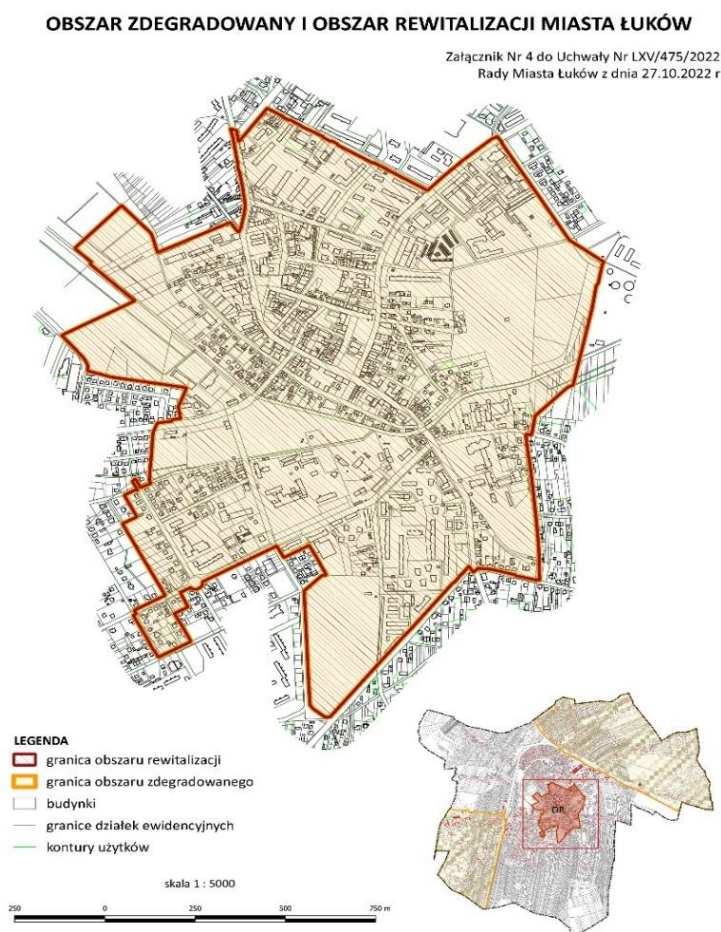
¹² Zasady z dnia 11 sierpnia 2022 roku zatwierdzone przez Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej

1. ZASADY PRAC NAD PROGRAMEM

1.1. Logika prac nad Programem

Pierwszym krokiem prowadzącym do rozpoczęcia procesu opracowywania GPR dla Miasta Łuków było podjęcie decyzji o wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Łuków na mocy *Uchwały Nr LXV/475/2022 Rady Miasta Łuków z dnia 27 października 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Łuków*¹³.

Określenie granic obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zostało poprzedzone szczegółową diagnozą przeprowadzoną dla terenu całego Miasta w oparciu o weryfikowalne oraz obiektywne wskaźniki, które pozwoliły na uwzględnienie uwarunkowań Miasta przy jednoczesnym ujawnieniu negatywnych zjawisk oraz deficytów występujących na jego terenie.

Ryc. 1 Położenie obszaru rewitalizacji w strukturze Miasta Łuków w Gminnym Programie Rewitalizacji na lata 2023-2030

¹³ Dz. U. Woj. Lub. z dnia 10 listopada 2022 r. poz. 5362

Decyzja o przystąpieniu do sporządzenia *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030* została sformalizowana *uchwałą nr LXIX/516/2022 RADY MIASTA ŁUKÓW z dnia 20 grudnia 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków.*

Z uwagi na konieczność modyfikacji przedsięwzięcia podstawowego Nr 5 i Nr 9 w obowiązującym Gminnym Programie Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030 przyjętym uchwałą Rady Miasta Łuków Nr VII/49/202 z dnia 16 września 2024 r. podjęto uchwałą Nr XX/159/2025 Rady Miasta Łuków z dnia 25 czerwca 2025 r. w sprawie przystąpienia do zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 jest dokumentem strategicznym, na podstawie którego Miasto Łuków będzie mogło ubiegać się o dofinansowanie ze środków zewnętrznych na działania zmierzające do wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów miasta znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej.

Nadrzędną zasadą przyjętą w ramach prac nad *Programem* było założenie, że uwzględnia on szeroko pojętą lokalną specyfikę i realia, stanowiąc tym samym odpowiedź na potrzeby lokalnej społeczności zidentyfikowane podczas działań partycypacyjnych. Prace odnosiły się więc do zagadnień i obszarów aktywności, które poprzez realizację w obszarze rewitalizacji będą mogły wywierać pozytywne efekty jako rozwiązania służące całemu miastu i jego mieszkańcom.

W ramach prac nad *Programem* wykorzystano wiedzę i doświadczenie oraz opinie mieszkańców, instytucji i organizacji, które wskazały konkretne problemy i ich rozwiązania istotne dla jego zakresu. Zaliczono do nich zwłaszcza przedstawicieli poszczególnych Wydziałów Urzędu Miasta Łuków oraz jego jednostek organizacyjnych i instytucji kultury. Ich współpraca obejmowała sformułowanie celów procesu rewitalizacji, a następnie kierunków działań i propozycji rozwiązań, które będą mogły zostać wdrożone z związku z jego realizacją.

Niniejszy *Program* określa ramy procesu rewitalizacji, łącząc elementy różnych polityk Miasta i przyjmując zasadę, że istotą tego procesu są zarówno działania inwestycyjne, jak i działania społeczne czy działania o charakterze organizacyjnym, których celem jest osiągnięcie jak najlepszych wzajemnie skorelowanych efektów w ramach wykorzystywania środków publicznych.

Przyjęto, że istotnym elementem *GPR 2023-2030*, w obszarach istotnych z punktu widzenia realizacji wyznaczonych w nim celów procesu rewitalizacji i o ile będzie ona zakładać poprawę efektywności interwencji, będzie kontynuacja działań i aktywności ujętych w *Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2017-2022*, przyjętym *Uchwałą Rady Miasta Łuków Nr XXXVII/268/2017 z dnia 29 czerwca 2017 r.*

W trakcie prac wzięto również pod uwagę uwarunkowania zewnętrzne dotyczące kierunków polityki spójności, a także, co szczególnie istotne, podjęto próbę oceny różnego rodzaju rozwiązań wdrażanych na terenie innych miast, które odnoszono do sytuacji i uwarunkowań lokalnych na terenie Miasta w celu wypracowania najlepszego podejścia dla realizacji celów programu.

1.2. Ocena dotychczasowych procesów rewitalizacji

Miasto Łuków posiada doświadczenia w zakresie prowadzenia procesu rewitalizacji jakim była realizacja *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2017-2022*¹⁴.

Dla Lokalnego Programu Rewitalizacji określona została następująca wizja:

OBSZAR OBJĘTY REWITALIZACJĄ - MIEJSCEM INTEGRACJI I AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ MIESZKAŃCÓW ORAZ MIEJSCEM REKREACJI I WYPOCZYNKU W OPARCIU O POTENCJAŁ ZACHOWANEGO ŚRODOWISKA NATURALNEGO.

W LPR wyznaczono do rewitalizacji dwa podobszary o największej koncentracji problemów, gdzie zaplanowano szereg inwestycji i przedsięwzięć społecznych, których celem było ograniczenie negatywnych zjawisk kryzysowych w różnych sferach (zwłaszcza problemów społecznych) oraz wzmocnienie potencjału rewitalizowanego obszaru w celu harmonijnego i zrównoważonego rozwoju całego miasta.

Ze względu na zbliżony charakter (oba podobszary oddzielone są od centrum miasta liniami kolejowymi) oraz intensywność występowania zjawisk kryzysowych przyjęto spójną dla wskazanych podobszarów wizję ich rewitalizacji, z naciskiem na prace i działania, które wykonane będą na terenie Zalewu Zimna Woda, który stanowi największy zdegradowany teren zielony wraz z przylegającym do niego obszarem rekreacyjnym.

W dokumencie sformułowano oczekiwania efektów zaplanowanych działań:

- poprawa istniejącego wówczas stanu zagospodarowania tego obszaru, poprzez stworzenie terenów, które pozwolą na podejmowanie różnego rodzaju inicjatyw (społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, sportowych, integracyjnych, itp.), w które zaangażowane będą zarówno podmioty publiczne jak i organizacje pozarządowe,
- stworzenie przestrzeni publicznej służącej szerszej integracji oraz aktywizacji mieszkańców,
- zwiększenie aktywizacji społecznej i zawodowej osób i grup zagrożonych wykluczeniem i marginalizacją społeczną (osoby ubogie, bezrobotne, z niepełnosprawnościami) oraz włączenie tych grup w różne wymiary życia społecznego, a także zapewnienie im możliwości szerszego zaspokajania potrzeb życiowych i społecznych, zwiększenia ich kompetencji i umiejętności zawodowych, a tym samym zwiększenia ich konkurencyjności na rynku pracy,
- poprawa oferty szeroko rozumianych usług społecznych (zwłaszcza w obszarze kultury, edukacji, sportu i rekreacji) adresowanej do różnych wykluczonych.

¹⁴ przyjętego Uchwałą Rady Miasta Łuków Nr XXXVII/268/2017 z dnia 29 czerwca 2017 r.

W LPR 2017-2022 wyznaczono cel strategiczny - **POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW ORAZ PRZECIWDZIAŁANIE MARGINALIZACJI ZDEGRADOWANEGO SPOŁECZNIE, EKONOMICZNIE I PRZESTRZENNIE OBSZARU REWITALIZACJI MIASTA ŁUKÓW.**

Dopełnieniem celu strategicznego były wyznaczone cele operacyjne (wspólne dla I i II podobszaru rewitalizacji) i określone dla każdego z nich kierunki działań:

Cel operacyjny		Kierunki działań
I	Zwiększenie aktywności społecznej, kulturowej i sportowej mieszkańców obszaru rewitalizacji.	1. Zwiększenie aktywności i integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. 2. Stworzenie platformy współpracy organizacji pozarządowych w formie Łukowskiego Inkubatora Ekonomii Społecznej. 3. Utworzenie przestrzeni dla pobudzenia aktywności osób starszych i samotnych, z niepełnosprawnościami oraz wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. 4. Modernizacja i rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej obszaru rewitalizacji. 5. Rozwój oferty skierowanej do dzieci i młodzieży. 6. Rozwój całorocznej oferty kulturalnej obszaru rewitalizacji.
II	Zwiększenie jakości przestrzeni publicznej, służącej zaspokojeniu potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji.	1. Poprawa jakości przestrzeni obszaru rewitalizacji oraz przeprowadzenie prac modernizacyjnych budynków mających służyć mieszkańcom obszaru rewitalizacji. 2. Stworzenie przyjaznych dla użytkowników miejsc centralnych, integrujących lokalną społeczność. 3. Poprawa dostępności transportowej i jakości systemu komunikacji. 4. Realizacja inwestycji proekologicznych na obszarze rewitalizacji.
III	Popularyzacja lokalnego dziedzictwa historycznego i krajobrazowego.	1. Zachowanie i promocja walorów historyczno-przyrodniczych obszaru rewitalizacji. 2. Ożywienie i pielęgnowanie miejscowych tradycji historyczno-kulturowych. 3. Kształtowanie postaw proekologicznych dzieci i dorosłych, ukierunkowanych na dbanie o wspólną przestrzeń.

Tabela 1 *Cele i kierunki działań wyznaczone w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2017-2022*

Z listy 46 przedsięwzięć wpisanych do LPR 2017-2022 zrealizowano 22, kolejne są w trakcie realizacji, co wskazuje na ewidentną potrzebę kontynuacji procesu rewitalizacji. Dla Miasta priorytetem procesu rewitalizacji w latach 2017-2022 była rewitalizacja Zalewu Zimna Woda. Inwestycja została zrealizowana w całości ze środków UE oraz środków własnych. W ramach inwestycji nad Zalewem Zimna Woda powstało m.in. Lokalne Centrum Animacji, które cieszy się ogromnym zainteresowaniem wśród mieszkańców w każdym wieku, a organizacje pozarządowe mają dostęp do miejsca, gdzie mogą realizować swoje cele statutowe.

Kontynuacja procesu rewitalizacji rozpoczętego w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2017-2022 umocni osiągnięte już cele procesu oraz, przy uwzględnieniu zasady komplementarności międzyokresowej, pozwoli na dalszą poprawę przestrzeni publicznej, rozwój i wzrost atrakcyjności miasta dla mieszkańców, odwiedzających i potencjalnych inwestorów.

1.3. Opis procesu zaangażowania interesariuszy

Partycypacja społeczna to metoda angażowania lokalnej społeczności w planowanie wszechstronnego rozwoju Miasta, zapewniająca przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji przy aktywnym udziale interesariuszy.

W trakcie prac nad *GPR 2023-2030* starano się maksymalnie wykorzystać potencjał lokalnej społeczności, zwiększając jednocześnie poziom aktywności obywatelskiej poprzez stworzenie przestrzeni do realnego uczestnictwa w procesie tworzenia *Programu*. Po stronie Miasta pozostawiono odpowiedzialność za przekazywanie informacji o uwarunkowaniach branych pod uwagę w procesie podejmowania decyzji.

Konsultacje społeczne prowadzi Wójt, Burmistrz albo Prezydent Miasta.

O rozpoczęciu konsultacji społecznych oraz formach, w jakich będą prowadzone, powiadamia się nie później niż w terminie 7 dni przed dniem ich przeprowadzenia, w sposób zapewniający udział w nich możliwie szerokiego grona interesariuszy, co najmniej poprzez obwieszczenie, ogłoszenie w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie oraz ogłoszenie na stronie podmiotowej Miasta w Biuletynie Informacji Publicznej.

Formami konsultacji społecznych są:

1. zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w szczególności poczty elektronicznej lub formularzy zamieszczonych na stronie podmiotowej Miasta w Biuletynie Informacji Publicznej;
2. spotkania, debaty, warsztaty, spacer studyjny, ankiety, wywiady, wykorzystanie grup przedstawicielskich lub zbieranie uwag ustnych.

Spotkania i debaty mogą być przeprowadzane również za pomocą środków porozumiewania się na odległość, zapewniających jednoczesną transmisję wizji i dźwięku.

Ankiety i wywiady mogą być przeprowadzane również za pomocą środków porozumiewania się na odległość.

1.3.1. Narzędzia i formy włączania interesariuszy

Miasto Łuków, przygotowując się do prowadzenia działań rewitalizacyjnych, podjęło prace zmierzające do uchwalenia *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030*. Zgodnie z *ustawą o rewitalizacji*, pierwszym krokiem takich prac jest wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

1.3.1.1. Konsultacje ws. wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Konsultacje rozpoczęły się Ogłoszeniem Burmistrza Miasta Łuków z dnia 26 sierpnia 2022 r.

WSPÓLNIE O REWITALIZACJI!

**KONSULTACJE SPOŁECZNE W SPRAWIE WYZNACZENIA
OBSZARU ZDEGRADOWANEGO
I OBSZARU REWITALIZACJI W ŁUKOWIE**

**Burmistrz Łukowa zaprasza Państwa do udziału
w konsultacjach społecznych dotyczących wyznaczenia
obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.**

Chcemy poznać Państwa uwagi, opinie i pomysły dotyczące rewitalizacji w Łukowie.

**Konsultacje rozpoczną się
od 05 września 2022 r. i potrwać do 07 października 2022 r.**

Ryc. 2 Ogłoszenie Burmistrza Miasta Łuków z dnia 26 sierpnia 2022 r.

Konsultacje społeczne projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji trwały od **5 września 2022 r. i zakończyły się 7 października 2022 r.** Zgodnie z przepisami *ustawy o rewitalizacji*, ogłoszenie o konsultacjach zostało zamieszczone na 10 dni przed rozpoczęciem konsultacji, tj. 26 sierpnia 2022 r.:

Informacja o konsultacjach społecznych została podana do publicznej wiadomości:

- w Biuletynie Informacji Publicznej (<https://umlukow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=346&p1=szczegoly&p2=1787612>);
- na stronie internetowej Urzędu Miasta Łuków (<http://www.lukow.pl/start/aktualnosci/2876-konsultacje-spoeczne>);
- na tablicy informacyjnej w budynku Urzędu Miasta Łuków;
- na słupach i tablicach ogłoszeniowych znajdujących się na terenie Miasta Łuków;
- na stronie Facebook Miasta Łuków.

Informacja o konsultacjach społecznych była zatem dostępna w różnych formach; starano się dotrzeć z informacją o konsultacjach do możliwie szerokiego grona interesariuszy.

Formy konsultacji

Konsultacje społeczne w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Mieście Łuków odbywały się w kilku formach:

- **Zbieranie uwag w formie papierowej.**

Uwagi na formularzu zgłaszania uwag mogły być wysłane listownie na adres Urzędu Miasta Łuków, ul. Piłsudskiego 17, 21-200 Łuków;

- **Zbieranie uwag w formie elektronicznej.**

Uwagi na formularzu zgłaszania uwag mogły być przesłane na adres e-mail: sekretariat@um.lukow.pl;

- **Otwarte spotkanie konsultacyjne**, które odbyło się w dniu 3 października 2023 r. w siedzibie Urzędu Miasta Łuków o godz. 16.00;

- **Spacer studyjny**, który odbył się na proponowanym obszarze rewitalizacji w dniu 5 października 2023 r. o godz. 16.00.

Ze względu na potrzebę dotarcia do szerokiego grona interesariuszy, zdecydowano się także na zbieranie uwag w formie papierowej (możliwość wysłania uwag listownie), co miało umożliwić wyrażenie opinii osobom nieposługującym się środkami komunikacji elektronicznej. Wydarzenia dla mieszkańców odbywały się popołudniu, aby umożliwić uczestnictwo w nich jak największej grupie zainteresowanych.

Przebieg konsultacji społecznych

Podczas spotkania konsultacyjnego interesariusze informowani byli o istocie rewitalizacji, jej zasadach, przedstawiono przykłady dobrych i złych praktyk, a także dyskutowano o możliwych kierunkach przyszłych działań rewitalizacyjnych. Dyskusja skupiła się przede wszystkim na sposobach i wynikach wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz rewitalizacji, co było tematem konsultacji. Uczestnicy spotkania zwrócili uwagę na potrzebę dodatkowych obsadzeń drzewami, także w obszarze poza obszarem rewitalizacji, co ma wpłynąć pozytywnie na estetykę przestrzeni publicznej.

Podczas spotkania istniała możliwość zapoznania się z mapami obszaru rewitalizacji w Mieście Łuków, a także zgłoszenia uwag.

Spacer badawczy z mieszkańcami: Spacer badawczy (studyjny) stanowi formę partycypacji społecznej wskazaną w ustawie o rewitalizacji. Spacer badawczy stanowi formę głębokiej partycypacji społecznej, ponieważ łączy mieszkańców – użytkowników obszaru rewitalizacji w proces służący diagnozie problemów i potencjałów badanego terenu, pozwala na poznanie ich oczekiwań.

Służy przede wszystkim badaniu przestrzeni, ma na celu rozpoznanie obszaru planowanej interwencji, a także badanie postępów prowadzonych działań. Celem spaceru badawczego jest poznanie stanowiska jednego bądź kilku użytkowników danej przestrzeni, odnośnie do wybranego problemu zdiagnozowanego na badanym terenie, subiektywne wskazanie przez zaangażowaną osobę problemów i potencjałów analizowanego obszaru. Podczas spaceru badawczego jego uczestnicy wskazują na konkretne problemy w danej przestrzeni, mogą dyskutować na temat możliwości rozwiązania problemów, a także nawzajem się poznają i mają poczucie otrzymania realnego wpływu na zapisy programu rewitalizacji.

Podczas kolejnego spotkania, które odbywało się w formie spaceru, zainteresowane osoby dokonały obchodu części proponowanego obszaru rewitalizacji. **Spacer rozpoczął się na Placu Narutowicza, skąd grupa przemieściła się pod budynek Komendy Powiatowej Policji, a następnie na teren będący targowiskiem miejskim.** Dyskutowano na temat charakterystyki tego obszaru, potrzeb i problemów mieszkańców, a także możliwych projektów. Następnie przeniesiono się na teren parafii rzymskokatolickiej Podwyższenia Krzyża Świętego, gdzie trwała dalsza dyskusja m.in. o wsparciu organizacji pozarządowych, a także możliwym zagospodarowaniu terenu.

Podczas procesu konsultacji społecznych, które trwały do 7 października 2022 r. zgłoszono trzy uwagi (jedna na formularzu, dwie w formie pisma, w tym jedna zgłoszona po terminie). Dwie uwagi zostały zgłoszone przez osoby prywatne, jedna przez Komendanta Powiatowego Policji w Łukowie. Jedną z uwag dotyczyła uwzględnienia na obszarze rewitalizacji całej ulicy Sienkiewicza. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji jest procesem wieloetapowym opartym o weryfikowalne i obiektywne wskaźniki, w związku z tym na tym etapie prac nie jest możliwe rozszerzenie obszaru bez zmiany całej metodyki. W związku z faktem, że nie zgłoszono uwag do metodyki, obszar rewitalizacji pozostaje niezmienny. Jednocześnie istnieje możliwość realizacji projektów rewitalizacyjnych poza obszarem rewitalizacji – jedynie w uzasadnionych przypadkach. Pozostałe uwagi nie dotyczyły bezpośrednio tematu konsultacji społecznych, a więc delimitacji obszaru, ale konieczności podejmowania konkretnych działań czy realizacji projektów. Będą one wzięte pod uwagę na kolejnym etapie opracowania programu rewitalizacji.

Fotografia 1 Dokumentacja fotograficzna spaceru badawczego

1.3.1.2. Przystąpienie do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

W wyniku powyższych konsultacji i analiz Rada Miasta Łuków podjęła decyzję o przystąpieniu do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji przyjmując *uchwałę nr LXIX/516/2022 Rady Miasta Łuków z dnia 20 grudnia 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji (GPR) Miasta Łuków.*

Założono, że program będzie stanowił podstawę do prowadzenia procesu rewitalizacji, który realizowany będzie w sposób kompleksowy poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki. Proces ten będzie skoncentrowany terytorialnie w wyznaczonym obszarze rewitalizacji oraz prowadzony przez interesariuszy rewitalizacji.

Konsultacje społeczne dotyczące potrzeb inwestycyjnych, proponowanych projektów i działań rewitalizacyjnych

Umożliwiono interesariuszom zgłaszanie propozycji związanych z programem rewitalizacji oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych z wykorzystaniem formularza, który dostępny był na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miasta Łuków w terminie do 10 marca 2023 r. Wypełnione i podpisane formularze można było przekazywać w jednej z poniższych form:

- pocztą elektroniczną na adres poczty elektronicznej: sekretariat@um.lukow.pl;
- pocztą tradycyjną na adres Urzędu Miasta Łuków, ul. Józefa Piłsudskiego 17, 21-400 Łuków;
- na adres skrytki ePUAP: /umlukow/skrytka;
- osobiście w Urzędzie Miasta Łuków, ul. Józefa Piłsudskiego 17, 21-400 Łuków, w Punkcie Obsługi Interesanta w godzinach pracy urzędu.

1.3.1.3. Konsultacje społeczne dotyczące potrzeb inwestycyjnych, proponowanych projektów i działań rewitalizacyjnych

Przyjęły one formę otwartych spotkań z mieszkańcami, możliwości zgłaszania propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz propozycji dotyczących programu rewitalizacji drogą pocztową i elektroniczną, możliwości zgłaszania uwag osobiście w Urzędzie Miasta podczas konsultacji z pracownikami urzędu gminy.

Spotkanie z seniorami

W dniu 13 lutego 2023 r. odbyło się spotkanie z seniorami, podczas którego przedstawiono zasady prowadzenia działań rewitalizacyjnych, zaprezentowano dobre i złe praktyki rewitalizacyjne i zwrócono uwagę na projekty realizowane dla i przez seniorów. Przykładem tego ostatniego był projekt zrealizowany na Osiedlu Skarpa w dzielnicy Czuby w Lublinie. Jest to typowe osiedle-sypialnia, gdzie brakuje kawiarni, zieleni i niewiele się dzieje. Autorka projektu zaprosiła seniorów i młodzież z Klubu Osiedlowego „Między Nami”, aby wspólnie zadbali o przestrzeń wokół siebie. Podczas warsztatów architektonicznych uczestnicy uzgodnili plan zagospodarowania placu przed Klubem Osiedlowym i inne zmiany na osiedlu. Wzięli udział w warsztatach graffiti, podczas których zdobyli umiejętności, które wykorzystali, malując pomieszczenia Klubu Nastolatka i wybrane ściany budynków na osiedlu. Później w koszulkach własnego pomysłu przystąpili do prac budowlano-ogrodniczych na placu przed klubem. W efekcie ich działań zamiast starego zdewastowanego placu pojawiło się przyjazne miejsce do wypoczynku. Na zakończenie projektu grupa zorganizowała piknik dla mieszkańców osiedla połączony z otwarciem placu.

Podczas dyskusji seniorzy zwrócili szczególną uwagę na działania związane z zachowaniem historii miasta, właściwej jego promocji, możliwości stworzenia izby pamięci, powołania muzeum mieszkańca. Zadeklarowano chęć współpracy i pomocy w tym zakresie. Dodatkowo podkreślono potrzebę stworzenia w centrum miejsc cichych, wolnych od ruchu, spokojnych, przystosowanych do potrzeb osób starszych, właściwej infrastruktury pieszo-drogowej (za wysokie krawężniki), a także zwrócono uwagę na niedostateczną ilość koszu na śmieci, czy potrzebę stworzenia toalety przy przystanku w centrum. Seniorzy zadeklarowali pomoc w organizacji nasadzeń, dbaniu o wizerunek i porządek w mieście.

Fotografia 2 Dokumentacja fotograficzna spotkania z seniorami

Spotkanie z przedstawicielami organizacji pozarządowych

W dniu 17 lutego 2023 r. odbyło się spotkanie z przedstawicielami organizacji pozarządowych, podczas którego przedstawiono informacje na temat rewitalizacji, zasady działań rewitalizacyjnych, zwrócono szczególną uwagę na rolę organizacji pozarządowych w działaniach nakierowanych m.in. na aktywizację lokalnych społeczności, wskazano przykłady projektów, w które zaangażowane były różnorodne organizacje i formacje.

Takim wspomnianym przykładem były Miejsca Aktywności Lokalnej (MAL), które powstały w Stalowej Woli w celu wsparcia społeczności lokalnej w procesie zmian w każdym podobszarze rewitalizacji. Zostały one utworzone w celu aktywizacji mieszkańców, a następnie budowania coraz pełniejszych form partycypacji w życiu osiedli i miasta. Ewolucja aktywności proponowanych w MAL-ach powiązana była ze wzrostem gotowości mieszkańców do podejmowania coraz bardziej złożonych wyzwań. Głównymi celami działalności MAL-i było:

- prowadzenie zorganizowanych form spędzania czasu dla mieszkańców w każdej grupie wiekowej;
- promocja procesu rewitalizacji;
- identyfikacja liderów lokalnych, czyli wyłonienie grupy osób, które zaangażują się w działania na rzecz społeczności;
- promocja idei inicjatyw sąsiedzkich.

Przedstawiciele organizacji pozarządowych (NGO) podczas dyskusji mówili o potrzebie organizacji miejsca w centrum miasta, z którego mogłyby korzystać poszczególne organizacje i prowadzić tam różnorodne zajęcia, a przy okazji mieć przestrzeń do przechowania różnorodnego sprzętu. Zwrócono też uwagę na problemy NGO (szczególnie tych małych) z dostępem i pozyskaniem wiedzy na temat możliwości finansowania różnego typu działań, umiejętności rozliczania projektów czy prowadzenia księgowości.

Konsultacje społeczne w procesie opracowywania Gminnego Programu Rewitalizacji były prowadzone w sposób otwarty, uczestniczyć w nich mogli przedstawiciele różnorodnych środowisk. Zaproszenie skierowano do wszystkich organizacji, udział wzięli przedstawiciele tych najbardziej aktywnych (Łukowskie Stowarzyszenie Wspierania Osób z Autyzmem i Ich Rodzin "Labirynt", Łukowski Klub Sportowy "Orlęta Łuków", Łukowskie Stowarzyszenie Rozwoju, Stowarzyszenie Alternatywa dla Łukowa, Stowarzyszenie Łukowskie Forum Rozwoju, Parafia Podwyższenia Krzyża Świętego, Kreatywne Kobiety, Stowarzyszenie Razem Ponad Podziałami). Ponadto należy podkreślić, że podczas spotkania z organizacjami pozarządowymi rozmawiano z podmiotami, które w sposób szczególny zajmują się pracą na rzecz osób z niepełnosprawnościami czy promowaniem włączenia społecznego. Podczas tego właśnie spotkania zwrócono uwagę na kwestie związane z włączeniem społecznym (organizacja pracująca z dziećmi autystycznymi) czy równouprawnieniem (organizacje sportowe, kierujące swoją ofertą z uwzględnieniem równouprawnienia płci).

1.3.2. Komunikacja z interesariuszami

Model komunikacji z interesariuszami, który zapewniałby współpracę szerokiego i różnorodnego ich grona oraz jego integrację opierał się na uznanych już formach komunikacji Miasta z mieszkańcami, tj. przybrał formę komunikatów i ogłoszeń na stronie internetowej Urzędu Miasta i poprzez jego media społecznościowe.

Na stronie BIP Urzędu Miasta Łuków znajduje się zakładka dotyczące programu rewitalizacji, na której umieszczone są podstawowe dokumenty związane z dotychczasową realizacją procesu rewitalizacji.

Na stronie internetowej Miasta natomiast znajduje się zakładka **REWITALIZACJA**, która zawiera kompendium informacji na temat całego procesu rewitalizacji - kolejnych etapów procesu planowania, konsultowania i tworzenia *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków*. Będzie ona służyć zamieszczaniu aktualnych informacji i ogłoszeń, dotyczących postępu prac nad *Programem*, w tym konsultowanie zapisów projektu GPR, zaś po jego formalnym przyjęciu będzie to stały adres, pod którym zamieszczane będą wszelkie informacje związane z wdrażaniem i monitorowaniem *GPR 2023-2030*.

1.3.3. Konsultacje społeczne przy zmianie Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2026-2030

Konsultacje społeczne projektu zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030 odbyły się od 12 sierpnia 2025 do 17 września 2025 r. Zgodnie z przepisami ustawy o rewitalizacji ogłoszenie o konsultacjach społecznych zostało zamieszczone w dniu 12 sierpnia 2025 r.:

- w prasie lokalnej, tj. w tygodniku „Wspólnota Łukowska”;
- w Biuletynie Informacji Publicznej (https://umlukow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=61&action=details&document_id=2199779);
- na stronie internetowej Urzędu Miasta Łuków (<https://www.lukow.pl/start/aktualnosci/5946-ogloszenie-burmistrza-miasta-lukow-12-08-2025-001>);
- na tablicy informacyjnej w budynku Urzędu Miasta Łuków;
- na słupach i tablicach ogłoszeniowych znajdujących się na terenie Miasta Łuków.

Konsultacje społeczne zostały przeprowadzone w dniach 12 sierpnia 2025 r. – 17 września 2025 r. w następujących formach:

1. Zbieranie uwag i wniosków w formie papierowej oraz elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego. Wypełnione czytelnie formularze można było dostarczyć:
 - drogą elektroniczną na adres e-mail: sekretariat@um.lukow.pl;
 - drogą korespondencyjną na adres: ul. Piłsudskiego 17, 21-400 Łuków z dopiskiem „Rewitalizacja”;

- bezpośrednio do Urzędu Miasta Łuków przy ul. Piłsudskiego 17 do pokoju nr 7 w godzinach pracy Urzędu od 7.30 do 15.30.
- 2. Otwarte spotkanie konsultacyjne, które odbyło się 26 sierpnia 2025 r. o godzinie 16.00 w siedzibie Urzędu Miasta Łuków (Sala konferencyjna) przy ul. Piłsudskiego 17, 21-400 Łuków.
- 3. Zbieranie uwag w formie ustnej od osób zainteresowanych procesem rewitalizacji w m. Łuków w siedzibie Urzędu Miasta Łuków przy ul. Piłsudskiego 17, pok. Nr 7 w godzinach pracy urzędu od 7.30 do 15.30.

Projekt zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030 udostępniony był na stronie internetowej Miasta Łuków <http://www.lukow.pl/>, w Biuletynie Informacji Publicznej oraz w Urzędzie Miasta Łuków przy ul. Piłsudskiego 17 w pokoju nr 7 w godzinach pracy urzędu od 7.30 do 15.30 w terminie **od dnia 12 sierpnia 2025 r. do 17 września 2025 r.**

Partycypacja społeczna, stanowiąca punkt wyjścia dla opracowania Programu, będzie stałą zasadą i ciągłą praktyką również w trakcie wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 zgodnie z przyjętym systemem zarządzania obejmującym zasady współpracy z otoczeniem społecznym oraz gospodarczym.

Konsultacje społeczne będą kluczowym elementem zarówno wdrażania, jak i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji. Proces ten będzie opierać się na aktywnym zaangażowaniu szerokiego spektrum interesariuszy, co jest niezbędne do osiągnięcia zrównoważonych i trwałych efektów rewitalizacji.

Zaangażowanie możliwie najszerszej grupy partnerów działających na rzecz ochrony środowiska, organizacji pozarządowych oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, ochrony praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i przeciwdziałania dyskryminacji, jest niezwykle istotne. Ich wkład nie tylko wzbogaca proces rewitalizacji o różnorodne perspektywy, ale także przyczynia się do budowania społecznej akceptacji dla podejmowanych działań.

Dzięki szeroko zakrojonym konsultacjom społecznym, program rewitalizacji będzie mógł lepiej odpowiadać na rzeczywiste potrzeby mieszkańców oraz uwzględniać różnorodne interesy i oczekiwania. Udział różnych grup społecznych, w tym tych narażonych na wykluczenie lub marginalizację, zapewni, że proces rewitalizacji będzie realizowany w sposób bardziej inkluzywny i sprawiedliwy, co stanowi istotną wartość dodaną całego przedsięwzięcia.

Taka partycypacja zwiększa także poczucie odpowiedzialności społecznej oraz wspólnoty, co jest kluczowe dla długofalowego sukcesu działań rewitalizacyjnych. Integracja tych różnych perspektyw pozwala na stworzenie programu, który nie tylko odpowiada na aktualne wyzwania, ale także buduje solidne podstawy dla zrównoważonego rozwoju miasta w przyszłości.

2. POWIĄZANIA Z POLITYKĄ MIASTA

2.1. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Łukowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2020-2030¹⁵

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Łukowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2020-2030 (ŁOF) została opracowana we współpracy z Miastem Łuków, Gminą Adamów, Gminą Krzywda, Gminą Łuków, Gminą Stanin, Miastem Stoczek Łukowski, Gminą Stoczek Łukowski i Gminą Wojcieszków. Niezbędnym działaniem samorządów jest wspólne planowanie i prowadzenie polityki rozwoju obszaru funkcjonalnego.

Strategia prezentuje obszary priorytetowe, w ramach których będą podejmowane działania operacyjne, służące realizacji przyjętej misji i wizji rozwoju Łukowskiego Obszaru Funkcjonalnego, do 2030 roku:

1. **Przedsiębiorczość i gospodarka.**
2. **Adaptacja do zmian klimatu.**
3. **Polityka społeczna.**
4. **Kultura i turystyka.**
5. **Wsparcie instytucjonalne.**

Kolejność prezentowanych priorytetów nie stanowi o hierarchii ich ważności lub kolejności wdrażania. Wszystkie wskazane powyżej priorytety są na takim samym poziomie ważności i powinny być realizowane równolegle z zachowaniem zasad synergii i efektywności wdrażania poszczególnych działań.

Zgodnie z założeniami *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Łukowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2020-2030* polityka rozwoju obszaru opiera się na trójpoziomowym układzie:

1. **wizji,**
2. **celów strategicznych, pozwalających na strategiczne ukierunkowanie działań władz w dłuższym horyzoncie czasowym,**
3. **celów operacyjnych w ramach poszczególnych celów strategicznych.**

¹⁵ Przyjęta uchwałą Nr L/364/2021 Rady Miasta Łuków z dnia 25 listopada 2021 r.

WIZJA

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Łukowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2020-2030 pokazuje pożądaný stan docelowy jaki władze samorządowe zamierzają osiągnąć w przyjętym horyzoncie czasowym, tj. do 2030 r.

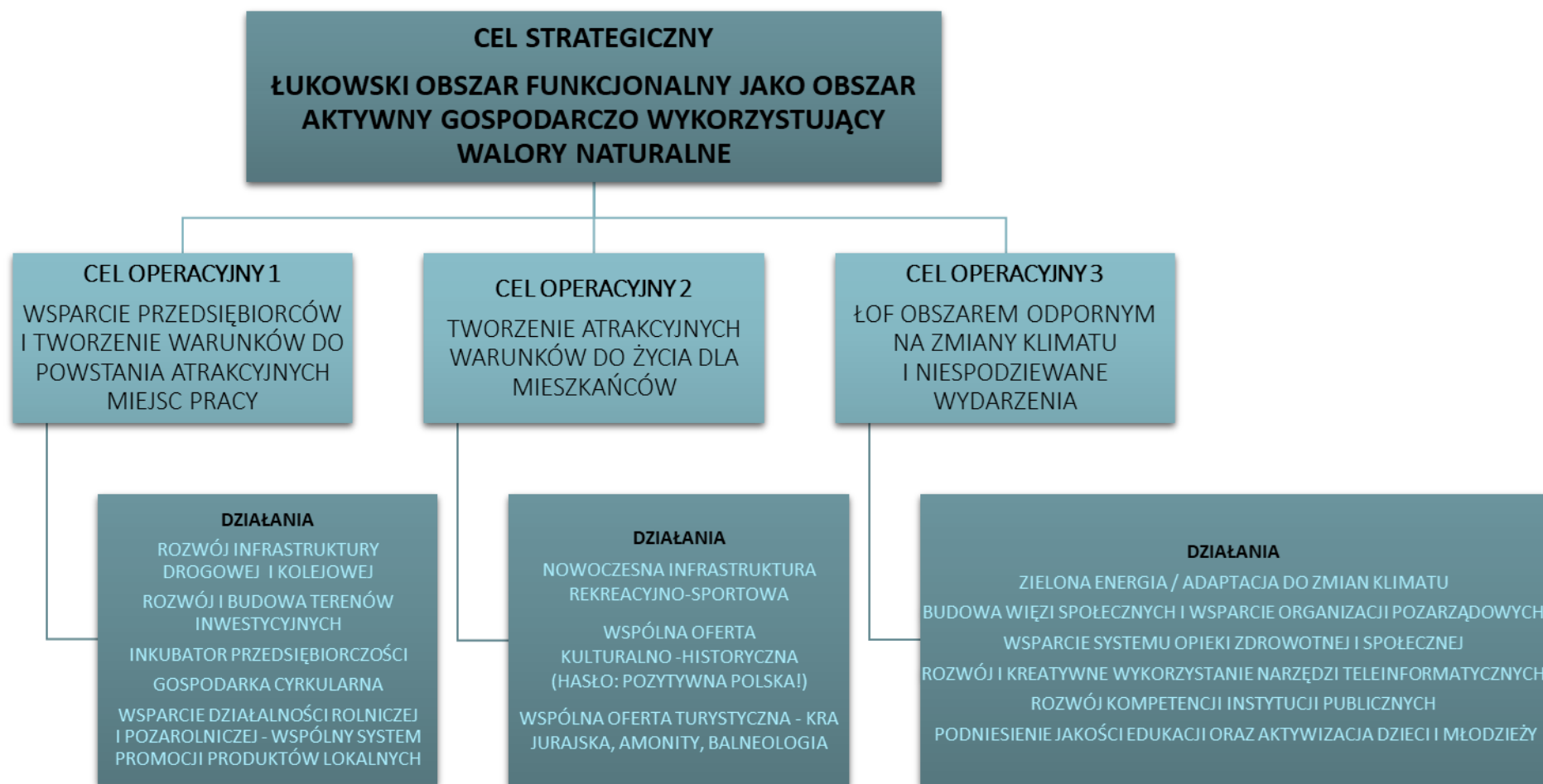
Wizja rozwoju jest opisem oczekiwanego w przyszłości stanu rozwoju terytorium, swego rodzaju celem nadrzędnym. Wizja ma się przyczyniać do utożsamiania się mieszkańców z przyszłym obrazem Łukowskiego Obszaru Funkcjonalnego i wzmacniać ich wspólne dążenie do jej osiągnięcia. Dlatego tak istotne w przypadku ŁOF jest podkreślenie w wizji rozwoju **znaczenia zaangażowania mieszkańców**, którzy mają się stać nie tylko partnerami w działaniach rozwojowych, ale mają sami je kreować.

WIZJA ŁOF

ŁUKOWSKI OBSZAR FUNKCJONALNY OBSZAREM WYKORZYSTUJĄCYM SWOJE POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE (PÓŁNOC WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO I GRANICZENIE Z WOJEWÓDZTWEM MAZOWIECKIM) I AKTYWNI WSPIERAJĄCYM LOKALNYCH PRZEDSIĘBIORCÓW I TWORZĄCYM PRZYJAZNE WARUNKI DO ŻYCIA.

W JEGO ROZWÓJ ZAANGAŻOWANI BĘDĄ WSZYSCY MIESZKAŃCY, KTÓRZY BĘDĄ KREOWAĆ I UCZESTNICZYĆ W INICJATYWACH WZMACNIAJĄCYCH POTENCJAŁ OBSZARU.

Realizacja tak zarysowanej wizji rozwoju wymaga podjęcia działań ukierunkowanych na osiągnięcie określonych celów strategicznych i operacyjnych.

Ryc. 3 Cele strategiczne i operacyjne zawarte w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Łukowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2020-2030

Odpowiedzią na zdefiniowaną wizję obszaru są: cel strategiczny i trzy cele operacyjne. W *Strategii* sformułowano jeden cel strategiczny i trzy cele operacyjne, które obejmują najistotniejsze potrzeby i oczekiwania interesariuszy w zakresie rozwoju gospodarczego obszaru, ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego, wdrażania gospodarki niskoemisyjnej, rozwoju kapitału ludzkiego i wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Cel strategiczny i cele operacyjne są wobec siebie komplementarne, dzięki czemu działania zaplanowane w ramach nich tworzą wspólną całość przyczyniającą się do rozwoju obszaru. W ramach celów operacyjnych przedstawiono główne działania, których realizacja będzie kluczowa dla ich osiągnięcia. Działania będą przekładały się na konkretne projekty realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego i inne podmioty zainteresowane udziałem w realizacji *Strategii*. Lista projektów może ulegać zmianie i powinna być ona aktualizowana jako wynik działań monitoringowych. Zdefiniowane cele dotyczą rozwoju gospodarczego, społecznego i przestrzennego, jako że obszary te wzajemnie się przenikają i jedynie wspólna ich realizacja może generować trwałe efekty rozwojowe.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Łukowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2020-2030 łączy się i wzajemnie uzupełnia z Gminnym Programem Rewitalizacji Miasta Łuków na poziomie celów strategicznych i operacyjnych, a także podobnych lub tożsamyh przedsięwzięć, których adresatami są mieszkańcy miasta, a potencjalnymi beneficjentami nowi inwestorzy i turyści.

Istotną rolę w obu dokumentach odgrywają działania infrastrukturalne odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego, działania na rzecz poprawy stanu środowiska i zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców skutkujące poprawą warunków do rozwoju działalności gospodarczej np. w obszarze turystyki i rekreacji oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Oba dokumenty zakładają kompleksowe podejście do podejmowanych przedsięwzięć, których cechą obok czysto materialnego wymiaru jest wzrost komfortu życia, poziomu bezpieczeństwa i poprawa dobrostanu mieszkańców, jak również wzrost zaangażowania społecznego w życie miasta i zwiększenie poczucia obywatelskiej odpowiedzialności za najbliższe otoczenie.

2.2. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łuków (PGN)

Aktualny *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łuków*¹⁶ obejmuje okres do roku 2027 włącznie i jest aktualizacją *Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łuków* przyjętego Uchwałą Nr XX/146/2016 Rady Miasta Łuków z dnia 28 kwietnia 2016 r. w sprawie przyjęcia *Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łuków*.

Wyznaczenie celów *Planu* nastąpiło na podstawie wykonanej inwentaryzacji zużycia energii na terenie miasta w granicach administracyjnych w poszczególnych sektorach oraz emisji CO₂. Wymienione cele są spójne z celami i priorytetami dokumentów strategicznych na poziomie krajowym, wojewódzkim, powiatowym i lokalnym.

Celem strategicznym dokumentu jest **wyznaczenie kierunków działań zmierzających do osiągnięcia celów pakietu klimatyczno-energetycznego** tj. redukcji emisji gazów cieplarnianych, zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, zwiększenia efektywności energetycznej oraz poprawy jakości powietrza, a także zmiany postaw konsumpcyjnych użytkowników energii.

Pozostałymi celami PGN jest wyznaczenie działań, które przyczynią się do:

- osiągnięcia celów określonych w polityce klimatyczno-energetycznej do roku 2027 względem roku bazowego 2011, tj.:
 - redukcji zużycia energii finalnej o 7,67 % do roku 2027,
 - zwiększenia udziału energii pochodzącej z źródeł odnawialnych do 6,16 % całego zużycia energii w roku bazowym do roku 2027,
 - redukcji emisji dwutlenku węgla o 14,24 % do roku 2027.
- redukcji emisji tlenku siarki (IV) SO₂ o 12,29 %, tlenków azotu NO_X o 8,10 %, pyłu PM₁₀ o 44,70 %, pyłu PM_{2,5} o 45,09 % oraz benzo(a)pirenu o 34,21 % do roku 2027 względem roku bazowego 2011.

Realizacja zaplanowanych w PGN działań przyczyni się do wypełnienia założonych celów, tj. zmniejszenia zużycia energii finalnej, zwiększenia produkcja energii z OZE, redukcji emisji gazów cieplarnianych i substancji szkodliwych.

Cele powinny być osiągnięte głównie przez działania w sektorach, na które władze lokalne mają bezpośredni lub pośredni wpływ. Działania są inspirowane i koordynowane przez podmioty lokalne w sektorach administracji, mieszkalnictwa i usług oraz w szeroko pojętej użyteczności publicznej.

¹⁶ Załącznik Nr 1 do uchwały Nr LXXXIII/641/2023 Rady Miasta Łuków z dnia 30 listopada 2023 r.

Dla wyznaczenia i w celu pogrupowania konkretnych zadań inwestycyjnych **wyodrębniono 6 celów szczegółowych:**

- CEL I: Poprawa poprzez działanie systemowe.
- CEL II: Poprawa stanu infrastruktury technicznej.
- CEL III: Sprawny i energooszczędny transport.
- CEL IV: Poprawa efektywności energetycznej w sektorze komunalno-bytowym.
- CEL V: Poprawa efektywności energetycznej w sektorze użyteczności publicznej.
- CEL VI: Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii.

Do najważniejszych zadań w PGN można zaliczyć:

- modernizację oświetlenia drogowego,
- budowę ścieżek rowerowych,
- budowę elektrociepłowni opalanej biomasą przez PEC w Łukowie Sp. z o.o.,
- wymiany źródeł ciepła w sektorze mieszkalnym,
- termomodernizacje budynków w sektorze mieszkalnym oraz obiektów użyteczności publicznej,
- wyposażenie budynków mieszkalnych w mikroinstalacje OZE.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej jest powiązany z Gminnym Programem Rewitalizacji w zakresie celów i działań, z których jako najistotniejsze należy wskazać:

- termomodernizację w remontowanych obiektach należących do gminy miejskiej,
- uwzględnianie działań niskoemisyjnych we wszystkich podejmowanych przedsięwzięciach rewitalizacyjnych,
- modernizowanie źródeł ciepła w obiektach użyteczności publicznej,
- prowadzenie edukacji ekologicznej i promocji transportu niskoemisyjnego.

Dodatkowo oba dokumenty opierają swoje założenia na aktywnym włączeniu w proces wdrażania planowanych działań szerokiego grona interesariuszy – mieszkańców, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych.

2.3. Program Ochrony Środowiska dla Miasta Łuków na lata 2021-2024 z perspektywą do 2028 roku. (POŚ)

Prowadzenie polityki w zakresie ochrony środowiska na poziomie samorządu lokalnego odbywa się w oparciu o Programy Ochrony Środowiska, które sporządzane są na podstawie *art. 14 ust 1 i 2, art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska*. Ich celem jest wyznaczanie działań istotnych z punktu widzenia osiągnięcia celów tej polityki przy uwzględnieniu uwarunkowań ochrony środowiska na terenie danego Miasta.

Aktualnie obowiązującym programem jest *Program ochrony środowiska dla Miasta Łuków na lata 2021-2024 z perspektywą do roku 2028¹⁷*, który na podstawie analizy i oceny stanu środowiska na terenie Miasta Łuków pozwolił zdiagnozować główne problemy i zagrożenia.

Za **priorytetowe problemy środowiskowe** Miasta Łuków uznano:

- narażenie na wystąpienie awarii związanej z transportem drogowym i kolejowym substancji niebezpiecznych przez teren Miasta,
- istniejące zagrożenie powodziowe ze strony rzeki Krzny Południowej,
- możliwość występowania katastrof naturalnych stanowiących zagrożenie dla zdrowia i życia mieszkańców oraz ich mienia,
- narażenie na powstanie poważnych awarii,
- magazynowanie i stosowanie w instalacjach technologicznych substancji niebezpiecznych,
- zmiany klimatu i związane z tym niebezpieczne zjawiska pogodowe, takie jak: wichury czy susze. złą jakość powietrza,

Przeprowadzona ocena stanu środowiska Miasta Łuków, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów interwencji pozwoliła na zdefiniowanie celu, tj. **Podniesienie walorów przyrodniczych Miasta Łuków poprzez działania prowadzone zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju**.

Dla celu nadrzędnego wyznaczono zadania odnoszące się do stanu bezpieczeństwa środowiskowego we wskazanych poniżej obszarach interwencji. Realizacja tych zadań przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego w mieście oraz pozytywnie wpłynie na zdrowie i życie jego mieszkańców.

¹⁷ przyjęty Uchwałą Nr LIII/382/2022 Rady Miasta Łuków z dnia 27.01.2022 r.

Miasto Łuków planuje zadania w następujących obszarach interwencji:

OBSZAR INTERWENCJI		ZADANIA
1.	Ochrona klimatu i jakości powietrza: Poprawa jakości powietrza na terenie Miasta Łuków,	▪ Montaż instalacji OZE na budynkach Użyteczności publicznej i mieszkalnych osób fizycznych, ▪ Montaż instalacji OZE na terenie oczyszczalni ścieków – fermentacja metanowa osadów ściekowych z kogeneracją ▪ Wymiana starych źródeł ciepła na ekologiczne (tj. ogrzewanie gazowe, elektryczne itp.) ▪ Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych osób fizycznych ▪ Sukcesywna kontrola uciążliwych źródeł zanieczyszczeń ▪ Budowa nowej sieci gazowej ▪ Wymiana taboru samochodowego na samochody z normą emisji spalin Euro 6 w Łukowie ▪ Budowa ekologicznej elektrociepłowni ▪ Budowa nowych odcinków sieci ciepłowniczej i przyłączy do budynków ▪ Monitoring sieci ciepłowniczej ▪ Montaż/wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne w technologii LED
2.	Zagrożenia hałasem: Poprawa klimatu akustycznego na terenie Miasta Łuków,	▪ Wprowadzanie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów dotyczących standardów akustycznych dla poszczególnych terenów ▪ Budowa i modernizacja dróg miejskich na terenie Miasta Łuków i wewnętrznych na terenie Miasta Łuków ▪ Budowa i modernizacja ścieżek rowerowych na terenie Miasta Łuków ▪ Budowa i modernizacja chodników na terenie Miasta Łuków
3.	Pola elektromagnetyczne: Ochrona przed ponadnormatywnym promieniowaniem elektromagnetycznym,	Wprowadzanie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów dotyczących ochrony przed polami elektromagnetycznymi
4.	Gospodarowanie wodami: Gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody oraz racjonalizacja korzystania z wód i optymalizacja zużycia wody,	▪ Renowacja, udrażnianie i utrzymanie rowów melioracyjnych i innych urządzeń wodnych ▪ Systematyczna rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji deszczowej na istniejących terenach zurbanizowanych ▪ Remonty i modernizacja istniejących urządzeń służących do poboru wody i sieci wodociągowej ▪ Edukacja ekologiczna promująca racjonalne i oszczędne korzystanie z zasobów wodnych, informowanie w kierunku zmian nawyków korzystania z wody

OBSZAR INTERWENCJI		ZADANIA
5.	Gospodarka wodno-ściekowa: Prowadzenie zrównoważonego gospodarowania wodami umożliwiającego osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód na terenie Miasta Łuków,	- Poprawa stanu urządzeń oczyszczalni zmniejszenie ścieków, zwiększenie stopnia odwodnienia osadów ściekowych, uciążliwości zapachowej oczyszczalni - Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Mieście Łuków - Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w Mieście Łuków - Budowa sieci wodociągowej w Mieście Łuków - Modernizacja sieci wodociągowej w Mieście Łuków - Modernizacja strefy ochrony bezpośredniej studni głębinowych - Remont przepompowni ścieków - Zakup specjalistycznego samochodu do ciśnieniowego czyszczenia i udrażniania sieci kanalizacyjnych - Prowadzenie rejestru zbiorników bezodpływowych oraz kontrola ich stanu technicznego i umów na opróżnianie
6.	Zasoby geologiczne: Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi na terenie Miasta Łuków,	Utrzymanie wyłączenia spod zabudowy udokumentowanych złóż kopalin oraz zalecenia niewprowadzania na tych terenach infrastruktury technicznej
7.	Gleby: Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem antropogenicznym, erozją oraz niekorzystnymi zmianami klimatu,	Zabezpieczenie gruntów rolnych i leśnych przed zmianą zagospodarowania poprzez właściwe uwzględnianie ich przeznaczenia w dokumentach planistycznych
8.	Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów: Racjonalne gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami, uwzględniającą zrównoważony rozwój Miasta Łuków,	- Systematyczne zwiększanie poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych na terenie Miasta Łuków - Sukcesywne usuwanie i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest - Prowadzenie działań informacyjno-educacyjnych w zakresie postępowania z poszczególnymi rodzajami odpadów - Modernizacja i rozbudowa kompostowni osadów ściekowych
9.	Zasoby przyrodnicze: Ochrona różnorodności biologicznej, krajobrazowej i geologicznej na terenie Miasta Łuków	- Opieka nad pomnikami przyrody - Utrzymanie i rozwój obszarów zieleni urządzonej, a także obiektów i terenów służących wypoczynkowi i rekreacji - Prowadzenie działań informacyjno-educacyjnych w zakresie właściwej ochrony zasobów przyrodniczych - Realizacja założeń Programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie miasta Łuków

OBSZAR INTERWENCJI		ZADANIA
10.	Zagrożenia poważnymi awariami: Zmniejszenie zagrożenia oraz minimalizacja skutków w przypadku wystąpienia awarii na terenie Miasta Łuków.	▪ Modernizacja osprzętowania do działań ratowniczo-gaśniczych ▪ Propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniom pożarowym i zasad bezpiecznych zachowań

Tabela 2 Obszary interwencji i zadania wyznaczone w Programie Ochrony Środowiska

Realizacja Programu Ochrony Środowiska wiąże się z osiągnięciem celów dla poszczególnych obszarów interwencji.

Zadania wskazane w POŚ są w znacznej mierze spójne z problematyką wyznaczonego obszaru rewitalizacji oraz założeniami niniejszego GPR, by wskazać chociażby tylko wybrane z nich:

- utrzymanie i rozwój obszarów zieleni urządzonej, a także obiektów i terenów służących wypoczynkowi i rekreacji,
- prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie właściwej ochrony zasobów przyrodniczych,
- montaż/wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne w technologii LED.

Poprawa jakości życia mieszkańców, osiągana między innymi poprzez poprawę środowiskowych warunków życia, będzie ważnym obszarem realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023- 2030.

2.4. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łuków

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest ważnym aktem wewnętrznym władz samorządowych, a zakres jego ustaleń przyjmuje charakter nie tylko planistyczny, ale również strategiczny - związany z określeniem wizji rozwoju poszczególnych części Miasta.

Zasadniczym celem *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* jest prowadzenie wewnątrz gminy spójnej polityki przestrzennej, powiązanej z rozwojem gospodarczym i społecznym, dokument *Studium* jest także podstawą m. in. do:

- podejmowania uchwał o przystąpieniu do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego bądź jego zmian,
- planowania i realizacji zadań własnych gminy związanych z zagospodarowaniem przestrzennym,
- weryfikacji uchwał o miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod kątem zgodności z polityką zawartą w Studium,
- podejmowania działań związanych z obejmowaniem ochroną cennych i wartościowych obszarów i obiektów w gminie.

Aktualnie obowiązujące *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Łuków*¹⁸ odpowiada na przeobrażenia potrzeb mieszkańców, warunków ekonomiczno-gospodarczych, uwarunkowań formalnych i przestrzennych oraz zmian w przepisach odrębnych. Jego głównym celem jest sformułowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej Miasta na podstawie rozpoznania i diagnozy aktualnej sytuacji Miasta oraz oceny istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jego rozwojem.

W określeniu kierunków zagospodarowania przestrzennego dążono do utrzymania pozytywnych cech dotychczasowego zagospodarowania, ich usprawnieniu oraz stworzeniu warunków dla zrównoważonego rozwoju gminy, mając na uwadze ochronę ładu przestrzennego.

Przyjęte w *Studium* kierunki rozwoju miasta, pozwolą uzyskać oczekiwane **wysokie standardy życia mieszkańców, przy zachowaniu głównych zasad planistycznych, to jest - ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony cennych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów.**

¹⁸ Uchwała Nr LXX/534/2023 Rady Miasta Łuków z dnia 26 stycznia 2023 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łuków.

Na kształtowanie się przestrzeni miasta Łuków największy wpływ wywierać będzie sfera działalności pozarolniczej czyli sfera aktywności gospodarczej - przemysł, usługi, turystyka i rekreacja. Na terenie miasta przewiduje się rozwój obszarów zurbanizowanych, w tym powiększenie Tarnobrzesckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

Miasto Łuków jest ośrodkiem administracyjnym o randze powiatu. W mieście przewiduje się rozwój funkcji usługowej - obsługa ludności miasta i gmin ościennych w zakresie edukacji, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury, obsługi finansowej, handlu, funkcji administracyjnej, funkcji mieszkaniowej (głównie rozwój budownictwa mieszkaniowego jednorodzinного i wielorodzinnego), funkcji przemysłowej, funkcji turystyki, sportu i rekreacji.

Rozwój turystyki, sportu i rekreacji oraz zabudowy lotniskowej, przewiduje się przede wszystkim na obszarach związanych z istniejącą już infrastrukturą sportową, terenem zalewu „Zimna Woda” i powierzchniami leśnymi. Wskazuje się na urządzenie terenów usług turystyki.

Na obszarze miasta wskazano tereny rolne wyłączone z zabudowy oraz użytki zielone, tereny lasów, obszar chronionego krajobrazu, obszary bezpośredniego zagrożenia powodziowego nad rzeką Krzną, strefy ochronne wzdłuż istniejących i planowanych pasm infrastruktury technicznej, takich jak: gazociąg wysokiego ciśnienia, napowietrzne linie elektroenergetyczne wysokiego i średniego napięcia.

W zakresie ochrony środowiska *Studium* podkreśla konieczność ochrony lasów i racjonalizacji gospodarki leśnej, ochrony wód. Wskazuje się również szereg działań w celu przeciwdziałania zagrożeniom.

W zakresie ochrony przyrody i krajobrazu istotne jest wzmacnianie powiązań ekologicznych, kształtowanie systemu przyrodniczych obszarów chronionych. Wskazuje się zaktualizowane obszary podlegające ochronie i przewidziane do ochrony. Są to: Łukowski Obszar Chronionego Krajobrazu, pomniki przyrody, obszar Natury 2000. Proponowane jest rozszerzenie w granicach miasta Radzyńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej przyjmuje się, że skutecznym narzędziem polityki samorządu w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków powinny być miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uwzględniające zasady ochronne, określone w *Studium*, umożliwiające właściwe przeznaczenie zabytków, ich trwałe zagospodarowanie i utrzymanie oraz zapobiegające zagrożeniom. Na terenie miasta ustala się w szczególności ochronę układów urbanistycznych i zespołów budowlanych.

Stosownie do postanowień art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹⁹ w Studium określa się obszary, dla których wyznacza się filar ochronny, które wymagają rehabilitacji²⁰, przekształceń lub remediacji²¹ oraz strefy ochronne.

Zgodnie z zapisami Studium na terenie miasta Łuków:

- **nie występują obiekty i obszary, dla których wyznaczono lub wyznacza się filar ochronny w złożu kopalin,**
- **nie są zlokalizowane pomniki zagłady i ich strefy ochronne w rozumieniu ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady,**
- **do przekształceń, rehabilitacji i rekultywacji** wskazuje się:
 - obszary leśne z drzewostanem na siedliskach zdegradowanych,
 - zlikwidowane składowisko odpadów zlokalizowane przy ul. Świderskiej,
 - zdegradowane odcinki rzeki Krzny,
 - teren rekreacyjno – sportowy zalewu „Zimna Woda”.
- **do rewitalizacji** wskazuje się:
 - zabudowane i urządzone tereny śródmiejskie w strefie ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego centrum miasta,
 - obszar rekreacyjno – sportowy zalewu „Zimna Woda” wraz z terenem sportowo – rekreacyjnym położonym przy ul. Strzelniczej, a także pozostałymi terenami położonymi w północno-zachodniej części miasta jako zalecanymi do objęcia programem. Zgodnie z treścią Studium „Granica wskazana na rysunku studium, proponowanego do objęcia programem rewitalizacji terenu, może podlegać pewnym korektom (uściśleniu). Zalecenie sformułowane w studium należy rozumieć jako sugestię. Nie określa ono obligatoryjnego nakazu lub obowiązku wykonania „zaleconego” uregulowania jako wymaganego warunku przy tworzeniu planów - jest to ustalenie wskazujące na możliwość optymalnego wyboru rozwiązania wg warunków określonych w studium.”

¹⁹Dz.U. z 2024 r. 1130 t.j.

²⁰ Celem działań rehabilitacyjnych jest dostosowanie istniejących terenów zabudowy do współczesnych wymogów i potrzeb, poprawienie warunków życia oraz podniesienie atrakcyjności przestrzeni poprzez poprawę estetyki i standardu technicznego budynków i wykreowanie przestrzeni publicznych

²¹ Pod pojęciem remediacji rozumiane jest poddanie gleby, ziemi i wód gruntowych działaniom mającym na celu usunięcie lub zmniejszenie ilości substancji powodujących ryzyko, ich kontrolowanie oraz ograniczenie rozprzestrzeniania się, tak aby teren zanieczyszczony przestał stwarzać zagrożenie dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska

W dokumencie wskazano podstawowe kierunki polityki przestrzennej dla obszaru zdegradowanego objętego GPR 2023-2030, które pozwalają na określenie jego rangi w strukturze Miasta. Wskazano bowiem, że obszary określone jako zdegradowany i rewitalizacji stanowią tereny o wiodącej funkcji społecznej, usługowej, kulturowej i przyrodniczej. Zaakcentowano konieczność dalszego porządkowania oraz poprawy jakości terenów objętych ochroną konserwatorską. Dla ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków wskazano istniejące obiekty i obszary o wysokich walorach kulturowych. Działania takie mają na celu zachowanie tożsamości kulturowej miasta, jak również dają możliwość wykreowania nowych miejsc atrakcji turystycznych. W *Studium* zwrócono także uwagę na konieczność utrzymania wszelkich terenów o wysokich walorach przyrodniczych, jak również zaproponowano wyznaczenie obszarów wyłączonych spod zainwestowania, w celu utrzymania i ciągłego polepszania warunków przyrodniczych na terenie miasta.

W kierunkach zagospodarowania przestrzennego podniesiono również konieczność uzupełnienia struktury przestrzennej oraz tworzenie spójnych rozwiązań urbanistycznych i ładu przestrzennego, zaś w odniesieniu do przestrzeni publicznych kształtowanie jej w sposób pozwalający na integrację społeczności w ramach różnych funkcji.

Wg. *Studium* działania rozwojowe winny skupiać się na:

- ograniczaniu negatywnych tendencji demograficznych i podejmowaniu aktywności ukierunkowanej na wzrost atrakcyjności osiedleńczej miasta,
- dostosowanie kierunków rozwoju do niekorzystnych tendencji demograficznych i projektowanie inwestycji i usług przy uwzględnieniu zwiększającego się zapotrzebowania na usługi senioralne,
- dostępności do wysokiej jakości usług publicznych, kulturalnych, zdrowotnych, społecznych pozwalających na szybkie zaspokajanie potrzeb życia codziennego mieszkańców miasta,
- eliminacji niekorzystnego stanu tkanki mieszkaniowej, niskiego standardu technicznego wyposażenia obiektów indywidualnych, wykorzystywanych na cele prowadzenia działalności gospodarczej oraz użyteczności publicznej,
- podejmowaniu działań mających na celu wzrost efektywności energetycznej obiektów, wspomaganiu pozyskiwania energii za pośrednictwem odnawialnych źródeł energii oraz wykorzystywaniu działań edukacyjnych oraz systemów monitorowania emisji na rzecz kształtowania ekologicznych postaw mieszkańców miasta.

Studium wskazuje obszar wymagający rewitalizacji, jednocześnie sugerując możliwe jego korekty. Obszar ten jest w dużej mierze spójny z obszarem rewitalizacji wyznaczonym w ramach niniejszego GPR.

Studium odnosi się w sposób bezpośredni do zagadnień objętych GPR wyznaczając:

- kierunki zmian w strukturze przestrzennej Miasta oraz w przeznaczeniu terenów;
- kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów;
- obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego;
- obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków;
- kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
- obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub remediacji.

Kierunki polityki przestrzennej przyjęte w *Studium* dla obszaru rewitalizacji wspierają zawarte w nim treści i propozycje przedsięwzięć. GPR poprzez poprawę jakości przestrzeni publicznej oraz wzmacnianie funkcji istniejącego zabytkowego centrum wspierać będzie realizację polityki przestrzennej określonej w *Studium*. Zmiany polityki przestrzennej dotyczące zarówno wyznaczenia nowych terenów budowlanych i zmian funkcji terenu tworzą możliwości dynamizacji sfery społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Założenia *Studium* tworzą logicznie powiązaną, wzajemnie się przenikającą i spójną całość przestrzenno-gospodarczą i są jednocześnie w analogicznej relacji z zapisami Gminnego Programu Rewitalizacji.

W trakcie prac nad Programem, w dniu 24 września 2023 r. weszły w życie przepisy *ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw*, która wprowadza nowe narzędzie planistyczne – plan ogólny, dokument w randze aktu prawa miejscowego, uchwalany obligatoryjnie dla całej gminy, który zastąpi dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

W dniu 13 sierpnia 2024 r. Miasto zamieściło ogłoszenie Burmistrza Miasta Łuków o przystąpieniu do sporządzania planu ogólnego miasta Łuków²². Plan zostanie sporządzony dla całego miasta w jego granicach administracyjnych. Wnioski do planu ogólnego oraz do prognozy oddziaływania na środowisko dla przedmiotowego planu ogólnego można składać do dnia 06 września 2024 r.

²² na podstawie Uchwały Nr XC/710/2024 z dnia 25 kwietnia 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania planu ogólnego miasta Łuków

2.5. Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi

Współpraca z organizacjami pozarządowymi w Mieście Łuków odbywa się w ramach rocznych programów współpracy uchwalanych na podstawie *art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. Programy te określają: cele, zasady, zakres, formy oraz priorytetowe kierunki współpracy, okres i sposób realizacji programu, zasady jego finansowania, sposób oceny jego realizacji, informację o sposobie jego tworzenia oraz przebiegu konsultacji, a także tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych.

Aktualnie obowiązującym takim dokumentem w Mieście Łuków jest *Roczny Program Współpracy Miasta Łuków z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2024 r.*²³, którego **celem głównym** jest **budowanie i umacnianie partnerstwa pomiędzy Miastem Łuków a organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami w celu pełnej realizacji zadań publicznych oraz wzmacnianie roli aktywności obywatelskiej w rozumieniu problemów lokalnych.**

Celami szczegółowymi Programu są:

1. zapewnienie efektywnego wykonywania zadań publicznych Miasta Łuków wynikających z przepisów prawa poprzez włączenie organizacji w ich realizację;
2. racjonalne wykorzystanie publicznych środków finansowych;
3. zaspokojenie potrzeb społecznych oraz poprawa życia mieszkańców;
4. integracja podmiotów realizujących zadania publiczne;
5. otwarcie na innowacyjność i konkurencyjność w wykonaniu zadań publicznych;
6. promocja działalności organizacji pozarządowych;
7. zwiększenie wpływu organizacji pozarządowych i innych podmiotów na kreowanie polityki społecznej miasta;
8. poprawa jakości usług publicznych i zapewnienie ich efektywnego wykorzystania.

Program wyznacza następujące priorytetowe obszary zadań publicznych:

1. **Pomoc społeczna:**
 - Pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób.
2. **Turystyka i krajoznawstwo oraz wypoczynek dzieci i młodzieży, działalność na rzecz dzieci i młodzieży:**
 - organizowanie aktywnego wypoczynku dzieci i młodzieży związanego z poznawaniem najpiękniejszych zakątków kraju,
 - działania sprzyjające budowaniu właściwych postaw moralnych dzieci i młodzieży,

²³ Uchwała Nr LXXXIII/644/2023 Rady Miasta Łuków z dnia 30 listopada 2023 r. [Dz. U. Woj. Lub. z dnia 6 grudnia 2023 r. poz. 7196]

- organizowanie wycieczek do miejsc związanych z historią i tradycją regionu,
 - promocja walorów turystycznych, kulturowych, gospodarczych oraz dorobku społecznego mieszkańców Ziemi Łukowskiej,
 - wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych wśród dzieci i młodzieży,
 - wsparcie rozwoju kompetencji społecznych dzieci i młodzieży.
- 3. Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego:**
- prowadzenie działań na rzecz rozwoju kultury przez organizację konkursów, wystaw czy koncertów artystycznych,
 - promowanie i wspieranie pracy twórczej wśród dzieci i młodzieży,
 - działania związane z aktywizacją seniorów.
- 4. Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu:**
- współdziałanie z klubami sportowymi i organizacjami na rzecz szkolenia dzieci i młodzieży w różnych
 - dyscyplinach sportu oraz udział we współzawodnictwie sportowym,
 - współorganizowanie i organizowanie zawodów sportowych, imprez sportowo - rekreacyjnych oraz wspieranie działań z zakresu sportów osób z niepełnosprawnościami.
- 5. Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym:**
- profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych,
 - przeciwdziałanie narkomanii i uzależnieniom od innych substancji psychoaktywnych,
 - zapobieganie uzależnieniom behawioralnym,
 - kształtowanie umiejętności interpersonalnych u dzieci i młodzieży,
 - przeciwdziałanie przemocy,
 - przeciwdziałanie negatywnym skutkom używania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych
 - wpływających na bezpieczeństwo w ruchu drogowym,
 - tworzenie i promocja w różnych środowiskach kreatywnych rozwiązań metodycznych w zakresie profilaktyki.
- 6. Upowszechnianie i ochrona wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działania wspomagające rozwój demokracji.**
- 7. Edukacja:**
- wspieranie działań edukacyjnych integrujących dzieci i młodzież z terenu miasta Łuków (np. konkursy, programy edukacyjne, wydawnictwa, festiwale, cykle zajęć edukacyjnych odbywających się na terenie miasta Łuków).
- 8. Działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości.**

Zakres współpracy ujęty w łukowskim Programie Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi jest charakterystyczny dla wielu samorządów lokalnych w Polsce, a wyznaczone w nim priorytety łączy z założeniami procesu rewitalizacji cel, jakim jest poprawa jakości życia mieszkańców, w tym grup defaworyzowanych oraz budowanie silnego i zintegrowanego społeczeństwa lokalnego. Kluczowy jest także pokrywający się w Programie i GPR zakres działań edukacyjnych, aktywizujących i integracyjnych oraz pomocowych w obszarze kultury, rekreacji i sportu oraz pomocy społecznej. Rola organizacji pozarządowych jest tu szczególnie istotna i powinna być uwzględniona w procesie wdrażania zapisów GPR w odniesieniu do projektów „miękkich”.

Dla skutecznej realizacji zapisów GPR należy dążyć do rozwoju i umacniania współpracy władz miasta i organizacji pozarządowych, zwłaszcza w zakresie realizacji zadań publicznych, tak by efektem działalności sektora NGO było wzmocnienie i rozwój lokalnej społeczności. Warto również formalnie wzmocnić pozycję organizacji pozarządowych w procesie rewitalizacji, być może poprzez zapewnienie stałej obecności ich reprezentantów w Komitecie Rewitalizacji.

3. POGŁĘBIONA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI

3.1. Delimitacja obszaru rewitalizacji Miasta Łuków

Art. 10 ust. 1 ustawy o rewitalizacji definiuje obszar rewitalizacji jako obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk ze sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej, na którym – z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego – gmina zamierza prowadzić rewitalizację.

Obszar rewitalizacji został wyznaczony *Uchwałą Nr LXV/475/2022 Rady Miasta Łuków z dnia 27 października 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Łuków*. Podstawą identyfikacji sytuacji kryzysowych w mieście był podział na 19 jednostek analitycznych (urbanistycznych), możliwie jednorodnych pod względem funkcjonalnym oraz względnie homogenicznych pod względem morfologicznym i społecznym. Procedurę wyznaczania granic jednostek analitycznych przeprowadzono na podstawie zebranych i zdigitalizowanych danych i materiałów kartograficznych pokazujących strukturę urbanistyczną i funkcjonalno-przestrzenną miasta.

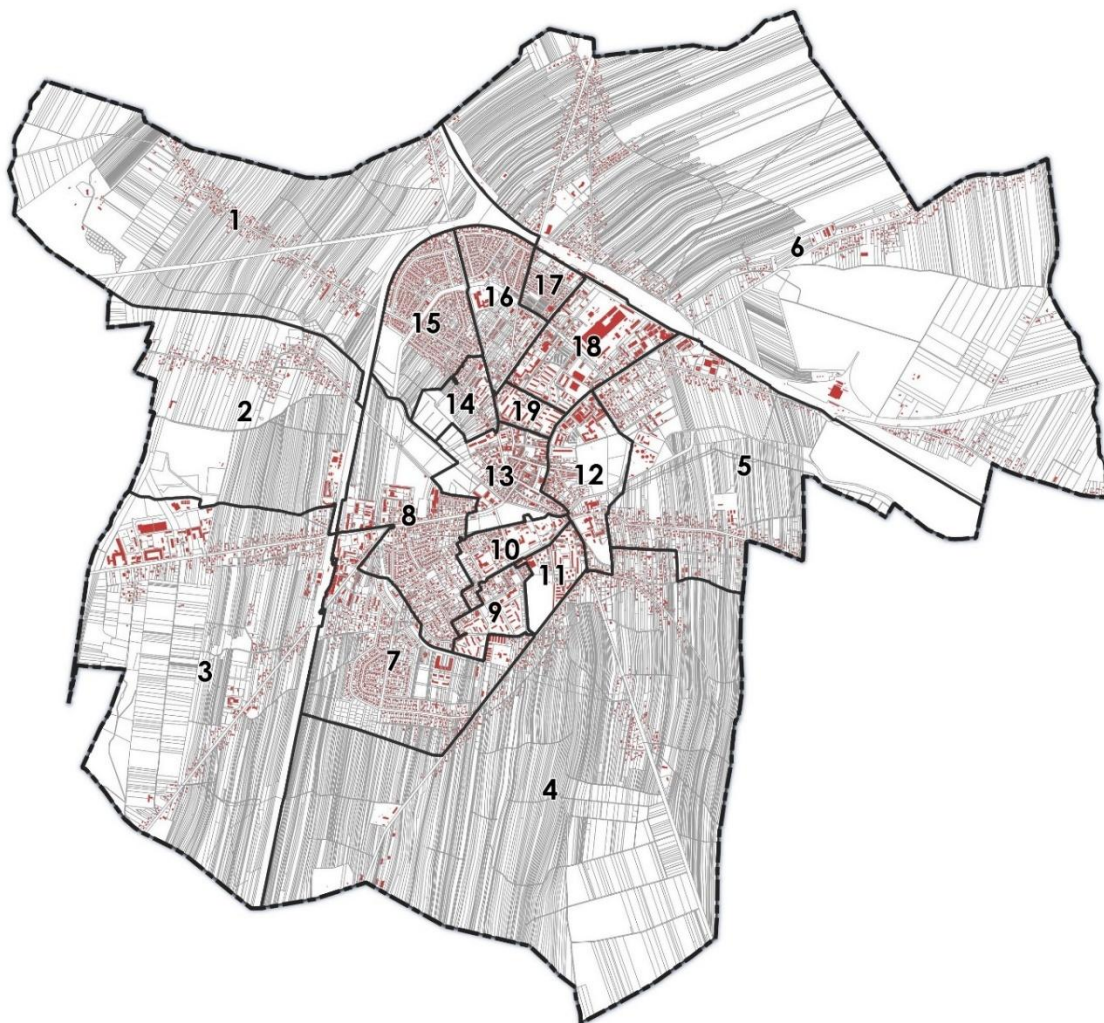
Materiał wyjściowy do wyznaczenia jednostek analitycznych stanowiło *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Łuków*²⁴ oraz podział obszaru miasta na rejony statystyczne i obszary spisowe. W celu ostatecznego nadania kształtu przestrzennego jednostek ich granice modyfikowano w oparciu o naturalne bariery, sieci dróg i linii kolejowych oraz granice działek ewidencyjnych. Granice jednostek analitycznych zostały poprowadzone zgodnie z granicami ewidencyjnymi działek, za wyjątkiem sytuacji, w których granice jednostek dzielą działki, przez które przepływają rzeki lub przebiegają rowy melioracyjne oraz działki drogowe znacznej długości, co było podyktowane uwarunkowaniami funkcjonalnymi i morfologicznymi.

²⁴ przyjęte uchwałą Nr LXX/534/2023 Rady Miasta Łuków z dnia 26 stycznia 2023 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łuków.

Numer jednostki analitycznej	Powierzchnia (ha)	Udział powierzchni jednostki w powierzchni miasta	Liczba mieszkańców (osoby)	Udział liczby mieszkańców jednostki w liczbie mieszkańców miasta
M1	398,80	11,2%	533	2,1%
M2	217,95	6,1%	794	3,1%
M3	409,08	11,4%	1 002	3,9%
M4	702,08	19,6%	903	3,5%
M5	264,14	7,4%	1 004	3,9%
M6	935,94	26,2%	1 528	5,9%
M7	135,17	3,8%	1 383	5,3%
M8	109,37	3,1%	1 408	5,4%
M9	23,75	0,7%	2 906	11,2%
M10	23,94	0,7%	473	1,8%
M11	21,76	0,6%	2 000	7,7%
M12	50,75	1,4%	933	3,6%
M13	50,67	1,4%	1 607	6,2%
M14	25,04	0,7%	1 122	4,3%
M15	69,55	1,9%	1 893	7,3%
M16	47,77	1,3%	1 355	5,2%
M17	14,76	0,4%	643	2,5%
M18	61,96	1,7%	2 390	9,2%
M19	12,28	0,3%	2 071	8,0%
RAZEM:	3 574,76	-	25 948	-

Tabela 3 Jednostki analityczne wyznaczone na obszarze Miasta Łuków

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Łuków.

Ryc. 4 Podział Miasta Łuków na jednostki analityczne

Źródło: Opracowanie własne.

Zgodnie z definicją ustawową **obszar zdegradowany to obszar gminy, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy polegający na koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, a w szczególności: bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz występowaniu negatywnych zjawisk w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej.**

W przeprowadzonej diagnozie delimitacyjnej dokonano analizy porównawczej wyznaczonych jednostek urbanistycznych, opartej na zestawie wskaźników cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji, pozwalających na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania zjawisk kryzysowych na terenie miasta. Wskaźniki budowano na podstawie danych ilościowych pozyskanych z Urzędu Miasta Łuków, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie (obecnie

Centrum Usług Społecznych), Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie, Komendy Powiatowej Policji w Łukowie oraz ogólnodostępnych baz danych (np. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej).

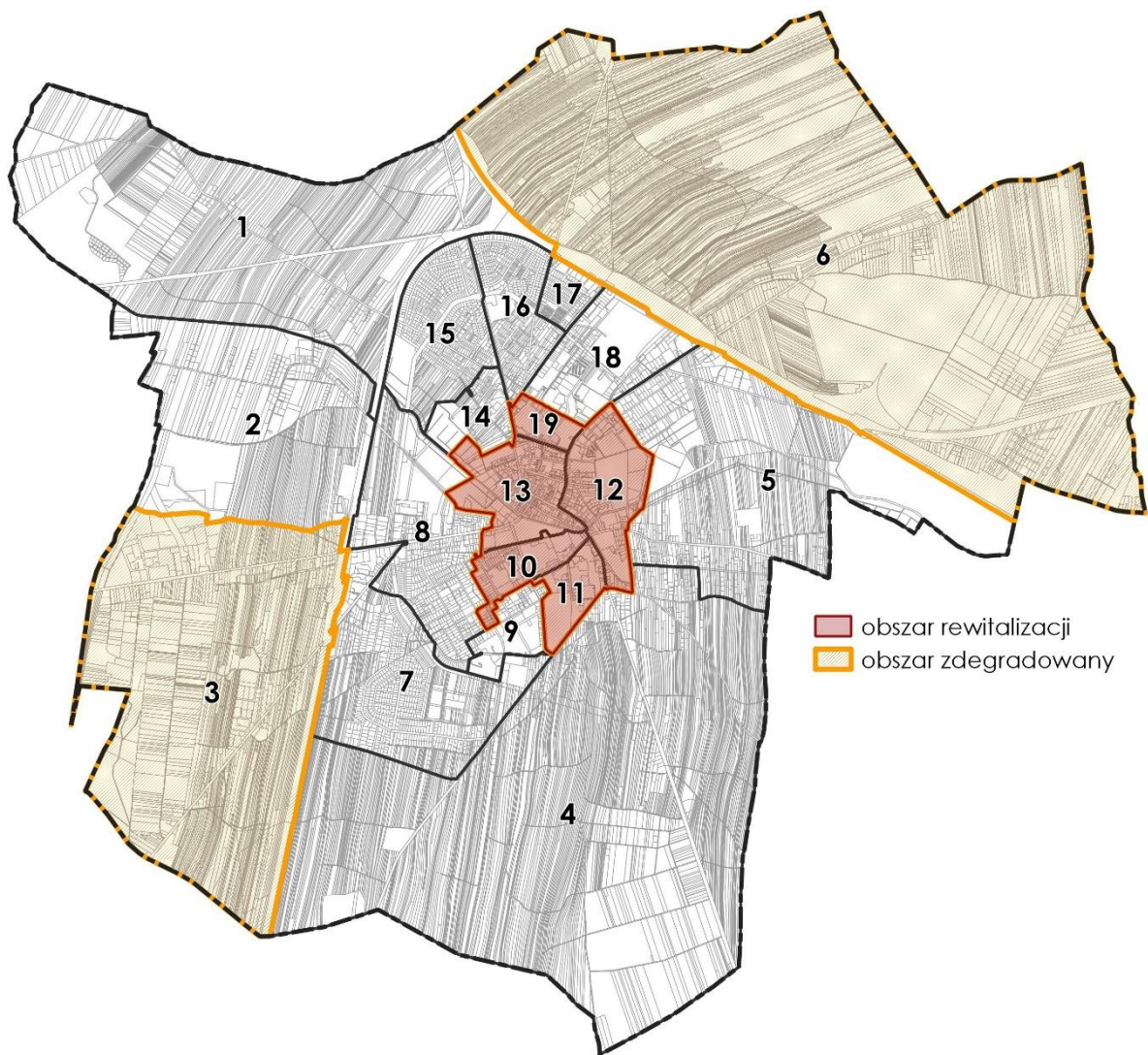
Sfera	Zjawisko	Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika
SPOŁECZNA	Bezrobocie	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	destymulanta
		Liczba długotrwale bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	destymulanta
	Ubóstwo	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	destymulanta
		Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców	destymulanta
		Liczba osób pobierających dodatek mieszkaniowy na 100 mieszkańców	destymulanta
		Liczba dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców	destymulanta
	Przestępczość	Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców	destymulanta
		Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców	destymulanta
		Liczba osób objętych procedurą „Niebieskie karty” na 100 mieszkańców	destymulanta
	Wykluczenie społeczne ze względu na niepełnosprawność	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców	destymulanta
	Demografia	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców	destymulanta
	Uczestnictwo w życiu publicznym	Frekwencja w wyborach samorządowych w 2018 r.	stymulanta
	Poziom edukacji	Średnie wyniki uczniów szkół podstawowych z egzaminu 8-klasisty z języka polskiego, matematyki oraz języka angielskiego w latach 2019-2021	stymulanta
GOSPODARCZA	Przedsiębiorczość mieszkańców	Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą według głównego miejsca prowadzenia działalności na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	stymulanta
ŚRODOWISKOWA	Przekroczenia standardów jakości środowiska	Udział budynków wyposażonych w źródła ciepła na paliwo stałe w ogólnej ich liczbie	destymulanta
		Obciążenie związane z natężeniem ruchu drogowego	analiza przestrzenna
		Narażenie mieszkańców na hałas komunikacyjny	analiza przestrzenna
	Obecności odpadów niebezpiecznych	Udział masy wyrobów zawierających azbest w ogólnej masie wyrobów pozostałej do unieszkodliwienia	destymulanta

Sfera	Zjawisko	Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika
PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	Zasoby dziedzictwa kulturowego	Udział obiektów zabytkowych wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków w ich łącznej liczbie	destymulanta
		Udział obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków w ich łącznej liczbie	destymulanta
	Dostępność do infrastruktury i usług społecznych	Dostępność do ośrodków wychowania przedszkolnego	analiza przestrzenna
		Dostępność do szkół podstawowych	analiza przestrzenna
		Dostępność do placówek podstawowej opieki zdrowotnej	analiza przestrzenna
		Dostępność do obiektów infrastruktury kultury i sportowo-rekreacyjnych	analiza przestrzenna
	TECHNICZNA	Stan techniczny obiektów budowlanych	Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych
Udział lokali komunalnych w ich łącznej liczbie			destymulanta
Udział budynków użyteczności publicznej oraz budynków wielorodzinnych wymagających termomodernizacji w ich łącznej liczbie			destymulanta

Tabela 4 Zestawienie wskaźników obrazujących zjawiska kryzysowe w poszczególnych sferach, wykorzystanych w diagnozie delimitacyjnej

Źródło: Opracowanie własne.

Uwzględniając wyniki diagnozy delimitacyjnej (przede wszystkim skalę natężenia negatywnych zjawisk sfery społecznej), dane dotyczące liczby osób zamieszkujących poszczególne jednostki analityczne, jak również kierując się skalą potrzeb rewitalizacyjnych, rolą poszczególnych jednostek w strukturze miasta, wyznaczono obszar rewitalizacji obejmujący tereny jednostek analitycznych **M10, M11, M12, M13 i M19 o łącznej powierzchni 159,40 ha (4,5% powierzchni miasta), zamieszkały przez 7 084 osoby (27,3% mieszkańców miasta).**

Ryc. 5 Obszar zdegradowany oraz obszar rewitalizacji Miasta Łuków.

Źródło: Opracowanie własne.

3.2. Metodyka pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o rewitalizacji **gminny program rewitalizacji powinien zawierać szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji, obejmującą analizę negatywnych zjawisk oraz lokalnych potencjałów występujących na tym obszarze. Celem niniejszej diagnozy jest pogłębienie wiedzy o obszarze rewitalizacji poprzez szczegółowe badania przyczyn negatywnych zjawisk występujących na tym obszarze, ich lokalizacji i istniejących między nimi powiązań.**

Punktem wyjścia do opracowania szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizacji jest diagnoza zjawisk społecznych przedstawiająca przekrój problemów, z którymi borykają się mieszkańcy obszaru rewitalizacji. Stanowi ona wprowadzenie do diagnozy pozostałych zjawisk, istotnych z punktu widzenia procesu rewitalizacji wymienionych w art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, obejmujących sfery: gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną oraz techniczną. Szczegółowa diagnoza w części opisującej zjawiska kryzysowe na obszarze rewitalizacji stanowi rozwinięcie diagnozy delimitacyjnej, której celem było wyłonienie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Fundamentem diagnozy pogłębionej jest zatem badanie tych samych zjawisk kryzysowych, które były przedmiotem analizy delimitacyjnej, lecz tylko w odniesieniu do obszaru rewitalizacji. Oprócz zbadania negatywnych zjawisk przeanalizowano również lokalne potencjały, które występują na obszarze rewitalizacji oraz określono, które z nich można wykorzystać, aby zminimalizować lub zlikwidować zidentyfikowane negatywne zjawiska. Kluczowe wnioski dotyczące analizy poszczególnych zjawisk, a także istniejących w tych obszarach potencjałów, które mogą mieć istotne znaczenia dla prowadzenia procesu rewitalizacji, zostały zebrane jako podsumowanie kolejno przytaczanych fragmentów niniejszej diagnozy.

Pogłębioną diagnozę obszaru rewitalizacji przeprowadzono z wykorzystaniem różnych technik i narzędzi badawczych. W pierwszej kolejności pozyskano szeroki zasób danych statystycznych oraz jakościowych z publicznych baz danych. Przy sporządzaniu diagnozy posłużono się również ustaleniami i informacjami zawartymi w dokumentach programowych i planistycznych miasta. Istotnej wiedzy na temat postrzegania obszaru rewitalizacji oraz jego problemów i potencjałów dostarczyły badania przeprowadzone z mieszkańcami. Do aktywnych form zbierania uwag i opinii mieszkańców, wykorzystanych na etapie opracowania diagnozy pogłębionej, należy zaliczyć: otwarte spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami, spotkania z organizacjami pozarządowymi i seniorami oraz ankietę internetową.

W diagnozie pogłębionej analizowano m.in. dane ilościowe, które wcześniej zostały wykorzystywane do wyznaczenia obszaru rewitalizacji, dostępne dla jednostek bardziej szczegółowych niż wyznaczony obszar. W związku z tym zdecydowano się wzbogacić niniejszą diagnozę o szczegółową analizę przestrzenną wybranych zjawisk kryzysowych w oparciu o jednostki analityczne wyznaczone w diagnozie delimitacyjnej. Należy jednak zaznaczyć, że jednostki te nie stanowią podobszarów rewitalizacji i nie należy łączyć ich z celami organizacyjnymi, administracyjnymi lub praktyki rewitalizacyjnej.

Numer jednostki analitycznej	Powierzchnia (ha)	Udział powierzchni jednostki w powierzchni miasta	Liczba mieszkańców (osoby)	Udział liczby mieszkańców jednostki w liczbie mieszkańców miasta
I	23,94	0,7%	473	1,8%
II	21,76	0,6%	2 000	7,7%
III	50,75	1,4%	933	3,6%
IV	50,67	1,4%	1 607	6,2%
V	12,28	0,3%	2 071	8,0%
RAZEM:	159,40	4,5%	7 084	27,3%

Tabela 5 Jednostki analityczne wyznaczone w diagnozie delimitacyjnej, wykorzystane w pogłębionej diagnozie obszaru rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne.

Ryc. 6 Jednostki analityczne wyznaczone w diagnozie delimitacyjnej, wykorzystane w pogłębionej diagnozie obszaru rewitalizacji

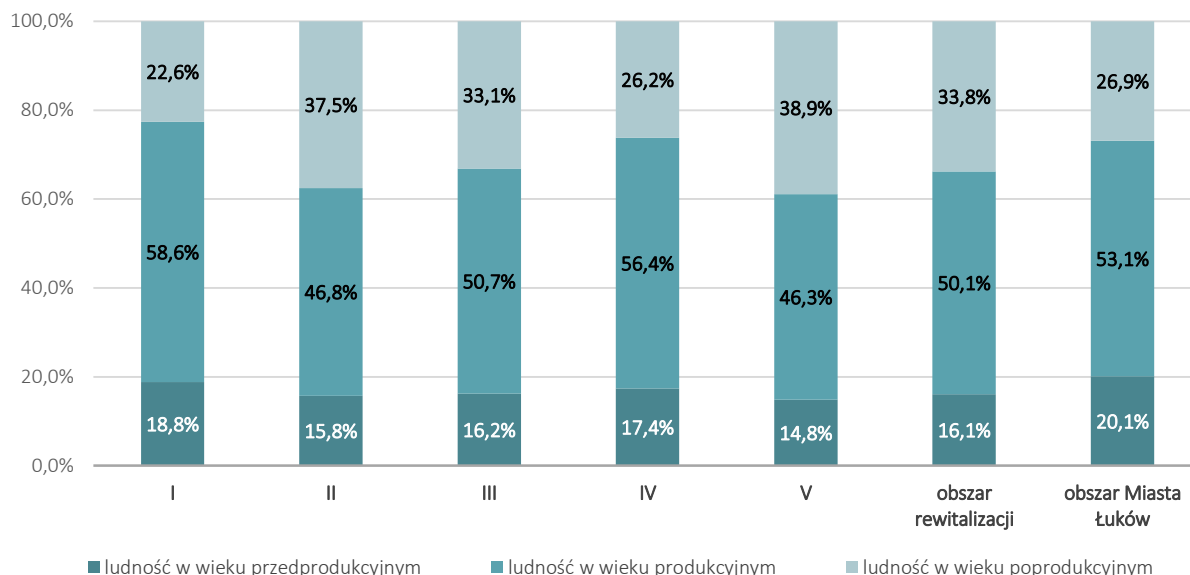
Źródło: Opracowanie własne.

3.3. Diagnoza zjawisk społecznych

3.3.1. Demografia

Diagnoza koncentracji negatywnych zjawisk społecznych – zgodnie z *art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji* – obejmuje w szczególności kwestie bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w *ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Dla trafnej analizy tych zjawisk niezbędne jest przedstawienie informacji na temat sytuacji demograficznej obszaru. Liczba i struktura ludności, będące następstwem procesów demograficznych zachodzących na danym obszarze, w znacznym stopniu wpływają bowiem na całokształt procesów społecznych i ekonomicznych. Ponadto, analiza przemian w sferze demografii stanowi podstawę wszelkich ocen sytuacji społeczno-gospodarczej oraz analiz konkurencyjności, jak również jest jedną z najważniejszych przesłanek podejmowania decyzji związanych z polityką lokalną.

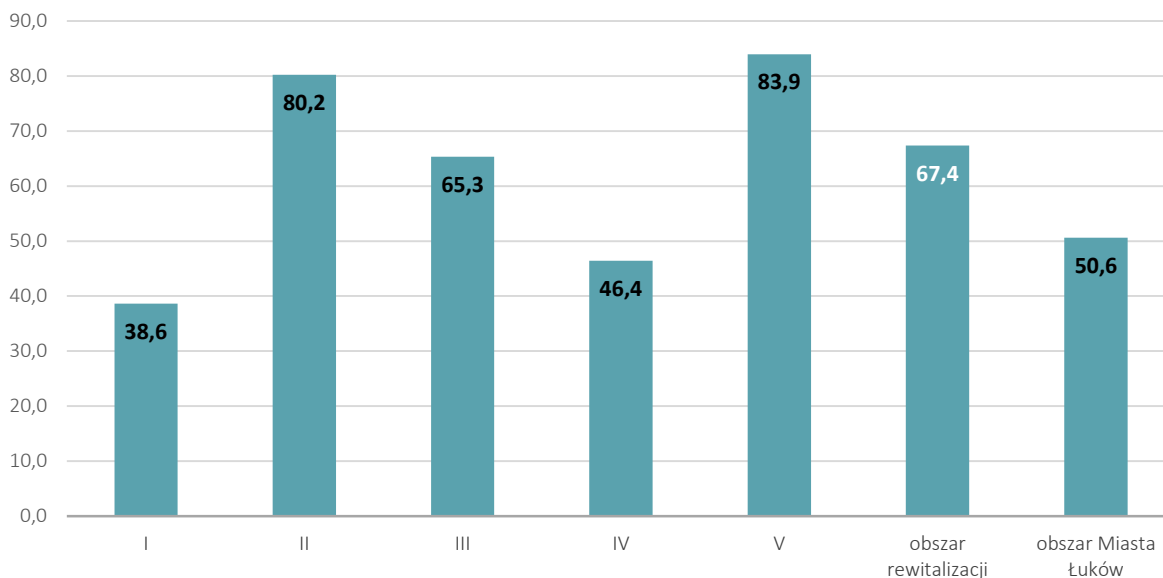
Niezwykle istotnym składnikiem potencjału demograficznego jest struktura demograficzna ludności, w tym przede wszystkim struktura wiekowa. Demograficzne starzenie się społeczeństwa, wyrażające się większym udziałem osób starszych w strukturze ludności, stanowi istotne wyzwanie dla rozwoju regionalnego i lokalnego. W przyszłości skutkować będzie m.in. rosnącym zapotrzebowaniem na świadczenia zdrowotne i społeczne. Obszar rewitalizacji jest zamieszkiwany przez 7 084 osoby, co stanowi 27,3% mieszkańców miasta. Teren ten charakteryzuje się niekorzystną strukturą demograficzną. Udział najstarszej części społeczeństwa, czyli osób w wieku poprodukcyjnym, sięga 33,8%, a udział osób w wieku przedprodukcyjnym stanowi jedynie 16,1%. Osoby w wieku produkcyjnym stanowią natomiast 50,1%. Jak wskazuje poniższy wykres struktura ta różni się zatem od struktury wieku ludności całej gminy, w której osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią 20,1%, a w wieku poprodukcyjnym 26,9%. W skali obszaru rewitalizacji najkorzystniejszą strukturę wieku ekonomicznego ludności posiada jednostka I (wyróżniająca się wysokim odsetkiem osób w wieku produkcyjnym – 58,6% oraz najniższym odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym – 22,6%), zaś najmniej korzystną jednostka V (wyróżniająca się najniższym odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym – 14,8% i produkcyjnym – 46,3% oraz najwyższym odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym – 38,9%).

Wykres 1 Struktura demograficzna według ekonomicznych grup wieku

Źródło: Opracowanie własne.

Proces demograficznego starzenia się społeczeństwa wynika bezpośrednio z niskiego przyrostu naturalnego, zwłaszcza z malejącej dzietności, przy jednocześnie wydłużającym się okresie przeciętnego dalszego trwania życia. Ponadto struktura ludności według wieku odzwierciedla kolejność zasiedlania poszczególnych części miasta.

Wykres 2 Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne.

Wskaźnik obciążenia demograficznego, wyrażony stosunkiem liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym na całym obszarze rewitalizacji wynosi

67,4 wobec 50,6 na terenie całego miasta, przy czym różni się on w poszczególnych jednostkach analitycznych. W tym przypadku także najmniej korzystną sytuację obserwujemy na obszarze jednostek V i II, gdzie wartość wskaźnika obciążenia demograficznego wynosi odpowiednio 83,9 i 80,2. Możemy więc mówić o wyraźnym procesie starzenia się społeczności tych terenów. Na ich tle jednostka I okazuje się dzielnicą demograficznie młodą.

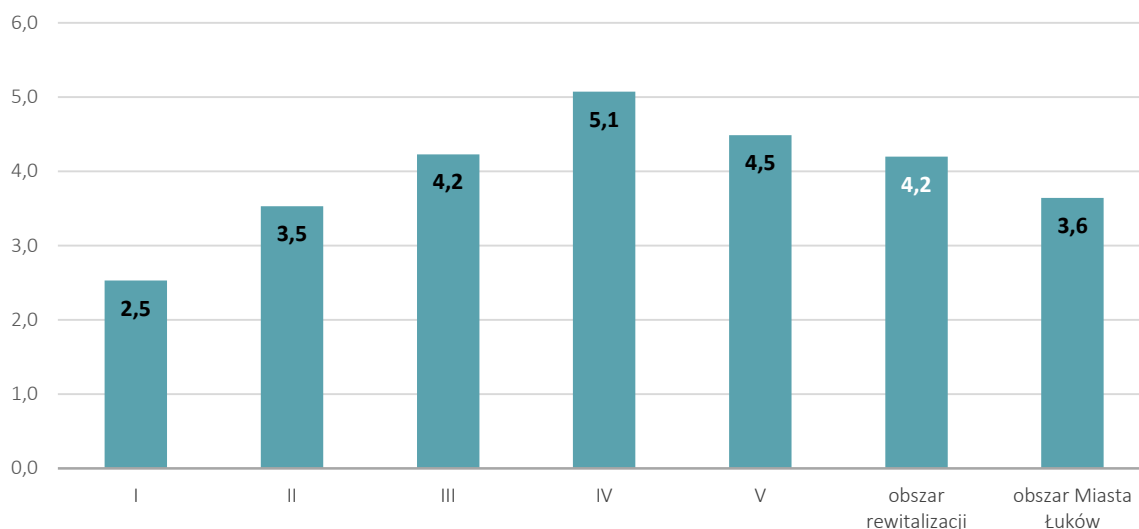
Problemem obszaru jest również ubytek mieszkańców, wynikający zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego, jak również odpływu migracyjnego ludności. Zjawisko depopulacji wpływa negatywnie na zasoby kapitału ludzkiego, który ma znaczny wpływ na atrakcyjność inwestycyjną i dalszy rozwój społeczno-gospodarczy obszaru rewitalizacji. Ze zjawiskiem depopulacji ściśle powiązana jest suburbanizacja, w wyniku której mieszkańcy wyprowadzają się z centrum miasta na jego przedmieścia, lecz pozostają funkcjonalnie z nim powiązani, korzystając z usług i infrastruktury na jego terenie. Depopulacja i suburbanizacja w długiej perspektywie mogą wywołać szereg niekorzystnych konsekwencji, w szczególności ze względu na fakt, że migracja jest procesem selektywnym – wyraźnie wyższe od średnich są wskaźniki migracji dla ludzi młodych, o wyższym poziomie wykształcenia. W rezultacie znaczące ujemne saldo migracji może oznaczać odpływ najlepszej, z punktu widzenia ekonomicznej przyszłości obszaru, części jego mieszkańców. Nie dość, że obserwuje się w takiej sytuacji odpływ ludzi o wysokim potencjale, to dodatkowo w przyspieszonym tempie postępuje proces starzenia się społeczności, także za sprawą spadającego przyrostu naturalnego, będącego konsekwencją odpływu kobiet w wieku produkcyjnym.

Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym nakłada na gminę obowiązek realizacji skutecznych działań ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów, z którymi borykają się osoby starsze. Problemy te związane są zarówno z pogorszeniem stanu zdrowia (choroby, niepełnosprawność, kłopoty w radzeniu sobie w codziennych sprawach), jak również z osłabieniem więzi społecznych (ograniczenie kontaktów, wycofanie się z życia społecznego, samotność). Jednocześnie problem dla osób starszych stanowią bariery architektoniczne, które stanowią znaczące utrudnienie ograniczające dostęp do przestrzeni publicznej, czy miejsc integracji społecznej. Uwzględniając zmieniającą się strukturę ludności, konieczne jest dostosowanie działań związanych z rozwojem infrastruktury społecznej do potrzeb powiększającej się społeczności osób starszych, a także rozwój usług społecznych z zakresu opieki i aktywizacji osób starszych i długotrwale chorych. Należy również założyć, że w kolejnych latach będzie wzrastało zapotrzebowanie na różne formy wsparcia seniorów, tj. usługi w miejscu zamieszkania, placówki pobytu całodobowego oraz wsparcia środowiskowego. Konieczne jest również podjęcie intensywnych działań mających na celu zachęcenie osób młodych do pozostania w Łukowie poprzez zwiększanie atrakcyjności obszaru jako miejsca do zamieszkania i podjęcia aktywności zawodowej oraz budowanie tożsamości lokalnej i więzi społecznych.

3.3.2. Bezrobocie

Jednym z ważniejszych czynników kształtujących potencjał społeczno-gospodarczy oraz determinujących jakość życia i atrakcyjność inwestycyjną oraz osiedleńczą obszaru jest sytuacja na lokalnym rynku pracy. Zjawisko bezrobocia, szczególnie bezrobocia długotrwałego, stanowi kluczową barierę i zagrożenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego lokalnych społeczności. Skalę bezrobocia na obszarze rewitalizacji przeanalizowano z zastosowaniem wskaźników dotyczących liczby zarejestrowanych bezrobotnych oraz struktury bezrobocia.

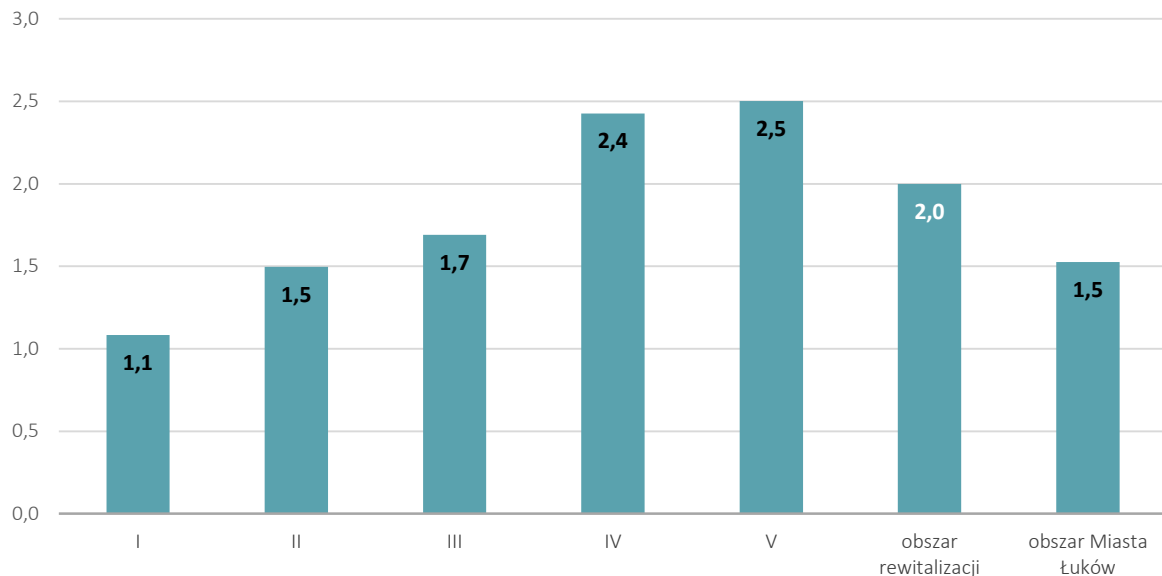
Bezpośrednim wskaźnikiem pozwalającym na ocenę lokalnego rynku pracy jest udział osób bezrobotnych zarejestrowanych ogółem do osób w wieku produkcyjnym. Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie na koniec 2021 r. na obszarze rewitalizacji zarejestrowanych było 149 bezrobotnych, co stanowi 29,7% ogółu bezrobotnych w mieście. Wskaźnik bezrobocia – mierzony stosunkiem liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych do liczby osób w wieku produkcyjnym – na obszarze rewitalizacji wyniósł 4,2 i był wyższy od wartości obliczonej dla miasta (3,6). Najmniej korzystna sytuacja widoczna jest w jednostkach IV (5,1) oraz V (4,5). Poziom bezrobocia odnotowany na terenach pozostałych był natomiast zbliżony do średniej wartości dla miasta.

Wykres 3 Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne.

Co istotne, aż 47,7% przypadków bezrobocia rejestrowanego w obszarze rewitalizacji obejmuje bezrobocie długotrwałe, czyli utrzymujące się w okresie dłuższym niż 12 miesięcy. Jest to zgodne z ogólną tendencją występującą na terenie gminy, w której udział bezrobotnych długotrwałe utrzymywał się na nieco niższym poziomie i wyniósł 41,9%. Należy jednak zwrócić uwagę, że stosunek długotrwałe bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze rewitalizacji wyniósł 2,0 i był wyższy od wskaźnika odnotowanego na terenie miasta (1,5). Najwyższy odsetek osób długotrwałe bezrobotnych wyróżnia jednostki V i IV – odpowiednio 2,5 i 2,4.

Wykres 4 Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne.

Zjawisko bezrobocia, a w szczególności bezrobocia długookresowego, jest na ogół przyczyną innych problemów społecznych. Osoby bezrobotne są bardziej zagrożone ubóstwem, wykluczeniem społecznym, a nawet problemami zdrowotnymi. Przyczynami przedłużania się okresu pozostawania bez pracy większości osób długotrwale bezrobotnych jest niskie wykształcenie oraz brak kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego. Bezrobocie długotrwale jest wysoce niekorzystne społecznie, wpływa bowiem zarówno na warunki bytowe rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia), jak i na kondycję psychiczną i społeczną osoby pozostającej bez pracy. Ponadto, wśród osób długotrwale bezrobotnych następuje dezaktualizacja kwalifikacji zawodowych, a ich aktywizacja zawodowa i przywrócenie do grona pracujących staje się bardzo trudne. Osoby, które pozostają bez pracy przez dłuższy czas, mają większe problemy ze znalezieniem zatrudnienia, ponieważ tracą motywację, pewność siebie i umiejętności. Długotrwały brak stałego wynagrodzenia prowadzi również często do uzależnienia finansowego od transferów z pomocy społecznej i oddalenia od rynku pracy.

Obszar rewitalizacji zamieszkuje również znaczna liczba osób z niepełnosprawnościami, wymagających aktywizacji zawodowej. Wśród przyczyn niekorzystnej sytuacji osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy należy wymienić m.in. ograniczone możliwości podjęcia zatrudnienia, niewielką liczbę miejsc pracy dostosowanych do ich potrzeb, brak odpowiednich kwalifikacji zawodowych, obawy związane z funkcjonowaniem na otwartym rynku pracy, czy też lęk przed utratą świadczeń. Próba aktywizacji zawodowej tej grupy osób stanowi bardzo duże wyzwanie, jednak konieczne jest wdrożenie zmian przeciwdziałających pogłębiającemu się wśród osób z niepełnosprawnościami bezrobociu trwałemu, a w dalszej konsekwencji także wykluczeniu społecznemu.

Przy relatywnie niskiej stopie bezrobocia, wyzwaniem jest nie tyle samo obniżanie jego poziomu, lecz skuteczna aktywizacja zawodowa osób będących w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, do których należą m.in. długotrwale bezrobotni, bezrobotni powyżej 50 roku życia, osoby o niskich kwalifikacjach, osoby z niepełnosprawnościami a także pomoc w uzyskaniu lepszej jakości zatrudnienia, tak aby przeciwdziałać zjawisku tzw. ubogich pracujących. Powyższa analiza wskazuje na konieczność podjęcia działań w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej osób bezrobotnych, w tym długotrwale pozostających bez pracy, z uwagi na ich szczególnie zły wpływ na najbliższe otoczenie (rodzinę, wspólnotę mieszkaniową). W tym przypadku znaczenie ma sama obecność osób długotrwale bezrobotnych i biernych zawodowo w społeczności lokalnej, nawet jeśli ich liczba jest relatywnie niewielka.

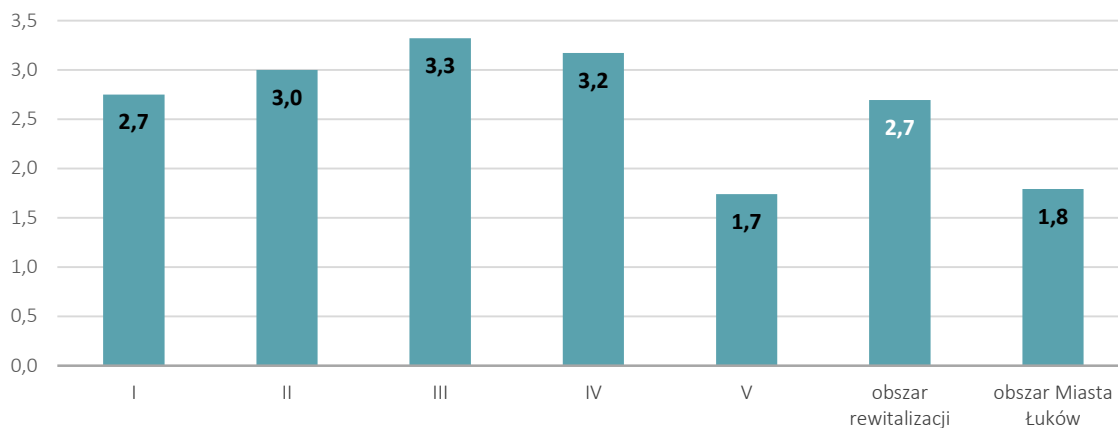
3.3.3. Ubóstwo

Zjawisko ubóstwa jest najważniejszym wyznacznikiem kryzysu w sferze społecznej na danym terenie. Ubóstwo związane jest nie tylko z brakiem zaspokojenia podstawowych potrzeb jednostki i rodziny, lecz również w dużej mierze może wpływać na wzrost przestępczości, wywoływać sytuacje konfliktowe w rodzinie, ograniczać aktywność obywatelską i ekonomiczną, a także doprowadzić do nierówności w dostępie do systemu edukacji. Do czynników zwiększających ryzyko nasilenia się zjawiska ubóstwa należą przede wszystkim bezrobocie, niski poziom wykształcenia, niepełnosprawność oraz wielodzietność lub niepełność rodziny.

Pomoc społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zadaniem pomocy społecznej jest podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Analiza liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej pozwala ocenić stopień zubożenia ludności oraz skalę występowania problemów społecznych na danym obszarze. Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej to osoby, które nie są w stanie same pokonać trudnych sytuacji życiowych, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Świadczenia z pomocy społecznej to:

- **świadczenia pieniężne** (są to głównie zasiłki stałe, okresowe i celowe, ale także pomoc dla rodzin zastępczych i formy pomocy finansowej dla osób opuszczających rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze i inne),
- **świadczenia niepieniężne** (jest to pomoc w formie: schronienia, posiłku, ubrania, usług opiekuńczych, pracy socjalnej, poradnictwa specjalistycznego w szczególności prawnego, psychologicznego, pedagogicznego, a także w formie pobytu w ośrodkach wsparcia).

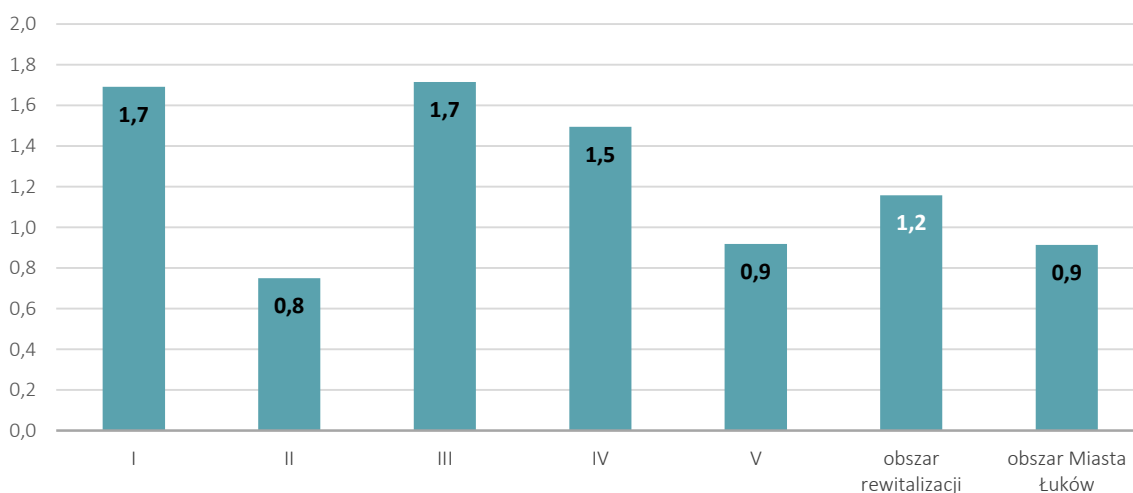
W 2021 r. w Łukowie ze środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 465 mieszkańców miasta. Uwagę zwraca fakt, że aż 41,1% tych osób zamieszkuje w obszarze rewitalizacji, co wskazuje na znaczną koncentrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym na tle całego miasta. Zasięg korzystania z pomocy społecznej, czyli udział beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności na terenie miasta wyniósł 1,8%. W tym samym okresie wskaźnik ten na obszarze rewitalizacji był znacznie wyższy i osiągnął wartość 2,7%. Szczególna koncentracja osób zagrożonych deprivacją na obszarze rewitalizacji dotyczy jednostek III (3,3%) oraz IV (3,2%), gdzie zlokalizowane są budynki z gminnymi mieszkaniami komunalnymi. Czynniki, które mogą pogłębiać poczucie wykluczenia społecznego na tym obszarze to: zły stan techniczny budynków mieszkalnych, brak przyjaznych przestrzeni publicznych, brak trwałych mechanizmów współpracy pomiędzy instytucjami pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami rynku pracy na rzecz wsparcia mieszkańców. Wysoki udział osób korzystających z pomocy społecznej cechuje również jednostki II (3,0%) I (2,7%).

Wykres 5 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

Ponadto na obszarze rewitalizacji występuje duża koncentracja osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu ubóstwa. Ubóstwo, to pojęcie, które z jednej strony określa warunki życia jednostki, a z drugiej strony wskazuje na nierówności i sprzeczności występujące w społeczeństwie. Zjawisko ubóstwa, z uwagi na swoje socjologiczne czy psychologiczne aspekty, stanowi niezwykle złożony problem społeczny. Pomimo, iż ubóstwo jest zjawiskiem wielowymiarowym, to dla polityki społecznej podstawowe znaczenie ciągle mają kwestie dotyczące ubóstwa ekonomicznego. W Łukowie w 2021 r. ze świadczeń pomocy społecznej z powodu ubóstwa skorzystało 237 mieszkańców, w tym 82 mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wskaźniki dotyczące osób korzystających z pomocy społecznej (ogółem i z powodu ubóstwa) wykazują silną korelację. Znaczny udział osób pobierających świadczenia z powodu ubóstwa w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców występuje w szczególności w jednostkach I (1,7), III (1,7) oraz IV (1,5).

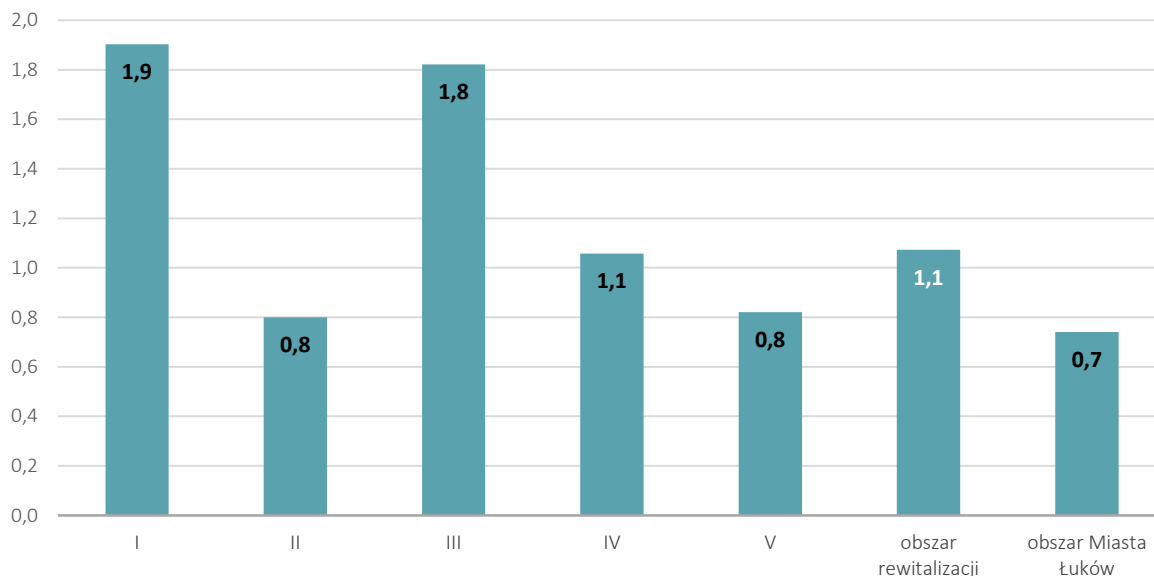

Wykres 6 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

W jednostkach o najwyższych wartościach wskaźników liczby osób, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej na 100 mieszkańców czy też liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców, wartości te były niemal dwukrotnie wyższe od zmiennych uzyskanych w pozostałych jednostkach. Są to zatem miejsca potencjalnie najbardziej wrażliwe społecznie, wymagające dedykowanych działań socjalnych.

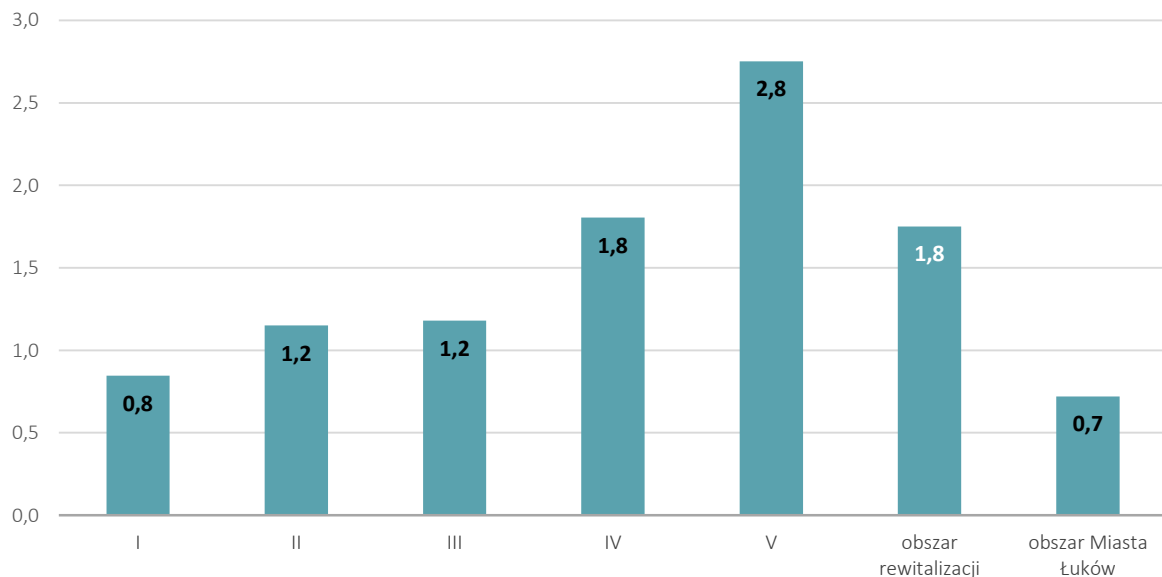
Osobami szczególnie narażonymi na wykluczenie społeczne, biedę i ubóstwo są osoby z niepełnosprawnościami. Zgodnie z definicją wynikającą z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Coraz częściej jednak niepełnosprawność rozpatrywana jest również w ujęciu społecznym, kładącym nacisk nie na ograniczenia samej osoby, ale niedostosowanie środowiska, które utrudnia lub uniemożliwia takiej osobie pełne funkcjonowanie. Na obszarze rewitalizacji występuje duża koncentracja osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności (39,6%). Relatywnie wysoki udział osób pobierających zasiłki przyznawane z powodu niepełnosprawności widoczny jest w szczególności na terenie jednostek I (1,9) oraz III (1,8).

Wykres 7 *Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców*

Źródło: Opracowanie własne.

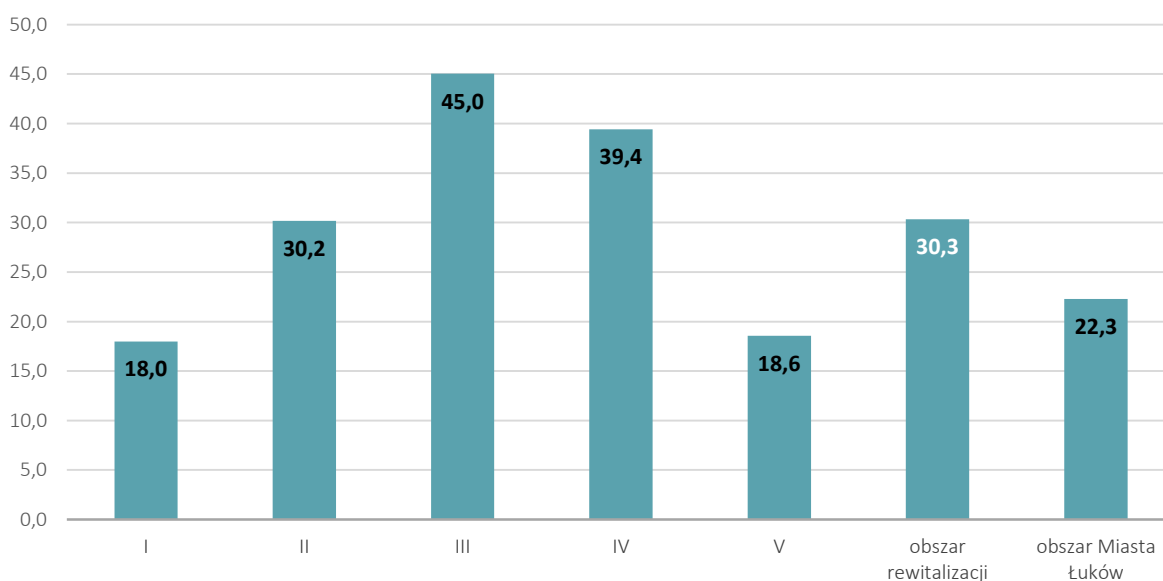
Wysoki poziom ubóstwa mieszkańców obszaru rewitalizacji potwierdzają dane dotyczące rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne oraz osób pobierających dodatek mieszkaniowy. Dodatek mieszkaniowy jest świadczeniem pieniężnym wypłacanym przez gminę, mającym na celu dofinansowanie do wydatków mieszkaniowych ponoszonych w związku z zajmowaniem lokalu mieszkalnego. Pomoc ta przysługuje najbiedniejszym mieszkańcom gminy w przypadkach ściśle określonych przez przepisy ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych. Przyznanie tej formy pomocy materialnej zależy przede wszystkim od miesięcznych dochodów mieszkańca gminy oraz od powierzchni zajmowanego przez niego lokalu. Od 1 lipca 2021 r. dodatek mieszkaniowy przysługuje wówczas, gdy średni miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego wnioskodawcy nie przekracza w gospodarstwie: jednoosobowym – 40%, a wieloosobowym – 30% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej, obowiązującego w dniu złożenia wniosku. Natomiast zgodnie z przepisami obowiązującymi do końca czerwca dodatek mieszkaniowy przysługiwał, jeżeli średni miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego w okresie 3 miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku nie przekraczał 175% najniższej emerytury w gospodarstwie jednoosobowym i 125% tej kwoty w gospodarstwie wieloosobowym. W 2021 r. 124 osoby z obszaru rewitalizacji (1,8% wszystkich mieszkańców obszaru) należało do gospodarstw domowych pobierających dodatek mieszkaniowy. Stanowi to aż 66,3% wszystkich osób otrzymujących to świadczenie na terenie miasta. Liczba osób otrzymujących dodatek mieszkaniowy w przeliczeniu na 100 mieszkańców była największa w jednostkach: V (2,8) oraz IV (1,8).

Wykres 8 Liczba osób pobierających dodatek mieszkaniowy na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

Zasiłek rodzinny jest świadczeniem rodzinnym, które ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego uzależnione jest m.in. od spełnienia kryterium dochodowego. Zasiłek przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 674,00 zł. W przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 764,00 zł. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (tj. w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym) na obszarze rewitalizacji wyniósł 30,3%, wobec 22,3% na terenie całego miasta. Duża koncentracja dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny występuje w jednostkach: III (45,0) oraz IV (39,4).

Wykres 9 *Liczba dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym*

Źródło: Opracowanie własne.

Zjawisko ubóstwa, które powiązane jest często z bezrobociem, uzależnieniami oraz bezradnością w sprawach opiekuńczych i wychowawczych, stwarza realne zagrożenie długotrwałego wykluczenia społecznego nie tylko pojedynczych osób, ale też całych rodzin. Utrwalanie negatywnych wzorców skutkuje bowiem bardzo szybkim ich przeniesieniem na kolejne pokolenia, które z uwagi na środowisko swojego zamieszkania nie mają w swoim otoczeniu wzorców pozytywnego postępowania. To z kolei prowadzi do dziedziczenia ubóstwa i postawy wyuczonej bezradności. Zagrożone ubóstwem są również osoby pracujące. Ubóstwo pracujących jest zjawiskiem częściej dotyczącym osoby nieposiadające wykształcenia, kobiety, rodziców samotnie wychowujących dzieci lub rodziny wielodzietne. Oprócz jakości miejsc pracy i wysokości płac, o ubóstwie pracujących decyduje także skład rodziny i jej sytuacja oraz związane z tym koszty i ograniczenia. Problem natężonego ubóstwa wiąże się również z ubóstwem energetycznym (wysokim kosztem ogrzania mieszkań zimą) oraz problemem odizolowania całych środowisk i obszarów miasta od kontaktów społecznych

3.3.4. Zasoby pomocy społecznej oraz instytucje rynku pracy

Od 1 września 2023 r. podstawę instytucjonalnego systemu pomocy społecznej w Łukowie stanowi Centrum Usług Społecznych. Siedziba tej instytucji znajduje się w centrum miasta, przy ul. Stefana Zdanowskiego. Centrum Usług Społecznych to nowa jednostka organizacyjna miasta, powstała na bazie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Centrum Usług Społecznych nie tylko przejęło zadania ośrodka podejmowane na rzecz osób i rodzin, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej, lecz również świadczyć będzie usługi na rzecz dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów bez względu na ich status materialny czy społeczny w centrum będą prowadzone działania adresowane do całych społeczności lokalnych, ukierunkowane na integrację mieszkańców oraz podniesienie spójności społecznej.

Przekształcenie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Centrum Usług Społecznych umożliwi również skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych na wsparcie mieszkańców Łukowa. Jednostce już udało się pozyskać 2,5 mln zł unijnego dofinansowania na realizację projektu „Polityka senioralna EFS+”, mającego na celu wspieranie i promowanie działań na rzecz osób starszych. W projekcie weźmie udział 900 mieszkańców Łukowa w wieku 65 lat i więcej. Osoby te będą mogły skorzystać m.in. z usług opiekuńczych, pielęgnarskich, asystenckich, pielęgnacyjnych, a także ze wsparcia psychologicznego i prawnego. Osoby uczestniczące w projekcie będą miały również możliwość zlecenia wykonania usług technicznych, które będą polegały na pomocy przy drobnych, domowych usterkach. W ramach projektu będzie dostępne wsparcie sąsiedzkie polegające na świadczeniu pomocy osobom starszym, samotnym, niesamodzielnym w miejscu ich zamieszkania w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, prostej podstawowej opieki higienicznej, nieskomplikowanych czynności pielęgnacyjnych. Program będzie realizowany od września 2023 r. do grudnia 2025 r.

Centrum Usług Społecznych w Łukowie koordynuje działalność Klubu „Senior+” dedykowanego dla osób powyżej 60. roku życia. Klub „Senior+” to placówka pozwalająca na aktywne spędzanie czasu wolnego, umożliwiającą korzystanie z różnorodnych ofert na rzecz społecznej aktywizacji, motywowanie seniorów do działań na rzecz samopomocy i działań wolontariackich na rzecz innych. Seniorzy korzystający z oferty Klubu mają możliwość wzięcia udziału w bezpłatnych zajęciach artystycznych, poradnictwie dotyczącym zdrowego stylu życia, wyjazdach, spotkaniach, zajęciach kulturalno-oświatowych i sportowo-rekreacyjnych. Siedziba Klubu mieści się przy ul. Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 10/16.

Ponadto Centrum Usług Społecznych realizuje liczne projekty i programy wspierające osoby starsze, niesamodzielne i niepełnosprawne, wśród których należy wymienić:

- **„Korpus Wsparcia Seniorów”** – celem programu jest wsparcie seniorów w wieku 65 lat i więcej przez świadczenie usług wynikających z rozeznaczonych potrzeb (wsparcie społeczne, psychologiczne i wsparcie w czynnościach dnia codziennego) oraz poprzez dostęp do tzw. „opieki na odległość” (zakup oraz korzystanie z tzw. „opasek bezpieczeństwa”);

- **„Opieka wytnieniowa”** – głównym celem programu jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności lub osobami dorosłymi ze znacznym stopniem niepełnosprawności;
- **„Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”** – celem programu jest rozpowszechnianie usług asystencji osobistej jako formy ogólnodostępnego wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym, których adresatami są osoby z niepełnosprawnościami o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Na obszarze rewitalizacji funkcjonuje również **Warsztat Terapii Zajęciowej** prowadzony przez **Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji**. Podstawowym celem placówki jest realizacja zadań w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej zmierzającej do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności każdego uczestnika, niezbędnych do możliwie niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia. Placówka obecnie obejmuje swą opieką 50 osób o różnym stopniu niepełnosprawności. Zajęcia terapeutyczne realizowane są w 10 pracowniach: gospodarstwa domowego, komputerowej, krawieckiej, plastyczno-stolarskiej, plastycznej, artystycznej, muzycznej, stolarskiej oraz marketingu i twórczości regionalnej. Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji prowadzi również **Zakład Aktywności Zawodowej**, którego zadaniem jest przygotowanie osób z niepełnosprawnościami do niezależnego oraz, w miarę indywidualnych możliwości, aktywnego życia. Podstawowym celem Zakładu Aktywności Zawodowej jest aktywizacja zawodowa, społeczna i lecznicza, której efektem ma być znalezienie pracy na otwartym rynku dla największej liczby niepełnosprawnych pracowników. Zakład w ramach prowadzonej działalności gospodarczej świadczy również usługi sprzątania pomieszczeń, pielęgnacji zieleni, szycia ręcznego i maszynowego oraz haftu komputerowego. Oba podmioty mieszczą się przy ul. Staropijarskiej 3.

Pomoc i wsparcie potrzebującym dzieciom z terenu miasta ofertuje natomiast **Miejska Świetlica Środowiskowa dla Dzieci i Młodzieży Szkolnej „Parasol”**. Jej siedziba mieści się przy ul. Browarnej 63. Celem świetlicy jest zapewnienie opieki dzieciom polegającej na organizacji czasu wolnego, rozwoju zainteresowań podopiecznych, pomocy w nauce. W świetlicy prowadzone są również zajęcia socjoterapeutyczne, dzięki którym dzieci uczą się właściwych zachowań społecznych, a także otrzymują wsparcie w rozwiązywaniu trudnych sytuacji, pojawiających się w ich rodzinach, wynikających z patologicznych postaw i relacji rodziców wobec uczestników zajęć świetlicowych.

Jednostką realizującą zadania z zakresu pomocy społecznej oraz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej jest również **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łukowie**, z siedzibą przy ul. Władysława Broniewskiego 20/26. W zakresie jego kompetencji znajduje się również m.in. prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz działania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami. Podmiotem realizującym zadania z zakresu promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej jest **Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie**, mieszczący się przy ul. Józefa Piłsudskiego 14.

Dorobek i dotychczasowa działalność instytucji pomocy społecznej i rynku pracy stanowią istotny potencjał i zasób dla procesu rewitalizacji. Jednakże istniejący system zabezpieczenia społecznego realizowany poprzez świadczenia z pomocy społecznej i urzędu pracy sprzyja dziedziczeniu problemów społecznych, a więc pogłębianiu się zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarze rewitalizowanym.

Dominuje model udzielania wsparcia, w tym finansowego, który nie wymaga podejmowania aktywności od osób ubiegających się o otrzymanie wsparcia. Należy dążyć do zmiany tego stanu, między innymi poprzez stworzenie różnorodnych form wsparcia nakierowanych na bezpośrednie zaangażowanie beneficjentów pomocy społecznej. Umożliwiają to projekty i programy regionalne i rządowe, dające szansę na finansowanie działań zmierzających do zmiany świadomości społecznej, wykorzystania potencjału lokalnej ludności oraz przeciwdziałania dziedziczeniu lub uzależnieniu od pomocy społecznej.

Ważnym krokiem w zakresie integracji i rozwoju usług społecznych jest utworzenie dodatkowej lokalizacji Centrum Usług Społecznych w Łukowie. Powołanie tej instytucji stwarza możliwość wprowadzenia nowoczesnego i funkcjonalnego modelu świadczenia usług społecznych oraz zapewniania kompleksowej pomocy mieszkańcom obszaru rewitalizacji. Realizacja tych usług odbywać się powinna przy ścisłej współpracy lokalnych usługodawców: organów administracji publicznej, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej.

3.3.5. Udział w życiu społecznym i życiu publicznym

Kapitał społeczny zaliczany jest do jednego z istotnych, endogenicznych czynników rozwoju lokalnego. Jakość kapitału społecznego i jego zaangażowanie w proces zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego jest obecnie jednym z głównych przejawów dobrego zarządzania na poziomie lokalnym. Do najważniejszych form aktywności społecznej mieszkańców Łukowa zaliczyć należy działalność organizacji pozarządowych, uczestnictwo w ofercie instytucji kulturalnych, udział w debatach i konsultacjach prowadzonych w ramach programowania rozwoju miasta, a także udział w wyborach i referendach.

W 2022 r. na terenie Łukowa działalność prowadziły **82 organizacje pozarządowe** (stowarzyszenia zwykłe i rejestrowe, fundacje). W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców liczba organizacji pozarządowych wyniosła 3,0 i była niższa niż w powiecie łukowskim (3,3) oraz w województwie lubelskim (4,2). Miasto wypada również niekorzystnie pod względem wskaźnika prezentującego liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w porównaniu do pozostałych podobnych ośrodków miejskich w regionie.

Niski poziom kapitału społecznego oznacza osłabienie więzi społecznych, brak zaufania do instytucji i organizacji, a także bierność i brak zaangażowania w sprawy społeczności lokalnej. W tym kontekście szczególnie niepokojący jest stosunkowo niski poziom zaangażowania mieszkańców Łukowa w działania organizacji pozarządowych (stowarzyszeń, fundacji, organizacji społecznych). W obliczu depopulacji i starzenia się mieszkańców władze samorządowe powinny dążyć do zwiększenia aktywności i integracji społecznej przez rozwijanie organizacji pozarządowych, a także aktywnie angażować mieszkańców w realizację wspólnych przedsięwzięć rozwojowych.

Należy jednak zauważyć, że znaczna część organizacji pozarządowych działających na terenie miasta zlokalizowana jest w obszarze rewitalizacji, choć oczywiście nie jest to równoznaczne z prowadzeniem działalności na jego rzecz. Oznacza to jednak, że na obszarze wymagającym szczególnej interwencji, działania rewitalizacyjne mogłyby znaleźć oparcie w podmiotach, których naturalnym celem jest zaangażowanie w rozwiązywanie lokalnych problemów.

Jako szczególny potencjał pod kątem prowadzenia rewitalizacji należy postrzegać kilka bardzo aktywnych organizacji pozarządowych działających na terenie miasta. Ich działania skupiają się na aktywności kulturalnej i społecznej, co w znaczącym stopniu realizuje cele planowanego procesu rewitalizacji.

W tym kontekście dostrzegane są w szczególności takie podmioty jak: Stowarzyszenie Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji, Łukowskie Stowarzyszenie Rozwoju, Towarzystwo Muzyczne im. Antoniego Próchniewicza, Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Łukowskiej „Łukowiacy”, Łukowskie Stowarzyszenie Wspierania Osób z Autyzmem i ich Rodzin „LABIRYNT”, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łukowskiej, Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Nasz Region”, Stowarzyszenie „Rowerowy Łuków”, Stowarzyszenie Kulturalna Inicjatywa Społeczna, Stowarzyszenie „Aktywni z Pasją”.

Miasto Łuków od lat współpracuje z organizacjami pozarządowymi, udzielając im wsparcia zarówno materialnego, jak i organizacyjnego. Współpraca z organizacjami odbywa się w ramach rocznych planów współpracy z organizacjami pozarządowymi uchwalanych przez Radę Miasta z końcem każdego roku na podstawie *art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. Program ten stanowi element polityki społeczno-finansowej, a jego celem jest budowanie i umacnianie partnerstwa pomiędzy miastem a organizacjami pozarządowymi dla stworzenia warunków do rozwoju inicjatyw obywatelskich i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnych. Zgodnie z Uchwałą Nr LXVI/486/2022 Rady Miasta Łuków z dnia 24 listopada 2022 r. w sprawie uchwalenia Roczno Programu Współpracy Miasta Łuków z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w *art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2023 r.*, do priorytetowych obszarów współpracy z organizacjami pozarządowymi należą zadania w następujących obszarach: **pomocy społecznej; turystyki i krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży, działalności na rzecz dzieci i młodzieży; kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu; przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym; edukacji oraz działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości**. Miasto na realizację Programu w roku budżetowym 2023 przeznaczyło środki finansowe w wysokości 755 000,00 zł.

Aktywność organizacji pozarządowych stowarzyszeń, fundacji oraz zorganizowanych, choć niesformalizowanych grup i środowisk obywatelskich, jest dla procesu rewitalizacji bardzo istotną częścią potencjału obszaru. W niektórych obszarach tematycznych, jak na przykład przeciwdziałanie ubóstwu czy działalność na rzecz trwałego włączenia społecznego – aktywność organizacji pozarządowych należy uznać za czynnik niezbędny, bez którego rewitalizacja nie ma szans powodzenia.

Z punktu widzenia wdrażania procesu rewitalizacji, konieczna wydaje się zarówno dalsza współpraca z organizacjami pozarządowymi, jak też wsparcie ich we wzajemnym współdziałaniu i zachęcanie mieszkańców do zaangażowania w ich działalność.

Z tego względu w kolejnych latach należy rozważyć poszerzenie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie zadań publicznych polegających na rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych lub też wdrożenie systemu mikrograntów w ramach funduszu rewitalizacji, dzięki którym możliwa byłaby realizacja niedużych projektów przez organizacje pozarządowe, które wpisująłyby się w cele rewitalizacji.

Za swoisty miernik społeczeństwa obywatelskiego i poziomu kapitału społecznego należy uznać **frekwencję w wyborach powszechnych**, w tym przede wszystkim w wyborach samorządowych, mających przełożenie na kierunki i charakter działań podejmowanych przez władze publiczne na rzecz rozwoju lokalnego. Wyniki analiz, prowadzonych w ramach diagnozy delimitacyjnej ujawniły wewnętrzną dysproporcję w poziomie udziału mieszkańców miasta w życiu publicznym, a najniższy jej poziom charakteryzował między innymi północną część obszaru rewitalizacji (teren jednostek III i IV). Powyższe może być związane zarówno ze strukturą demograficzną mieszkańców obszaru, jak również większym odsetkiem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które w mniejszym stopniu włączają się do udziału w sferze publicznej. Stosunkowo niska aktywność mieszkańców obszaru rewitalizacji widoczna była również na etapie konsultacji dotyczących wyznaczenia na terenie miasta obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Innym miernikiem kapitału społecznego jest **aktywność obywatelska i zainteresowanie działaniami na rzecz lokalnej społeczności**. Wskaźnikiem obrazującym zaangażowanie obywateli w wygląd i życie ich najbliższej okolicy jest uczestnictwo w budżecie obywatelskim. To demokratyczny proces, w ramach którego mieszkańcy współdecydują o wydatkach publicznych, w szczególności dotyczących inwestycji o charakterze infrastrukturalnym. Daje on możliwość zgłaszania i promowania własnych ciekawych pomysłów na rzecz mieszkańców, przyczyniających się do poprawienia funkcjonowania zarówno najbliższego otoczenia, jak i całego obszaru miasta.

Należy zauważyć, że dotychczas wszystkie projekty, który zwyciężyły w głosowaniach przeprowadzonych w ramach Budżetu Obywatelskiego, to projekty zlokalizowane na obszarze rewitalizacji. Projekty te dotyczyły: budowy tężni solankowej w Parku Miejskim, modernizacji boiska treningowego „Górka” znajdującego się w sąsiedztwie stadionu miejskiego

przy ul. Warszawskiej oraz nasadzenia drzew i krzewów na terenie miasta, w tym na obszarze rewitalizacji. Można zatem stwierdzić, że mieszkańcy - zgłaszający oraz wybierający projekty – uznawali ten obszar za najkorzystniejszą przestrzeń do działań społecznych oraz konieczny do zmian infrastrukturalnych.

Analiza danych obrazujących aktywność obywatelską i potencjał społeczny wskazuje na konieczność podjęcia działań mających na celu dalszy rozwój kapitału ludzkiego oraz kapitału społecznego obszaru. Działania te będą wymagały jednak nowych i dostosowanych do lokalnego kontekstu form i narzędzi współpracy, które pozwolą na dotarcie do jak największego grona mieszkańców obszaru rewitalizacji, a także będą wykorzystywać elementy animacji oraz wolontariatu.

Niewątpliwym potencjałem w tym zakresie są jednak już stworzone w mieście warunki do rozwoju narzędzi partycypacji społecznej takich jak Łukowski Budżet Obywatelski. Stworzone mechanizmy oraz przyjęte zasady jego funkcjonowania, jako instrumentu partycypacji społecznej, pozwalają stwierdzić, iż stanowi on ważne narzędzie w procesie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego obszaru rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji mieści kluczowe z punktu widzenia miasta instytucje kultury i stanowi miejsce licznych wydarzeń kulturalnych wspieranych przez samorząd lokalny. Do instytucji tych należą **Łukowski Ośrodek Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna im. Henryka Sienkiewicza oraz Muzeum Regionalne w Łukowie**. Instytucje te prowadząc wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną, integrują poszczególne przedsięwzięcia kulturalne, a przygotowując zróżnicowane oferty skierowane do ludzi w każdym wieku, kreują postawy aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-kulturalnym danej społeczności.

Łukowski Ośrodek Kultury jest miejscem tworzącym warunki do rozwoju, aktywności kulturalnej, artystycznej, hobbystycznej, rekreacyjno-ruchowej oraz zainteresowania sztuką. Najważniejsze zadania i cele działalności Łukowskiego Ośrodka Kultury to rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych mieszkańców. Priorytetem działania jest edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę, kształtowanie nawyków mieszkańców do aktywnego współtworzenia i odbioru różnorodnych form spędzania czasu wolnego. Zadania i cele realizowane są poprzez rozpoznawanie, rozbudzanie oraz zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych mieszkańców Łukowa, organizację różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowania przez sztukę, tworzenia warunków i kształtowanie wzorców dla amatorskiego ruchu artystycznego, kół zainteresowań, sekcji, zespołów oraz innych, organizację imprez artystycznych i rozrywkowych, turystycznych. Prowadzenie systematycznej działalności tematycznej w różnorodnych dziedzinach edukacji kulturalnej, działalność instruktażowo-metodyczna, inicjowanie i pomoc zespołowym formom twórczości i uczestnictwa w kulturze. W Łukowskim Ośrodku Kultury działają sekcje artystyczne, takie jak: Teatr Poezji, Teatr TŁOK, Fabryka Piosenki ŁOK, warsztaty plastyczne dla dzieci, młodzieży i dorosłych, Łukowski Uniwersytet Trzeciego Wieku, Dance Faktory – zajęcia taneczne, Studio Edukacji Muzycznej.

Z Łukowskim Ośrodkiem Kultury od lat związane są różne zespoły muzyczne, które mają w ośrodku swoje miejsce prób oraz uczestniczą w wielu organizowanych przez ośrodek imprezach stacjonarnych i plenerowych. Są to: Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Łukowskiej „Łukowiacy”, Towarzystwo Muzyczne im. Antoniego Próchniewicza w Łukowie, Łukband oraz ŁOK’ej BAND.

Główna siedziba Łukowskiego Ośrodka Kultury, wykorzystywana do poszczególnych działań to budynek zlokalizowany przy ul. Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 20 w Łukowie. W budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury znajdują się: Sala Widowiskowa, która może pomieścić 190 osób, Galeria Prowizorium – sala, w której odbywają się wernisaże i wystawy prac artystycznych, zajęcia plastyczne oraz Kino Łuków. W administracji Łukowskiego Ośrodka Kultury znajduje się również Amfiteatr w parku miejskim w Łukowie z widownią na ok. 300 miejsc siedzących oraz z zapleczem technicznym.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Henryka Sienkiewicza oprócz podstawowej działalności: gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów, prowadzi również szeroką działalność edukacyjną i upowszechnieniową w zakresie książki i czytelnictwa adresowaną zarówno do dzieci i młodzieży, jak dorosłych użytkowników, w tym osób starszych. Biblioteka organizuje imprezy czytelnicze, konkursy, wystawy, lekcje biblioteczne, spotkania autorskie. W bibliotece działa Dyskusyjny Klub Książki dla dorosłych. Miejska Biblioteka Publiczna włącza się też w organizację przedsięwzięć i wydarzeń kulturalnych o charakterze ogólnopolskim, takich jak Tydzień Bibliotek, Narodowe Czytanie oraz Noc Bibliotek. W strukturze Miejskiej Biblioteki Publicznej można wyróżnić Bibliotekę Główną, mieszczącą się w centrum Łukowa przy ul. Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 24 oraz trzy filie biblioteczne. Biblioteka Główna oraz dwie z filii zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji: Filia nr 1 – Osiedle Bronisława Chącińskiego 17 oraz Filia nr 3 – Osiedle Unitów Podlaskich 2.

Muzeum Regionalne w Łukowie mieści się w dawnym Konwikcie Szaniawskich (ul. Józefa Piłsudskiego 19), ufundowanym w 1732 r. przez bp. krakowskiego Konstantego Szaniawskiego. Muzeum, realizując swoją działalność statutową, stawia sobie za cel gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie eksponatów z zakresu etnografii, geologii oraz historii Ziemi Łukowskiej. W zbiorach Muzeum znajdują się unikatowe kolekcje: dywanów dwuosnowowych, wykonanych przez wybitne tkaczki z Węgrowa: Dominikę Bujnowską i Halinę Fijołek, tkanin z Jarczówka i Gozda, wycinanek ludowych z okolic Kołbieli i Powiśla Garwolińskiego, rzeźby o tematyce ludowej, ceramiki wykonanej przez garncarzy z Łukowa i Glinnego; obrazów autorstwa Józefa Pankiewicza, Leona Wyczółkowskiego oraz innych artystów, lokalnych i zagranicznych, grafik autorstwa Marii Czarneckiej, Henryka Hryciuka i Kazimierza Sz wajnowskiego. Muzeum jest źródłem wiedzy o regionie łukowskim, jego historii, kulturze i sztuce ludowej. Placówka gromadzi dokumenty i materiały historyczne, dotyczące przeszłości Łukowa i okolic oraz fotografie zabytków architektury i przyrody Ziemi Łukowskiej, w tym już niemal nieistniejącej architektury drewnianej wsi. Szczególną atrakcją dla zwiedzających jest wystawa skamieniałych wymarłych morskich zwierząt z okresu jury znalezionych w okolicach Łukowa pt. „Łukowskie amonity”. Aktualnie muzeum posiada stałą ekspozycję paleontologiczną, prezentującą amonity z tutejszych jurajskich kier lodowcowych. Księgozbiór biblioteczny zawiera 2 177 woluminów z zakresu dziedzin

reprezentowanych w muzeum: etnografii, historii sztuki, historii regionu oraz muzealnictwa. Ponadto muzeum posiada w zbiorach ok. 5 000 negatywów i przeźrocz. Są to zdjęcia zabytków już prawie nieistniejącej drewnianej architektury wsi, jak też innych zabytków znajdujących się na terenie Powiatu Łukowskiego oraz dokumentacja fotograficzna wystaw i reprodukcja zdjęć do celów ekspozycyjnych. Instytucja utrzymuje ścisły kontakt z innymi placówkami kulturalnymi: muzeami, domami kultury, bibliotekami i organizacjami prowadzącymi działalność kulturalną. W gmachu muzeum mieści się siedziba Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Łukowskiej, a także Łukowskiego Oddziału Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Działalność tej placówki ma bardzo duży wpływ na zachowanie relikwów kultury ludowej tego regionu. Muzeum jest obiektem stałego zainteresowania społecznego, a szczególnie nauczycieli i młodzieży szkolnej.

Przy muzeum od wielu lat funkcjonuje pracownia rzeźbiarska, gdzie m.in. swoje rzeźby wykonują artyści rzeźbiarze jednego z największych i najstarszych w Polsce – Łukowskiego Ośrodka Rzeźby Ludowej. **Łukowski Ośrodek Rzeźby Ludowej** swoją działalność twórczą rozpoczął w 1965 r. Od 1994 r. działa **Szkoła Rzeźbiarska w Łukowie**, która prowadzi warsztaty rzeźbiarskie z utalentowaną młodzieżą ze szkół z Łukowa i okolic, w celu przekazania im umiejętności warsztatowych, połączonych z nauką rzeźbienia w drewnie, przy zachowaniu tradycyjnej treści i formy współczesnej rzeźby ludowej regionu łukowskiego. Celem działalności Szkoły Rzeźbiarskiej jest upowszechnianie wśród młodzieży tradycyjnej rzeźby ludowej, wyszukiwanie młodych talentów, kształtowanie ich umiejętności warsztatowych, poznanie podstaw teoretycznych i praktycznych wykonywania rzeźby w drewnie, organizowanie przeglądu dorobku twórczego oraz upowszechnianie osiągnięć twórczych dzieci i młodzieży poprzez organizowanie przeglądów twórczości, konkursów i wystaw.

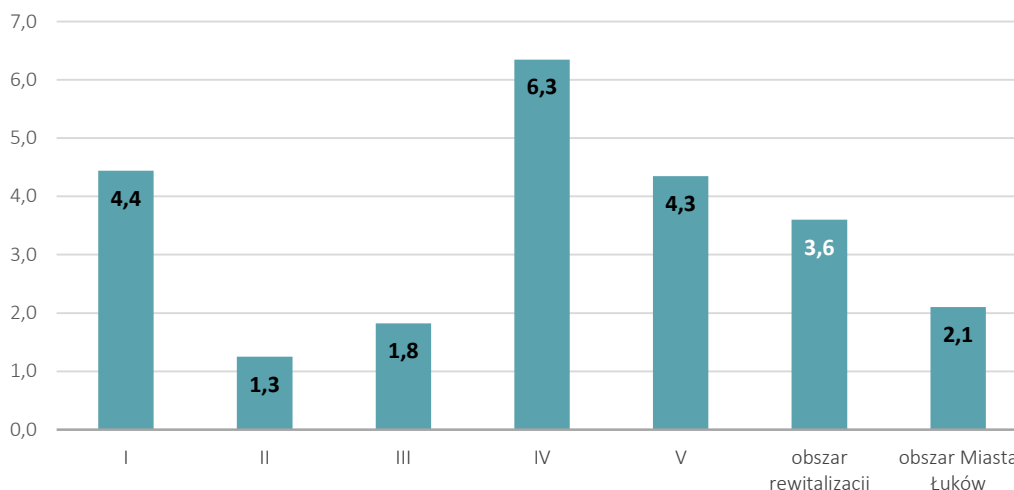
Instytucje kultury stanowią niezmiennie ważny potencjał dla procesu rewitalizacji jako instytucje o działaniu stałym, wielowątkowym oraz adresowanym do różnych grup mieszkańców. Co więcej poszerzają one swoją działalność kulturalną, a oferta wydarzeń o charakterze cyklicznym jest stopniowo uzupełniana o nowe formy aktywności.

W kontekście aktywizacji i zwiększenia poziomu uczestnictwa w kulturze mieszkańców obszaru rewitalizacji zasadny jest dalszy rozwój oferty miejskich instytucji kultury w sposób, który będzie atrakcyjny dla odbiorców i zwiększy ich zainteresowanie stałym uczestnictwem w różnego rodzaju wydarzeniach. Istotne znaczenie będą odgrywać w tym przypadku wydarzenia o charakterze cyklicznym, czyli takie, które pozwolą na stałe uczestnictwo, a przy tym zarówno na rozwój zainteresowań i umiejętności, jak również więzi i relacji międzyludzkich oraz kompetencji społecznych.

Ponadto, placówki kultury, poprzez właściwe ukierunkowanie oferty, w tym do grup dotkniętych różnymi dysfunkcjami, mogą stać się także jednym z filarów przemian społecznych na obszarze rewitalizacji.

3.3.6. Przestępczość

Przestępczość stanowi jeden z ważniejszych czynników wpływających na jakość życia mieszkańców. Poczucie bezpieczeństwa, jako jedna z podstawowych potrzeb każdego człowieka, zwłaszcza w przestrzeni miejskiej, decyduje o funkcjonowaniu społeczności i stanowi podstawowe kryterium oceny obszaru, w którym się żyje, pracuje i spędza czas. Dla mieszkańców, świadomość życia w bezpiecznej okolicy, stanowi istotną wartość, będącą często czynnikiem decydującym o wyborze danego miejsca do osiedlenia się. Na obniżenie poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego wpływają w największej mierze zdarzenia, które związane są z naruszeniem prawa lub powszechnie przyjętych norm.

Wykres 10 Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców

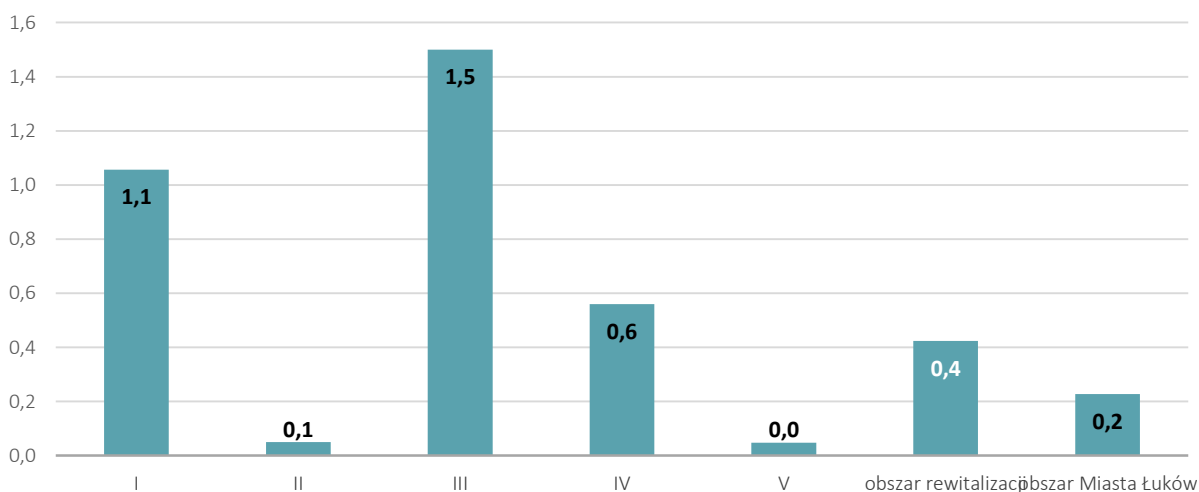
Źródło: Opracowanie własne.

Zgodnie z danymi Komendy Powiatowej Policji w Łukowie w 2021 r. na terenie Miasta Łuków przeprowadzono 546 interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego. Naruszenie miru domowego to przestępstwo polegające na wdzieraniu się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej nieopuszczaniu takiego miejsca. Przez zakłócenie porządku publicznego należy rozumieć natomiast wywołanie takiego stanu, który w danym miejscu, czasie i okolicznościach, zgodnie z przyjętymi zwyczajami i obowiązującymi przepisami, uważa się za nienormalny i który odczuwany jest jako utrudnienie lub uniemożliwienie powszechnie akceptowanego sposobu zachowania się w miejscach dostępnych dla bliżej nieokreślonej liczby osób.

Warto zauważyć, że blisko połowa (46,7%) opisanych interwencji została przeprowadzona na obszarze rewitalizacji. Dane dotyczące przeprowadzonych interwencji odniesione do liczby mieszkańców wskazują, że obszarem o obniżonym poczuciu bezpieczeństwa i porządku publicznego jest przede wszystkim centrum miasta. Najwyższy wskaźnik dotyczący liczby interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na

100 mieszkańców odnotowano w jednostce IV (6,3) - był trzykrotnie wyższy od wskaźnika obliczonego dla obszaru miasta oraz blisko dwukrotnie wyższy od wskaźnika dla obszaru rewitalizacji. Obszarami koncentracji interwencji były także jednostki: I (4,4) oraz V (4,3).

Ważnym problemem społecznym obszaru rewitalizacji jest również demoralizacja i przestępczość wśród nieletnich, czyli osób poniżej 17 roku życia. Zjawisko szczególnego natężenia przestępczości wśród nieletnich kumuluje się w jednostkach III (1,1) oraz II (1,1), gdzie stosunek czynów karalnych spowodowanych przez nieletnich do liczby mieszkańców zdecydowanie odbiega od średniej sytuacji na terenie miasta (0,2). Wśród najczęstszych przyczyn popełniania przestępstw przez nieletnich należy wymienić przede wszystkim nieodpowiednią atmosferę w domu rodzinnym, zaniedbania w zakresie opieki i nadzoru, niekorzystną sytuację ekonomiczną i kulturalną rodziny oraz negatywne oddziaływanie środowiska (w szczególności grupy rówieśniczej), w którym nieletni pozostaje. Dlatego też w tym przypadku można zauważyć, iż skala zjawiska nasila się również w tych rejonach, które są szczególnie zagrożone ubóstwem i bezrobociem.

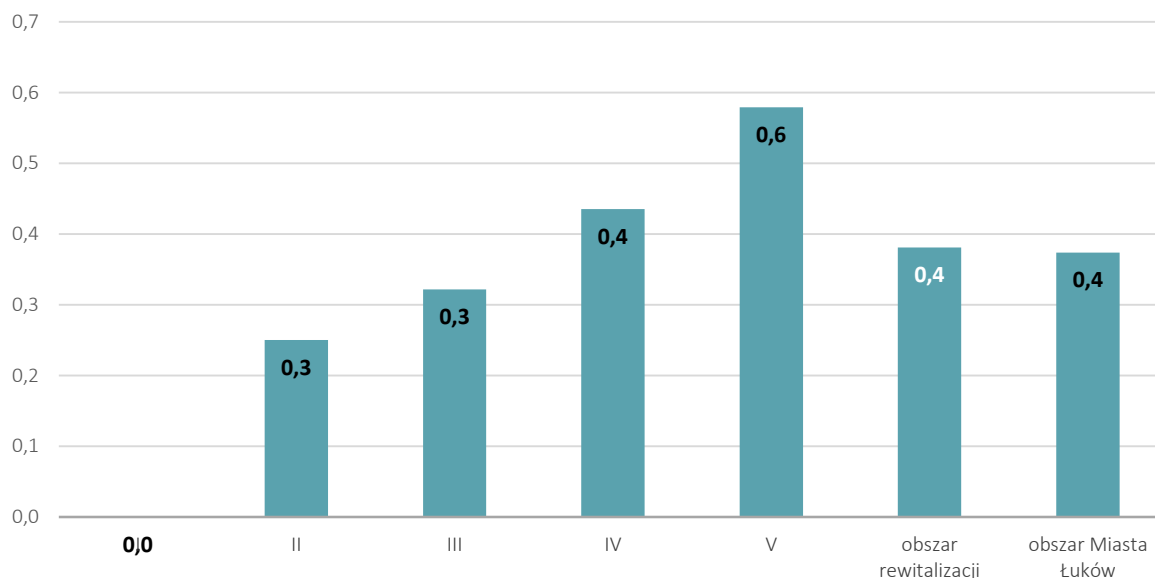

Wykres 11 Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

W obszarze rewitalizacji dostrzegalny jest także **problem przemocy w rodzinie**. Przemoc w rodzinie, zgodnie z definicją zawartą w *ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*, to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Mając na względzie złożoność i wieloaspektowość problemu bardzo trudno oszacować faktyczną skalę osób, których to zjawisko dotyka. Jest to związane z faktem, że bardzo często przemoc domowa jest ukrywana i spora część osób, które jej doświadczają, nie decyduje się na ujawnienie i zwrócenie się o pomoc do instytucji działających w ramach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy.

Istotnym elementem służącym przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, jest procedura „Niebieskie karty”. Dane statystyczne dotyczące przedmiotowej procedury są wykorzystywane również do określenia skali przemocy w rodzinie i liczby osób nią dotkniętych. W 2020 r. na obszarze rewitalizacji procedurą „Niebieskie karty” objęto 27 osób, czyli 0,4% mieszkańców obszaru. Największy udział osób doświadczających przemocy w rodzinie zamieszkuje jednostkę V (0,6%), obejmującą osiedla zabudowy wielorodzinnej.

Wykres 12 Liczba osób objętych procedurą „Niebieskie karty” na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

Jednym z problemów społecznych obszaru rewitalizacji jest niski poziom bezpieczeństwa publicznego wynikający z dużego natężenia zjawisk, takich jak przestępczość oraz zachowania antyspołeczne.

Jednym ze sposobów przeciwdziałania przestępczości jest kształtowanie przestrzeni sprzyjającej poprawie jakości życia mieszkańców, umożliwiającej im realizację potrzeb oraz nawiązywanie pozytywnych więzi między członkami lokalnej społeczności, będących podstawą poczucia wspólnoty (np. montaż monitoringu i oświetlenia, poprawa wystroju przestrzeni publicznych, wspieranie inicjatyw służących poprawie oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży).

Działania te nie tylko sprzyjają poprawie bezpieczeństwa publicznego, lecz również zapobiegają innym problemom społecznym. W kontekście powyższych analiz konieczne jest również zwiększenie dostępności i skuteczności profesjonalnej pomocy osobom zagrożonym przemocą oraz kształtowanie świadomości społecznej w zakresie tego zjawiska.

3.4. Diagnoza zjawisk gospodarczych

3.4.1. Podmioty gospodarcze

Na terenie łukowa na koniec 2022 r. w rejestrze REGON zaewidencjonowanych było 3 791 podmiotów gospodarczych, co stanowi 37,1% ogółu podmiotów zarejestrowanych w powiecie łukowskim. Wskaźnik przedsiębiorczości obszaru, obrazujący liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 mieszkańców wyniósł 138 i był istotnie wyższy zarówno od średniej wartości dla powiatu łukowskiego (101) jak i województwa lubelskiego (102).

Biorąc pod uwagę podział podmiotów według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), najwięcej podmiotów prowadziło działalność w Sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych” – 27,8%. W tej grupie najliczniej reprezentowane były firmy z działu 47 – „Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi”, które stanowiły 67,6% podmiotów w sekcji. Znacznie mniej przedsiębiorstw prowadziło działalność w zakresie handlu hurtowego, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi (dział 46) – 16,9% oraz handlu hurtowego i detalicznego pojazdami samochodowymi oraz naprawy pojazdów samochodowych (dział 45) – 15,5%. Drugą pod względem liczebności grupę jednostek gospodarczych tworzyły przedsiębiorstwa z Sekcji F „Budownictwo”, które stanowiły 12,6% ogółu firm działających na tym obszarze. Kolejno największa liczba podmiotów prowadziła działalność w Sekcji H „Transport i gospodarka magazynowa” – 9,3%, Sekcji C „Przetwórstwo przemysłowe” – 7,7%, Sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” – 7,5%, Sekcji Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna” – 7,5%, Sekcjach S „Pozostała działalność usługowa” i sekcja T „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby” – 6,9%. Warto zauważyć, że aż 26,0% podmiotów prowadzących działalność w ramach Sekcji C „Przetwórstwo przemysłowe” zajmowało się produkcją metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń (dział 25), 9,6% naprawą, konserwacją i instalowaniem maszyn i urządzeń, w tym metalowych wyrobów gotowych (dział 33), a 8,2% produkcją skór i wyrobów ze skór wyprawionych (dział 15), 9,4% produkcją artykułów spożywczych (dział 10).

W strukturze podmiotów gospodarki w Łukowie zdecydowanie dominują mikroprzedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób – stanowiły one 96,3% zarejestrowanych podmiotów. Podmioty małe, liczące od 10 do 49 pracujących, obejmowały 2,8%, a jednostki średnie od 50 do 249 pracujących stanowiły 0,9% wszystkich podmiotów. Ponadto w 2021 r. na obszarze miasta zaewidencjonowane były 2 podmioty zatrudniające ponad 1 000 pracowników. Najliczniejszą grupę zarejestrowanych podmiotów stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

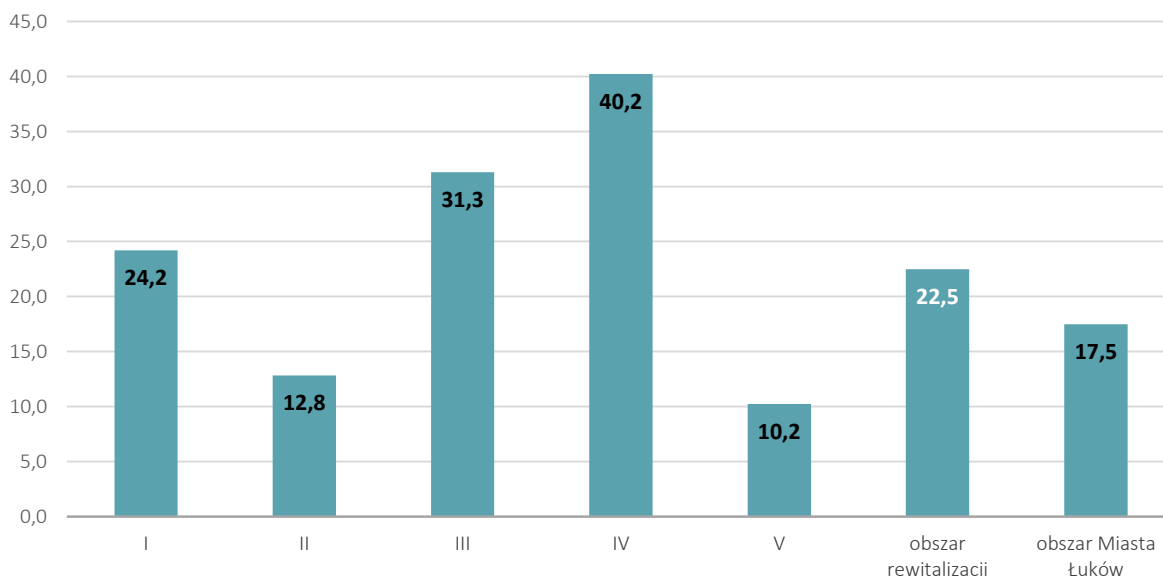
Przedsiębiorczość jest istotnym czynnikiem decydującym o rozwoju społecznym i gospodarczym układów przestrzennych w różnych skalach, również lokalnych. Obok przedstawionej i omówionej powyżej struktury bezrobocia (generującej stan kryzysowy przede wszystkim w sferze społecznej), kluczowymi wskaźnikami obrazującymi sytuację gospodarczą Miasta Łuków są dane dotyczące podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Należy także podkreślić, że sfera gospodarcza

jest silnie sprzężona ze sferą społeczną. Zachodzące w niej zjawiska, w tym zmiany w liczbie podmiotów gospodarczych, liczba zawieszonych i wykreślonych podmiotów, możliwość uzyskania pomocy związanej z założeniem własnej działalności, wpływają na lokalny rynek pracy i na aktywność zawodową mieszkańców.

3.4.2. Aktywność gospodarcza mieszkańców

Ustawa o rewitalizacji zwraca uwagę w szczególności na dwa rodzaje negatywnych zjawisk gospodarczych: niski stopień przedsiębiorczości mieszkańców oraz słabą kondycję lokalnych przedsiębiorstw. W odniesieniu do obu z nich należy jednak mieć na uwadze, że analiza statystyczna nie daje pełnej informacji o faktycznym stanie lokalnej gospodarki.

Szczególne położenie obszaru rewitalizacji w strukturze przestrzennej miasta wiąże się z występowaniem relatywnie wysokiej liczby osób prowadzących działalność gospodarczą. Zgodnie z danymi pochodzącymi z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, na terenie Łukowa, według stanu na lipiec 2022 r., działalność gospodarczą prowadziło 2 405 osób fizycznych (bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie). Jednocześnie w tym okresie na obszarze rewitalizacji działalność prowadziło 798 indywidualnych przedsiębiorców, co stanowi 33,2% wszystkich osób prowadzących działalność na terenie Łukowa. Wskaźnikiem opisującym stan przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki obszaru rewitalizacji jest liczba podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten wynosi 22,5 i jest znacznie wyższy od wartości obliczonej dla obszaru miasta (17,5). Analizując wyodrębnione jednostki analityczne zwraca uwagę fakt, że wskaźnik ten jest zdecydowanie wyższy od przeciętnego dla jednostek IV (40,2), III (31,3) oraz I (24,2). W pozostałych jednostkach wskaźnik ten kształtuje się na poziomie znacznie niższym od średniej dla miasta i obszaru rewitalizacji.

Wykres 13 Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne.

Poszczególne jednostki analityczne wyznaczone na obszarze rewitalizacji posiadają odmienną charakterystykę pod kątem funkcji gospodarczych. Lokalizacja czy koncentracja przedsiębiorstw w poszczególnych częściach miasta jest jedynie pewnym wyznacznikiem stopnia przedsiębiorczości na danym obszarze oraz postaw przedsiębiorczych jego mieszkańców. Intensyfikacja i charakter działalności gospodarczej odzwierciedlają również funkcję danego terytorium.

Jednostki I, III i IV stanowią „serce” miasta, gdzie koncentrują się funkcje publiczne i reprezentacyjne. W przestrzeni tych jednostek kumuluje się również działalność handlowo-usługowa. W pozostałej części obszaru rewitalizacji przeważa zabudowa wielorodzinna i jednorodzinna.

Informacji na temat poziomu zainteresowania prowadzeniem działalności gospodarczej oraz kondycji lokalnych przedsiębiorstw dostarczają również dane dotyczące liczby nowopowstałych podmiotów gospodarczych oraz podmiotów, który wykreśliły oraz zawiesiły swoją działalność. Dane pozyskane do opracowania diagnozy delimitacyjnej wskazują, że na obszarze rewitalizacji liczba podmiotów, które zaprzestały czasowo lub na stałe swojej działalności przewyższała liczbę nowych podmiotów zarejestrowanych w ewidencji, co świadczy o słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw. Powody występowania sytuacji kryzysowej w tym obszarze mogą być złożone. Na kondycję przedsiębiorstw wpływ mają zarówno zjawiska w skali makroekonomicznej (spowolnienie gospodarcze, pandemia koronawirusa), jak i zjawiska kryzysowe samego obszaru rewitalizacji, m.in. niedopasowanie oferty do potrzeb i oczekiwań potencjalnych klientów, zbyt duże koszty utrzymania lub wynajmu lokali, zbyt mała liczba klientów korzystających z ofert lokalnych przedsiębiorstw, ubóstwo potencjalnych klientów.

Centralna część obszaru rewitalizacji wyróżnia się relatywnie wysokim stopniem przedsiębiorczości oraz dużą liczbą mieszkańców prowadzących działalność gospodarczą. Związane jest to przede wszystkim z położeniem w ścisłym centrum miasta, które w naturalny sposób stanowi obszar koncentracji funkcji handlowych i usługowych. Pozostała część obszaru, obejmująca osiedla mieszkaniowe, charakteryzuje się niższą aktywnością gospodarczą mierzoną liczbą przedsiębiorstw i osób prowadzących działalność gospodarczą na jego terenie. Należy jednak zauważyć, że obszar rewitalizacji to również obszar, cieszący się mniejszym zainteresowaniem lokalizacją nowych działalności gospodarczych.

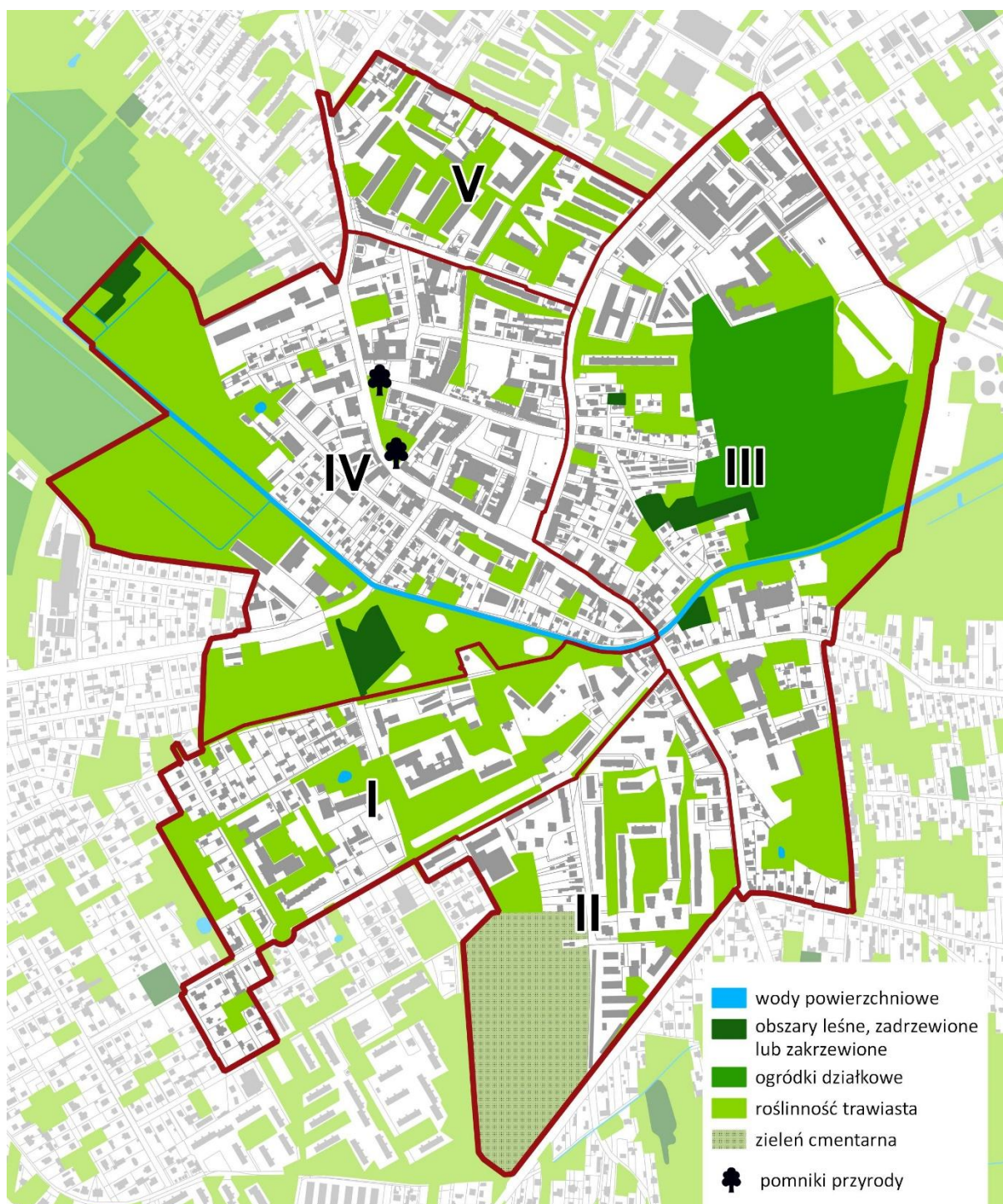
Rozmowy prowadzone podczas spotkań konsultacyjnych potwierdzają zamieranie funkcji handlowo-usługowej centrum miasta. Pierwotnie przestrzeń centrum spełniała istotną funkcję obsługi handlowo-usługowej mieszkańców, a także była miejscem ich spotkań. Obecnie funkcje te zostały w dużej mierze ograniczone do roli symbolicznej, a zagospodarowanie śródmieścia powoduje, że nie jest to obszar atrakcyjny do rozwoju oferty usługowej i handlowej dla mieszkańców miasta. Istotnym czynnikiem wpływającym na kondycję centrum miast i działających tam podmiotów gospodarczych jest również powstawanie wielkopowierzchniowych obiektów handlowych, które zastępują w coraz szerszym zakresie tradycyjne przestrzenie publiczne.

3.5. Diagnoza zjawisk środowiskowych

3.5.1. Zasoby przyrodnicze

Środowisko przyrodnicze łukowa charakteryzuje się stosunkowo dużym zróżnicowaniem związanym z różnym poziomem urbanizacji poszczególnych terenów, a co za tym idzie, różnym stopniem przekształcenia środowiska. Miasto położone jest na obszarach o dużych wartościach przyrodniczych, w obrębie Obszarów Chronionego Krajobrazu. Dominującym elementem środowiska przyrodniczego **Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu** są tereny leśne oraz połacie łąk i pastwisk pokrytych licznymi zadrzewieniami. Obszar został utworzony w 1986 r. i obejmuje tereny o wysokich walorach przyrodniczych na północny wschód od miasta. Jego całkowita powierzchnia wynosi 18 650 ha.

Na terenie miasta znajduje się również część **Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 „Lasy Łukowskie”**. Jego całkowita powierzchnia zajmuje obszar 11 450 ha, przy czym na terenie miasta znajduje się mały fragment obszaru, obejmujący **zalew Zimna Woda**, położony w północno-zachodniej części miasta. **Opisane obszary prawnie chronione znajdują się w całości poza obszarem rewitalizacji. W granicach obszaru rewitalizacji znajdują się jedynie dwa pomniki przyrody: głaz narzutowy z okolicznościową tablicą dla upamiętnienia 750-lecia miasta Łuków oraz dąb szypułkowy z okazałą, równomiernie rozwiniętą koroną.**

Ryc. 7 Zasoby przyrodnicze obszaru rewitalizacji Miasta Łuków

Źródło: Opracowanie własne.

Miasto charakteryzuje się niską lesistością. Zasoby leśne stanowią 13,8% powierzchni ogólnej miasta. Wśród lasów dominuje bór świeży i bór mieszany świeży. Zielen miejska występuje w postaci zieleni parkowej, ogródków działkowych, cmentarzy czynnych i zamkniętych oraz skwerów, zieleni osiedlowej i terenów rekreacyjnych i sportowych. **Zieleń miejska w znacznej mierze połączona jest z posiadającą duże walory przyrodnicze doliną Krzny**

Południowej i stanowią razem strefę ekologiczną. Ponadto, na terenie miasta znajdują się dwa zadrzewione parki miejskie: park położony w dolinie Krzyny Południowej, położony w centralnej części miasta, między ul. Rogalińskiego, ul. Warszawską i doliną rzeki Krzyny Południowej oraz park położony wzdłuż Krzyny Południowej na wysokości obiektów Ośrodka Sportu i Rekreacji. Wśród terenów zieleni urządzonej na obszarze rewitalizacji znaczenie ekologiczne posiadają również: zielen parkowa otaczająca Szpital św. Tadeusza przy ul. Doktora Andrzeja Rogalińskiego, drzewostan na Osiedlu Bronisława Chęcińskiego, tereny ogródków działkowych „Niedźwiadek” oraz drzewostan stanowiący naturalny ekosystem wzdłuż doliny rzeki Krzyny.

Wykorzystanie potencjału zasobów przyrodniczych obszaru rewitalizacji odbywa się poprzez rewaloryzację zabytkowych terenów zieleni oraz ich zagospodarowanie w sposób polegający na ich udostępnieniu mieszkańcom poprzez tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych.

Z punktu widzenia kształtowania środowiska naturalnego jednym z jego najważniejszych elementów jest ochrona doliny Krzyny Południowej, która tworzy korytarz ekologiczny, łączący obszar miasta z jego otoczeniem - „zielonymi pierścieniami” i dalszym układem zewnętrznym. Korytarz ten stanowi niejako „zielony wjazd” wzdłuż zurbanizowanego terenu. Łączy on projektowany Łukowski Park Krajobrazowy z Radzyńskim Obszarem Chronionego Krajobrazu oraz z projektowanym Białkopodlaskim Obszarem Chronionego Krajobrazu.

Zagospodarowanie doliny rzeki powinno odbywać się w sposób zapewniający jej funkcjonowanie jako korytarza ekologicznego (zachowanie zadrzewień i trwałych użytków zielonych). Pomimo tego, że Krzna – przez swój przebieg przez centralną część miasta – tworzy naturalną barierę, w przyszłości, dzięki procesom rewitalizacyjnym stanowić może dużą szansę na połączenie północnej i południowej części miasta. Zagospodarowanie doliny Krzyny oraz wykorzystanie jej potencjału przyrodniczego nie tylko przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, lecz również ożywienia gospodarczego obszaru rewitalizacji.

Ponadto, w projektach rewitalizacyjnych należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój istniejącej zieleni miejskiej, a także, mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych na obszarach zurbanizowanych.

3.5.2. Zanieczyszczenie powietrza

Jednym z bardzo ważnych aspektów pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji, wymagających działań interwencyjnych jest sfera środowiskowa. Kondycja środowiska naturalnego wpływa na jakość życia mieszkańców oraz stanowi o atrakcyjności i potencjale danego obszaru. W „Programie ochrony środowiska dla Miasta Łuków na lata 2021 – 2024 z perspektywą do 2028 roku” oraz w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Łuków” jako kluczowe problemy ekologiczne wymagające rozwiązania wskazane zostały następujące kwestie:

- zanieczyszczenie powietrza związane przede wszystkim z intensywnym ruchem komunikacyjnym, jak również z dużą ilością kotłowni węglowych,
- uciążliwość spowodowana nadmierną emisją hałasu komunikacyjnego i przemysłowego,
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych.

Zanieczyszczenie powietrza stanowią wszystkie znajdujące się w nim substancje stałe, ciekłe lub gazowe nie będące jego naturalnymi składnikami lub występujące w stężeniach nieodpowiadających jego naturalnemu składowi. Substancje zanieczyszczające powietrze można podzielić na pyłowe i gazowe, a ich źródłem może być zarówno emisja antropogeniczna – wynikająca z działalności człowieka, jak i emisja naturalna. Do głównych źródeł zanieczyszczeń powietrza pochodzenia antropogenicznego, występujących na terenie Miasta Łuków należą: zanieczyszczenia z sektora komunikacyjnego, zanieczyszczenia z sektora komunalno-bytowego, wynikające ze spalania paliw stałych niskiej jakości oraz odpadów w indywidualnych gospodarstwach domowych oraz kotłowniach lokalnych, zanieczyszczenia z sektora energetycznego (system ciepłowniczy i gazowy) oraz zanieczyszczenia z sektora przemysłowego, związane z emisją punktową, pochodzącą z zakładów przemysłowych.

Monitoring jakości powietrza atmosferycznego prowadzony jest przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie. Podstawowym celem monitoringu jakości powietrza jest uzyskanie informacji o poziomach stężeń substancji w powietrzu oraz wyników ocen jakości powietrza. W celu oceny jakości powietrza na terenie województwa lubelskiego wyznaczono 2 strefy: Aglomerację Lubelską (kod strefy: PL0601) oraz strefę lubelską (kod strefy: PL0602), do której zalicza się Miasto Łuków. Stan jakości powietrza określa ocena roczna sporządzona na podstawie informacji o poziomach stężeń substancji zanieczyszczających powietrze. Na podstawie oceny jakości powietrza oraz klasyfikacji stref województwa lubelskiego za rok 2022 według kryterium ochrony zdrowia ludzi stwierdzono przekroczenia poziomów dopuszczalnych/docelowych w strefie lubelskiej w zakresie następujących substancji:

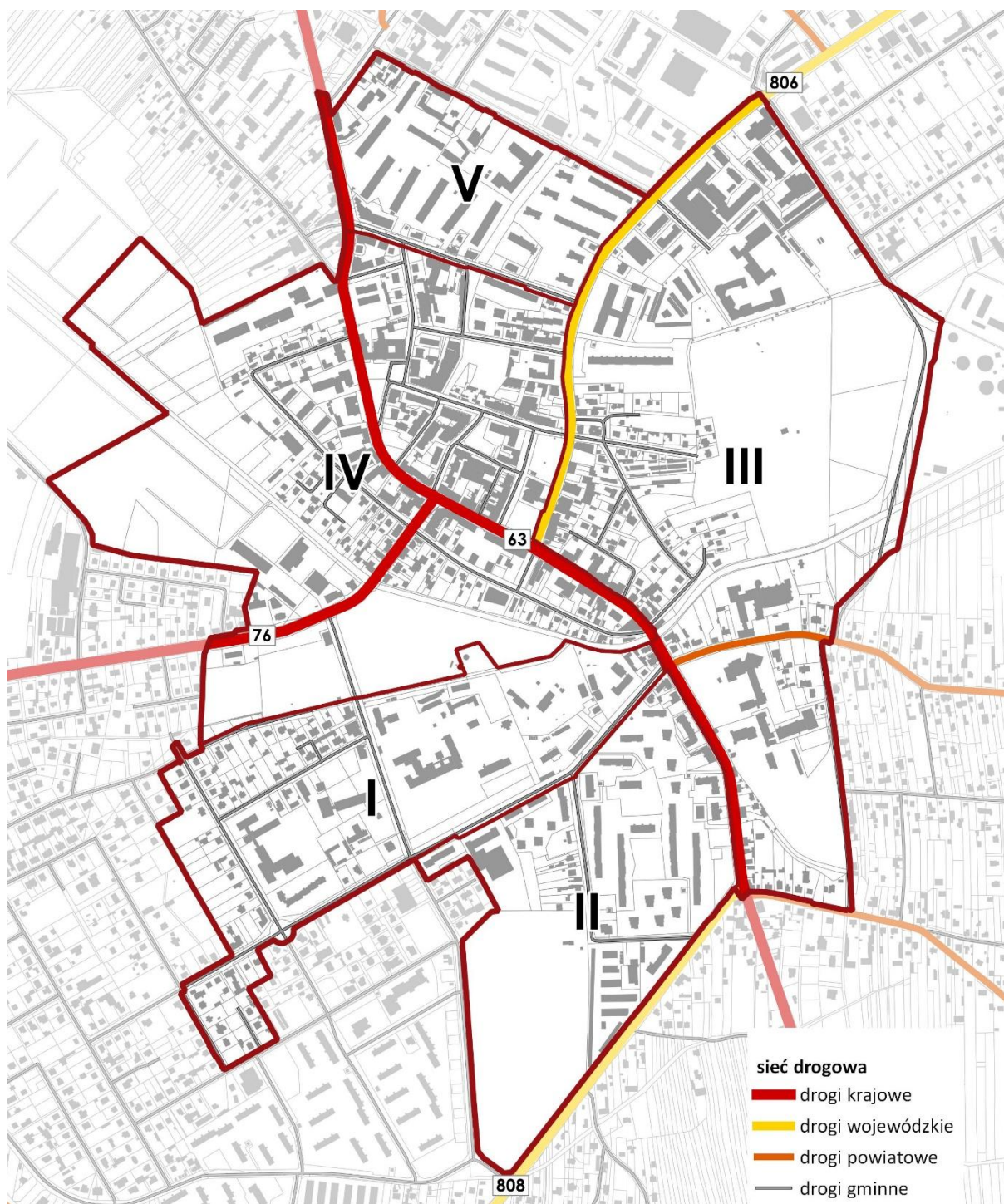
- przekroczenie średniorocznego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5} faza II (klasa C1), obszar przekroczenia poziomu dopuszczalnego faza II został wyznaczony na terenie strefy lubelskiej w gminie Janów Lubelski,
- przekroczenie średniorocznego poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀ (klasa C),

- przekroczenie poziomu docelowego wystąpiło lokalnie na rozproszonych obszarach w strefie lubelskiej, w tym zabudowane obszary Miasta Łuków.

Biorąc pod uwagę powyższe, największym problemem obszaru rewitalizacji pozostaje zanieczyszczenie powietrza benzo(a)pirenem w pyłe zawieszonym PM₁₀ oraz pyłem zawieszonym PM_{2,5}. Zanieczyszczenie powietrza na tym terenie związane jest przede wszystkim z intensywnym ruchem komunikacyjnym. Bezpośrednim źródłem zanieczyszczeń zaliczanych do emisji liniowej (komunikacyjnej) jest emisja spalin pochodzących z ruchu kołowego. Transport drogowy jest najważniejszym źródłem emisji tlenków azotu, a także ważnym źródłem emisji pyłu zawieszonego oraz węglowodorów aromatycznych. Emisja z transportu związana jest z procesem spalania paliw, ścieraniem się okładzin w hamulcach oraz opon i nawierzchni jezdni, a także unoszeniem cząstek stałych z powierzchni gruntu/jezdni na skutek ruchu pojazdów (tzw. emisja wtórna).

Przez teren miasta przebiegają drogi krajowe, drogi wojewódzkie oraz powiatowe. Trasy te zbiegają się w centrum miasta, wprowadzając tym samym uciążliwość w wewnętrznej obsłudze komunikacyjnej miasta, a także negatywnie wpływając na warunki życia mieszkańców. Układ komunikacyjny Miasta Łuków tworzą:

- **drogi krajowe nr: 63** (granica państwa — Węgorzewo — Giżycko — Pisz — Kolno — Kisielnica — Łomża/węzeł „Łomża Południe” — Stare Modzele — Zambrów - Cerańów — Sokołów Podlaski — Siedlce — Łuków — Radzyń Podlaski — Wisznice — Sławatycze — granica państwa) przebiegająca na terenie miasta Łuków przez ul. Trzaskoniec, ul. Siedlecką, ul. Piłsudskiego, ul. Ks. Kard. Stefana Wyszyńskiego, ul. Radzyńską) oraz **droga 76** (Wilga - Garwolin - Stoczek Łukowski — Łuków) przebiegająca na terenie miasta Łuków przez ul. Łapiguz i ul. Warszawską) o łącznej długości wynoszącej 7,8 km;
- **drogi wojewódzkie** nr: 806 Łuków — Trzebieszów — Międzyrzec Podlaski (ul. Międzyrzecka), 807 Maciejowice — Stanin — Łuków (ul. Żelechowska), 808 Łuków — Serokomla — Kock (ul. Świdowska) o łącznej długości wynoszącej 7 km;
- **drogi powiatowe** nr: 1202L Łuków (ul. Wójtostwo, ul. Zapowiednik) - Strzyżew - Olszewnica - Polskowola - Kąkolewnica, 1210L Łuków (ul. Cieszkowizna) - Aleksandrów - Gąsior - Brzostówiec - Radzyń Podlaski, 1259L Łuków (ul. Glinki) - Rzymki - Kępki - Kozły, 1311L Łuków (ul. Jana Pawła II, ul. Farfak) - Dziewule, 1312L Trzebieszów - Celiny - Krynka - Kolonie Grzędówka - Łuków (ul. Zimna Woda, ul. Wiatraki, ul. Ławecka), 1366L (ul. Tadeusza Kościuszki - dojazd do stacji kolejowej), , 1370L (ul. Torowa), 1375L (ul. Władysława Jagiełły, ul. Przemysłowa, ul. Ks. Jerzego Popiełuszki, Al. Wojska Polskiego, ul. Wschodnia) o łącznej długości wynoszącej 24 km;
- **drogi gminne** o łącznej długości wynoszącej 98,16 km.

Ryc. 8 Układ komunikacyjny obszaru rewitalizacji Miasta Łuków

Źródło: Opracowanie własne.

Łuków jest również ważnym węzłem kolejowym. Zbiegają się tu linie kolejowe o znaczeniu międzynarodowym: linia kolejowa nr 2 Warszawa – Terespol oraz linia kolejowa nr 12 Skierniewice – Łuków, stanowiące fragment międzynarodowej linii E20 oraz linie kolejowe o znaczeniu krajowym i regionalnym: linia kolejowa nr 26 Łuków – Radom oraz linia kolejowa nr 30 Łuków –

Lublin Północny. Na terenie miasta zlokalizowane są dwie stacje kolejowe - Łuków i Łuków Łapiguz oraz jeden przystanek kolejowy – Łuków Zapowiednik.

Emisja komunikacyjna związana jest z głównymi trasami drogowymi przebiegającymi przez teren miasta. Wzmożony ruch pojazdów silnikowych przyczynia się lokalnie do zwiększenia zanieczyszczenia powietrza substancjami szkodliwymi, tj.: tlenkami azotu, tlenkami węgla, pyłami zawieszonymi, czy ołowiem. Ponadnormatywne stężenie tych substancji w atmosferze może mieć negatywny wpływ na funkcjonowanie środowiska. Narażenie na uciążliwości związane z intensywnym ruchem komunikacyjnym związane jest z dużym natężeniem ruchu kołowego, który w przypadku obszaru rewitalizacji jest konsekwencją przebiegu sieci dróg krajowych i wojewódzkich. Ciąg tworzony przez te drogi, przebiega przez centralną część Łukowa i ma kluczowe znaczenie dla ruchu tranzytowego. W przypadku obszaru rewitalizacji szczególna koncentracja ruchu kołowego dotyczy dróg krajowych. Drogi te wyróżniają się ponadprzeciętnym obciążeniem komunikacyjnym. Zgodnie z danymi Generalnego Pomiaru Ruchu największe obciążenie ruchem na terenie Miasta Łuków wystąpiło w centrum miasta na drodze krajowej nr 63 (ul. Ks. Kard. Stefana Wyszyńskiego) i wynosiło 12 077 poj./dobę. Niewiele mniejszy był średni dobowy ruch roczny na drodze krajowej nr 76 (ul. Łapiguz, ul. Warszawska), który wyniósł 9 804 pojazdy na dobę. Znaczne obciążenie ruchem, wynoszące średnio ponad 7 000 poj./dobę, zarejestrowano również na drogach wojewódzkich nr 806 (ul. Międzyrzecka) i nr 808 (ul. Świderska). Wzmożone natężenie ruchu w centralnej części miasta jest spowodowane także promienistym układem ulic.

Na obszarze rewitalizacji występują rejony, w których przy niesprzyjających czynnikach może dochodzić do nadmiernej koncentracji szkodliwych substancji w powietrzu. Dotyczy to przede wszystkim centrum miasta oraz terenów zabudowanych nieobjętych miejskim systemem ciepłowniczym.

Liniowymi źródłami zanieczyszczenia powietrza są szlaki komunikacyjne o znacznym natężeniu ruchu. Analiza wieloletnich badań wykazuje wzrost poszczególnych zanieczyszczeń powietrza.

Ze względu na ograniczenia w ostatnich latach emisji przemysłowej oraz w związku z rozwojem sieci ciepłowniczych, coraz większej wagi nabiera problem emisji zanieczyszczeń z silników, wzrastającej w stosunkowo szybkim tempie liczbie pojazdów poruszających się po mieście.

Przyczyną występowania przekroczeń jest również emisja związana z indywidualnym ogrzewaniem budynków oraz niekorzystne warunki meteorologiczne, zwłaszcza w sezonie jesienno-zimowym, które sprzyjają kumulacji zanieczyszczeń. Na obszarze rewitalizacji Miasta Łuków zaopatrzenie w ciepło większości obiektów wielorodzinnych, obiektów usługowych, przemysłowych i użyteczności publicznej odbywa się za pomocą sieci ciepłowniczej. System ciepły opiera się głównie na energii wytwarzanej przez Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. z kotłownią rejonową przy ul. Świderskiej. Pozostałe zbiorowiska mieszkańców typu osiedlowego posiadają

własne kotłownie ciepłownicze. Funkcjonują również lokalne, rozproszone źródła ciepła: gazowe bądź węglowe. Źródła te tworzą tzw. niską emisję, która pogarsza stan środowiska naturalnego obszaru i jest głównym źródłem emisji powierzchniowej na terenie gminy. Niska emisja stanowi emisję spalania paliw stałych, ciekłych i gazowych do atmosfery, ze źródeł emisji znajdujących się na wysokości nie większej niż 40 m, głównie z lokalnych kotłowni i domowych źródeł ciepła. Cechą charakterystyczną niskiej emisji jest to, że powodowana jest ona przez liczne źródła ciepła wprowadzające do powietrza niewielkie ilości zanieczyszczeń.

Poprawa jakości powietrza na terenie miasta stanowi ważny element jego polityki, a działania z tym związane zostały wskazane między innymi w opracowanych dokumentach strategicznych i planistycznych.

Pomimo postępującego rozwoju infrastruktury technicznej fragmenty obszaru rewitalizacji pozostają poza zasięgiem sieci ciepłowniczej i gazowej, co skutkuje znaczącymi ograniczeniami dla mieszkańców w zakresie źródeł grzewczych. Wpływa to zatem na konieczność wykorzystywania źródeł indywidualnych. W ostatnich latach mieszkańcy miasta mogli pozyskać dotację celową na trwałą wymianę źródła centralnego ogrzewania zasilanego paliwem stałym na bardziej ekologiczne – zarówno w ramach programów krajowych jak i projektów realizowanych przez Urząd Miasta.

Mając jednak na uwadze rosnące w ostatnim czasie koszty nośników grzewczych istnieje bardzo duże zagrożenie obniżeniem jakości powietrza związanym z niską emisją. Dlatego też bardzo istotne będzie kontynuowanie dofinansowań wymiany urządzeń grzewczych oraz termomodernizacji budynków oraz edukacja ekologiczna mieszkańców.

3.5.3. Klimat akustyczny

Komunikacja, przede wszystkim ruch drogowy i kolejowy, jest również głównym źródłem emisji hałasu do środowiska. Na stopień uciążliwości ruchu komunikacyjnego wpływa natężenie ruchu, struktura ruchu pojazdów, stan techniczny i prędkość ich poruszania, rodzaj i stan techniczny nawierzchni, układ sieci komunikacyjnej. Wzrastające zagrożenie hałasem komunikacyjnym związane jest zarówno z systematycznym wzrostem natężenia ruchu, jak również z powstawaniem nowych obszarów wrażliwych w zasięgu uciążliwości hałasu oraz wzrostem populacji zamieszkującej przy głównych szlakach komunikacyjnych. Uciążliwość hałasu kolejowego jest mniej odczuwana przez mieszkańców Łukowa z uwagi na lokalizację linii kolejowej poza terenami gęstej zabudowy. Źródłem uciążliwości akustycznej dla środowiska zewnętrznego jest również działalność prowadzona w obiektach przemysłowych. Jednak hałas przemysłowy wpływa w mniejszym stopniu na klimat akustyczny miasta niż hałas komunikacyjny, ze względu na mniejszą powszechność występowania, punktowy charakter źródeł emisji i zazwyczaj znaczne oddalenie zabudowy mieszkaniowej. Hałas przemysłowy stanowi stacjonarne i lokalne źródło uciążliwości, głównie dla osób zamieszkujących w sąsiedztwie emitorów hałasu.

Na terenie Miasta Łuków prowadzone są okresowe badania klimatu akustycznego. Klimat akustyczny środowiska jest to zespół zjawisk akustycznych występujących na danym obszarze, niezależnie od źródeł je wywołujących. Klimat ten, zwłaszcza w warunkach lokalnych, cechuje się silnymi zmianami w czasie i przestrzeni. Zależy on w głównej mierze od: stopnia nasycenia danego środowiska urządzeniami i pojazdami, układu urbanistycznego cechującego dane lokalne środowisko i rozplanowania w nim osiedli mieszkaniowych wraz z terenami zieleni, układu komunikacyjnego, obiektów handlowo-usługowych, zakładów produkcji. Aktem prawnym normującym dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku dla różnych rodzajów terenów jest Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku zostały określone dla dwóch grup wskaźników mających zastosowanie:

- 1) w prowadzeniu długookresowej polityki w zakresie ochrony środowiska przed hałasem, w szczególności do sporządzania map akustycznych oraz programów ochrony środowiska przed hałasem:
 - L_{DWN} - długookresowy średni poziom dźwięku a wyrażony w decybelach [dB], wyznaczony w ciągu wszystkich dób w roku, z uwzględnieniem pory dnia od godz. 6.00 do 18.00, pory wieczoru od godz. 18.00 do 22.00 oraz pory nocy od godz. 22.00 do 6.00;
 - L_N - długookresowy średni poziom dźwięku a wyrażony w decybelach [dB], wyznaczony w ciągu wszystkich pór nocy w roku od godz. 22.00 do 6.00,
- 2) do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska w odniesieniu do jednej doby:
 - L_{AeqD} - równoważny poziom dźwięku a dla pory dnia, rozumianej jako przedział czasu w godz. 6.00 - 22.00;
 - L_{AeqN} - równoważny poziom dźwięku a dla pory nocy, rozumianej jako przedział czasu w godz. 22.00 – 6.00.

Badania klimatu akustycznego przeprowadzone przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w 2010 r. wskazują, że w wybranych, badanych punktach przy trasach komunikacyjnych zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji (ul. Radzyńska, ul. Ks. Kard. Stefana Wyszyńskiego, ul. Warszawska) występują przekroczenia dopuszczalnego poziomu dźwięku w przedziale od kilku do kilkunastu decybeli. Podobnie badanie okresowe wykonane w 2020 r., przeprowadzone w punkcie kontrolnym przy drodze krajowej nr 63 (ul. Siedlecka) wykazało przekroczenie dopuszczalnych wskaźników.

Lokalizacja punktu	Rok badania	Wynik pomiaru		Wartość przekroczenia	
		LDWN (dB)	LN (dB)	LDWN (dB)	LN (dB)
Łuków, ul. Radzyńska	2010	66,0	56,6	6,0	6,6
Łuków, ul. Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego	2010	71,2	66,6	11,2	16,6
Łuków, ul. Warszawska	2010	64,2	59,1	4,2	9,1
Lokalizacja punktu	Rok badania	Wynik pomiaru		Wartość przekroczenia	
		LAeqD (dB)	LAeqN (dB)	LAeqD (dB)	LAeqN (dB)
Łuków, ul. Siedlecka	2020	65,9	61,0	0,9	5,0

Tabela 6 Wyniki pomiarów hałasu drogowego prowadzonych na terenie Miasta Łuków

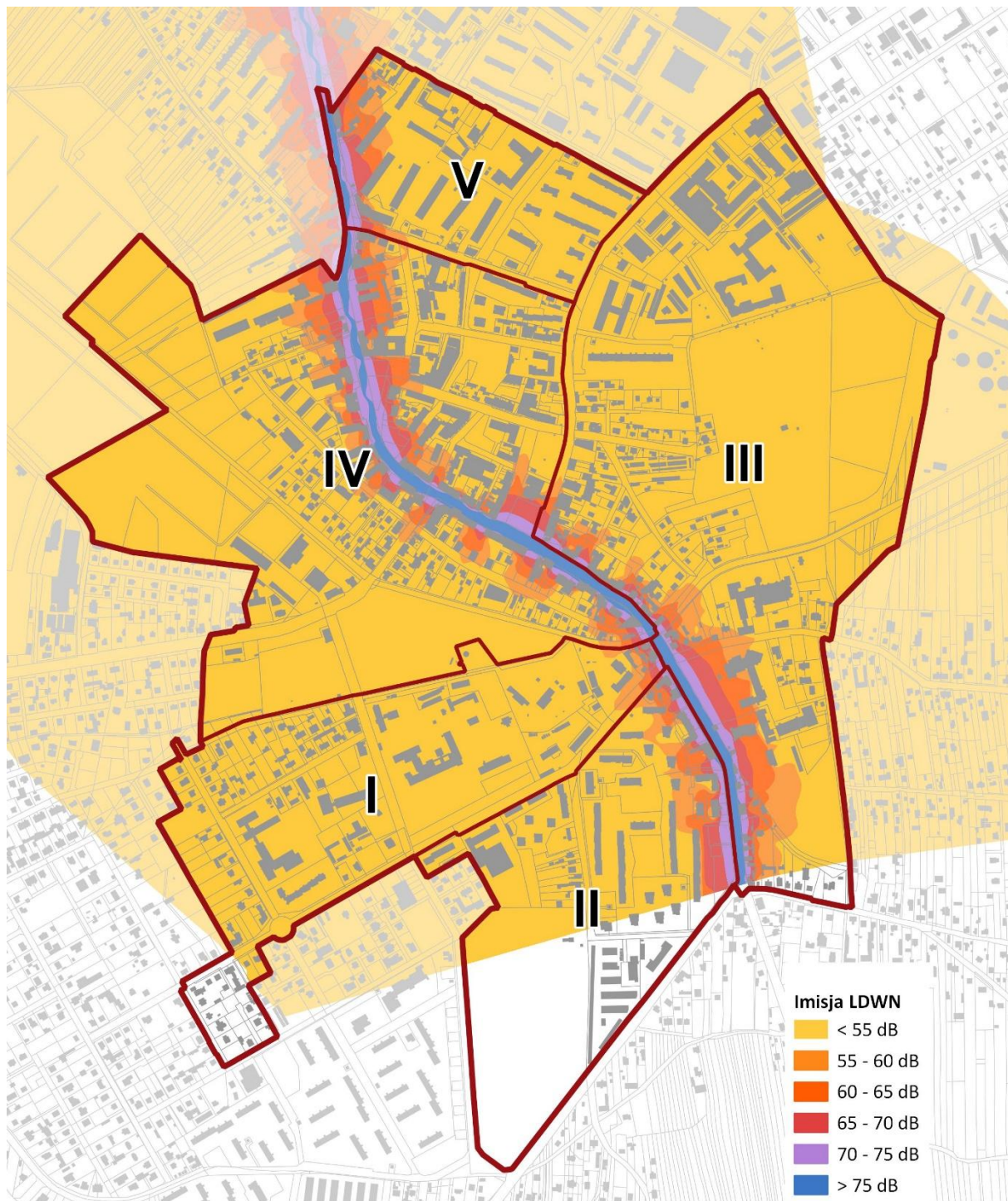
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2010 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie oraz „Oceny stanu akustycznego środowiska na terenie województwa lubelskiego w roku 2020”, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie.

Informacji na temat klimatu akustycznego obszaru rewitalizacji dostarcza również mapa obrazująca stan akustyczny środowiska wyrażony wskaźnikiem L_{DWN} w postaci barwnych stref, ilustrujących przedziały zakresu immisji, sporządzona dla dróg krajowych o ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie. Mapa została opracowana przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad. Przy określaniu poziomu hałasu samochodowego generowanego podczas ruchu pojazdów wzięto pod uwagę: prędkość ruchu, rodzaj i stan techniczny nawierzchni jezdni, rodzaj ruchu (ruch jednostajny, ruch niejednostajny), rodzaj pojazdów samochodowych, natężenie i strukturę ruchu (liczby pojazdów lekkich i ciężkich), położenie drogi oraz ukształtowanie terenu, rodzaj pokrycia terenu pomiędzy źródłem hałasu (drogą), a punktem obserwacji.

Obciążenie komunikacyjne ma negatywny wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców i użytkowników obszaru rewitalizacji. Istniejący układ drogowy znacznie utrudnia przejazd przez miasto.

Do efektywnego funkcjonowania drogowego transportu osobowego i towarowego, a także poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i jakości życia mieszkańców przyczyni się niewątpliwie budowa obwodnicy Łukowa. Projektowana obwodnica ma liczyć około 9,5 km długości i łączyć drogi krajowe nr 63 i 76 w taki sposób, aby omijać najbardziej zabudowane obszary i centrum Łukowa. Droga na całej długości ma biec w nowym korytarzu, tzn. ma być zrealizowana zupełnie od podstaw, bez wykorzystania istniejących odcinków dróg. W ramach inwestycji powstaną m.in. skrzyżowania z drogami poprzecznymi i dojazdowymi, przejścia dla pieszych, ciągi pieszo-rowerowe, drogi dojazdowe zapewniające dostęp do obwodnicy, obiekty inżynierskie i ochrony środowiska. Realizacja obwodnicy Łukowa planowana jest w latach 2028-2030. Budowa planowanej obwodnicy przyczyni się do poprawy przepustowości i płynności jazdy, udrożnienia ciągu dróg krajowych nr 63 i 76, wyprowadzenia ruchu tranzytowego z miasta, poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, a także zmniejszy zanieczyszczenie powietrza i poprawi klimat akustyczny.

Należy również zauważyć, że w ostatnich latach rośnie obciążenie układu komunikacyjnego w mieście ruchem lokalnym, co wskazuje na potrzebę zwiększania atrakcyjności alternatywnych sposobów komunikacji.

Ryc. 9 Mapa imisyjna dla wskaźnika LDWN na obszarze rewitalizacji Miasta Łuków

Źródło: Opracowanie własne danych Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

3.5.4. Zanieczyszczenie wód

Wody powierzchniowe na terenie Łukowa badane są w ramach monitoringu rzek i zbiorników zaporowych, prowadzonego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie. Ocenę stanu wód powierzchniowych wykonuje się w odniesieniu do jednolitych części wód, na podstawie wyników państwowego monitoringu środowiska i prezentuje poprzez ocenę stanu ekologicznego (w przypadku wód, które powstały w wyniku działalności człowieka lub których charakter został w znacznym stopniu zmieniony w następstwie fizycznych przeobrażeń, będących wynikiem działalności człowieka, tzn. wód sztucznych lub wód silnie zmienionych), ocenę stanu chemicznego i ocenę stanu biologicznego.

Na terenie miasta nie ma zlokalizowanego punktu pomiarowo-kontrolnego. Jednak stopień zanieczyszczenia określa punkt zlokalizowany w miejscowości Strzyżew, w którym prowadzone są badania w ramach jednolitej części wód powierzchniowych (JCWP) „Krzna Południowa od źródeł do Dopływu spod Lipniaków” (PLRW2000172664272). Wyniki monitoringu stanu środowiska prowadzonego w latach 2014-2019 wskazują, że stan/potencjał rzeki na tym odcinku oceniany jest jako zły.

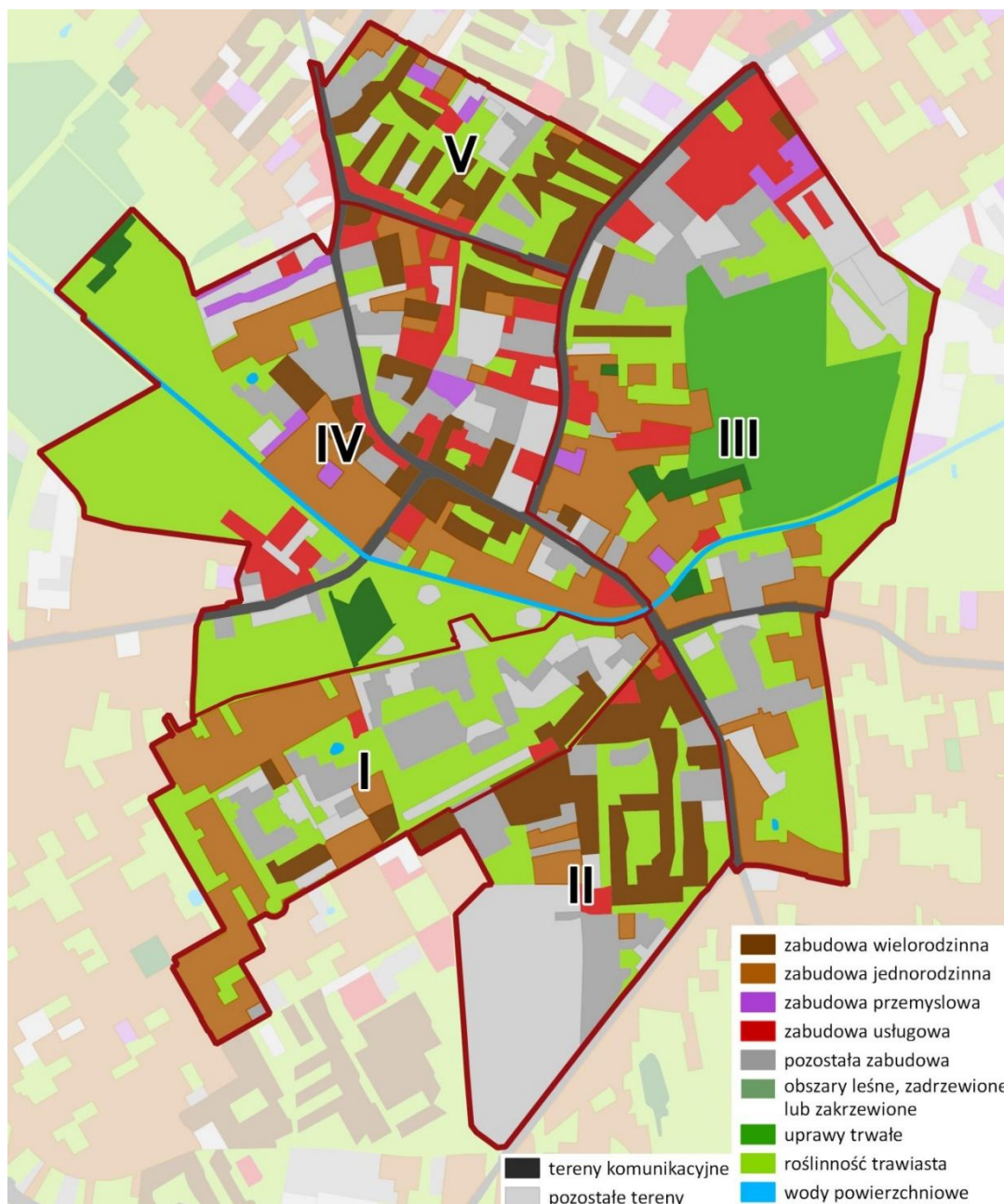
Główną przyczyną niskiej jakości wód są zrzuty ścieków komunalnych oraz wylewanie ścieków na nieużytki rolne. Można przypuszczać, że jakość wód rzeki ulega pogorszeniu na odcinku od wylotu ścieków miejskich do ujścia rzeki Krzyny Północnej (zwłaszcza kilka pierwszych kilometrów tego odcinka poniżej zrzutu). Wraz ze wzrostem odległości od granic miasta parametry jakości wód rzeki Krzyny ulegają poprawie. Znaczącymi punktowymi źródłami zanieczyszczeń wód powierzchniowych są również zakłady przemysłu mleczarskiego i mięsnego.

3.5.5. Charakterystyka funkcjonalno-przestrzenna obszaru rewitalizacji

Układ oraz rozwój przestrzenny miasta kształtował się w długotrwałym procesie rozwoju historycznego. Uwarunkowania mające wpływ na kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej to uwarunkowania środowiskowe i antropogeniczne. Do uwarunkowań środowiskowych należy zaliczyć przede wszystkim lokalizację dolin rzecznych oraz wiążące się z ich położeniem występowanie obszarów podmokłych, rozmieszczenie terenów leśnych, zasoby glebowe i wodne oraz cechy fizjograficzne terenu. Czynniki antropogeniczne to rozmieszczenie głównych arterii komunikacyjnych oraz dostęp i stan infrastruktury technicznej.

W strukturze użytkowania gruntów w mieście, dominują trzy kategorie - tereny rolne, tereny zabudowane i zurbanizowane oraz tereny zadrzewione i zakrzewione. Użytki rolne zajmują 58,9% powierzchni miasta (2 105 ha). Ponad trzy czwarte użytków rolnych zajmują grunty orne, a blisko jedna piąta związana jest z licznymi łąkami i pastwiskami trwałymi, które rozciągają się równoleżnikowo z zachodu na wschód w centralnych rejonach miasta. Ich występowanie związane jest z terenem doliny Krzny Południowej. Grunty zabudowane i zurbanizowane zajmują 25,4% powierzchni miasta (909 ha). Grunty leśne zadrzewione i zakrzewione stanowią 14,8% powierzchni miasta – 530 ha, ich największe kompleksy rozciągają się w północnej części miasta. Obszary zurbanizowane w 34,8% składają się z terenów zabudowy mieszkaniowej, podczas gdy tereny komunikacyjne zajmują 31,6% powierzchni tej grupy, a tereny przemysłowe 12,5%. Kategoria gruntów pod wodami zdominowana jest przez wody rzeki Krzny Południowej oraz zbiornik wodny „Zimna Woda”.

Założenie urbanistyczne Miasta Łuków, należy do układów rozbudowanych i w pełni wykształconych. Do dnia dzisiejszego zachował się czytelny przedlokacyjny układ wsi targowej z wrzecionowatym przebiegiem dróg wokół placu targowego oraz rozplanowanie rynku lokacyjnego. Sieć ulic gminnych, posiadająca wyraźne cechy średniowiecznego układu szachownicowego, opiera się na dwóch głównych, krzyżujących się ciągach komunikacyjnych: na trasie Lublin - Siedlce oraz na trasie Żelechów - Stoczek Łukowski - Międzyrzec Podlaski. Pozostałe ulice tworzą dość regularną siatkę, spełniając rolę komunikacji wewnątrzmięskiej.

Ryc. 10 Wykorzystanie powierzchni (pokrycie terenu) obszaru rewitalizacji Miasta Łuków

Źródło: Opracowanie własne.

Głównymi ulicami obszaru rewitalizacji są: ul. Józefa Piłsudskiego, ul. Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz ul. Międzyrzecka. Przy skrzyżowaniu ulic Wyszyńskiego i Międzyrzeckiej znajduje się plac Solidarności i Wolności, czyli historyczny Rynek Główny Miasta Łuków. Z uwagi na swoje położenie w strukturze miasta obszar rewitalizacji stanowi ważne zaplecze administracyjne i usługowe. Mieści ono najważniejsze instytucje publiczne - na tym terenie zlokalizowane są m.in.: Urząd Miasta Łuków, Urząd Gminy Łuków, Urząd Stanu Cywilnego, Starostwo Powiatowe, Urząd Skarbowy, Centrum Usług Społecznych, Łukowski Ośrodek Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna, Muzeum Regionalne, Ośrodek Sportu i Rekreacji, Sąd Rejonowy czy Komenda Powiatowa Policji. Obok funkcji publicznych w przestrzeni obszaru kumuluje się

działalność handlowa i usługowa, zlokalizowane tu są m.in.: przedszkola, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe, szpital, sklepy spożywcze, przemysłowe, drogerie, galerie handlowe, piekarnie, cukiernie, restauracje, placówki banków, przychodnie, apteki. W wyniku skoncentrowanych wielu terenów usług wyznaczono kilka terenów komunikacyjnych pełniących funkcję parkingów.

Zabudowa obszaru rewitalizacji jest zróżnicowana. Kamienice mieszkalne charakterystyczne dla zabudowy miejskiej skupione są w centrum miasta, zwłaszcza przy ul. Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Pochodzą z drugiej połowy i początku XX wieku. Niezwykle ważną rolę w układzie przestrzennym obszaru odgrywają zespoły klasztorne z kościołami o dwuwieżowych fasadach, będące wyraźnymi dominantami wysokościowymi układu staromiejskiego. W centrum - obok budynków zabytkowych – powstała również zabudowa wielorodzinna oraz istnieją jeszcze pozostałości zabudowy jednorodzinnej, tradycyjnej. W centralnej części obszaru znajduje się również Park Miejski poddany nowemu zagospodarowaniu. Dzięki zrealizowanym pracom park stał się przyjaznym miejscem do zabaw dla dzieci i aktywnym miejscem spędzania przez mieszkańców wolnego czasu. W parku wybudowano także amfiteatr, który służy organizacji imprez plenerowych oraz tężnię solankową. W śródmieściu znajdują się również skwery: na placu Solidarności i Wolności – z ulicznym zegarem oraz rzeźbą postaci Henryka Sienkiewicza, przy fontannie u zbiegu ulic Międzyrzeckiej i Staropijarskiej oraz wokół pomnika Papieża Jana Pawła II – przy ul. Józefa Piłsudskiego, ul. Spółdzielczej i Czerwonego Krzyża.

W granicach obszaru rewitalizacji znajdują się także duże osiedla zabudowy wielorodzinnej: Osiedle Bronisława Chęcińskiego – położone jest pomiędzy centrum miasta a Osiedlem Leona Klimeckiego, graniczącym z terenami przemysłowymi, zlokalizowanymi w północnej części miasta (Zakłady Mięsne Łuków S.A.) oraz Osiedle Unitów Podlaskich w południowej części obszaru, a także osiedla domków jednorodzinnych. Zabudowa usługowo-handlowa wyraźnie koncentruje się w północnej części obszaru rewitalizacji. Zlokalizowane są tam liczne sklepy spożywcze i przemysłowe. Przy ul. Prusa znajduje się Targowisko Miejskie, gdzie prowadzony jest handel zwierzętami hodowlanymi, płodami rolnymi i artykułami przemysłowymi. Duże zakłady produkcyjne oraz tereny inwestycyjne zlokalizowane są poza obszarem rewitalizacji. Strefa gospodarcza została zaplanowana we wschodniej części miasta – głównym terenem lokalizacji działalności gospodarczej jest obszar przy ul. Międzyrzeckiej. Również w zachodniej części miasta – przy ul. Strzelniczej i ul. Łapiguz – utworzona została podstrefa Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „EURO-PARK WISŁOSAN”.

Między ulicami Świderską, Cmentarną i 700-lecia, w południowej części obszaru rewitalizacji znajduje się cmentarz św. Rocha, powstały w pierwszej połowie XIX w. Ważną częścią obszaru jest również teren Rodzinnych Ogrodów Działkowych „Niedźwiadek”, które rozciągają się na wschód od końca ul. Pastewnik aż do ul. Prusa i po lewy brzeg Krzyny Południowej. Znaczną część obszaru rewitalizacji zajmuje również teren Szpitala Św. Tadeusza (Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Łukowie), obejmujący zabudowania szpitalne oraz założenie parkowe, a także tereny reakcyjno-sportowe.

Na tle opisanych uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych należy zauważyć, że obszar rewitalizacji pełni istotną rolę w strukturze miasta. Jest to teren wielofunkcyjny. Przede wszystkim na obszarze rewitalizacji lub bezpośrednio przy jego granicach leży większość obiektów publicznych. Wybrane części obszaru rewitalizacji posiadają funkcje rekreacyjno-wypoczynkowe. Obszar jest przestrzenią dobrze skomunikowaną i dobrze dostępną dla mieszkańców miasta.

Jednocześnie obszar boryka się z problemami związanymi z dysfunkcyjnym układem komunikacyjnym oraz związanym z tym obciążeniem centrum miasta ruchem kołowym, który oddziałuje w sposób negatywny na bezpieczeństwo i zdrowie mieszkańców.

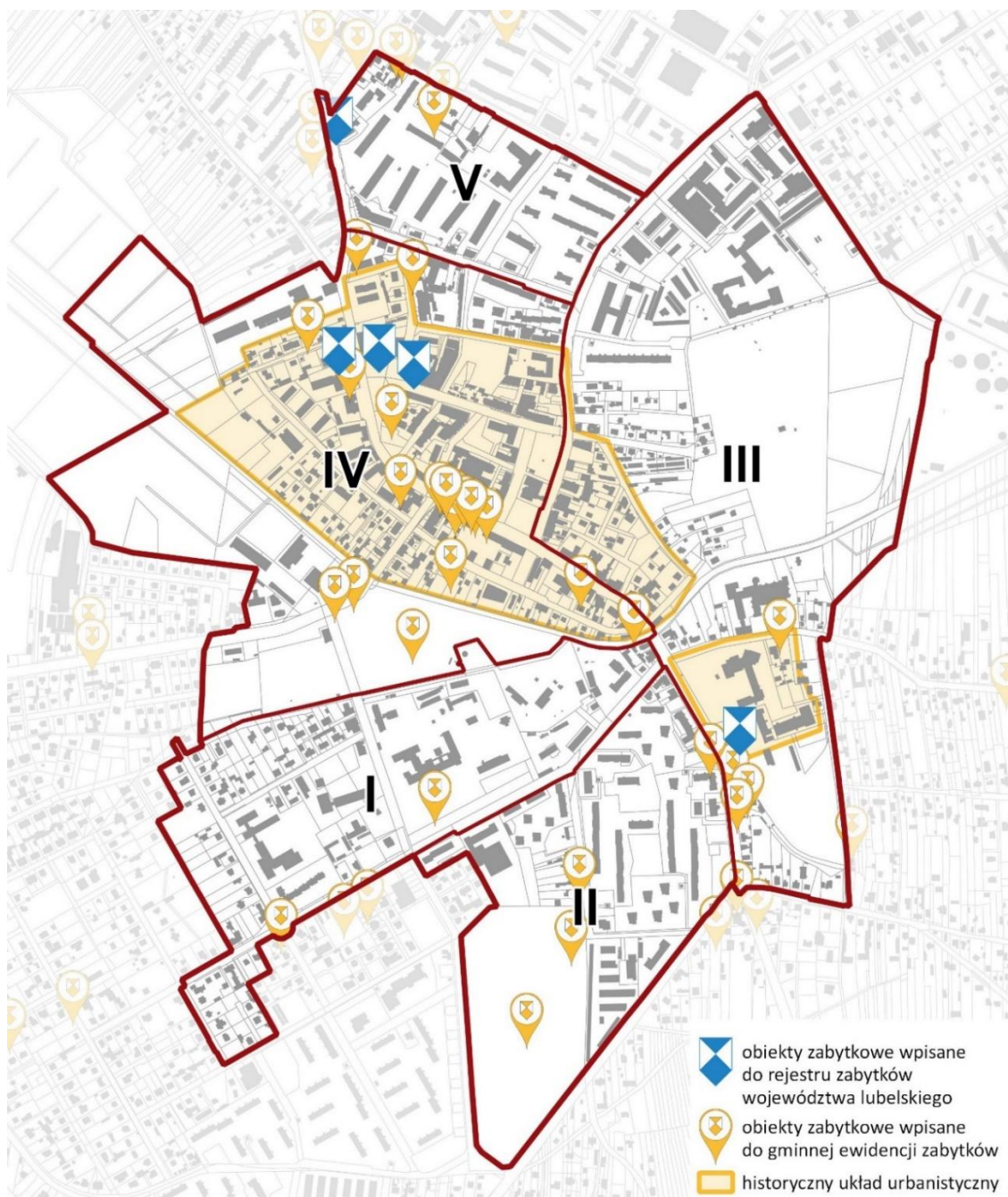
3.6. Diagnoza zjawisk funkcjonalno-przestrzennych

3.6.1. Zasoby i zagrożenia dotyczące dziedzictwa kulturowego

Ziemia łukowska była na przestrzeni stuleci miejscem ścierania się różnych kultur i narodowości, a **Łuków legitymuje się bogatą przeszłością historyczną i dziedzictwem kulturowym**. W źródłach historycznych pierwsza wzmianka o Łukowie pojawiła się już w 1254 r. Magdeburskie prawa miejskie Łuków otrzymał 23 czerwca 1403 r. przywilejem nadanym w Szczekarzewie przez Władysława Jagiełłę. Lokacja miasta spowodowała zmiany w zabudowie i strukturze przestrzennej miasta - wytyczono rynek między dotychczasową zabudową osady targowej i podgrodzia, wyznaczono nowe działki siedliskowe, a także rozparcelowano ziemię nadaną mieszkańcom. W 1445 r., przywilejem Kazimierza Jagiellończyka, do miasta Łuków przeniesione zostały wszystkie okoliczne targi, podnosząc tym samym znaczenie miasta jako ośrodka handlowego. Czas panowania ostatnich Jagiellonów był dla miasta Łuków okresem świetności i rozkwitu. Miasto uzyskało nowe przywileje prowadzące do rozwoju handlu i rzemiosła. W 1505 r. na rynku powstał ratusz, w którym mieściła się waga miejska i postrzygalnia sukna. Z czasem wokół wyrosły kramy szewców i piekarzy. Oprócz wymienionych, w Łukowie działały też cechy krawców, kuśnierzy, prasołów i cyrulików. Wiek XVII-ty, po początkowym dostatku, przyniósł miastu wojny i zniszczenia. Kontrybucje, głód i epidemie towarzyszące niekończącym się przemarszom wojsk, zdziesiątkowały ludność miasta i okolicznych wsi. Z upadku Łuków podnosić się zaczął dopiero w 2. poł. XVIII w. Ożywioną działalność budowlaną rozpoczęły zakony bernardynów i pijarów wznosząc murowane świątynie i klasztory. W 1731 r. biskup krakowski Konstanty Felicjan Szaniawski przystąpił do budowy konwiktów. Po III rozbiórce Polski Łuków znalazł się w granicach zaboru Austriackiego, a po roku 1815 Miasto włączono do Królestwa Polskiego. Łukowianie brali czynny udział w powstaniach narodowych, a Łuków stał się miejscem działalności konspiracyjnej. Wiek XIX to okres niezakłóconego, spokojnego rozwoju miasta. Budowa linii kolejowych warszawsko - terespolskiej i nadwiślańskiej uczyniły z miasta Łuków ważny w owym czasie węzeł kolejowy. Miasto było siedzibą urzędu powiatowego i miejskiego, sądu pokoju i gminnego. W okresie międzywojennym Łuków mimo niewielkich osiągnięć gospodarczych był przodującym miastem województwa lubelskiego pod względem życia społecznego, politycznego i kulturalnego. Po II wojnie światowej, od roku 1956 w Łukowie powstały nowe zakłady produkcyjne, tworząc z miasta silny regionalny i krajowy ośrodek przemysłowy.

Specyfika obszaru rewitalizacji wynika z przedstawionej genezy historycznej obszaru i związanej z nią dużej liczby obiektów objętych ochroną konserwatorską. O **przeszłości historycznej obszaru świadczą zachowane zabytki - obiekty i ich zespoły, które posiadają wysoką wartość kulturową**. Zgodnie z Obwieszczeniem nr 1/2024 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 7 lutego 2024 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego na terenie Łukowa znajduje się 7 obiektów zabytkowych lub zespołów obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru „A” zabytków nieruchomych województwa lubelskiego, z czego aż 5 na obszarze rewitalizacji.

Do najważniejszych obiektów zabytkowych obszaru rewitalizacji należą: powstały w połowie XVIII w. **zespół klasztorny bernardynów**, w skład którego wchodzi: kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, dzwonnica, zabudowania klasztorne i cmentarz kościelny; **zespół klasztorny pijarów** składający się z kościoła pw. Przemienienia Pańskiego, kolegium i zabudowań klasztornych z XVIII/XIX w.; **Konwikt Szaniawskich**, czyli budynek dawnego internatu dla chłopców z rodu Szaniawskich pobierających naukę w pobliskiej szkole pijarów, obecnie mieszczący Muzeum Regionalne, **budynek dawnej Kasy Skarbowej** wzniesiony około 1850 r. oraz budynek szkolny z 1924 r.

Ryc. 11 Lokalizacja obiektów zabytkowych na obszarze rewitalizacji Miasta Łuków

Źródło: Opracowanie własne.

Liczne obiekty o wysokich wartościach historycznych i kulturowych znajdujące się na obszarze rewitalizacji, nie wpisane do rejestru zabytków, ujęto w gminnej ewidencji zabytków. Zgodnie z *Zarządzeniem Nr 170/2017 Burmistrza Miasta Łuków z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Łuków z późn. zm.* na obszarze rewitalizacji znajdują się aż 33 obiekty objęte wpisem do ewidencji. Strefą ochrony konserwatorskiej został objęty przede wszystkim historyczny układ urbanistyczny centrum miasta oraz znajdujące się w jego granicach domy i kamienice.

Problematyka dziedzictwa kulturowego stanowi bardzo ważny czynnik dla rozwoju miasta. Obiekty zabytkowe z jednej strony stanowią oczywisty potencjał obszaru rewitalizacji, jeśli chodzi o dziedzictwo kulturowe, z drugiej strony jednak bardzo często znajdują się one w złym stanie technicznym, wymagającym szerokich prac konserwatorsko-remontowych. Wśród czynników przyczyniających się do degradacji zabytków na terenie miasta należy wymienić m.in.: niedostateczne zabezpieczenie obiektów zabytkowych oraz brak dostępu do obiektów zabytkowych, które znajdują się w posiadaniu prywatnym. Problemy dotyczące odbudowy, utrzymania i zabezpieczenia zabytków mają również charakter finansowy i obejmują wysokie koszty utrzymania zabytków i niewystarczające środki finansowe w budżecie miasta na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego oraz rewaloryzację i rewitalizację obiektów zabytkowych. Należy zwrócić również uwagę na nierzadko występującą skomplikowaną sytuację własnościową tych nieruchomości. Ochrona dziedzictwa kulturowego wiąże się również z koniecznością uwzględnienia szeregu uwarunkowań mających na celu ochronę oraz eksponowanie najważniejszych wartości poszczególnych przestrzeni i obiektów dawnego dziedzictwa. Uwzględnienie w procesach kształtowania polityki przestrzennych oraz procesach inwestycyjnych szeregu wymogów wynikających z wytycznych i uzgodnień konserwatorskich wpływa bowiem na tempo i dynamikę wykonywanych zadań. Szczególnie narażone w tym kontekście są podmioty prywatne, które nie dysponują wystarczającymi zasobami finansowymi umożliwiającymi im realizację kompleksowych prac remontowych dotyczących władanych nieruchomości, co stanowi zagrożenie dla stanu zachowania obiektów i wizerunku obszaru rewitalizacji.

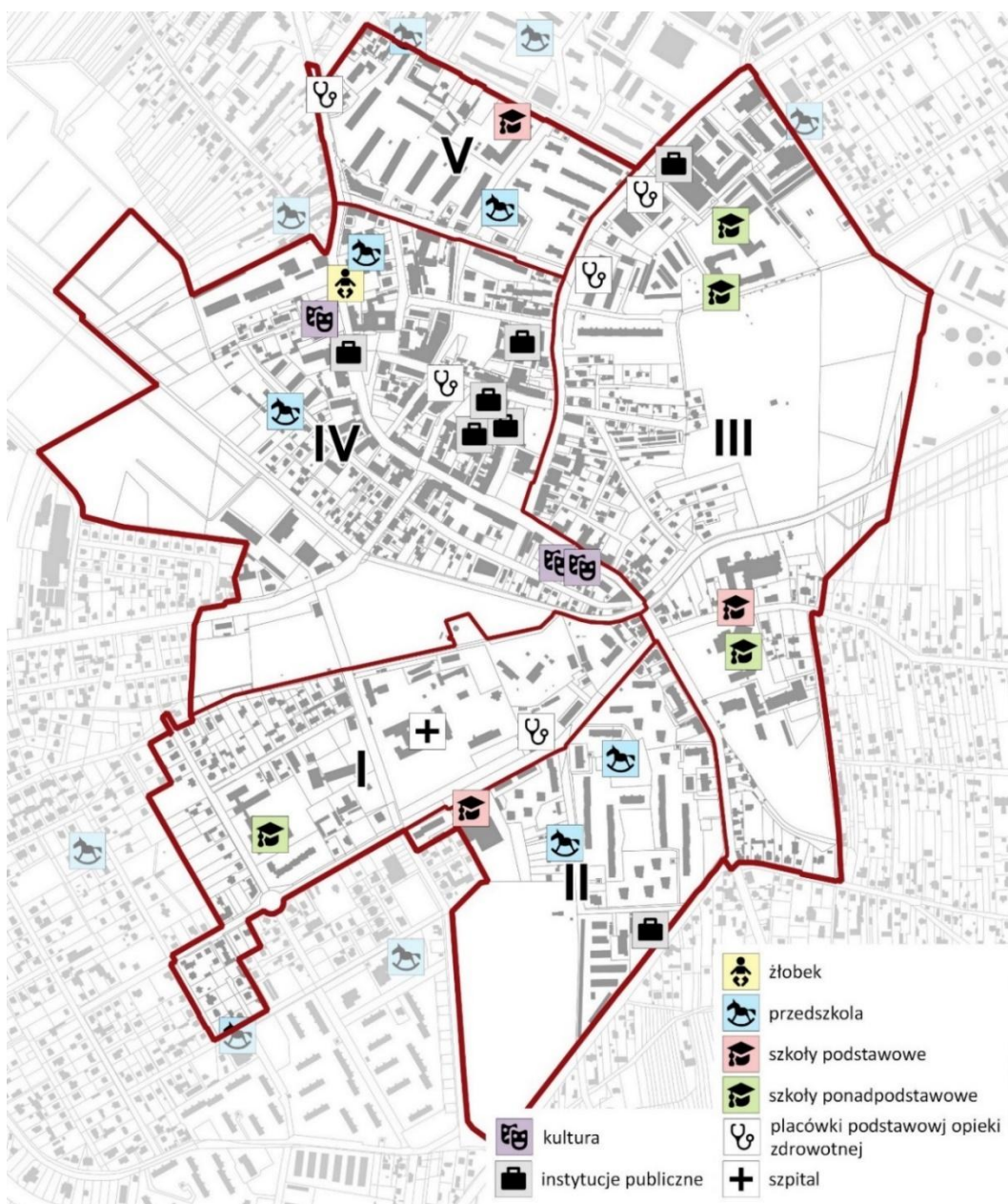
Dziedzictwo kulturowe stanowi istotny zasób obszaru rewitalizacji wyznaczonego na terenie miasta. Jest to wynikiem szczególnej koncentracji w tym obszarze zabytków nieruchomych znajdujących w rejestrze zabytków, jak również innych cennych obiektów kulturowych, które zostały ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

Największe zagęszczenie obiektów zabytkowych przypada na historyczne centrum miasta, które objęte zostało strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej. Obiekty zabytkowe pełnią obecnie różne funkcje, co w znaczący sposób wpływa na ogólny stan techniczny. Znajdują się wśród nich zarówno obiekty użyteczności publicznej, jak również obiekty mieszkalne stanowiące zasób prywatny.

Dziedzictwo kulturowe należy w procesie rewitalizacji objąć szczególną ochroną konserwatorską, polegającą na spełnieniu wymogów wynikających z wytycznych i uzgodnień konserwatorskich, jako czynników pozytywnie wpływających na polepszenie stanu zachowania obiektów i wizerunku obszaru rewitalizacji.

3.6.2. Dostęp do usług

Infrastruktura społeczna jest elementem posiadającym duże znaczenie dla jakości życia mieszkańców miasta. Zapewnienie dostępu do niej jest jednym z najważniejszych zadań jednostek samorządu terytorialnego. Na infrastrukturę społeczną składają się instytucje oraz urządzenia zapewniające zaspokojenie potrzeb mieszkańców miasta w zakresie oświaty, opieki zdrowotnej, życia kulturalnego i społecznego, opieki socjalnej oraz sportu. Dostępność do usług społecznych, edukacyjnych i kulturalnych wpływa na możliwość skorzystania z określonych dóbr i usług przez mieszkańców danego obszaru. Duża odległość od obiektów infrastruktury społecznej, edukacyjnej, czy terenów zieleni wpływa negatywnie na funkcjonowanie społeczności lokalnej – obniża komfort życia i może mieć wpływ na wybór miejsca zamieszkania.

Ryc. 12 Wykorzystanie powierzchni (pokrycie terenu) obszaru rewitalizacji Miasta Łuków

Źródło: Opracowanie własne.

Na obszarze rewitalizacji swoją siedzibę ma wiele placówek edukacyjnych i opiekuńczych: Żłobek Miejski (ul. Józefa Piłsudskiego 18), Przedszkole Miejskie Nr 2 (ul. Józefa Piłsudskiego 18), Przedszkole Miejskie Nr 3 (Os. Bronisława Chącińskiego 17), Przedszkole Miejskie Nr 7 „Szczęśliwa Siódemka” (Os. Unitów Podlaskich 18), Niepubliczne Przedszkole „Jaś i Małgosia” (ul. Spokojna 12), Zespół Szkolno-Przedszkolny im. ks. Grzegorza Piramowicza (ul. Partyzantów 15), Szkoła Podstawowa nr 2 z Oddziałami Dwujęzycznymi im. ks. Stanisława Konarskiego (ul. Cieszkowizna 13), Szkoła Podstawowa nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. Bronisława Chącińskiego (ul. 11 Listopada 20), I Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki (Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego 41), IV Liceum Ogólnokształcące im. Jana Pawła II (ul. Adama Antoniego Kryńskiego 10), Zespół Szkół Nr 3 im. Władysława Stanisława Reymonta (ul. Międzyrzecka 70), Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Marii Konopnickiej w Łukowie (ul. Międzyrzecka 70A).

Obszar rewitalizacji stanowi także centrum życia kulturalnego całego miasta. Należy w tym względzie wskazać na kluczowe obiekty infrastruktury kulturalnej: Łukowski Ośrodek Kultury (ul. Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego 20), Miejska Biblioteka Publiczna im. Henryka Sienkiewicza (ul. Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego 24) oraz Muzeum Regionalne w Łukowie (ul. Józefa Piłsudskiego 19).

Obszar rewitalizacji to także centrum usług administracyjnych Łukowa. Zlokalizowane są tutaj: Urząd Miasta Łuków (ul. Józefa Piłsudskiego 17), Urząd Gminy Łuków (ul. Świdorska 12), Urząd Stanu Cywilnego (ul. Eugeniusza Kwiatkowskiego 3), Starostwo Powiatowe (ul. Józefa Piłsudskiego 17), Urząd Skarbowy (ul. Międzyrzecka 72A), Centrum Usług Społecznych (ul. Zdanowskiego 15), Sąd Rejonowy (ul. Staropijarska 1) czy Komenda Powiatowa Policji (ul. Międzyrzecka 9).

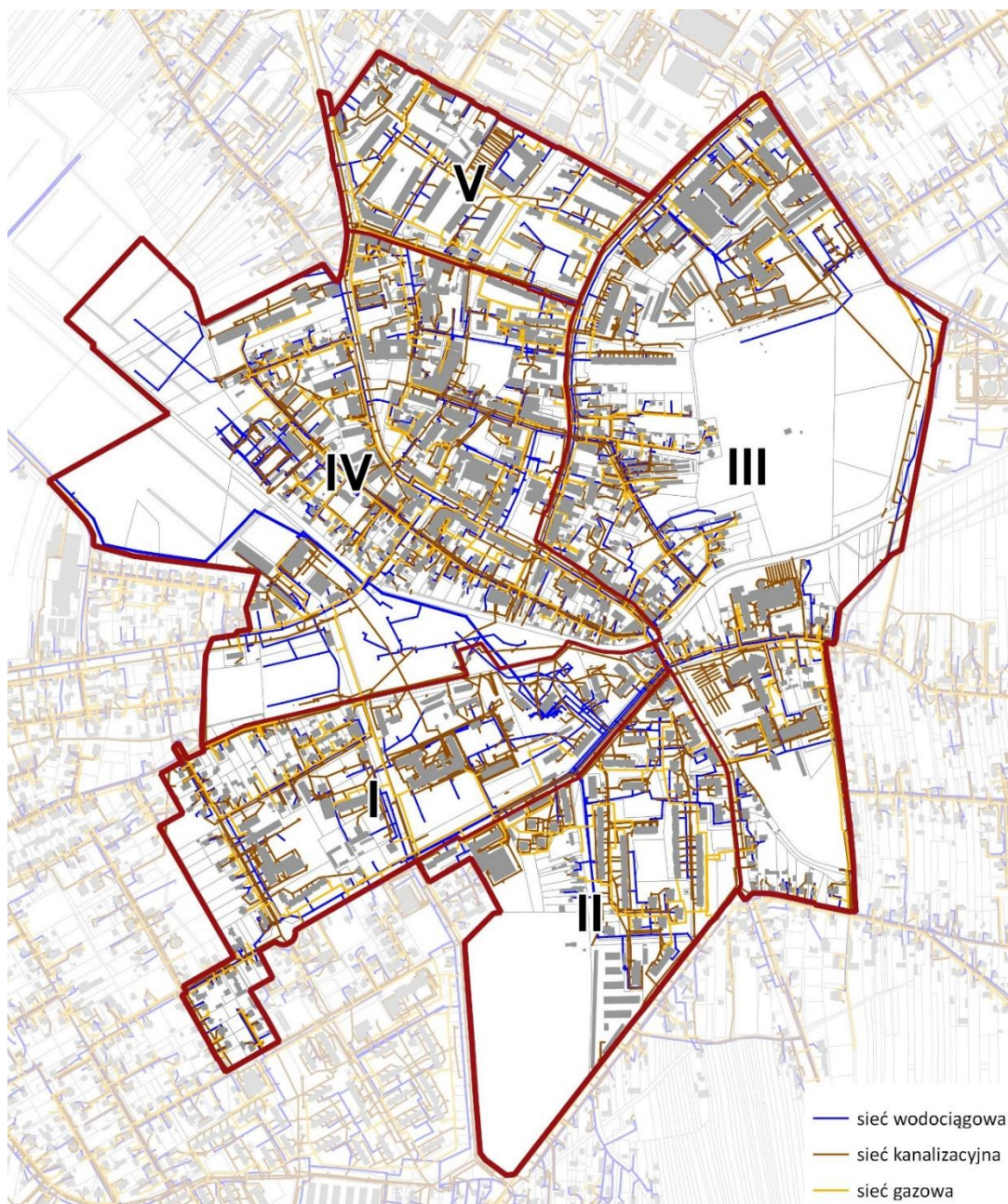
Obszar rewitalizacji pełni także ważną rolę w zakresie świadczenia usług zdrowotnych. Znajdują się tu: Szpital św. Tadeusza – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej oraz liczne placówki podstawowej opieki zdrowotnej i apteki.

Obszar rewitalizacji, z uwagi na swoje położenie w strukturze miasta, charakteryzuje się bardzo dobrym wyposażeniem w infrastrukturę społeczną. Na analizowanym terenie swoją siedzibę ma wiele placówek edukacyjnych i opiekuńczych, instytucji publicznych, placówek opieki zdrowotnej. Obszar rewitalizacji stanowi także centrum życia kulturalnego całego miasta.

3.7. Diagnoza zjawisk technicznych

3.7.1. Stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną

Jednym z elementów infrastrukturalnych niezbędnych do rozwoju obszaru oraz w zasadniczy sposób wpływającym na ochronę środowiska jest sieć wodno-kanalizacyjna. Brak przyłączy do sieci może powodować nieefektywne korzystanie z obiektów budowlanych, zwiększać prawdopodobieństwo występowania negatywnych konsekwencji zdrowotnych dla mieszkańców, a także negatywnie wpływać na stan środowiska przyrodniczego. Miasto Łuków zaopatrywane jest w wodę do celów socjalno-bytowych i usług z dziewięciu studni głębinowych zlokalizowanych w rejonie: Stacji Uzdatniania Wody przy ul. Partyzantów 6 (2 studnie), Parku Miejskiego (1 studnia), ul. Stodolnej i ul. Parkowej (2 studnie) oraz ul. Poważe i ul. Strzelniczej (4 studnie). Na koniec 2022 r. rozdzielcza sieć wodociągowa na terenie Miasta Łuków osiągnęła długość 97,3 km. Niemal wszyscy mieszkańcy miasta mogą korzystać z miejskich wodociągów - odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosi 95,2%, wobec 91,9% w powiecie łukowskim i 87,7% w województwie lubelskim. Nieco niekorzystniej przedstawia się natomiast sytuacja w zakresie dostępu do sieci kanalizacyjnej. Długość kanalizacji sanitarnej na terenie miasta wynosi łącznie 103,8 km, a system obsługuje 86,5% mieszkańców. W tym samym okresie odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w powiecie łukowskim wynosił 43,3%, a w województwie lubelskim 54,2%. Wysoki stopień wyposażenia mieszkańców w instalacje techniczne dotyczy również sieci gazowej, z której na terenie całego Łukowa korzystało w 2022 r. 83,6% mieszkańców miasta. Sieci wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa obejmują praktycznie całość obszaru rewitalizacji.

Ryc. 13 Wyposażenie w infrastrukturę techniczną obszaru rewitalizacji Miasta Łuków

Źródło: Opracowanie własne.

Obszar rewitalizacji obejmuje centrum łukowa, czego efektem jest między innymi wysoki stopień wyposażenia technicznego. Dotyczy to poziomu obsługi mieszkańców siecią wodociągową, wyposażenia w kanalizację sanitarną w ramach zorganizowanego systemu odprowadzania ścieków do istniejącej oczyszczalni, która jest zlokalizowana we wschodniej części miasta, przy ul. Prusa oraz dostępu do sieci gazowej.

3.7.2. Stan zasobu mieszkaniowego Miasta

Komfort życia w mieście zależy również od rozwoju funkcji mieszkaniowej, nadążającej za zwiększającymi się potrzebami i oczekiwaniami mieszkańców. Zasoby mieszkaniowe na poziomie lokalnym powinny być rozumiane szeroko jako zasoby, które służą zaspokojeniu potrzeb osób o różnym poziomie dochodów i różnych aspiracjach. Szczególną rolę w lokalnym systemie mieszkaniowym pełnią zasoby komunalne oraz rozwiązania, które ułatwiają dostęp do mieszkań rodzinom o niższym statusie materialnym oraz osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. Należy mieć jednak na uwadze, że komunalne zasoby mieszkaniowe często charakteryzują się problemami polegającymi na złym stanie technicznym, obniżonym standardzie mieszkań i ich niefunkcjonalności, dużej liczbie mieszkań wspólnych oraz nadmiernej gęstości zaludnienia. Warto również zauważyć, że mieszkania komunalne często zamieszkują osoby samotne oraz starsze, a także osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Urząd Miasta Łuków Zakład Gospodarki Lokalowej w Łukowie zarządza 213 lokalami z umową najmu jako lokale komunalne. Lokale komunalne wyraźnie skoncentrowane są na obszarze rewitalizacji – na tym terenie znajduje się 109 lokali, co stanowi blisko połowę (48,7%) zasobu mieszkaniowego miasta.

Lokale komunalne w Łukowie skoncentrowane są w centrum miasta, na terenie jednostki IV. Są to w dużej mierze najatrakcyjniejsze rejony miasta, posiadające walory historyczne, turystyczne i krajobrazowe. Działania zmierzające do poprawy jakości komunalnego zasobu mieszkaniowego zlokalizowanego w dzielnicach centralnych mogą nie tylko polepszyć jakość życia mieszkańców, lecz również pozytywnie wpłynąć na wizerunek całego miasta.

3.7.3. Budynki użyteczności publicznej

Budynki użyteczności publicznej są ogólnodostępnymi obiektami budowlanymi, które znajdują się w przestrzeni publicznej i wypełniają zadania polegające na zaspokajaniu zbiorowych i indywidualnych potrzeb społecznych, publicznych, przez świadczenie powszechnie dostępnych usług. Obiekty spełniające funkcje publiczne są lokalizowane w miejscach publicznych szczególnie eksponowanych i istotnych pod wieloma względami dla społeczności lokalnej. Pomimo działań nadal wiele budynków użyteczności publicznej w Łukowie wymaga przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych, a także dostosowania do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.

Termomodernizacja to ogół działań, których celem jest zmniejszenie zapotrzebowania budynku na energię cieplną oraz zredukowanie zużycia energii pierwotnej. Obejmuje między innymi: zmiany w strukturze budynku, np. ocieplenie jego ścian albo remont dachu, modernizację systemów ogrzewania i wentylacji, remont systemów doprowadzających wodę, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, montaż energooszczędnego oświetlenia oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Termomodernizacja umożliwia dostosowanie budynków do nowoczesnych standardów oraz potrzeb ich użytkowników.

Działania gminy, dotyczące przestrzeni publicznej powinny nie tylko poprawiać jej jakość i estetykę, lecz również powinny być ukierunkowane na zapewnienie dostępności tej przestrzeni. Dostępność dotyczy wszystkich mieszkańców, ale w codziennym życiu jej brak odczuwają głównie osoby o szczególnych potrzebach, w tym indywidualnych, wynikających z braku pełnej sprawności. Zgodnie z *ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, osoba ze szczególnymi potrzebami to osoba, która ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje, musi podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przewyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami. Dostępność dotyczy więc w szczególności osób: na wózkach inwalidzkich, poruszających się o kulach, o ograniczonej możliwości poruszania się, niewidomych i słabo widzących, głuchych i słabo słyszących oraz głuchoniewidomych, z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, starszych i osłabionych chorobami, kobiet w ciąży, z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, mających trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego).

3.8. Podsumowanie diagnozy

Miasto Łuków posiada zarówno zjawiska kryzysowe, jak i lokalne potencjały, które mogą być wykorzystane w procesie rewitalizacji, aby poprawić jakość życia mieszkańców oraz stan środowiska i infrastruktury.

Jak już wspomniano, zgodnie z *art. 15. ust. 1 pkt 1 ustawy o rewitalizacji* pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji powinna zawierać analizę negatywnych zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej, a także analizę lokalnych potencjałów występujących na terenie tego obszaru.

W związku z powyższym poniżej przedstawiono podsumowanie zebranych danych i informacji dla obszaru rewitalizacji.

ZJAWISKA KRYZYSOWE	LOKALNE POTENCJAŁY
SFERA SPOŁECZNA	
- Starzenie się społeczeństwa oraz postępujący spadek liczby mieszkańców, widoczny przede wszystkim w dzielnicach centralnych obszaru rewitalizacji. - Relatywnie wysoki poziom bezrobocia, w tym bezrobocia długotrwałego, powiązany z niską aktywnością zawodową i społeczną mieszkańców. - Duża liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz świadczeń rodzinnych. - Zagrożenie wzrostem skali wykluczenia społecznego i wystąpieniem syndromu wyuczonej bezradności wśród osób długotrwale uzależnionych od świadczeń pomocowych. - Ubóstwo jest głównym wyznacznikiem kryzysu społecznego, wpływa na wzrost przestępczości, konflikty rodzinne, ograniczenie aktywności obywatelskiej i ekonomicznej oraz nierówności w dostępie do edukacji. - Wysoki poziom przestępczości wśród młodzieży spowodowany m.in. zaniedbaniami opiekuńczymi oraz niekorzystną sytuacją ekonomiczną rodzin. - Przemoc w rodzinie jest poważnym problemem społecznym, którego monitorowanie umożliwia procedura "Niebieskie karty".	- Dorobek i dotychczasowa działalność instytucji pomocy społecznej i rynku pracy. - Znaczna ilość zarejestrowanych organizacji pozarządowych na obszarze rewitalizacji działających na rzecz aktywności kulturalnej i społecznej. - Funkcjonowanie Budżetu Obywatelskiego Miasta Łuków - instrumentu partycypacji społecznej stanowiącego ważne narzędzie w procesie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego obszaru rewitalizacji. - Zróżnicowana oferta kulturalna oferowana przez placówki działające na obszarze rewitalizacji. - Na obszarze miasta działa wiele aktywnych organizacji pozarządowych, które mogą wspierać działania rewitalizacyjne. - Utworzono Centrum Usług Społecznych, które zapewnia kompleksową pomoc mieszkańcom.
SFERA GOSPODARCZA	
- Mniejsze zainteresowanie lokalizacją nowych działalności gospodarczych na obszarze rewitalizacji. - Zamieranie funkcji handlowo-usługowej centrum miasta. - Brak aktywnych organizacji zrzeszających lokalnych przedsiębiorców.	- Dolina rzeki Krzny oraz istniejące tereny zielone stanowią duży potencjał dla rekreacji i ożywienia gospodarczego. - Zakłady przemysłowe, które dają możliwość generowania nowych inwestycji i tworzenia nowych miejsc pracy. - Dostępność terenów pod inwestycje.

SFERA ŚRODOWISKOWA

▪ Niska jakość powietrza związana przede wszystkim z emisją zanieczyszczeń z indywidualnych systemów grzewczych. ▪ Koncentracja ruchu samochodowego, powodująca degradację przestrzeni miejskiej, zwiększenie hałasu oraz pogorszenie jakości powietrza i bezpieczeństwa mieszkańców. ▪ Problemem jest zanieczyszczenie wód, co negatywnie wpływa na środowisko.	▪ Walory przyrodnicze obszaru związane z położeniem w dolinie rzeki Krzny. ▪ Atrakcyjność przyrodnicza obszaru. ▪ Dolina rzeki Krzny oraz istniejące tereny zielone stanowią duży potencjał dla rekreacji i ożywienia gospodarczego. ▪ Programy wspierające wymianę źródeł ogrzewania na bardziej ekologiczne.

SFERA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

▪ Niska estetyka i brak funkcjonalnych rozwiązań w przestrzeni publicznej. ▪ Problemy z ruchem kołowym w centrum miasta, co wpływa na bezpieczeństwo i zdrowie mieszkańców. ▪ Problemy z zachowaniem obiektów zabytkowych z powodu braku funduszy na ich konserwację.	▪ Koncentracja obiektów użyteczności publicznej oraz działalności handlowo-usługowej. ▪ Dobra dostępność do usług społecznych, edukacyjnych i kulturalnych. ▪ Wybrane części obszaru rewitalizacji posiadają funkcje rekreacyjno-wypoczynkowe, co przyczynia się do lepszej jakości życia mieszkańców.

SFERA TECHNICZNA

▪ Wiele źródeł ciepła w mieście pochodzi z indywidualnych kotłowni, co prowadzi do znaczącej emisji zanieczyszczeń. ▪ Fragmenty obszaru rewitalizacji pozostają poza zasięgiem sieci ciepłowniczej i gazowej, co ogranicza możliwości wykorzystania bardziej ekologicznych źródeł ciepła.	▪ Postępujący rozwój sieci ciepłowniczej i gazowej przyczynia się do poprawy warunków środowiskowych.

Tabela 7 Podsumowanie diagnozy pogłębionej obszaru rewitalizacji

4. WIZJA I CELE PROCESU REWITALIZACJI

4.1. Wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji

Wizja stanu obszaru rewitalizacji wyznaczonego na terenie Miasta Łuków po zakończeniu procesu rewitalizacji w 2030 roku, tj. w perspektywie umożliwiającej realne osiągnięcie założonych celów rewitalizacji oraz ocenę jej rezultatów, w sposób szczególny odnosi się do wartości i założeń, uznanych za priorytetowe z punktu widzenia zidentyfikowanych problemów oraz zdefiniowanych oczekiwań i potrzeb mieszkańców.

Realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków zakłada kompleksowe i komplementarne ujęcie wdrażanych zadań oraz ich wzajemne przenikanie się w kluczowych dla procesu rewitalizacji sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Wyznacznikiem osiągnięcia sukcesu w procesie rewitalizacji na obszarze Miasta Łuków będzie osiągnięcie w perspektywie 2030 roku takiego stanu obszaru rewitalizacji, który umożliwi jego mieszkańcom, inwestorom i odwiedzającym wykorzystywanie stworzonej lub zrewitalizowanej w ramach przeobrażeń przestrzeni, która pozwoli na budowanie zintegrowanej lokalnej społeczności, funkcjonującej w bezpiecznym środowisku społecznym i w atrakcyjnym środowisku kulturalnym oraz w zadbanym i czystym środowisku naturalnym:

- obszar rewitalizacji charakteryzuje się dużą ilością zieleni, jest zaprojektowany z myślą o mieszkańcach i jest dostępny dla wszystkich; oferując wysoką jakość życia pełni rolę centrum życia społecznego i kulturalnego miasta, a mieszkańcy i użytkownicy korzystają z wielofunkcyjnej i bezpiecznej przestrzeni sprzyjającej kształtowaniu pozytywnych postaw społecznych,
- wspierane są inicjatywy zachęcające do aktywności obywatelskiej i służące integracji międzypokoleniowej, co wpływa na wzrost odpowiedzialności za otoczenie;
- dzięki wykorzystaniu elastycznych form pomocy społecznej prowadzone są działania związane z ograniczeniem zjawiska wykluczenia społecznego,
- prowadzone działania bazują na zasobach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego miasta,
- rozwój oparty jest na współdziałaniu, współdecydowaniu i współodpowiedzialności lokalnej społeczności; różnorodni partnerzy, w tym organizacje pozarządowe, placówki edukacyjne, przedsiębiorcy, przedstawiciele seniorów i młodzieży podejmują wspólne działania na rzecz rozwiązywania zdiagnozowanych problemów; tworzone są miejsca spotkań, które są przestrzenią integrującą lokalną społeczność, a mieszkańcy czują przynależność do wspólnoty,
- wspierana jest działalność organizacji pozarządowych, utrwalane i rozwijane są formy współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami.

4.2. Cele procesu rewitalizacji i kierunki działań

Biorąc pod uwagę wyniki pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji, wnioski interesariuszy wyrażone podczas spotkań i spacerów badawczych oraz wyniki przeprowadzonych ankiet sformułowano trzy zasadnicze cele procesu rewitalizacji na terenie Miasta Łuków, dla których określono kierunki najważniejszych działań, zwracając szczególną uwagę na:

- zapewnienie synergii planowanych przedsięwzięć,
- efektywne oddziaływanie przedsięwzięć we wszystkich niezbędnych aspektach procesu rewitalizacji (społecznym/gospodarczym/technicznym/środowiskowym/przestrzenno-funkcjonalnym),
- brak negatywnego oddziaływania przedsięwzięć na inne obszary oraz eliminację niepożądanych efektów społecznych takich jak wykluczenie lub segregacja,
- stworzenie możliwości łączenia projektów w wielokomponentowe lub rozdzielania większych przedsięwzięć w zależności od możliwości realizacyjnych i finansowych.

4.2.1. Cele procesu rewitalizacji

CEL GŁÓWNY		CEL SZCZEGÓŁOWY
1.	Wysoki poziom uczestnictwa w życiu społecznym	1.1 wsparcie mieszkańców w inicjowaniu i prowadzeniu działań związanych z integracją, organizacją czasu wolnego i inne działania, 1.2 wsparcie działalności organizacji pozarządowych: możliwości finansowania zewnętrznego, organizacja miejsca do spotkań, 1.3 wsparcie seniorów w organizacji działań sieciujących, zajęć sportowych itp., 1.4 poprawa dostępu do atrakcyjnej infrastruktury społecznej i kulturalnej, 1.5 realizacja programów edukacyjnych, sportowych i kulturalnych dla młodzieży i dzieci, 1.6 organizacja imprez i wydarzeń kulturalnych na obszarze rewitalizacji wykorzystujących m.in. potencjał historyczny, 1.7 rozwój wolontariatu.
2.	Bezpieczna, zielona i estetyczna przestrzeń publiczna	2.1 poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznej obszaru rewitalizacji: monitoring, oświetlenie, dostępność, 2.2 rozwój zieleni na obszarze rewitalizacji, 2.3 wysokiej jakości przestrzeń publiczna: likwidacja barier architektonicznych, poprawa estetyki przestrzeni publicznej, rozwój przestrzeni przeznaczonych do uprawiania sportu i rekreacji, zachowanie dziedzictwa materialnego i niematerialnego, dostosowanie przestrzeni do potrzeb różnych grup.
3.	Wysoka jakość życia	3.1 poprawa stanu środowiska i warunków życia: działania związane z adaptacją do zmian klimatu, promocja i informacja kwestii środowiskowych, 3.2 rozwój usług społecznych w zakresie wsparcia rodziny, 3.3 wspieranie lokalnej przedsiębiorczości: stworzenie systemu zachęt do inwestowania na terenie rewitalizacji.

Tabela 8 Cele procesu rewitalizacji w Mieście Łuków

4.2.2. Główne kierunki działań w ramach poszczególnych celów

CEL	KIERUNKI DZIAŁAŃ
Wysoki poziom uczestnictwa w życiu społecznym	▪ Rozwój oferty spędzania czasu wolnego dla seniorów (zajęcia rehabilitacyjne, zajęcia ruchowe, tematyczne spotkania z ekspertami, zajęcia informatyczne – obsługa e-administracji)
	▪ Wsparcie doradcze dla seniorów w zakresie zwiększania ich aktywności na rzecz lokalnej społeczności
	▪ Organizacja atrakcyjnych zajęć dodatkowych dla dzieci i młodzieży w oparciu o ankiety zapotrzebowania (zajęcia językowe, robotyka, zajęcia sportowe, zajęcia artystyczne, grafika komputerowa, organizacja zajęć na świeżym powietrzu)
	▪ Wsparcie organizacyjne i merytoryczne przy tworzeniu i działaniu organizacji pozarządowych – stworzenie systemu mikrograntów dla organizacji na realizację działań związanych z obszarem rewitalizacji
	▪ Ukierunkowanie oferty ŁOK w oparciu o zapotrzebowanie poszczególnych grup (dzieci, młodzież, seniorzy)
Bezpieczna, zielona i estetyczna przestrzeń publiczna	▪ Stworzenie przestrzeni publicznej sprzyjającej aktywizacji mieszkańców
	▪ Zazielenianie przestrzeni miejskiej – nowe nasadzenia, współpraca z przedsiębiorcami i mieszkańcami
	▪ Rozwój oświetlenia miejskiego i monitoringu
	▪ Poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznej w obszarze rewitalizacji, w tym w szczególności Placu Narutowicza
Wysoka jakość życia	▪ Działania na rzecz adaptacji do zmian klimatu
	▪ Organizacja szkoleń dla mieszkańców dotyczących kwestii środowiskowych (szkoły, mieszkańcy, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne)
	▪ Stworzenie Centrum Animacji Społecznej
	▪ Podejmowanie działań edukacyjnych służących dzieciom i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym (projekty rozwojowe)
	▪ Utworzenie dodatkowych powierzchni na potrzeby Centrum Usług Społecznych
	▪ Prowadzenie doradztwa zawodowego na rzecz mieszkańców obszaru rewitalizacji
	▪ Poprawa dostępności obiektów i przestrzeni publicznych dla osób z niepełnosprawnościami
	▪ Zwiększenie atrakcyjności Placu Narutowicza

Tabela 9 Kierunki działań wyznaczone dla celów procesu rewitalizacji w Mieście Łuków

5. PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

5.1. Założenia ogólne

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków obejmuje listę planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, na które składają się działania o charakterze społecznym oraz gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym²⁵.

Dla zoptymalizowania realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych przyjęto poniższe założenia:

- przystąpienie do realizacji każdego z przedsięwzięć może zostać poprzedzone dodatkową analizą, której celem będzie weryfikacja pierwotnych założeń projektowych w oparciu o ocenę praktyk i rozwiązań zastosowanych w procesie realizacji przedsięwzięć o podobnym charakterze; celem zapewnienia najkorzystniejszego sposobu realizacji działań przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań, podejście to dotyczyć może wszystkich rodzajów planowanych działań; zakłada się zatem powoływanie roboczych zespołów/grup, których zadaniem będzie uzgodnienie ostatecznej koncepcji wraz z efektywną realizacją tych przedsięwzięć;
- mając na uwadze techniczne uwarunkowania realizacji inwestycji, których pełne rozpoznanie nastąpi dopiero w okresie realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji, należy dopuścić konieczność interwencji poza granicami obszaru rewitalizacji, najczęściej w wyniku uwarunkowań infrastrukturalnych prowadzenia niektórych działań; niemożność ograniczenia zakresu interwencji do obszaru rewitalizacji może wynikać także z szerokiego zakresu oddziaływania wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych czy społecznych, które będą dostępne także dla mieszkańców Miasta spoza obszaru rewitalizacji;
- ważnym aspektem realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest zasada spójności działań w zakresie planowanej infrastruktury oraz jej dalszej eksploatacji, tj. określenia zasady przyszłej organizacji, funkcjonowania i wykorzystania dla potrzeb osiągnięcia prognozowanych rezultatów; podkreśla to założenie, że nowo powstałą infrastrukturę należy traktować jako środek do osiągnięcia zakładanych celów, stąd pełna ocena skuteczności działań będzie odnosić się zarówno do procesu wykonawczego obiektów, jak i sposobu ich przyszłego funkcjonowania;

²⁵ Art. 15 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji z późn. zm.

- w odniesieniu do przedsięwzięć planowanych do współfinansowania w ramach FEL 2021-2027, zasadą będzie zadbanie o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni, zwiększanie powierzchni biologicznie czynnych, unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych.

Poniższa lista zawiera **19 przedsięwzięć podstawowych**. Każde ze zidentyfikowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych może stanowić odrębny projekt, ale może także łączyć się z innymi przedsięwzięciami w większe, wielokomponentowe przedsięwzięcia m.in. w przypadku inwestycji infrastrukturalnych lub organizacyjnych. Przedsięwzięcia infrastrukturalne z zakresu poprawy efektywności energetycznej, infrastruktury kultury i społecznej służyć będą osiągnięciu celów programu rewitalizacji tylko wówczas, gdy będą bezpośrednio powiązane lub wspólnie realizowane z innymi projektami głównie ze sfery społecznej.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

L.p.	Nazwa projektu	Jednostka analityczna	Potencjalne źródła finansowania	Okres realizacji	Szacunkowa wartość projektu
1.	Dostosowanie części budynku łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej	M 13	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - FEnKS 2021-2027 - fundusze krajowe	2025-2029	10 000 000,00 zł
2.	Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w łukowskim Ośrodku Kultury	M 13	- budżet miasta - Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast - fundusze krajowe	2027-2029	600 000,00 zł
3.	Utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków	M 13	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast - fundusze krajowe	2025-2028	10 000 000,00 zł
4.	Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych	Obszar rewitalizacji	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFS+) - fundusze krajowe	2027-2029	300 000,00 zł
5.	Rewitalizacja kompleksu budynków przy ul. Kwiatkowskiego w Łukowie z przeznaczeniem na nowe funkcje społeczne	M 13	- budżet Powiatu Łukowskiego - budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - fundusze krajowe	2026-2029	10 000 000,00 zł
6.	Utworzenie punktu wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – rodzina to podstawa	M 13	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast - fundusze krajowe	2027-2029	980 000,00 zł
7.	Aktywny Senior to zdrowy Senior	Obszar rewitalizacji	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFS+) - fundusze krajowe	2025-2027	950 000,00 zł
8.	Aktywność to przyszłość	Obszar rewitalizacji	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFS+) - fundusze krajowe	2025-2028	1 850 000,00 zł
9.	Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków	M 13	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - FEnKS 2021-2027 - fundusze krajowe	2026-2027	4 500 000,00 zł

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

L.p.	Nazwa projektu	Jednostka analityczna	Potencjalne źródła finansowania	Okres realizacji	Szacunkowa wartość projektu
10.	Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków	Obszar rewitalizacji	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFS+) - fundusze krajowe	2027-2029	300 000,00 zł
11.	Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej”	Obszar rewitalizacji	- budżet miasta - MKiDN, - Program URBACT, Europejska Inicjatywa Miejska - fundusze krajowe	2025-2027	300 000,00 zł
12.	Łukowski program nasadzeń miejskich	Obszar rewitalizacji	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - WFOŚ - NFOŚiGW - fundusze krajowe	2024-2028	1 000 000,00 zł
13.	Łukowska młodzież w akcji	Obszar rewitalizacji	- budżet miasta - fundusze krajowe	2024-2028	1 000 000,00 zł
14.	Rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztorного pobernardyńskiego wraz z otoczeniem	M 12	- budżet parafii - FEL 2021-2027 (EFRR) - fundusze krajowe	2024-2028	8 500 000,00 zł
15.	Kompleksowa modernizacja układu funkcjonalno-użytkowego budynku Przedszkola Miejskiego nr 2 w Łukowie	M 13	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - fundusze krajowe	2025-2028	5 000 000,00 zł
16.	Opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska miejskiego	M 12	- budżet miasta - Program URBACT, Europejska Inicjatywa Miejska - fundusze krajowe	2025-2028	250 000,00 zł
17.	Przyjazne przestrzenie publiczne	Obszar rewitalizacji	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - NWOŚiGW - fundusze krajowe	2024-2029	2 000 000,00 zł
18.	Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków	M 13	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - fundusze krajowe	2026-2029	28 000 000,00 zł
19.	Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków	M 13	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR)	2025-2026	5 000 000,00 zł

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

L.p.	Nazwa projektu	Jednostka analityczna	Potencjalne źródła finansowania	Okres realizacji	Szacunkowa wartość projektu
			- fundusze krajowe		

Tabela 10 Zestawienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych dla Miasta Łuków

5.2. Karty przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Każde z przedsięwzięć opisane jest szczegółowo w osobnej Karcie Przedsięwzięcia, która uwzględnia:

- **Nazwę przedsięwzięcia** – identyfikującą przedsięwzięcie zarówno w GPR jak i na etapach ubiegania się o środki zewnętrzne,
- **Zakres przedsięwzięcia** – ogólne informacje dotyczące zakresu planowanych zadań i tam, gdzie to możliwe, z ilościowymi parametrami (m.in. powierzchnia zrewitalizowanego obiektu),
- **Uzasadnienie** - informacje uzasadniające potrzebę wykonania zadania,
- **Prognozowane rezultaty** – określenie jakościowych rezultatów projektu,
- **Szacowana wartość**,
- **Źródła finansowania** – wskazanie funduszy i programów jako potencjalnych źródeł finansowania,
- **Miejsce realizacji** – wskazanie czy przedsięwzięcie znajduje się na obszarze rewitalizacji czy poza nim oraz szczegółowo określa miejsce realizacji zadania ze wskazaniem numerów działek lub nazw obiektów oraz własności,
- **Planowany okres realizacji** – określenie szacunkowego terminu realizacji zadania,
- **Wskaźniki monitorujące** – ilościowe i mierzalne wskaźniki będące w bezpośredniej korelacji z zakresem przedsięwzięcia,
- **Realizowane cele i kierunki działań** – bezpośrednie odniesienie do celów i kierunków działań wyznaczonych w GPR,
- **Podmiot realizujący** – wskazanie podmiotu odpowiedzialnego za realizację zadania (gmina lub jej jednostki organizacyjne, podmioty prywatne, podmioty społeczne),
- **Sposób zapewnienia dostępności** – sposób w jaki zostaną zabezpieczone szczególne potrzeby osób w zakresie dostępności architektonicznej (m.in. obiekty wolne od barier poziomych i pionowych, umożliwienie dostępu do wszystkich pomieszczeń, zapewnienie wstępu do budynku osobie korzystającej z psa asystującego²⁶), w zakresie dostępności cyfrowej²⁷ oraz w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej²⁸.

²⁶ art. 2 pkt 5 i 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych [Dz. U. 2021 r. poz. 573]

²⁷ ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych [Dz. U. 2019 poz. 848]

²⁸ art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się [Dz. U. 2023 poz. 20]

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 1

Nazwa przedsięwzięcia	Dostosowanie części budynku łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej
Zakres	Adaptacja części budynku ŁOK (strych oraz część parteru). ▪ Strych z przeznaczeniem na pomieszczenie dwukondygnacyjne (piętro plus antresola). W tej przestrzeni powstaną sale zajęciowe, studio nagraniowe oraz galeria Prowizorium. ▪ Niewielkie sale na piętrze oraz parterze, po przebudowie przekształcone zostaną w sale konferencyjne i zajęciowe dla dużych grup np. zespołów muzycznych i chórów ze szczególnym uwzględnieniem wykładów w ramach ŁUTW. Przebudowa parteru oraz adaptacja strychu obejmą: ▪ usunięcie tymczasowych pomieszczeń, które dziś pełnią rolę archiwum magazynu, pomieszczeń magazynowych oraz nieprzystosowanych sal zajęciowych, ▪ doprowadzenie i rozprowadzenie instalacji elektrycznych, wodnej, kanalizacji i CO, ▪ ocieplenie poddasza, ▪ przywrócenie usuniętych niegdyś okien, w tym okien dachowych, ▪ wyrównanie poziomów podłogi, ▪ wbudowanie sal zajęciowych, ▪ wbudowanie drugiego poziomu pomieszczenia w postaci otwartej antresoli z przeznaczeniem na Galerię sztuk plastycznych, ▪ wbudowanie klatki schodowej spełniającej normy bezpieczeństwa, ▪ zbudowanie szybu i windy umożliwiającej dostęp do zajęć osobom starszym i z niepełnosprawnościami, ▪ roboty mające na celu dostosowanie budynku do standardów dostępności. Efektom będzie pozyskanie około 200 m² (w dwóch poziomach) przestrzeni zajęciowej i ekspozycyjnej z przeznaczeniem dla użytkowników różnych grup wiekowych, w tym osób z niepełnosprawnościami. W skali rocznej liczbę osób korzystających z pomieszczeń można szacować na 1500 do 3000.
Uzasadnienie	Łukowski Ośrodek Kultury funkcjonuje w budynku zaadaptowanym do działań statutowych. To obiekt dawnego Komitetu Miejskiego PZPR, a następnie przedszkola, do którego dobudowano quasi salę widowiskową, w której od 10 lat wydzielono pomieszczenie małego kina. Ograniczenia lokalowe rzutują na dostępność zajęć, zmniejszenie grup i niewykorzystanie potencjału zespołu. Rozwiązaniem jest adaptacja mierzącego 200 m² strychu budynku oraz modernizacja części parteru budynku.

	W chwili obecnej strych budynku jest niezagospodarowany, bez izolacji termicznej pokrycia dachowego, bez doprowadzonych w pełni mediów (ogrzewanie, prąd, wentylacja itp.). Brak zgodnej z przepisami BHP i p.poż. klatki schodowej uniemożliwia prowadzenie tam jakiejkolwiek działalności statutowej ośrodka. Budynek nie spełnia wymogów dostępności dla osób z niepełnosprawnościami przez brak windy na piętra budynku. Pomieszczenia na parterze budynku nie są przystosowane dla planowanej szerszej działalności kulturalnej ośrodka. Brakuje w nich wentylacji oraz wymaganej kubatury do prowadzenia zajęć w większych grupach. Instalacje elektryczne, wodne itp. nie były modernizowane od wielu lat i nie spełniają dzisiejszych wymagań bezpieczeństwa.			
Prognozowane rezultaty	- stworzenie nowych atrakcyjnych przestrzeni przeznaczonych na funkcje społeczne (kulturalne i edukacyjne), - poprawa atrakcyjności oferty kulturalnej miasta, - wzrost aktywności społecznej mieszkańców, - zwiększenie oferty bezpiecznego i aktywnego zagospodarowania czasu wolnego dzieci, młodzieży i dorosłych w tym osób z niepełnosprawnościami.			
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 13) Łukowski Ośrodek Kultury ul. Ks. Kard. S. Wyszyńskiego 20, 21-400 Łuków Własność obiektu: Miasto Łuków			
Szacowana wartość	10 000 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: - Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFRR, - Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027, - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2025-2029			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba instytucji kultury objętych wsparciem (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane ŁOK
	powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (produkt),	0 m2	Wartość docelowa wskaźnika zostanie określona na etapie aplikowania o dofinansowanie	Dane ŁOK

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

	liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane ŁOK
	liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (produkt)	0 szt.	1 szt.	
	liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane ŁOK
Realizowane główne/operacyjne cele	1.4, 1.6, 2.3, 3.1			
Podmiot realizujący	Łukowski Ośrodek Kultury w Łukowie			
Sposób zapewnienia dostępności	Wykonanie wszystkich elementów z zachowaniem pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (brak barier architektonicznych) oznaczenie obiektu w jęz. Braille'a, udostępnienie terenu dla zwierząt-przewodników, oznaczenia informacyjne w postaci kodów QR, zastosowanie pętli indukcyjnej.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 2

Nazwa przedsięwzięcia	Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury
Zakres	W ramach realizacji Przedsięwzięcia nr 1 Łukowski Ośrodek Kultury zyska nowe pomieszczenia, przeznaczone na sale zajęciowe, w których będzie realizowana oferta edukacyjna i kulturalna m.in.: ▪ Fabryka Piosenki ŁOK – 40 osób. ▪ Studio nagrań muzycznych i wokalnych (zespoły do 9 osób) – realizacja nagrań wokalnych i zespołów muzycznych działających przy ŁOK. Udźwiękowienie twórczości multimedialnej, zajęcia z realizacji audio-video, tworzenie treści multimedialnych na rzecz promocji działań ośrodka i grup zajęciowych. ▪ Sala zajęć plastycznych (dla 15 osób jednocześnie) malarstwo, rysunek, rzeźba, działania interdyscyplinarne. ▪ Sala zajęć językowych (dla 15 osób jednocześnie) zajęcia z języka angielskiego, niemieckiego, hiszpańskiego dla słuchaczy UTW i dzieci. ▪ Sala zajęć komputerowych i multimedialnych (10 stanowisk) zajęcia dla dzieci i słuchaczy UTW z zakresu użytkowania komputerów, smartfonów, urządzeń multimedialnych, tworzenia prezentacji, dziennikarstwa, użytkowania social mediów. ▪ Antresola - otwarte pomieszczenie ok 50 – 70 m² z przeznaczeniem na galerię sztuk plastycznych i działań multimedialnych Prowizorium. W Galerii obecnie jest i w przyszłości realizowanych będzie od 10 do 12 wystaw i prezentacji malarstwa, rzeźby, streetartu, multimediiów artystów wywodzących się z Łukowa lub gości z Polski i zagranicy. Jest i będzie to miejsce prezentacji prac grup zajęciowych (6 grup dziecięco – młodzieżowych po 12 osób) dwóch grup działających w ramach ŁUTW (malarstwo i rękodzieło po 12 osób każda). ▪ Pomieszczenie obecnie pełniące funkcję Galerii po małej modyfikacji zostanie przekształcone w salę konferencyjną i wykładową dla 40 osób ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb Uniwersytetu Trzeciego Wieku (ok. 150 stałych słuchaczy plus 200 osób korzystających z wybranych zajęć). W ramach projektu oferta edukacyjna Łukowskiego Ośrodka Kultury zostanie poszerzona o kolejne grupy zajęciowe.

Uzasadnienie	Obecnie w zajęciach z zakresu edukacji artystycznej i kulturalnej uczestniczy grupa około 500 osób. Faktyczne zainteresowanie zajęciami jest co najmniej trzykrotnie większe, niestety pomimo ponoszenia dodatkowych kosztów i wynajmowania kolejnych pomieszczeń w innych budynkach nie można zwiększyć liczby zajęć i rozwinąć oferty. Posiadana baza sprzętowa, również nie jest wykorzystywana w sposób optymalny. Inną kwestią są bariery architektoniczne dla osób z niepełnosprawnościami i starszych. Przebudowa parteru oraz instalacja windy pozwolą rozwiązać problem dostępności pomieszczeń ŁOK dla wspomnianych grup, a zatem powiększy grupę uczestników zajęć. Pozwoli to na uruchomienie kolejnych grup zajęć językowych, malarskich, fotograficznych, komputerowych, dziennikarskich, z zakresu AI. Stworzenie studia multimedialnego nie tylko otworzy nowe możliwości zajęciowe, ale i pomoże nadążyć z tworzeniem oferty edukacji artystycznej online, rozwinie ofertę działań medialnych i digitalizację zasobów archiwalnych. Przekształcenie obecnej Sali Widowiskowej w salę kinową z zachowaniem sceny będzie uzupełniać planowaną do oddania w 2026 roku salę widowiskową na dworcu PKP w Łukowie, przyczyniając się do zwiększenia dostępności do edukacji filmowej i prezentacji dorobku artystycznego uczestników zajęć spoza ŁOK. Podobną funkcję będzie pełnić multimedialna sala konferencyjno – wykładowa stworzona z obecnej Galerii Prowizorium.			
Prognozowane rezultaty	- wzrost aktywności społecznej mieszkańców, - wzrost atrakcyjności oferty edukacyjnej i kulturalnej miasta.			
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 13) Łukowski Ośrodek Kultury ul. Ks. Kard. S. Wyszyńskiego 20, 21-400 Łuków Własność obiektu: Miasto Łuków			
Szacowana wartość	600 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: - Polsko-szwajcarski Program Rozwoju Miast - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2027-2029			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba zorganizowanych wydarzeń (kulturalnych, edukacyjnych oraz społecznych) na zrewitalizowanym obszarze (produkt),	2 szt.	10 szt.	Dane ŁOK

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

	liczba osób uczestniczących w wydarzeniach zorganizowanych na zrewitalizowanym obszarze (rezultat)	100 os.	300 os.	Dane ŁOK
	liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (rezultat).	100 os.	300 os.	Dane ŁOK
Realizowane główne/operacyjne cele	1.3, 1.4, 1.5, 1.6			
Podmiot realizujący	Łukowski Ośrodek Kultury w Łukowie			
Sposób zapewnienia dostępności	W ramach organizacji wydarzeń wykorzystane zostaną przestrzenie/budynki/obiekty, które są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnoprównościami. Zapewniona zostanie dostępność informacyjno-komunikacyjna, dostępność cyfrowa, wsparcie drugiej osoby np. asystenta, tłumacza języka migowego.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 3

Nazwa przedsięwzięcia	Utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków
Zakres	W ramach projektu budynek przy ul. Browarnej 63 w mieście Łuków przejdzie kompleksową przebudowę oraz zostanie wyposażony na potrzeby działalności nowej placówki. Zakres robót obejmie m.in.: ▪ całkowitą przebudowę lokalu, której celem będzie wprowadzenie nowej funkcji użytkowej, ▪ wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, ▪ wykonanie izolacji przeciwwilgociowych podposadzkowych, ▪ wymianę instalacji elektrycznej, instalacji teletechnicznej oraz oświetlenia, ▪ wykonanie instalacji klimatyzacji w pomieszczeniach, ▪ wymianę instalacji sanitarnych, ▪ dostosowanie budynku do standardów dostępności, ▪ wyposażenie placówki w meble i urządzenia.
Uzasadnienie	Obecnie na terenie miasta działa wiele organizacji pozarządowych, które na co dzień borykają się z licznymi problemami, w tym lokalowymi i organizacyjnymi. Często organizacje te działają w rozproszeniu lub izolacji nie wykorzystując do końca swojego potencjału. Centrum Aktywności Społecznej będzie miejscem, stworzonym specjalnie dla organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych, działających na obszarze miasta i na rzecz mieszkańców. Centrum będzie składało się z pomieszczenia do pracy biurowej oraz organizacji spotkań roboczych, gdzie organizacje będą mogły wspólnie zaplanować swoje działania. Będzie to również miejsce dla organizacji, które nie mają swojej siedziby. Powstanie takiego miejsca będzie sprzyjało integracji organizacji i grup, będzie stanowić wsparcie organizacyjne i zapewni poczucie większego komfortu realizacji wspólnych działań.
Prognozowane rezultaty	▪ intensyfikacja działań organizacji pozarządowych, ▪ wzrost kapitału ludzkiego i społecznego, ▪ wzmocnienie potencjału sfery społecznej w mieście.
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 13) ul. Browarna 63, 21-400 Łuków Własność: Miasto Łuków
Szacowana wartość	10 000 000,00 PLN
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz:

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

	- Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFRR, - Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast, - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2025-2028			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (produkt)	0 szt.	1 szt.	Dane UM Łuków
	powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (produkt),	0 m ²	Wartość docelowa wskaźnika zostanie określona na etapie aplikowania o dofinansowanie	Dane UM Łuków
	liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (produkt)	0 szt.	1 szt.	Dane UM Łuków
Realizowane cele główne/operacyjne	1.1, 1.2, 2.3, 3.1			
Podmiot realizujący	Miasto Łuków			
Sposób zapewnienia dostępności	Wykonanie wszystkich elementów z zachowaniem pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (brak barier architektonicznych) oznaczenie obiektu w jęz. Braille'a, udostępnienie terenu dla zwierząt-przewodników, oznaczenia informacyjne w postaci kodów QR, zastosowanie pętli indukcyjnej.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 4

Nazwa przedsięwzięcia	Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych			
Zakres	System małych grantów dla organizacji pozarządowych na realizację działań zgodnych z celami rewitalizacji. Finansowane działania będą dotyczyły aktywnej integracji i aktywizacji lokalnej społeczności, będą polegały na organizacji działań wspierających więzi sąsiedzkie, zwiększeniu aktywności społecznej młodzieży, seniorów oraz innych grup defaworyzowanych.			
Uzasadnienie	Mikro-granty mogą stanowić ważne źródło wsparcia dla nowatorskich pomysłów i inicjatyw społecznych. Dzięki nim organizacje pozarządowe mogą przyczynić się do rozwiązania lokalnych problemów społecznych. Mikro-granty mogą także pomóc w budowaniu lokalnych społeczności poprzez finansowanie projektów, które angażują mieszkańców i mobilizują ich do działania na rzecz wspólnego dobra. Poprzez partycypację społeczną organizacje pozarządowe mogą zacieśniać więzi społeczne i wspierać rozwój lokalnej tożsamości. Przyznawanie mikro-grantów jest sposobem na wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych poprzez rozwijanie ich zdolności do zarządzania projektami, tworzenia strategii działania i budowania relacji z interesariuszami. Wprowadzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych może przynieść liczne korzyści dla lokalnej społeczności, wzmacniając sektor pozarządowy.			
Prognozowane rezultaty	- ożywienie i wzmocnienie organizacji pozarządowych działających w mieście, - polepszenie relacji i zwiększenie integracji w formalnych i nieformalnych organizacji społecznych.			
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji			
Szacowana wartość	300 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: - Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach Projektu Rewitalizacja 3.0, realizowanego przez UMWL - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2027-2029			
	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Wskaźniki monitorujące	liczba dofinansowanych programów NGOs (produkt)	0 szt.	10 szt.	Dane UM Łuków
	liczba projektów społecznych skierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji w ramach przedsięwzięcia (produkt).	0 szt.	5 szt.	Dane UM Łuków
Realizowane cele główne/operacyjne	1.2, 1.7			
Podmiot realizujący	Miasto Łuków			
Sposób zapewnienia dostępności	W ramach organizacji wydarzeń wykorzystane zostaną przestrzenie/budynki/obiekty, które są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnoprównościami. Zapewniona zostanie dostępność informacyjno-komunikacyjna, dostępność cyfrowa, wsparcie drugiej osoby np. asystenta, tłumacza języka migowego.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 5

Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja kompleksu budynków przy ulicy Kwiatkowskiego w Łukowie z przeznaczeniem na nowe funkcje społeczne
Zakres	Rewitalizacja kompleksu budynków przy ulicy Kwiatkowskiego w Łukowie obejmuje kompleksową przebudowę budynków na funkcje społeczne, których właścicielem jest Powiat Łukowski oraz Miasto Łuków. Zakres rozszerzonych usług społecznych obejmie m.in.: poradnictwo i wsparcie psychologiczne dla rodzin i dzieci, aktywizację społeczną i zawodową, usługi interwencyjne i przeciwdziałające przemocy oraz krótkoterminową terapię ofiar i sprawców, usługi środowiskowe w formie promocji wolontariatu, działania wspierające aktywność mieszkańców, terapię ruchową, treningi umiejętności społecznych. W ramach przebudowy planuje się m.in. wykonanie windy i dostosowanie budynków dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami, przebudowę pomieszczeń wraz ze zmianą sposobu użytkowania na funkcje społeczne, przebudowę instalacji wodno-kanalizacyjnych, elektrycznych i centralnego ogrzewania, wykonanie termomodernizacji (docieplenie, wymiana stolarki drzwiowej, okiennej), zakup wyposażenia na potrzeby świadczenia usług społecznych. Zakres przedsięwzięcia obejmuje dostosowanie budynków do standardów dostępności. Nowe pomieszczenia Miasta Łuków i Powiatu Łukowskiego nie będą wykorzystywane w celach administracyjnych. Nie będą w nich wydawane decyzje administracyjne w związku z zaplanowanymi nowymi usługami społecznymi. Budynki objęte przedmiotowym przedsięwzięciem będą wykorzystywane wyłącznie do świadczenia nowych usług społecznych.
Uzasadnienie	W wyniku długotrwałego użytkowania budynki utraciły parametry racjonalnych kosztów eksploatacji/awaryjność sieci wewnętrznych budynków, niedostateczne parametry termoizolacyjności. Przebudowane budynki będą wykorzystywane wyłącznie jako miejsce świadczenia usług społecznych adekwatnie do zmieniających się potrzeb i oczekiwań mieszkańców. Na potrzeby świadczenia usług społecznych muszą być zachowane odpowiednie standardy obsługi interesantów, możliwość prowadzenia rozmów osobistych, skrytych, treningów umiejętności interpersonalnych oraz warsztatów terapii zajęciowej. Rewitalizacja budynków jest konieczna, aby usługi społeczne były świadczone w odpowiednich, dostępnych warunkach lokalowych dla większej niż dotychczas liczby mieszkańców.
Prognozowane rezultaty	▪ rozszerzenie oferty usług społecznych, ▪ poprawa warunków lokalowych w zakresie świadczenia usług społecznych, ▪ poprawa komfortu osób korzystających z usług społecznych, w tym osób z niepełnosprawnościami, ▪ zwiększenie liczby osób korzystających z usług społecznych.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 13) ul. Kwiatkowskiego 4, 21-400 Łuków, Własność: Miasto Łuków ul. Kwiatkowskiego 2, 21-400 Łuków, Własność: Powiat Łukowski			
Szacowana wartość	10 000 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet Powiatu Łukowskiego Budżet Miasta Łuków oraz: - Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFRR, - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2026-2029			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (produkt),	0 szt.	2 szt.	Dane Powiatu Łukowskiego Dane UM Łuków
	powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (produkt),	0 m2	Wartość docelowa wskaźnika zostanie określona na etapie aplikowania o dofinansowanie	Dane Powiatu Łukowskiego
	liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (produkt),	0 szt.	2 szt.	Dane Powiatu Łukowskiego Dane UM Łuków
	liczba usług społecznych (produkt),	0 szt.	20 szt.	Dane Powiatu Łukowskiego Dane UM Łuków
	liczba osób korzystających z usług społecznych (rezultat).	0 os.	200 os.	Dane Powiatu Łukowskiego Dane UM Łuków
Realizowane cele główne/operacyjne	1.3, 1.4, 2.3, 3.2			

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Podmiot realizujący	Powiat Łukowski (Wnioskodawca), Miasto Łuków (Partner)
Sposób zapewnienia dostępności	Wykonanie wszystkich elementów z zachowaniem pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (brak barier architektonicznych) oznaczenie obiektu w jęz. Braille'a, udostępnienie terenu dla zwierząt-przewodników, oznaczenia informacyjne w postaci kodów QR, zastosowanie pętli indukcyjnej.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 6

Nazwa przedsięwzięcia	Utworzenie punktu wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - rodzina to podstawa
Zakres	W ramach realizowanego projektu zostaną uwzględnione działania mające na celu wsparcie rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, pomoc w zakresie usług opiekuńczych, środowiskowych. W tym celu powstanie świetlica środowiskowo-profilaktyczna, działająca przy Centrum Usług Społecznych w Łukowie, w której dorośli, dzieci z tych rodzin zostaną objęci: - opieką psychologa, - opieką terapeuty zajęciowego, - pomocą prawną. Ponadto będą organizowane warsztaty wspierające, motywacyjne, aktywizacyjne dla dorosłych. Powstaną 4 grupy po śr. 5 rodzin, które wezmą udział w 40 godzinach warsztatów oraz skorzystają łącznie ze śr. 50 godzin indywidualnej opieki. Zostaną także zorganizowane zajęcia dla dzieci: sportowe, plastyczne, informatyczne, itp. Powstanie śr. 10 grup w podziale na wiek oraz zainteresowania odbiorców. Wszelkie zajęcia będą miały na celu zapewnienie czasu wolnego w sposób ciekawy, atrakcyjny, ale przede wszystkim będą okazją do integracji, prowadzenia rozmów z dziećmi z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zakłada się przeprowadzenie łącznie ok. 300 godzin różnych zajęć (śr. 30 godz./1 gr.).
Uzasadnienie	Obecnie osoby potrzebujące pomocy, wsparcia mogą korzystać z pomocy pracowników socjalnych, asystenta rodziny. Z uwagi na różnego rodzaju problemy rodzinne, wychowawcze, zdrowotne pracownicy CUS nie są w stanie udzielić kompleksowego, wyczerpującego wsparcia. Brak terminów do specjalistów, brak wystarczających środków finansowych na pokrycie kosztów wizyt utrudniają, a nawet uniemożliwiają prowadzenie skutecznej aktywizacji społecznej, zawodowej wśród interesantów. Taka sytuacja wpływa niekorzystnie na nasze społeczeństwo, zwłaszcza kobiety. Doświadczają one stereotypów dot. bierności zawodowej, postrzegane są jako opiekunki domowe skupiające się na wychowywaniu dzieci. Brak kompleksowego wsparcia w zakresie aktywizacji społecznej, edukacyjno-zawodowej, zdrowotnej negatywnie wpływa na ich postawy i demotywuje do zmian w życiu. Rodzice, zwłaszcza kobiety, często również ze względu na brak opieki nad dziećmi, nie mają możliwości wzięcia udziału w spotkaniach, warsztatach wspierających, aktywizujących. Uniemożliwia im to kontakt z otoczeniem, możliwością zdobywania wiedzy, kompetencji w zakresie zdobywania umiejętności interpersonalnych, radzenia sobie w trudnych sytuacjach. To również negatywnie wpływa na proces aktywizacyjny tych osób.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Prognozowane rezultaty	▪ zwiększenie kompetencji społecznych, podniesienie samooceny i własnej wartości uczestników - osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie zamieszkałych na obszarze rewitalizacji, ▪ wzmocnienie kompetencji zawodowych i przygotowanie do wejścia na rynek pracy poprzez stworzenie odpowiednich programów szkoleniowych, ▪ wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców, integracja społeczna - kształtowanie poczucia przynależności do lokalnej społeczności poprzez organizowanie imprez i wydarzeń, które angażują osoby zagrożone wykluczeniem i wykluczone społecznie zamieszkałe na obszarze rewitalizacji.			
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 13) Centrum Usług Społecznych ul. Kwiatkowskiego 4, 21-400 Łuków Własność: Miasto Łuków			
Szacowana wartość	980 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: ▪ Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFS+, ▪ Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast, ▪ Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2027-2029			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	▪ liczba zorganizowanych wydarzeń (kulturalnych, edukacyjnych oraz społecznych) na zrewitalizowanym obszarze (produkt),	0 szt.	10 szt.	Dane CUS
	▪ liczba osób uczestniczących w wydarzeniach zorganizowanych na zrewitalizowanym obszarze (rezultat).	0 os.	150 os.	Dane CUS
Realizowane cele główne/operacyjne	1.1, 1.4, 3.2			
Podmiot realizujący	Centrum Usług Społecznych w Łukowie			
Sposób zapewnienia dostępności	W ramach organizacji wydarzeń wykorzystane zostaną przestrzenie/budynki/obiekty, które są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnoprównościami. Zapewniona zostanie dostępność informacyjno-komunikacyjna, dostępność cyfrowa, wsparcie drugiej osoby np. asystenta, tłumacza języka migowego.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 7

Nazwa przedsięwzięcia	Aktywny Senior to zdrowy Senior
Zakres	Realizacja projektu umożliwi seniorom udział w warsztatach, kursach, wykładach. Z projektu skorzystają także młodsze grupy mieszkańców Łukowa, bowiem zaplanowane działania stworzą okazję do spotkań, budowania więzi międzyludzkich, wspólnoty. Przewidziane w projekcie różnorodne formy od stacjonarnych po wyjazdowe, integrujące, rozwijające talenty i pasje uczestników wpłyną na poprawę jakości życia seniorów oraz budowanie pozytywnego wizerunku tej grupy. W ramach projektu będą prowadzone: ▪ warsztaty psychologiczno-motywacyjne śr. 24 godz./1 gr. (8 gr.); ▪ warsztaty florystyczne, z rękodzieła, taneczne, informatyczne, dietetyczne, gimnastyki zdrowotnej (8 gr. x 20 godz.); ▪ zajęcia informatyczne (8 gr. x 20 godz.); ▪ wykłady z ciekawymi ludźmi (np. literackie, historyczne, wskazane przez uczestników) – 10 wykładów x 3 godz.; ▪ wyjazdy integrująco-edukacyjno-poznawcze (Lublin, Warszawa, itp.) – planuje się zorganizowanie 2 jednodniowych wyjazdów; ▪ spotkania integracyjne (sąsiedzkie spotkania, taneczne wieczorki, pikniki, imprezy okolicznościowe) – 6 spotkań. Zostanie zapewniony catering, muzyka; ▪ wyjścia kulturalne (kino, teatr, opera) – 2 x kino, 2 x teatr/opera poza Łukowem.
Uzasadnienie	Seniorzy to coraz liczniejsza grupa naszego społeczeństwa. Większość z nich wycofuje się z czynnego życia społecznego, ogranicza kontakt ze środowiskiem lokalnym. Codziennność, rutyna, brak zajęć negatywnie wpływa na ich zdrowie, samopoczucie czy sprawność psychofizyczną. Co za tym idzie znajdują się w trudnej sytuacji społecznej m.in. ze względu na swoją niesamodzielność (w tym często ze względu na posiadaną niepełnosprawność), dyskryminację i panujące stereotypy (osoba niesamodzielna to osoba bezużyteczna dla społeczeństwa, ciężar dla bliskich, itp.) co popycha je do bierności społecznej. Osoby starsze chcą zmienić swoją sytuację (w tym społeczną nawiązując nowe znajomości, wychodząc z domu do ludzi). Niestety ok. 25% z nich uważa, że ich poczucie bezużyteczności dla społeczeństwa sprawia, iż jest to nierealne do osiągnięcia. Spotkania i rozmowy w trakcie warsztatów psychologiczno-motywacyjnych mogą to zmienić. Wsparcie specjalistów, wspólne rozmowy wpłyną pozytywnie na samopoczucie, chęć do aktywności społecznej, poczucie własnej wartości.

	Brak wystarczającej wiedzy w zakresie zdrowego stylu życia naraża ich na różne choroby. Konieczne jest propagowanie, pokazywanie jak dbać o zdrowie, ciało oraz zachęcanie do prowadzenia aktywnego trybu życia. Z uwagi na ograniczenia finansowe grupa ta nie ma możliwości rozwijania własnych pasji, umiejętności, talentu. Możliwość brania udziału w różnego rodzaju zajęciach, warsztatach, wyjazdach to szansa na realizację marzeń, talentów, pasji. To także szansa na nawiązywanie nowych znajomości, przybliżanie seniorom miejsc historycznych, edukacyjnych, artystycznych. W związku z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa następuje proces izolacji poszczególnych jego członków, co jest spowodowane zarówno statusem ekonomicznym seniorów jak i stanem ich zdrowia. Badania pokazują, że aktywność umysłowa i fizyczna wpływa na poprawę ogólnej kondycji, zapobiega chorobom i przedwczesnej śmierci.			
Prognozowane rezultaty	- poprawa relacji międzypokoleniowych, - wzmocnienie poczucia przynależności do lokalnej społeczności, - poszerzenie oferty kulturalnej realizowanej na obszarze rewitalizacji, - wzrost aktywności seniorów, - poprawa stanu zdrowia seniorów, - stymulacja aktywności osób starszych, - poprawa jakości życia mieszkańców.			
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji			
Szacowana wartość	950 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: - Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFS+, - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2025-2027			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba zorganizowanych wydarzeń (kulturalnych, edukacyjnych oraz społecznych) na zrewitalizowanym obszarze (produkt)	0 szt.	10 szt.	Dane CUS

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

	liczba osób uczestniczących w wydarzeniach zorganizowanych na zrewitalizowanym obszarze (rezultat),	0 os.	150 os.	Dane CUS
	liczba wolontariuszy zaangażowanych w projekty rewitalizacyjne (produkt).	0 os.	10 os.	Dane CUS
Realizowane cele główne/operacyjne	1.1, 1.3			
Podmiot realizujący	Centrum Usług Społecznych w Łukowie			
Sposób zapewnienia dostępności	W ramach organizacji wydarzeń wykorzystane zostaną przestrzenie/budynki/obiekty, które są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnoprównościami. Zapewniona zostanie dostępność informacyjno-komunikacyjna, dostępność cyfrowa, wsparcie drugiej osoby np. asystenta, tłumacza języka migowego.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 8

Nazwa przedsięwzięcia	Aktywność to przyszłość
Zakres	Realizacja zaplanowanego przedsięwzięcia będzie polegała na poprawie dostępu do rynku pracy oraz aktywnej integracji głównie osób zamieszkujących obszar rewitalizacji, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, poprzez poprawę i wzmocnienie ich zdolności do zatrudnienia. W ramach projektu zakłada się objęcie wsparciem 140 osób. Projekt zakłada realizację działań: ▪ utworzenie grup samopomocowych, ▪ prowadzenie poradnictwa specjalistycznego (m.in. psychologicznego), ▪ warsztaty motywacyjno-aktywizacyjne, ▪ doradztwo zawodowe, ▪ szkolenia, ▪ staże, ▪ organizację inicjatyw integracyjnych, ▪ pośrednictwo pracy. Każdemu uczestnikowi zapewniona zostaje wielozakresowa pomoc określona w oparciu o indywidualną ścieżkę reintegracji, służąca rozwiązywaniu istniejących problemów oraz poprawy funkcjonowania w społeczeństwie.
Uzasadnienie	Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, korzystające z pomocy społecznej to najczęściej osoby bezrobotne, w tym długotrwale bezrobotne i/lub z niepełnosprawnością. Są one w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, gdyż z powodu dezaktualizacji umiejętności zawodowych mają mniejsze szanse na zatrudnienie, a skutki tego dotyczą całą rodzinę, nawet dzieci, gdyż pojawia się efekt „dziedzicznego bezrobocia”. Osoby te z powodu braku dochodu mają ograniczone możliwości podwyższania bądź aktualizacji swoich kwalifikacji zawodowych. Osoby te napotykają na duże trudności w znalezieniu zatrudnienia, głównie z powodu niskiego poziomu wykształcenia oraz braku kwalifikacji zawodowych zgodnych z potrzebami rynku pracy. Pozostawanie bez zatrudnienia jest doświadczeniem destrukcyjnym, powodującym niską samoocenę i brak wiary we własne możliwości. Objęcie wsparciem, udział w realizowanych działaniach pozwoli na ukierunkowanie, podniesienie poziomu aktywności zawodowej i zwiększenie szans na zatrudnienie. Poza tym otrzymywane stypendium szkoleniowe, stażowe będzie miało pozytywny wpływ na najbliższe otoczenie grupy docelowej, tj. na rodzinę, podnosząc jej standard życia.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Prognozowane rezultaty	- aktywizacja zawodowa mieszkańców i integracja społeczna - kształtowanie poczucia przynależności do lokalnej społeczności poprzez organizowanie imprez i wydarzeń, które angażują osoby zagrożone wykluczeniem i wykluczone społecznie zamieszkałe na obszarze rewitalizacji, - pobudzenie przedsiębiorczości, - zwiększenie kompetencji społecznych, podniesienie samooceny i własnej wartości uczestników - osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie zamieszkałych na obszarze rewitalizacji, - wzmocnienie kompetencji zawodowych i przygotowanie do wejścia na rynek pracy poprzez stworzenie odpowiednich programów szkoleniowych.			
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji			
Szacowana wartość	1 850 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: - Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 (EFS+), - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2025-2028			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba zorganizowanych wydarzeń (kulturalnych, edukacyjnych oraz społecznych) na zrewitalizowanym obszarze (produkt),	0 szt.	10 szt.	Dane CUS
	liczba osób uczestniczących w wydarzeniach zorganizowanych na zrewitalizowanym obszarze (rezultat).	0 os.	150 os.	Dane CUS
Realizowane cele główne/operacyjne	1.1, 1.3, 3.3			
Podmiot realizujący	Centrum Usług Społecznych w Łukowie			
Sposób zapewnienia dostępności	W ramach organizacji wydarzeń wykorzystane zostaną przestrzenie/budynki/obiekty, które są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnoprawnościami. Zapewniona zostanie dostępność informacyjno-komunikacyjna, dostępność cyfrowa, wsparcie drugiej osoby np. asystenta, tłumacza języka migowego.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 9

Nazwa przedsięwzięcia	Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków
Zakres	Rewitalizacja amfiteatru w Parku Miejskim obejmie m.in.: ▪ budowę membranowego zadaszenia widowni; ▪ przebudowę sceny amfiteatru, aby spełniała warunki akustyczne wraz z wykonaniem podjazdu dla rozładunku systemów nagłośnieniowych i oświetleniowych, wykonanie instalacji kratownic z instalacją prądowo-sygnałową do podwieszania systemów oświetlenia oraz nagłośnienia; ▪ przebudowę zadaszenia sceny poprzez wydłużenie dachu sceny amfiteatru oraz wymianę pokrycia dachowego; ▪ przebudowę zaplecza z dobudowaniem powierzchni magazynowej oraz garderobianej; ▪ budowę reżyserki; ▪ rozbudowę i przebudowę widowni; ▪ remont konstrukcji betonowej widowni; ▪ wymianę drewnianych ławek na nowoczesne siedziska; ▪ przebudowę strefy wejściowej z dostosowaniem do potrzeb osób z niepełnosprawnościami; ▪ budowę ogrodzenia – wyгородzenie terenu wokół amfiteatru; ▪ wykonanie fontanny multimedialnej w ścianie oporowej korony amfiteatru; ▪ wykonanie skarpy; ▪ monitoring zewnętrzny; ▪ wykonanie/przebudowę instalacji: wodnokanalizacyjnych, elektrycznych, nagłaśniających, przesyłu wizji i fonii, monitoringu bezpieczeństwa, grzewczej, oświetlenia zewnętrznego, a także instalacji wymaganych przez przepisy BHP i p.poż.; ▪ zagospodarowanie terenu zielonego oraz wykonanie niezbędnych do użytkowania szlaków komunikacyjnych i pieszych w obrębie obiektu; ▪ zakup wyposażenia związanego z działalnością kulturalną.

Uzasadnienie	Zaprojektowany i wybudowany przed 15 laty obiekt utracił swą funkcjonalność ze względu na oddziaływanie środowiska naturalnego oraz intensywną eksploatację. Nabyte doświadczenie nakazuje nie tylko odtworzenie do stanu wyjściowego, ale przede wszystkim rozbudowę obiektu, tak by w pełni spełnić potrzeby mieszkańców i organizatorów imprez. Konieczne jest ograniczenie wpływu pogody na przebieg imprez. Ma temu służyć zarówno powiększenie widowni, zadaszenie jej za pomocą membrany, ale i wyciągnięcie poza scenę zadaszenia. Konieczna jest rozbudowa zaplecza magazynowego, tak by przechowywać w nim elementy sceniczne i techniczne. Bezpieczeństwo osób przebywających na obiekcie oraz ograniczenie aktów wandalizmu wymaga zamknięcia codziennego dostępu osób postronnych zarówno do sceny, jak i widowni. Obecnie poza niszczeniem budowli dochodzi do zachowań zagrażających zdrowiu i życiu osób oraz zachowań niepożądanych z punktu widzenia ustawy o wychowaniu w trzeźwości i zapobieganiu alkoholizmowi. Głównym celem rewitalizacji i rozbudowy amfiteatru jest stworzenie miejsca dostępu do kultury na świeżym powietrzu oraz wzbogacenie oferty działań artystycznych i kulturalnych, nie tylko w okresie wiosenno- letnim. Powiększenie widowni pozwoli na zwiększenie liczby wydarzeń, a jednocześnie poprawi komfort uczestników. Zasłonięcie całej sceny dachem oraz osłonięcie przed mocno operującym słońcem widowni pozwoli na realizację wydarzeń w dowolnej porze roku i dnia. Powiększenie zaplecza umożliwi zakup i przechowanie dedykowanego dla amfiteatru zestawu sprzętu.
Prognozowane rezultaty	▪ poprawa dostępności do obiektu użyteczności publicznej dla mieszkańców miasta, ▪ poprawa oferty kulturalnej skierowanej do mieszkańców miasta, ▪ poprawa bezpieczeństwa i dostępności obiektu.
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 13) Amfiteatr miejski ul. Warszawska 13, 21-400 Łuków Własność: Miasto Łuków
Szacowana wartość	4 500 000,00 PLN
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: ▪ Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFRR, ▪ Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027, ▪ Fundusze krajowe.
Planowany okres realizacji	2026 – 2027

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	▪ liczba instytucji kultury objętych wsparciem (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane ŁOK
	▪ powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (produkt),	0 m ²	Wartość docelowa wskaźnika zostanie określona na etapie aplikowania o dofinansowanie	Dane ŁOK
	▪ liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane ŁOK
	▪ liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane ŁOK
	▪ liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (rezultat).	100 os.	400 os.	Dane ŁOK
Realizowane cele główne/operacyjne	2.3			
Podmiot realizujący	Łukowski Ośrodek Kultury w Łukowie			
Sposób zapewnienia dostępności	Wykonanie wszystkich elementów z zachowaniem pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (brak barier architektonicznych) oznaczenie obiektu w jęz. Braille'a, udostępnienie terenu dla zwierząt-przewodników, oznaczenia informacyjne w postaci kodów QR, zastosowanie pętli indukcyjnej.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 10

Nazwa przedsięwzięcia	Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków
Zakres	Po rewitalizacji Amfiteatru oraz Placu Narutowicza Łukowski Ośrodek Kultury otrzyma obiekty gotowe do prowadzenia działań artystycznych, kulturalnych i patriotycznych niemal w okresie całego roku. Na obiektach będą prezentowane dokonania własnych grup artystycznych (Fabryka Piosenki, Orkiestra Dęta, grupy muzyczne, ZPiT Łukowiacy), będą odbywały się uroczystości patriotyczne z okazji świąt państwowych. Obiekty umożliwią poszerzenie zakresu zajęć dla słuchaczy Łukowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku funkcjonującego przy ŁOK, a także będą regularnie wykorzystywane na imprezy otwarte dla publiczności zarówno na koncerty muzyczne, wydarzenia teatralne, przeglądy, konkursy, spotkania publiczne. Dodatkowo obiekty będą udostępniane nie tylko instytucjom kultury, ale i placówkom szkolno-oświatowym, organizacjom społecznym na cele zgodne z przeznaczeniem. W okresie letnim natomiast będą bazą dla zajęć dla dzieci i młodzieży w ramach realizowanych przez ŁOK działań z zakresu edukacji artystycznej. Amfiteatr i Plac będą ważnym elementem na mapie działań kulturalnych i społecznych nie tylko miasta, ale także Powiatu Łukowskiego, poprzez udostępnianie ich również podmiotom spoza miasta.
Uzasadnienie	Zrewitalizowana przestrzeń publiczna postrzegana przez lokalną społeczność jako miejsce jej przyjazne i atrakcyjne to nadrzędny cel działań, których częścią jest niniejsze przedsięwzięcie. Nowoczesne tereny publiczne powinny być przede wszystkim wielofunkcyjne, a oferta na ich wykorzystanie winna być skierowana do wszystkich tak, aby każdy mieszkaniec obszaru znalazł tam dla siebie atrakcyjną formę aktywności. Wydarzenia kulturalne i patriotyczne organizowane w obszarze rewitalizacji przyczynią się w znacznym stopniu do ożywienia wizerunku obszaru oraz ożywienia społecznego, zmotywują mieszkańców do wyjścia z domów, do aktywnego wykorzystania czasu wolnego. Przestrzeń publiczna, której oferta wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniom każdej z grup społecznych, wpływa pozytywnie na integrację społeczną. Staje się płaszczyzną wymiany międzypokoleniowej, wymiany wiedzy, umiejętności, doświadczeń, pomysłów. Jest to baza, na której zbudować można autentycznie spójne społeczeństwo, które chce i umie działać wspólnie.
Prognozowane rezultaty	▪ wzrost atrakcyjności turystycznej Miasta Łuków, ▪ pobudzenie aktywności kulturalnej mieszkańców, ▪ poprawa dostępu do wydarzeń kulturalnych.
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji Amfiteatr miejski ul. Warszawska 13, 21-400 Łuków

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

	Własność: Miasto Łuków Plac Narutowicza 21-400 Łuków Własność: Miasto Łuków, Parafia Przemienienia Pańskiego w Łukowie (umowa użyczenia z Miastem Łuków)			
Szacowana wartość	300 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: - Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 (EFS+), - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2027-2029			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba zorganizowanych wydarzeń (kulturalnych, edukacyjnych oraz społecznych) na zrewitalizowanym obszarze (produkt),	5 szt.	10 szt.	Dane ŁOK
	liczba osób uczestniczących w wydarzeniach zorganizowanych na zrewitalizowanym obszarze (rezultat).	200 os.	400 os.	Dane ŁOK
Realizowane cele główne/operacyjne	1.4, 1.5, 1.6			
Podmiot realizujący	Łukowski Ośrodek Kultury			
Sposób zapewnienia dostępności	W ramach organizacji wydarzeń wykorzystane zostaną przestrzenie/budynki/obiekty, które są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnoprównościami. Zapewniona zostanie dostępność informacyjno-komunikacyjna, dostępność cyfrowa, wsparcie drugiej osoby np. asystenta, tłumacza języka migowego.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 11

Nazwa przedsięwzięcia	Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej”
Zakres	Program edukacyjny skierowany do właścicieli zabytkowych kamienic w centrum miasta, którego celem jest uporządkowanie chaosu reklamowego oraz wprowadzenie jasnych i czytelnych zasad związanych z umieszczaniem reklam w przestrzeni historycznej. Częścią programu będą także zajęcia z dziećmi i młodzieżą mające na celu uwrażliwienie młodych ludzi w zakresie kształtowania przestrzeni publicznych.
Uzasadnienie	Projekt edukacyjny dla właścicieli zabytkowych kamienic w centrum miasta jest nie tylko potrzebny, ale wręcz niezbędny z kilku powodów: 1. przestrzeń historyczna wymaga zachowania estetyki i charakteru, który jest często zakłócany przez chaos reklamowy. Umieszczanie reklam w sposób przypadkowy nie tylko psuje wizerunek centrum miasta, ale także utrudnia orientację oraz ogranicza jego atrakcyjność turystyczną. 2. brak jasnych i czytelnych zasad związanych z umieszczaniem reklam prowadzi do sporów między właścicielami kamienic, miastem a lokalnymi społecznościami. Edukacja właścicieli w zakresie zasad estetyki miejskiej oraz przepisów dotyczących reklam pozwoli uniknąć konfliktów oraz poprawi współpracę pomiędzy różnymi interesariuszami. 3. poprawa wyglądu i funkcjonalności centrum miasta może przyczynić się do jego rozwoju ekonomicznego poprzez zwiększenie atrakcyjności dla mieszkańców oraz turystów, co przekłada się na wzrost zainteresowania lokalną ofertą handlową i usługową. Edukacja właścicieli zabytkowych kamienic w centrum miasta jest kluczowa dla zachowania integralności i atrakcyjności historycznej przestrzeni miejskiej, poprawy relacji społecznych oraz stymulacji rozwoju gospodarczego lokalnej społeczności.
Prognozowane rezultaty	▪ wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców, ▪ wzrost atrakcyjności turystycznej Miasta Łuków, ▪ wzmocnienie poczucia przynależności do lokalnej społeczności i odpowiedzialności za przestrzeń publiczną.
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji
Szacowana wartość	300 000,00 PLN

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: - Program URBACT, Europejska Inicjatywa Miejska, - MKiDN - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2025-2027			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	▪ liczba osób, które podjęły działania mające na celu dostosowanie przestrzeni do zasad ładu (rezultat),	0 os.	10 os.	Dane UM Łuków
	▪ liczba zorganizowanych warsztatów edukacyjnych (produkt),	0 szt.	3 szt.	Dane UM Łuków
	▪ liczba zorganizowanych wydarzeń animacyjno-edukacyjnych dla dzieci i młodzieży (produkt).	0 szt.	5 szt.	Dane UM Łuków
Realizowane cele główne/operacyjne	2.3, 3.3			
Podmiot realizujący	Miasto Łuków			
Sposób zapewnienia dostępności	W ramach organizacji wydarzeń wykorzystane zostaną przestrzenie/budynki/obiekty, które są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnoprawnościami. Zapewniona zostanie dostępność informacyjno-komunikacyjna, dostępność cyfrowa, wsparcie drugiej osoby np. asystenta, tłumacza języka migowego.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 12

Nazwa przedsięwzięcia	Łukowski program nasadzeń miejskich
Zakres	Stworzenie programu nasadzeń zieleni w mieście, który poprawi estetykę miasta, a ponadto pozwoli na usunięcie wysp ciepła, stworzenie ogrodów deszczowych i innych rozwiązań związanych z mitygacją zmian klimatycznych. W akcje nasadzeń zaangażowani będą przedstawiciele lokalnych społeczności, w tym stowarzyszenia i grupy nieformalne, które zaproponowały stworzenie kilkunastu zielonych miejsc integracji dla mieszkańców miasta. Miejsca te zostaną wybrane poprzez głosowanie w mediach społecznościowych, a po wspólnym nasadzeniu, to właśnie mieszkańcy będą o takie miejsca dbali, aby zachować długofalowy efekt działań.
Uzasadnienie	Program nasadzeń zieleni w mieście jest kluczowy z kilku względów: 1. dodanie większej ilości roślinności poprawia estetykę miasta, czyniąc je bardziej przyjaznym i atrakcyjnym dla mieszkańców oraz turystów. Zielenią można ozdobić przestrzenie publiczne, place, skwery, ale także tereny pomiędzy budynkami czy osiedlami mieszkalnymi, co nadaje im bardziej przyjazny charakter. 2. roślinność pełni istotną rolę w walce ze zjawiskiem wysp ciepła. Drzewa, krzewy i trawy absorbują ciepło, zmniejszając temperaturę otoczenia poprzez procesy transpiracji. Redukcja wysp ciepła jest niezwykle istotna, szczególnie w dużych miastach, gdzie zabudowa i brak zieleni mogą powodować ekstremalne temperatury, co prowadzi do problemów zdrowotnych i pogarszania jakości życia mieszkańców. 3. program nasadzeń zieleni może obejmować także tworzenie ogrodów deszczowych oraz innych rozwiązań związanych z mitygacją zmian klimatycznych. Ogrody deszczowe pozwalają na efektywne gromadzenie i infiltrację wody deszczowej, zmniejszając ryzyko powodzi oraz zanieczyszczenia wód opadowych. Dodatkowo, roślinność przyczynia się do oczyszczania powietrza poprzez absorpcję zanieczyszczeń i produkcję tlenu.
Prognozowane rezultaty	▪ zwiększenie powierzchni terenów zieleni na obszarach rewitalizowanych, ▪ stworzenie bardziej przyjaznego i estetycznego środowiska miejskiego, ▪ aktywne włączenie społeczności lokalnej w proces zazieleniania, ▪ wzbogacenie bioróżnorodności obszarów rewitalizacji miasta poprzez nasadzenie roślinności, ▪ poprawa przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie zielenią, ▪ poprawa zdrowia publicznego i komfortu życia mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ integracja mieszkańców w ramach idei „miasta mieszkańców” (tworzenie zielonych przestrzeni w swoim otoczeniu), ▪ zwiększenie poczucia przynależności do lokalnej społeczności i odpowiedzialności za najbliższe otoczenie.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji			
Szacowana wartość	1 000 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: - Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFRR, - WFOŚ, - NFOŚiGW, - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2024-2028			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba osób uczestniczących w akcjach nasadzeń (produkt),	0 os.	50 os.	Dane UM Łuków
	liczba nowych nasadzeń (produkt).	0 szt.	200 szt.	Dane UM Łuków
Realizowane cele główne/operacyjne	2.2, 2.3, 3.1			
Podmiot realizujący	Miasto Łuków			
Sposób zapewnienia dostępności	W ramach organizacji wydarzeń wykorzystane zostaną przestrzenie/budynki/obiekty, które są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnoprównościami. Zapewniona zostanie dostępność informacyjno-komunikacyjna, dostępność cyfrowa, wsparcie drugiej osoby np. asystenta, tłumacza języka migowego.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 13

Nazwa przedsięwzięcia	Łukowska młodzież w akcji
Zakres	Realizacja zaplanowanego przedsięwzięcia będzie polegała na aktywizacji młodzieży zamieszkującej obszar rewitalizacji. Zorganizowane zostaną warsztaty dla młodzieży, które będą miały na celu zaprezentowanie zagadnień z różnych dziedzin życia, aby młodzi ludzie otworzyli się na nowe perspektywy. W ramach projektu zaplanowano: ▪ otwarte wydarzenia edukacyjne, kulturalne i integracyjne, ▪ kreatywne warsztaty, nowe koła zainteresowań, ▪ wystawy czasowe, ▪ wydarzenia wieczorne i weekendowe (m.in. kino letnie, koncerty, festiwale, silent disco), ▪ angażowanie młodych ludzi w wolontariat, ▪ szkolenia dla lokalnych młodzieżowych liderów, ▪ działania na rzecz dialogu młodych z władzami lokalnymi, ▪ angażowanie młodych ludzi do przyjęcia aktywnej postawy obywatelskiej, promując odpowiedzialność społeczną, inicjatywność i przedsiębiorczość, ▪ wyjazdy integrująco-edukacyjno-poznawcze.
Uzasadnienie	Udział młodzieży w życiu społecznym jest jednym z warunków zrównoważonego rozwoju lokalnego. Z uwagi na to, że rola młodych ludzi w tym procesie jest tak istotna, potrzebuje ona należytego wsparcia i pomocy. Realizacja przedsięwzięcia ma przede wszystkim służyć wzmocnieniu podmiotowości młodzieży jako grupy społecznej oraz stanowić gwarancję tego, aby jej głos był słyszany i uwzględniany w procesie podejmowania decyzji na szczeblu lokalnym. Warsztaty tematyczne z udziałem różnych gości prezentujących zagadnienia ze swoich dziedzin, nauka nowych umiejętności oraz zajęcia wspierające kreatywność mają na celu wspomóc rozwój intelektualny i społeczny młodzieży. Otwarcie na nowe perspektywy szczególnie dobrze wpłynie na młodzież, która przebywa w środowiskach o silnej koncentracji problemów społecznych. Realizacja projektu wzmocni kompetencje przywódcze oraz społeczne łukowskiej młodzieży.
Prognozowane rezultaty	▪ wzmocnienie kompetencji niezbędnych do wsparcia młodzieży wśród osób pracujących w organizacjach młodzieżowych i przestrzeniach młodzieżowych,

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

	▪ pobudzenie kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości łukowskiej młodzieży, ▪ zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnej, ▪ wzrost liczby działań kulturalnych, edukacyjnych i animacyjnych, ▪ wzrost umiejętności liderских i inicjatywności wśród animatorów-liderów, ▪ podniesienie poziomu zaangażowania młodzieży w życiu społecznym i kulturalnym Łukowa, ▪ zwiększenie odwagi do podejmowania działań prospołecznych.			
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji			
Szacowana wartość	1 000 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: ▪ Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2024-2028			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	▪ liczba zorganizowanych wydarzeń (kulturalnych, edukacyjnych oraz społecznych) na zrewitalizowanym obszarze (produkt),	0 szt.	10 szt.	Dane CUS
	▪ liczba osób uczestniczących w wydarzeniach zorganizowanych na zrewitalizowanym obszarze (rezultat),	0 os.	150 os.	Dane CUS
	▪ liczba wolontariuszy zaangażowanych w projekty rewitalizacyjne (produkt).	0 os.	10 os.	Dane CUS
Realizowane cele główne/operacyjne	1.1, 1.5, 1.7			
Podmiot realizujący	Centrum Usług Społecznych w Łukowie			
Sposób zapewnienia dostępności	W ramach organizacji wydarzeń wykorzystane zostaną przestrzenie/budynki/obiekty, które są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnoprównościami. Zapewniona zostanie dostępność informacyjno-komunikacyjna, dostępność cyfrowa, wsparcie drugiej osoby np. asystenta, tłumacza języka migowego.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 14

Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztornego pobernardyńskiego wraz z otoczeniem
Zakres	1. Nowe zagospodarowanie otoczenia kościoła z utwardzeniem nawierzchni i wykonaniem nowego ogrodzenia, bramy oraz furtek. 2. Remont starej zabytkowej dzwonnicy, przeniesienie do niej dzwonów i likwidacja dzwonnicy nowej. 3. Kapitałny remont budynku poklasztornego z wymianą instalacji grzewczej i elektrycznej. 4. Rewitalizacja parkingu z powiększeniem jego powierzchni, wydzielenie i zagospodarowanie terenu zieleni na cele rekreacyjne.
Uzasadnienie	1. Otoczenie kościoła wygląda nieestetycznie, nawierzchnie utwardzone są przypadkowymi materiałami: częściowo szarą kostką betonową, częściowo czerwoną, częściowo betonem i częściowo asfaltem. 2. Na terenie przykościelnym jest nowa metalowa dzwonnica, która całkowicie nie pasuje do bryły pięknego zabytkowego kościoła, a dzwonnica zabytkowa, do której można byłoby przenieść dzwony wymaga remontu. 3. Budynek poklasztorny, który służy nie tylko celom religijnym, ale i społecznie użytecznym, jest w złym stanie, odpada od niego tynk, ma stare instalacje i wymaga kompleksowego remontu. 4. Dotychczasowy parking nie ma spójnej koncepcji i estetycznego wyglądu, a pozostała część działki, która mogłaby być przeznaczona na powiększenie parkingu i utworzenie miejsca rekreacyjnego jest uprawiana, jak działka rolnicza.
Prognozowane rezultaty	▪ zachowanie cennego zabytku dziedzictwa kulturowego, ▪ zwiększenie atrakcyjności miejsca jako atrakcji turystycznej i edukacji historycznej, ▪ zwiększenie zaplecza dla działalności społecznie użytecznej, ▪ poprawa estetyki zabytkowych obiektów i ich otoczenia, ▪ zwiększenie bazy lokalowej dla działalności społecznie – użytecznej i standardu w obiektach, ▪ utworzenie miejsca rekreacyjnego o charakterze parkowym, ▪ zwiększenie dostępności obiektów przez powiększenie i uporządkowanie bazy parkingowej oraz dostosowanie obiektu dla osób z niepełnosprawnościami , ▪ przywrócenie zdegradowanym budynkom funkcji użytkowych.
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 12): Łuków, ul. Kard. St. Wyszyńskiego 41, 43, 45. 1. Numery działek: 061101_1.0003.8137/4, 061101_1.0003.8137/7, 061101_1.0003.8134/3, 061101_1.0003.8139/3.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

	2. Nr wpisu do wojewódzkiego rejestru zabytków: A/385, zakres wpisu: Zespół klasztorny pobernardyński: kościół, ob. paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Św. z wystrojem wnętrza i wyposażeniem, klasztor, dzwonnica i drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego i ogrodzenie.			
Szacowana wartość	8 500 000,00 PLN, w tym: 1. Nowe zagospodarowanie najbliższego otoczenia kościoła (z nowym ogrodzeniem, bramą, furtkami) – 2,2 mln. 2. Remont zabytkowej dzwonnicy (z likwidacją metalowej dzwonnicy i przeniesieniem dzwonów do dzwonnicy zabytkowej) – 1,3 mln. 3. Remont budynku poklasztornego – 3,5 mln. 4. Rewitalizacja parkingu, wydzielenie i zagospodarowanie terenu zieleni na cele rekreacyjne – 1,5 mln.			
Źródła finansowania	Budżet parafii oraz: ▪ Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFRR, ▪ Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2024-2028			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	▪ liczba instytucji kultury, organizacji pozarządowych i innych grup objętych wsparciem (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane parafii Rzymskokatolickiej Podwyższenia Krzyża Świętego w Łukowie
	▪ liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane parafii Rzymskokatolickiej Podwyższenia Krzyża Świętego w Łukowie
	▪ powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (produkt),	0 m2	Wartość docelowa wskaźnika zostanie określona na etapie aplikowania o dofinansowanie	Dane parafii Rzymskokatolickiej Podwyższenia Krzyża Świętego w Łukowie
	▪ liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (rezultat).	0 os.	300 os.	Dane parafii Rzymskokatolickiej Podwyższenia Krzyża Świętego w Łukowie

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Realizowane cele główne/operacyjne	1.4, 2.2, 2.3
Podmiot realizujący	Parafia Rzymskokatolicka Podwyższenia Krzyża Świętego w Łukowie
Sposób zapewnienia dostępności	Wykonanie wszystkich elementów z zachowaniem pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (brak barier architektonicznych) oznaczenie obiektu w jęz. Braille'a, udostępnienie terenu dla zwierząt-przewodników, oznaczenia informacyjne w postaci kodów QR, zastosowanie pętli indukcyjnej.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 15

Nazwa przedsięwzięcia	Kompleksowa modernizacja układu funkcjonalno-użytkowego Przedszkola Miejskiego nr 2 w Łukowie
Zakres	Budynek wymaga przede wszystkim dostosowania do obowiązujących przepisów przeciwpożarowych a także jako obiekt publiczny winien zapewniać dostępność dla osób borykających się z różnymi niepełnosprawnościami. Dla potrzeb poprawy warunków funkcjonalnych budynku i dostosowania obiektu do obowiązujących warunków technicznych i prawa budowlanego niezbędnym jest dokonanie rozbudowy budynku celem stworzenia dodatkowej powierzchni użytkowej a w szczególności dokonania przebudowy istniejącego układu funkcjonalno – użytkowego dla potrzeb dodatkowych pomieszczeń niezbędnych do pracy indywidualnej z dziećmi przez specjalistów. Jednocześnie należy bezwzględnie przeprowadzić prace budowlane obejmujące wymianę istniejących warstw podłogowych w budynku wraz z wykonaniem posadzek bezpiecznych i przyjaznych dla użytkowników budynku. Przebudowa budynku obejmowałaby również wykonanie na ścianach i sufitach nowych tynków wraz z wymalowaniem i niezbędnymi okładzinami. Ponadto w znacznej mierze należy dokonać przebudowy istniejącego głównego wejścia w zakresie zmiany układu schodów wejściowych, zadaszenia oraz stworzenia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Projektowana przebudowa budynku w znacznej mierze obejmować będzie ingerencję w istniejący układ funkcjonalno – użytkowy ograniczony przegrodami zewnętrznymi i ściankami działowymi w zakresie dokonania szeregu wyburzeń, rozbiórek i demontażu a także wykonania przekuć i przebić dla potrzeb stworzenia nowych otworów okiennych i drzwiowych, powiększenia istniejących lub likwidacji ich, przy jednoczesnym montażu nowej stolarki. Rozbudowa budynku obejmowałaby m.in. powiększenie obecnego budynku o element nawisu piętra podpartego filarami nad głównym wejściem do budynku. Zakres przebudowy obejmowałby również przestrzeń techniczną i administracyjną budynku, sanitariaty ze stworzeniem nowego układu pomieszczeń.
Uzasadnienie	Istniejący budynek Przedszkola Miejskiego Nr 2 jest ponad 50-letnim obiektem i zarazem najstarszą placówką wychowawczą w Łukowie. Na przestrzeni tych kilkudziesięciu lat budynek przechodził nieznaczne modernizacje i remonty polepszające jego stan techniczny, jednakże nigdy nie przeszedł generalnego remontu. Obecnie budynek wymaga dużej ingerencji budowlanej obejmującej rozbudowę i przebudowę wynikającą z konieczności: - dostosowania obiektu pod kątem obowiązujących przepisów prawnych, tj., sanitarnych, p.poż., - zapewnienia właściwych warunków pracy dla personelu oraz użytkowników obiektu, - stworzenia pomieszczeń wymaganych dla potrzeb prowadzenia pracy indywidualnej z dziećmi przez specjalistów.
Prognozowane rezultaty	▪ poprawa estetyki miasta, ▪ poprawa warunków pracy i użytkowania obiektu, w tym poprawa bezpieczeństwa,

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 13) Przedszkole Miejskie nr 2 w Łukowie ul. Piłsudskiego 18, 21-400 Łuków Własność: Miasto Łuków			
Szacowana wartość	5 000 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: - Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFRR, - Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2025-2028			
	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane UM Łuków
	powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (produkt).	0 m2	Wartość docelowa wskaźnika zostanie określona na etapie aplikowania o dofinansowanie	Dane UM Łuków
Realizowane cele główne/operacyjne	1.4, 2.3			
Podmiot realizujący	Miasto Łuków			
Sposób zapewnienia dostępności	Wykonanie wszystkich elementów z zachowaniem pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (brak barier architektonicznych) oznaczenie obiektu w jęz. Braille'a, udostępnienie terenu dla zwierząt-przewodników, oznaczenia informacyjne w postaci kodów QR, zastosowanie pętli indukcyjnej.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 16

Nazwa przedsięwzięcia	Opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska miejskiego
Zakres	Opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska, która zakłada stworzenie bardziej przyjaznej przestrzeni miejskiej z możliwością rozszerzenia funkcji tego obszaru (ale nie zmiany obecnej funkcji handlowej). Opracowanie takiej koncepcji będzie uwzględniało prowadzenie szerokich działań partycypacyjnych na etapie wypracowywania koncepcji, uwzględnienie w wizji opracowanej przez specjalistów wyników partycypacji oraz opracowanie modelu przedstawiającego proponowane zmiany, które muszą być zgodne z zasadami europejskiego Nowego Bauhausu, a także uwzględniać działania klimatyczne.
Uzasadnienie	Opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska w znaczący sposób poprawi jakość przestrzeni miejskiej, która w chwili obecnej jest traktowana jedynie jako miejsce handlu. Możliwość rozszerzenia funkcji obszaru targowiska przy jednoczesnym zachowaniu jego obecnej funkcji handlowej może być kluczowym elementem zwiększenia jego użyteczności i wpływu na społeczność lokalną. Przestrzeń ta może być wykorzystywana nie tylko do handlu, ale także jako miejsce spotkań społecznych, kulturalnych czy edukacyjnych, co może dodatkowo wzbogacić życie społeczne miasta. Dodatkowo dobrze zaprojektowane targowisko może stać się integralną częścią struktury miejskiej, przyczyniając się do lepszego funkcjonowania przestrzeni publicznej z odpowiednio zaplanowanymi miejscami do parkowania, strefami odpoczynku, ścieżkami rowerowymi czy terenami zielonymi. Obszar targowiska stanie się nie tylko miejscem handlu, ale również przestrzenią rekreacyjną i reprezentacyjną miasta.
Prognozowane rezultaty	▪ wzrost poczucia odpowiedzialności za środowisko i najbliższe otoczenie, ▪ zwiększenia atrakcyjności obszaru dla mieszkańców, klientów oraz handlowców, ▪ pobudzenie lokalnej gospodarki, ▪ pozytywny wpływ na wizerunek miasta, ▪ wzrost świadomości ekologicznej wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ zwiększenie udziału mieszkańców w polityce rozwoju miasta.
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 12) Targowisko miejskie ul. Prusa, 21-400 Łuków Własność: Miasto Łuków
Szacowana wartość	250 000,00 PLN

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: ▪ Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2025-2028			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	▪ Liczba osób uczestniczących w procesie opracowania koncepcji (produkt).	0 os.	20 os.	Dane UM Łuków
Realizowane cele główne/operacyjne	1.4, 2.3			
Podmiot realizujący	Miasto Łuków			
Sposób zapewnienia dostępności	Koncepcja zostanie wykonana zgodnie z zachowaniem pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (brak barier architektonicznych) oznaczenie obiektu w jęz. Braille'a, udostępnienie terenu dla zwierząt-przewodników, oznaczenia informacyjne w postaci kodów QR, zastosowanie pętli indukcyjnej.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 17

Nazwa przedsięwzięcia	Przyjazne przestrzenie publiczne
Zakres	W ramach inicjatywy stworzonych zostanie kilkanaście zielonych miejsc integracji dla mieszkańców miasta. Miejsca te zostaną wybrane przez mieszkańców poprzez głosowanie w mediach społecznościowych. Miasto w ramach tworzenia „zieleniaków” zapewni drzewa, krzewy, rośliny, elementy małej infrastruktury. Wykonanie tych miejsc zostanie powierzone mieszkańcom osiedli, przedstawicielom organizacji pozarządowych. To mieszkańcy muszą dbać o takie miejsca, aby efekt był długofalowy.
Uzasadnienie	Realizacja projektu jest kluczowym krokiem w budowaniu społeczności lokalnej oraz poprawie jakości życia mieszkańców. Zielone przestrzenie mają korzystny wpływ na zdrowie psychiczne i fizyczne (dostęp do zieleni może zmniejszyć stres, poprawić nastrój oraz zwiększyć aktywność fizyczną mieszkańców). Zielone miejsca integracji mogą być doskonałymi przestrzeniami do spotkań towarzyskich, pikników czy różnego rodzaju wydarzeń społecznych, co umożliwi mieszkańcom wymianę poglądów oraz budowanie więzi społecznych. Zielone przestrzenie mogą również służyć jako miejsca edukacyjne, gdzie mieszkańcy mogą uczyć się o lokalnej florze i faunie, ochronie środowiska, uprawie roślin czy zrównoważonym życiu w mieście. Poprzez organizację warsztatów, prelekcji czy ekologicznych działań praktycznych można zwiększyć świadomość ekologiczną oraz zaangażowanie społeczności w ochronę środowiska. Wreszcie zielone miejsca integracji poprawiają estetykę miejskich krajobrazów, stanowią ozdobę miasta.
Prognozowane rezultaty	▪ wzmocnienie poczucia przynależności do lokalnej społeczności, ▪ wzrost aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ budowanie postaw integracji społecznej, ▪ poprawa estetyki miejskiej, ▪ poprawa dobrostanu mieszkańców, ▪ wzrost świadomości ekologicznej.
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji
Szacowana wartość	2 000 000,00 PLN
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: ▪ Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFRR, ▪ Fundusze krajowe,

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

	Program URBACT, Europejska Inicjatywa Miejska,			
Planowany okres realizacji	2024-2029			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba osób uczestniczących w wydarzeniach (produkt),	0 os.	100 os.	Dane UM Łuków
	liczba nowych nasadzeń (produkt),	0 szt.	100 szt.	Dane UM Łuków
	liczba relacji z wydarzeń w mediach, w tym w mediach społecznościowych (produkt).	0 szt.	10 szt.	Dane UM Łuków
Realizowane cele główne/operacyjne	2.2, 2.3			
Podmiot realizujący	Miasto Łuków			
Sposób zapewnienia dostępności	W ramach organizacji wydarzeń wykorzystane zostaną przestrzenie/budynki/obiekty, które są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnoprawnościami. Zapewniona zostanie dostępność informacyjno-komunikacyjna, dostępność cyfrowa, wsparcie drugiej osoby np. asystenta, tłumacza języka migowego.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 18

Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków
Zakres	Zakres przedsięwzięcia obejmuje m.in.: 1) przebudowę istniejącego miejskiego stadionu z płytą boiska do gry w piłkę nożną, okólną bieżnią, trybunami i infrastrukturą towarzyszącą celem stworzenia stadionu z funkcją lekkoatletyczną w tym: - pełnowymiarowego boiska do gry w piłkę nożną o wymiarach pola gry 68x105 m plus wybiegi boczne i zabramkowe, nawierzchni trawiastej z murawy naturalnej wyposażonej w automatyczny system nawodnieniowy i systemowe odwodnienia liniowo-punktowe, - bieżni okólnej wielotorowej z odcinkiem prostym dł. 100 m o nawierzchni mineralnej lub sztucznej przepuszczalnej dla wody, - jednostronnej dwukondygnacyjnej zadaszonej trybuny zlokalizowanej wzdłuż płyty boiska od strony południowej z miejscami siedzącymi dla max 999 osób z uwzględnieniem stworzenia trzech pomieszczeń treningowych dla sekcji sportowych: podnoszenia ciężarów, zapasów i sportów walki (boks i kick-boxing) oraz pomieszczenia odnowy biologicznej, zaplecza szatniowo – sanitarnego, pomieszczeń administracyjnych i technicznych oraz komunikacji, - wykonanie oświetlenia masztowego stadionu, - wykonanie terenów zielonych urządzonych, 2) przebudowę istniejącej infrastruktury technicznej oraz ciągów komunikacyjnych połączoną z budową niezbędnej infrastruktury towarzyszącej obejmującej dojścia, dojazdy, wewnętrzne ciągi komunikacyjne, parkingi i miejsca postojowe dla samochodów osobowych i dla autobusów, ogrodzenie, oświetlenie terenu, miejsca na reklamę, obiekty małej architektury, 3) promocję projektu. Przedsięwzięcie będzie uwzględniać koncepcję uniwersalnego projektowania.
Uzasadnienie	Obiekt o historii stuletniej wymaga dużej ingerencji budowlanej obejmującej głęboką modernizację związaną z rozbudową i przebudową płyty boiska wraz z bieżnią lekkoatletyczną, trybun, infrastruktury towarzyszącej w połączeniu ze stworzeniem przestrzeni treningowej, pomieszczeń szatniowo – sanitarnych i zaplecza administracyjnego, wynikającą z konieczności: - dostosowania obiektu pod kątem obowiązujących przepisów prawnych, tj. sanitarnych, p.poż., dostępności obiektu publicznego dla osób o różnej niepełnosprawności, - zapewnienia właściwych warunków pracy dla personelu oraz użytkowników obiektu, - stworzenia pomieszczeń wymaganych dla potrzeb prowadzenia pracy indywidualnej z dziećmi przez specjalistów,

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

	- wizualnej poprawy wyglądu centralnej przestrzeni w mieście.			
Prognozowane rezultaty	▪ stworzenie nowoczesnego obiektu sportowego w mieście, ▪ rozwój sportu lekkoatletycznego, zachęcenie zarówno doświadczonych zawodników, jak i młodzieży do uprawiania lekkoatletyki, ▪ poprawa zdrowia i aktywności fizycznej mieszkańców, ▪ wzrost liczby imprez sportowych, przyczyniający się do rozwoju turystyki sportowej oraz promocji miasta na szerszą skalę, ▪ poprawa wizerunku miasta i zwiększenia poczucia dumy mieszkańców z przynależności do swojego miasta, ▪ przywrócenie zdegradowanym obiektom funkcji użytkowych.			
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 13) Stadion miejski ul. Warszawska 15, 21-400 Łuków Własność: Miasto Łuków			
Szacowana wartość	28 000 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz: ▪ Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFRR, ▪ Fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2026-2029			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	▪ liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane UM Łuków
	▪ liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane UM Łuków

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

	powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (produkt).	0 m2	Wartość docelowa wskaźnika zostanie określona na etapie aplikowania o dofinansowanie	Dane UM Łuków
Realizowane cele główne/operacyjne	1.5, 2.1, 2.3, 3.3			
Podmiot realizujący	Miasto Łuków			
Sposób zapewnienia dostępności	Wykonanie wszystkich elementów z zachowaniem pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (brak barier architektonicznych) oznaczenie obiektu w jęz. Braille'a, udostępnienie terenu dla zwierząt-przewodników, oznaczenia informacyjne w postaci kodów QR, zastosowanie pętli indukcyjnej.			

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE NR 19

Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków
Zakres	W ramach realizacji przedsięwzięcia zostaną wykonane: - roboty budowlane polegające na: - wymianie nawierzchni Placu Narutowicza, wpisanego do rejestru zabytków pod nr A/401, na nawierzchnię historyczną, tj. rozebranie nawierzchni Placu z kostki brukowej betonowej oraz powierzchni utwardzonych kostką betonową (chodniki, zjazdy, obrzeża, krawężniki) i zastąpienie kostką granitową i płytami granitowymi. Ponadto płyty granitowe zostaną ułożone w miejscu aktualnego parkingu z nawierzchni asfaltowej, przywracając tym samym XVIII-wieczny kształt Placu; - zagospodarowaniu zielonego skweru i wyeksponowaniu otaczających Plac Narutowicza zabytków, tj.: zespołu klasztorного popijarskiego (nr w rejestrze zabytków: A/401), budynku dawnej Kasy Skarbowej (nr w rejestrze zabytków: A/1171) oraz dawnego konwikt Szaniawskich (nr w rejestrze zabytków: A/661). - prace w zakresie zielonej infrastruktury, tj. nasadzenie 10 drzew, wykonanie trawnika na powierzchni 951,45 m², wykonanie rabat roślinnych na powierzchni 14,00 m², przeprowadzenie działań ochronnych wg wytycznych dendrologicznych przy pomniku przyrody -DĘBIE WOLNOŚCI. - roboty budowlane obejmujące elementy infrastruktury technicznej związanej z poprawą bezpieczeństwa przestrzeni publicznej, tj.: - budowa oświetlenia terenu wraz ze słupami ulicznymi o trzech wysokościach (w tym oświetlenie fasady kościoła, rzeźby oraz pomnika z poziomu posadzki); - budowa systemu monitoringu wizyjnego; - nawierzchnia spełniająca wymogi przeciwpożarowe. - roboty budowlane obejmujące elementy infrastruktury technicznej związanej z dostępnością przestrzeni publicznej, tj.: - tablica multimedialna wolnostojąca; - tablica multimedialna zintegrowana z wiatą przystankową. - roboty budowlane obejmujące elementy infrastruktury technicznej, tj.: - instalacja zasilająca system automatycznego podlewania zieleni, posadzkową kurtynę wodną, bramową kurtynę wodną; - zdrój wody pitnej; - kanalizacja deszczowa;

	- instalacja elektryczna zasilająca oświetlenie terenu; - system automatycznego podlewania zieleni; - słupki automatycznie opuszczane. 6. roboty budowlane przy obiektach małej architektury, tj.: - posadzkowa kurtyna wodna; - bramowa kurtyna wodna; - źródło wody pitnej; - wiatra przystankowa - rozbiórka i odbudowa; - ławki i kosze na śmieci.
Uzasadnienie	Celem inwestycji jest rewitalizacja zdegradowanego terenu Placu Narutowicza w Łukowie, wpisanego do rejestru zabytków pod nr A/401 i zlokalizowanego w ścisłym centrum miasta, ukierunkowana na zwiększenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznej oraz przywrócenie zabytkowi społecznych funkcji użytkowych. XVIII-wieczny Plac Narutowicza stanowi obecnie ważny element miejskiej przestrzeni publicznej, silnie związanej z historią Łukowa. Jednak lokalizacja Placu i jego aktualny sposób zagospodarowania powodują, że jest on miejscem, w którym koncentrują się problemy związane z bezpieczeństwem przestrzeni publicznej, tj. drobne przestępstwa, akty wandalizmu mienia publicznego, przebywanie na terenie Placu osób wykluczonych społecznie. Realizacja przedsięwzięcia znacznie poprawi i zwiększy bezpieczeństwo przestrzeni publicznej, jaką jest Plac Narutowicza. Wpłynie również na poprawę jakości życia mieszkańców, stwarzając warunki dla bezpiecznej aktywności plenerowej mieszkańców. Realizacja projektu przyczyni się ponadto do ochrony i wzmocnienia dziedzictwa materialnego lokalnej społeczności – Placu Narutowicza wraz z otaczającymi go zabytkami. Plac stanie się bezpiecznym i atrakcyjnym miejscem, wykorzystywanym do organizacji uroczystości publicznych, imprez kulturalnych i artystycznych. Plac Narutowicza będzie miał ogólnodostępny charakter, dostępny dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami.
Prognozowane rezultaty	▪ poprawa bezpieczeństwa i dostępności do miejsca użyteczności publicznej dla mieszkańców miasta, ▪ wyeksponowanie materialnego dziedzictwa Placu Narutowicza, ▪ stworzenie warunków dla aktywności plenerowej mieszkańców miasta, ▪ integracja społeczności lokalnej, ▪ poprawa oferty kulturalnej i społecznej skierowanej do mieszkańców miasta, ▪ zwiększenie atrakcyjności Placu Narutowicza, jako miejsca edukacji historycznej, ▪ przywrócenie zdegradowanej przestrzeni funkcji użytkowych.
Miejsce realizacji	Obszar rewitalizacji (M 13) Plac Narutowicza, 21-400 Łuków Własność: Miasto Łuków, Parafia Przemienienia Pańskiego w Łukowie (umowa użyczenia z Miastem Łuków)

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Szacowana wartość	5 000 000,00 PLN			
Źródła finansowania	Budżet miasta oraz - Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, w tym w ramach instrumentu IIT ze środków EFRR, - fundusze krajowe.			
Planowany okres realizacji	2025-2026			
Wskaźniki monitorujące	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości
	liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane UM Łuków
	powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (produkt).	0 m ²	Wartość docelowa wskaźnika zostanie określona na etapie aplikowania o dofinansowanie	Dane UM Łuków
	liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (produkt),	0 szt.	1 szt.	Dane UM Łuków
Realizowane cele główne/operacyjne	1.4, 1.6, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1			
Podmiot realizujący	Miasto Łuków			
Sposób zapewnienia dostępności	Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym dla osób z niepełnosprawnościami zostanie zapewniona poprzez zastosowanie w przedmiotowym przedsięwzięciu obniżenia krawężników, fakturowanej nawierzchni płyt przed schodami do obiektów użyteczności publicznej oraz po obwodzie krzyża na Placu Narutowicza. W ramach zapewnienia dostępności zostaną również zamontowane dwie tablice multimedialne dedykowane szczególnie osobom z niepełnosprawnościami, w tym osobom niedowidzącym/ niewidzącym, niedosłyszącym/ niestyszącym.			

5.3. Charakterystyka pozostałych -nieumieszczonych na liście podstawowej - dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zgodnie z *Ustawą* niniejszy GPR, charakteryzuje grupy pozostałych, nieumieszczonych na liście podstawowej, dopuszczalnych (uzupełniających) przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które posłużą realizacji kierunków działań opisanych w Rozdziale 4.2.

Przedsięwzięcia dopuszczalne są istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji i mają za zadanie swym oddziaływaniem uzupełniać zaplanowane przedsięwzięcia podstawowe. GPR 2023-2030 zakłada realizację, potencjalnie we współpracy z organizacjami pozarządowymi, dodatkowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą wypełniały następujące cele:

- przygotowanie mieszkańców do skutecznego wprowadzania trwałych i korzystnych zmian w swoim otoczeniu;
- poszukiwanie i rozwijanie innowacyjnych rozwiązań problemów społecznych;
- pobudzenie zaangażowania mieszkańców obszaru rewitalizacji w sprawy lokalne;
- zachęcenie mieszkańców obszaru rewitalizacji do podejmowania oddolnych działań na rzecz dobra wspólnego;
- aktywizację społeczności lokalnych i budowanie relacji sąsiedzkich;
- wspieranie integracji społeczności na poziomie lokalnym i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;
- wykorzystywanie lokalnej infrastruktury i zasobów (w tym dziedzictwo kulturowe);
- wsparcie rozwoju wspólnej przestrzeni publicznej w celu budowania relacji pomiędzy członkami lokalnej społeczności.

Pogrupowane poniżej charakterystyki dotyczą przedsięwzięć zarówno publicznych, jak i prywatnych, co do których na obecnym etapie nie można określić precyzyjnych ram.

Grupa 1 - przedsięwzięcia wspierające aktywizację społeczną i zawodową, wspierające przedsiębiorczość i reintegrację zawodową mieszkańców obszaru rewitalizacji:

1. przedsięwzięcia skierowane na włączenie osób wykluczonych, aktywizację społeczną i zawodową,
2. realizacja działań pobudzających przedsiębiorczość, w tym tworzenie i rozwój programów mentoringowych,
3. realizacja akcji i wydarzeń aktywizujących i integrujących środowisko organizacji pozarządowych, umożliwiających powstawanie forów współpracy.

Grupa 2 - przedsięwzięcia wspierające rozwój społeczny i integrację mieszkańców obszaru rewitalizacji:

1. inicjatywy edukacyjne dla dzieci, młodzieży i dorosłych, w tym działania ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych,
2. organizacja wydarzeń, inicjatyw i przedsięwzięć na rzecz integracji i zaspokojenia potrzeb seniorów,
3. wydarzenia z dziedziny kultury oraz edukacji nieformalnej wspierającej rozwój osobisty,
4. stworzenie przestrzeni do realizacji inicjatyw służących rozwijaniu pasji i zdobywaniu nowych umiejętności,
5. realizacja międzypokoleniowych inicjatyw sportowych i kulturalnych angażujących mieszkańców obszaru rewitalizacji,
6. budowanie współpracy z organizacjami młodzieżowymi oraz inicjatywy wspierające zaangażowanie społeczności obszaru rewitalizacji i rozwój wolontariatu,
7. działania integrujące mieszkańców, w tym organizacja lokalnych wydarzeń wzmacniających poczucie tożsamości lokalnej oraz identyfikacji z miejscem zamieszkania.

Grupa 3 - przedsięwzięcia wspierające tworzenie wysokiej jakości przestrzeni dla mieszkańców:

1. poprawiające układ komunikacyjny w obszarze rewitalizacji,
2. nadające funkcje społeczne obiektom i przestrzeniom niezagospodarowanym,
3. związane z działaniami wspólnymi ukierunkowanymi na tworzenie zieleni w miejscach zaniedbanych, w których brakuje zieleni np. podwórkach,
4. nastawione na realizację programów edukacyjnych oraz akcji informacyjnych podnoszących świadomość mieszkańców w zakresie ekologii i ochrony środowiska.

Tabela 11 Charakterystyka grup dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zgodnie z zapisami *Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*²⁹, zasadą ważną podczas tworzenia i realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji jest zachowanie komplementarności źródeł finansowania. Finansowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z kilku źródeł, tj. montaż finansowy różnych funduszy i programów uniezależnia ich realizację od dostępności finansowania z jednego źródła. Daje to nie tylko lepszą gwarancję realizacji zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych, ale także stymuluje konieczność uzupełniania i łączenia wsparcia, w tym prywatnych i publicznych źródeł finansowania. Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023- 2030 uwzględnia możliwość wykorzystania wsparcia w formie grantów na mini-projekty rewitalizacyjne w ramach programu „Regiony Rewitalizacji 3.0” współfinansowanego z programu *Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027*.

²⁹ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027>

PRZEDSIĘWZIĘCIA UZUPEŁNIAJĄCE				
Typ przedsięwzięcia	Okres realizacji	Lokalizacja	Możliwe do realizacji przez podmioty:	Szacunkowa wartość projektu w PLN
Grupa 1: przedsięwzięcia wspierające aktywizację społeczną i zawodową, wspierające przedsiębiorczość i reintegrację zawodową mieszkańców obszaru rewitalizacji	2024 - 2030	Obszar rewitalizacji	Organizacje pozarządowe, samorząd, instytucje publiczne oraz prywatne, osoby prywatne	100 000,00
Grupa 2: przedsięwzięcia wspierające rozwój społeczny i integrację mieszkańców obszaru rewitalizacji	2024 - 2030	Obszar rewitalizacji	Organizacje pozarządowe, samorząd, instytucje publiczne oraz prywatne, osoby prywatne	100 000,00
Grupa 3: przedsięwzięcia wspierające tworzenie wysokiej jakości przestrzeni dla mieszkańców	2024 - 2030	Obszar rewitalizacji	Organizacje pozarządowe, samorząd, instytucje publiczne oraz prywatne, osoby prywatne	100 000,00

Tabela 12 Ramy czasowe i finansowe dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

5.4. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi

Komplementarność jest szczególnie istotnym aspektem opracowania *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030*. Zapewnienie powiązań pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy skutkować będzie eliminacją negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych, co w konsekwencji pozwoli na wyprowadzenie obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej i osiągnięcie kompleksowych efektów poprawy.

Poniżej przedstawiono komplementarność zidentyfikowanych przedsięwzięć w zakresie: przestrzennym, problemowym proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.

5.4.1. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenną w Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Łuków zapewniają projekty wskazane do realizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, pozwalające na wyprowadzenie go ze stanu kryzysowego. Projekty te są ze sobą w dużym stopniu powiązane i wzajemnie się dopełniają, a ich realizacja wpłynie na poprawę stanu obszaru rewitalizacji, a ponadto przyczyni się do poprawy wizerunku Miasta Łuków.

Proponowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane, stanowiąc odpowiedź na jego główne problemy. Dzięki ich realizacji pozytywne skutki widoczne będą na całym obszarze miasta, ponieważ wiele z nich dotyczy obiektów użyteczności publicznej (Łukowski Ośrodek Kultury, Amfiteatr miejski, Zabytkowy Pobernardyński Zespół Klasztorny), co bezpośrednio wpłynie na poprawę jakości życia wszystkich mieszkańców miasta.

5.4.2. Komplementarność problemowa

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków zapewnia także komplementarność problemową przedsięwzięć. Wiele ze wskazanych do realizacji projektów dopełnia się tematycznie i tym samym gwarantuje oddziaływanie we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym).

Najważniejsze dla mieszkańców obszaru rewitalizacji przedsięwzięcia dotyczą **modernizacji i budowy infrastruktury społecznej**:

- **społecznej i kulturalnej** (remonty i modernizacje terenów i obiektów kultury):
 - dostosowanie części budynku łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej,
 - rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków,
 - rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztoru pobernardyńskiego wraz z otoczeniem,
 - rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków,
 - rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków
- **oraz infrastruktury technicznej**:
 - kompleksowa modernizacja układu funkcjonalno-użytkowego budynku Przedszkola Miejskiego nr 2 w Łukowie.

Realizacja tych przedsięwzięć infrastrukturalnych pozwoli na poprawę jakości i dostępu do usług społecznych: kulturalnych i edukacyjnych, ograniczając tym samym zakres wykluczenia społecznego na obszarze rewitalizacji.

Większość przedsięwzięć infrastrukturalnych oprócz komponentu remontowo-budowlanego obejmuje działania „miękkie” jak w przypadku następujących przedsięwzięć:

- **w obszarze kultury**:
 - adaptacja budynku łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej,
 - realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w łukowskim Ośrodku Kultury,
 - rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków,
 - organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków,
 - program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej”,
- **w obszarze usług społecznych**:
 - utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków,
 - stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych,
 - rewitalizacja kompleksu budynków przy ul. Kwiatkowskiego w Łukowie z przeznaczeniem na nowe funkcje społeczne,

- utworzenie punktu wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - rodzina to podstawa,
- aktywny Senior to zdrowy Senior,
- aktywność to przyszłość,
- łukowski program nasadzeń miejskich,
- łukowska młodzież w akcji ,
- kompleksowa modernizacja układu funkcjonalno-użytkowego budynku Przedszkola Miejskiego nr 2 w Łukowie,
- opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska miejskiego,
- przyjazne przestrzenie publiczne.

W sferze gospodarczej zaplanowano projekty miękkie – **Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych** oraz **Aktywność to przyszłość**, które przyczynią się do wzrostu aktywności gospodarczej mieszkańców na obszarze rewitalizacji oraz do jego rozwoju gospodarczego. Będą to jednocześnie działania przeciwdziałające bezrobociu na obszarze rewitalizacji, dzięki czemu poprawie ulegnie również sytuacja w sferze społecznej.

Poprawa infrastruktury poza oczywistą poprawą jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji, przyczyni się także do wzrostu jego atrakcyjności inwestycyjnej, w tym szczególnie w zakresie turystyki i rekreacji, czego dobrym przykładem są przedsięwzięcia:

- dostosowanie części budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej,
- realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury,
- utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków,
- stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych,
- rewitalizacja kompleksu budynków przy ul. Kwiatkowskiego w Łukowie z przeznaczeniem na nowe funkcje społeczne,
- rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków,
- rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztoru pobernardyńskiego wraz z otoczeniem,
- kompleksowa modernizacja układu funkcjonalno-użytkowego budynku Przedszkola Miejskiego nr 2 w Łukowie,
- opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska miejskiego,
- przyjazne przestrzenie publiczne,
- rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków,
- rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków.

Bardzo ważnym aspektem poniższych przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest ich wpływ na **poprawę stanu środowiska przyrodniczego**:

- łukowski program nasadzeń miejskich,
- łukowska młodzież w akcji,

- rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztorного pobernardyńskiego wraz z otoczeniem,
- kompleksowa modernizacja układu funkcjonalno-użytkowego budynku Przedszkola Miejskiego nr 2 w Łukowie,
- rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków
- opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska miejskiego,
- przyjazne przestrzenie publiczne.

Wskazane w dokumencie przedsięwzięcia wpływają na niwelowanie problemów w różnych sferach, co przeciwdziała fragmentacji działań i wpływa na ich kompleksowość.

5.4.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

GPR jest ważnym narzędziem do uzyskania zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta. Proces rewitalizacji wyznaczonego obszaru ze względu na swoją złożoność wymaga zaangażowania wszystkich rodzajów jednostek funkcjonujących na obszarze Miasta, dlatego korzystnym modelem jest współpraca podmiotów publicznych, prywatnych i społecznych.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 wymaga odpowiedniego systemu wdrażania i zarządzania zapewniającego komplementarność proceduralno-instytucjonalną. Konieczne jest także odpowiednie przygotowanie informacyjne, aktywna partycypacja i współpraca wszystkich interesariuszy rewitalizacji w tym instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, inwestorów oraz mieszkańców.

Aby realizacja założeń GPR 2023-2030 przyniosła oczekiwane efekty potrzebne jest sukcesywne wdrażanie wyznaczonych przedsięwzięć i stały monitoring ich realizacji. W tym celu Burmistrz Miasta Łuków powoła Zespół ds. rewitalizacji i powierzy mu odpowiedzialność za realizację Gminnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Łuków. Zespół będzie aktywnie współpracował z Komitetem Rewitalizacji i będzie odpowiadał m.in. za:

- koordynację wdrażania GPR,
- aktualizację założeń Programu (zmiany granic obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, weryfikacji efektywności prowadzonych przedsięwzięć),
- aktualizację danych dotyczących sytuacji kryzysowej w mieście,
- organizację i monitoring GPR,
- współpracę z partnerami społecznymi,
- opracowywanie raportów z realizacji GPR i przedstawienie ich opinii publicznej,
- promocję projektów rewitalizacyjnych (działania marketingowe mające na celu pozyskanie inwestorów, włączenie w proces rewitalizacji społeczności lokalnej),
- stałą współpracę z Komitetem Rewitalizacji i Burmistrzem Miasta Łuków we wdrażaniu, aktualizacji założeń, organizacji monitoringu GPR oraz promocji poszczególnych projektów rewitalizacyjnych.

Zespół ds. rewitalizacji będzie funkcjonował w strukturze Urzędu Miasta. Za obsługę administracyjną zespołu będzie odpowiedzialny Wydział Gospodarki Nieruchomościami i Planowania Przestrzennego.

Zespół ds. rewitalizacji będzie również odpowiedzialny za aktywną partycypację społeczną w sprawach dotyczących aktualizacji programu czy promowania poszczególnych projektów. Celem dialogu społecznego jest poznanie aktualnych potrzeb lokalnej społeczności, aby możliwie w najbardziej efektywny sposób realizować GPR. Formami dialogu społecznego będą organizowane przez Zespół ds. rewitalizacji: spotkania otwarte i debaty z udziałem Miejskiego Komitetu ds. Rewitalizacji i pozostałych interesariuszy.

Szczegółowy system zarządzania procesem rewitalizacji opisany jest w Rozdziale 7. niniejszego dokumentu.

W realizację projektów rewitalizacyjnych będą zaangażowane następujące podmioty:

■ **podmioty miejskie:**

- Miasto Łuków,
- Ośrodek Sportu i Rekreacji w Łukowie,
- Centrum Usług Społecznych,
- Miejska Biblioteka Publiczna,
- Łukowski Ośrodek Kultury,
- Miejska Świetlica Środowiskowa "Parasol",
- Przedsiębiorstwo Usług i Inżynierii Komunalnej Sp. z o.o. w Łukowie;

■ **podmioty inne niż miejskie:**

- Powiat Łukowski
- Organizacje pozarządowe, w tym Kluby/stowarzyszenia sportowe,
- Stowarzyszenie „Aktywni z Pasją”,
- Uniwersytet Trzeciego Wieku,
- Inkubator Przedsiębiorczości w Łukowie,
- Powiatowy Urząd Pracy,
- Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łukowskiej,
- Kluby seniora;

5.4.4. Komplementarność międzyokresowa

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 przykłada wagę do zachowania ciągłości programowej, tj. zapewnia ciągłość i kontynuację projektów podejmowanych w poprzednich okresach, przy jednoczesnym uwzględnieniu zmieniającego się otoczenia polityczno-gospodarczego, stwarzającego nowe możliwości, ale także stawiającego nowe ograniczenia. Wskazane w GPR projekty inwestycyjne i nieinwestycyjne są kontynuacją zrealizowanych już przedsięwzięć lub przedsięwzięć planowanych w poprzednich okresach. GPR 2023-2030 opiera się ponadto na wnioskach wyciągniętych z realizacji poprzednich zadań rewitalizacyjnych, co pozwoli na jeszcze bardziej efektywne wykorzystanie środków i możliwości w obecnej perspektywie finansowej.

5.4.5. Komplementarność źródeł finansowania

Zgodnie z przyjętymi założeniami najważniejszymi źródłami finansowania projektów będą środki europejskie, w tym w szczególności dostępne w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 oraz środki krajowe dostępne w ramach programów zarządzanych przez administrację rządową. Środki te będą wspierały budżet gminy pozwalając na pełną realizację zadań określonych w programie.

Współpraca Miasta z organizacjami pozarządowymi działającymi na obszarze rewitalizacji dodatkowo poszerza możliwości finansowania poszczególnych przedsięwzięć.

Zaangażowanie prywatne będzie miało miejsce na dość niskim poziomie i będzie dotyczyło zaangażowania przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i innych instytucji w realizację projektów i zadań przyczyniających się do osiągnięcia celów programu rewitalizacji.

Dążąc do uzyskania możliwie najbardziej korzystnych efektów i jak najsukuteczniejszej realizacji wyznaczonych celów, GPR zakłada możliwość łączenia wsparcia z różnych źródeł, z wykluczeniem ryzyka podwójnego finansowania.

RODZAJ PRZEDSIĘWZIĘĆ	Budżet gminy w PLN	Środki UE w PLN	Środki krajowe w PLN	Środki prywatne w PLN	Indykatorywna wartość ogółem w PLN
	17%	60%	22%	1%	100%
Indykatywne środki przeznaczone na realizację podstawowych i uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych	15 441 100,00	54 498 000,00	19 982 600,00	908 300,00	90 830 000,00

Tabela 13 Szacunkowe źródła finansowania realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych

5.4.6. Korelacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Poniższa tabela zawiera wzajemne dopełnianie się przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zarówno infrastrukturalnych jak i „miękkich”.

L.p.	Nazwa projektu	Korelacja z przedsięwzięciami społecznymi
1.	Dostosowanie części budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej	2. Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury 9. Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków 10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków 11. Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej” 13. Łukowska młodzież w akcji 14. Rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztoru pobernardyńskiego wraz z otoczeniem 19. Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków
2.	Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury	1. Dostosowanie części budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej 9. Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków 10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków 11. Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej” 14. Rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztoru pobernardyńskiego wraz z otoczeniem
3.	Utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków	4. Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych 5. Rewitalizacja kompleksu budynków przy ulicy Kwiatkowskiego w Łukowie z przeznaczeniem na nowe funkcje społeczne 6. Utworzenie punktu wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - rodzina to podstawa 7. Aktywny Senior to zdrowy Senior 8. Aktywność to przyszłość 11. Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej” 12. Łukowski program nasadzeń miejskich

L.p.	Nazwa projektu	Korelacja z przedsięwzięciami społecznymi
		13. Łukowska młodzież w akcji 17. Przyjazne przestrzenie publiczne 18. Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków
4.	Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych	6. Utworzenie punktu wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - rodzina to podstawa 7. Aktywny Senior to zdrowy Senior 8. Aktywność to przyszłość 11. Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej” 12. Łukowski program nasadzeń miejskich 13. Łukowska młodzież w akcji 16. Opracowanie koncepcji urbanistyczno- architektonicznej obszaru targowiska miejskiego 17. Przyjazne przestrzenie publiczne
5.	Rewitalizacja kompleksu budynków przy ulicy Kwiatkowskiego w Łukowie z przeznaczeniem na nowe funkcje społeczne	6. Utworzenie punktu wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - rodzina to podstawa 8. Aktywność to przyszłość 13. Łukowska młodzież w akcji
6.	Utworzenie punktu wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - rodzina to podstawa	5. Rewitalizacja kompleksu budynków przy ulicy Kwiatkowskiego w Łukowie z przeznaczeniem na nowe funkcje społeczne 8. Aktywność to przyszłość
7.	Aktywny Senior to zdrowy Senior	3. Utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków 4. Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych 10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków 11. Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej” 12. Łukowski program nasadzeń miejskich 13. Łukowska młodzież w akcji

L.p.	Nazwa projektu	Korelacja z przedsięwzięciami społecznymi
		17. Przyjazne przestrzenie publiczne 18. Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków
8.	Aktywność to przyszłość	3. Utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków 4. Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych 5. Rewitalizacja kompleksu budynków przy ulicy Kwiatkowskiego w Łukowie z przeznaczeniem na nowe funkcje społeczne
9.	Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków	1. Dostosowanie części budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej 2. Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury 10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków 13. Łukowska młodzież w akcji 14. Rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztoru pobernardyńskiego wraz z otoczeniem 17. Przyjazne przestrzenie publiczne 18. Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków 19. Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków
10.	Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków	1. Dostosowanie części budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej 2. Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury 9. Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków 13. Łukowska młodzież w akcji 17. Przyjazne przestrzenie publiczne 18. Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków 19. Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków
11.	Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej”	1. Dostosowanie części budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej

L.p.	Nazwa projektu	Korelacja z przedsięwzięciami społecznymi
		2. Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury 10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków 17. Przyjazne przestrzenie publiczne 19. Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków
12.	Łukowski program nasadzeń miejskich	7. Aktywny Senior to zdrowy Senior 8. Aktywność to przyszłość 9. Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków 10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków 13. Łukowska młodzież w akcji 17. Przyjazne przestrzenie publiczne 19. Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków
13.	Łukowska młodzież w akcji	2. Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury 3. Utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków 7. Aktywny Senior to zdrowy Senior 10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków 12. Łukowski program nasadzeń miejskich 17. Przyjazne przestrzenie publiczne 18. Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków
14.	Rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztorного pobernardyńskiego wraz z otoczeniem	2. Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury 9. Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków 10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków 11. Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej” 13. Łukowska młodzież w akcji 17. Przyjazne przestrzenie publiczne 19. Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków

L.p.	Nazwa projektu	Korelacja z przedsięwzięciami społecznymi
15.	Kompleksowa modernizacja układu funkcjonalno-użytkowego budynku Przedszkola Miejskiego nr 2 w Łukowie	17. Przyjazne przestrzenie publiczne
16.	Opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska miejskiego	3. Utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków 4. Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych 11. Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej” 13. Łukowska młodzież w akcji 17. Przyjazne przestrzenie publiczne 19. Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków
17.	Przyjazne przestrzenie publiczne	1. Dostosowanie części budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej 2. Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury 3. Utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków 9. Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków 10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków 11. Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej” 12. Łukowski program nasadzeń miejskich 13. Łukowska młodzież w akcji 15. Kompleksowa modernizacja układu funkcjonalno-użytkowego budynku Przedszkola Miejskiego nr 2 w Łukowie 16. Opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska miejskiego 19. Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków
18.	Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków	13. Łukowska młodzież w akcji 17. Przyjazne przestrzenie publiczne 19. Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków

L.p.	Nazwa projektu	Korelacja z przedsięwzięciami społecznymi
19.	Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków	1. Dostosowanie części budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej 9. Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków 10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków 11. Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej” 12. Łukowski program nasadzeń miejskich 14. Rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztornego pobernardyńskiego wraz z otoczeniem 16. Opracowanie koncepcji urbanistyczno- architektonicznej obszaru targowiska miejskiego 17. Przyjazne przestrzenie publiczne 18. Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków

Tabela 14 Korelacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych

6. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE PROGRAMU

Poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne wskazane w ramach niniejszego programu finansowane będą w ramach różnych źródeł oraz z uwzględnieniem różnych etapów, które wynikać będą z możliwości pozyskania wsparcia zewnętrznego i ukierunkowania środków własnych gminy.

6.1. Ramy finansowe realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

W tabeli poniżej przedstawiono zestawienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych wpisanych do GPR wraz z planowanym podziałem finansowania na różne źródła. Na potrzeby niniejszego dokumentu przyjęto, iż udział dofinansowania wynosi 85%, natomiast wkładu własnego – 15%, ponieważ na obecnym etapie nie ma możliwości określenia ostatecznego podziału środków w poszczególnych projektach.

L.p.	Nazwa projektu	Okres realizacji	Źródło finansowania	Wkład własny 15%	Dofinansowanie 85%	Szacunkowa wartość projektu
PRZEDSIĘWZIĘCIA PODSTAWOWE						
1	Dostosowanie części budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej	2025-2029	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - FEnIKS 2021-2027 - fundusze krajowe	1 500 000,00 zł	8 500 000,00 zł	10 000 000,00 zł
2	Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury	2027-2029	- budżet miasta - Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast - fundusze krajowe	90 000,00 zł	510 000,00 zł	600 000,00 zł
3	Utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków	2025-2028	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast - fundusze krajowe	1 500 000,00 zł	8 500 000,00 zł	10 000 000,00 zł
4	Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych	2027-2029	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFS+) - fundusze krajowe	45 000,00 zł	255 000,00 zł	300 000,00 zł
5	Rewitalizacja kompleksu budynków przy ulicy Kwiatkowskiego w Łukowie z przeznaczeniem na nowe funkcje społeczne	2026-2029	- budżet Powiatu Łukowskiego - budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - fundusze krajowe	1 500 000,00 zł	8 500 000,00 zł	10 000 000,00 zł
6	Utworzenie punktu wsparcia dla osób zagrożonych	2027-2029	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR)	147 000,00 zł	833 000,00 zł	980 000,00 zł

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

L.p.	Nazwa projektu	Okres realizacji	Źródło finansowania	Wkład własny 15%	Dofinansowanie 85%	Szacunkowa wartość projektu
	wykluczeniem społecznym - rodzina to podstawa		- Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast - fundusze krajowe			
7	Aktywny Senior to zdrowy Senior	2025-2027	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFS+) - fundusze krajowe	142 500,00 zł	807 500,00 zł	950 000,00 zł
8	Aktywność to przyszłość	2025-2028	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFS+) - fundusze krajowe	277 500,00 zł	1 572 500,00 zł	1 850 000,00 zł
9	Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków	2026-2027	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - FEnIKS 2021-2027 - fundusze krajowe	675 000,00 zł	3 825 000,00 zł	4 500 000,00 zł
10	Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków	2027-2029	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFS+) - fundusze krajowe	45 000,00 zł	255 000,00 zł	300 000,00 zł
11	Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej”	2025-2027	- budżet miasta - MKiDN, - Program Europejska Inicjatywa Miejska URBACT, - fundusze krajowe	45 000,00 zł	255 000,00 zł	300 000,00 zł
12	Łukowski program nasadzeń miejskich	2024-2028	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - WFOŚ - NFOŚiGW - fundusze krajowe	150 000,00 zł	850 000,00 zł	1 000 000,00 zł
13	Łukowska młodzież w akcji	2024-2028	- budżet miasta - fundusze krajowe	150 000,00 zł	850 000,00 zł	1 000 000,00 zł

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

L.p.	Nazwa projektu	Okres realizacji	Źródło finansowania	Wkład własny 15%	Dofinansowanie 85%	Szacunkowa wartość projektu
14	Rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztornego pobernardyńskiego wraz z otoczeniem	2024-2028	- budżet parafii - FEL 2021-2027 (EFRR) - fundusze krajowe	1 275 000,00 zł	7 225 000,00 zł	8 500 000,00 zł
15	Kompleksowa modernizacja układu funkcjonalno-użytkowego budynku Przedszkola Miejskiego nr 2 w Łukowie	2025-2028	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - fundusze krajowe	750 000,00 zł	4 250 000,00 zł	5 000 000,00 zł
16	Opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska miejskiego	2025-2028	- budżet miasta - Program URBACT, Europejska Inicjatywa Miejska - fundusze krajowe	37 500,00 zł	212 500,00 zł	250 000,00 zł
17	Przyjazne przestrzenie publiczne	2024-2029	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - NWOŚIW - fundusze krajowe	300 000,00 zł	1 700 000,00 zł	2 000 000,00 zł
18	Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków	2026-2029	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - fundusze krajowe	4 200 000,00 zł	23 800 000,00 zł	28 000 000,00 zł
19	Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków	2025-2026	- budżet miasta - FEL 2021-2027 (EFRR) - fundusze krajowe	750 000,00 zł	4 250 000,00 zł	5 000 000,00 zł
	Łączna szacunkowa wartość przedsięwzięć podstawowych	2024-2030		13 579 500,00 zł	76 950 500,00 zł	90 530 000,00 zł

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

PRZEDSIĘWZIĘCIA UZUPEŁNIAJĄCE						
1.	Grupa 1: Przedsięwzięcia wspierające ochronę środowiska i promowanie postaw proekologicznych	2024-2030	Program „Regiony Rewitalizacji 3.0” współfinansowany z programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027.	15 000,00 zł	85 000,00 zł	100 000,00 zł
2.	Grupa 2: Przedsięwzięcia wspierające rozwój społeczny i integrację mieszkańców obszaru rewitalizacji	2024-2030		15 000,00 zł	85 000,00 zł	100 000,00 zł
3.	Grupa 3: Przedsięwzięcia wspierające tworzenie usług społecznych	2024-2030		15 000,00 zł	85 000,00 zł	100 000,00 zł
	Łączna szacunkowa wartość przedsięwzięć uzupełniających	2024-2030		45 000,00 zł	255 000,00 zł	300 000,00 zł
	Łączna szacunkowa wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych	2024-2030		13 624 500,00 zł	77 205 500,00 zł	90 830 000,00 zł

Tabela 15 Zestawienie szacunkowych kosztów przedsięwzięć rewitalizacyjnych

6.2. Potencjalne źródła finansowania Gminnego Programu Rewitalizacji

Proces rewitalizacji jest procesem wielokomponentowym także pod względem finansowania i wiąże się z koniecznością oparcia realizacji przedsięwzięć na różnych źródłach finansowania stosownie do ich obszarów tematycznych. Zastosowanie zasady komplementarności, tj. łączenia środków europejskich z różnych funduszy i programów ze środkami z krajowych źródeł publicznych przy jednoczesnym zaangażowaniu środków prywatnych znacznie poszerza możliwości wdrażania poszczególnych etapów realizacji, ponieważ może odnosić się nie tylko do całości danego projektu, ale także do poszczególnych jego etapów. Skuteczne pozyskiwanie środków pomoże w osiągnięciu celów procesu rewitalizacji w zakładanych terminach, dlatego planowane jest podejmowanie prób wykorzystania innych źródeł lub wspieranie procesów środkami własnymi budżetu gminy. Poniżej przedstawiono potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

6.2.1. Środki europejskie

Dla działań z zakresu rewitalizacji, które realizowane będą w obszarach objętych gminnymi programami rewitalizacji, przewiduje się wdrażanie w ramach programów współfinansowanych ze środków europejskich tak zwanych innych instrumentów terytorialnych³⁰, które są jednym z instrumentów rozwoju terytorialnego³¹. Podstawą ich wdrażania będzie strategia innego instrumentu terytorialnego, która w przypadku rewitalizacji przyjmie formę gminnego programu rewitalizacji.

Zapisy programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027³², zakładają zastosowanie instrumentów terytorialnych wdrażanych w oparciu o programy rewitalizacji dla celu szczegółowego:

2.1.11. Priorytet i Rozwój zrównoważony terytorialnie

- 2.1.11.1. Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

³⁰ Zgodnie z art. 36 ust. 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 roku o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027

³¹ Art. 28 i art. 39 rozporządzenia ogólnego Parlamentu Europejskiego i Rady (UE),

³² przyjętego przez Zarząd Województwa Lubelskiego Uchwałą nr CDXVII/7223/2022 z dnia 13 grudnia 2022 roku i zatwierdzonego przez Komisję Europejską decyzją wykonawczą nr C(2022)8382 z dnia 24 listopada 2022 roku [Dz. U. Woj. Lub. z dnia 20 grudnia 2022 poz. 6857]

Poza powyższym dedykowanym procesowi rewitalizacji priorytetem, poniżej przedstawiono inne priorytety i cele szczegółowe możliwe do wykorzystania jako źródła finansowania poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych zależnie od ich zakresu:

2.1.2. Priorytet II Transformacja gospodarcza i cyfrowa regionu

- 2.1.2.1. Cel szczegółowy 1(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych.
- 2.1.2.2. Cel szczegółowy 1(iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne.

2.1.3. Priorytet III Ochrona zasobów środowiska i klimatu

- 2.1.3.1. Cel szczegółowy 2(iv) wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego.
- 2.1.3.2. Cel szczegółowy 2(v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej.
- 2.1.3.3. Cel szczegółowy 2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej.
- 2.1.3.4. Cel szczegółowy 2(vii) wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.

2.1.4. Priorytet IV Efektywne wykorzystanie energii

- 2.1.4.3. Cel szczegółowy 2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.
- 2.1.4.4. Cel szczegółowy 2(ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju.

2.1.7. Priorytet VII Lepsza dostępność do usług społecznych i zdrowotnych

- 2.1.7.1. Cel szczegółowy 4(ii) (EFRR) poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online.
- 2.1.7.2. Cel szczegółowy 4(iii) (EFRR) wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne.

2.1.7.3. Cel szczegółowy 4(v) (EFRR) zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej.

2.1.7.4. Cel szczegółowy 4(vi) (EFRR) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.

2.1.8. Priorytet VIII Zwiększanie spójności społecznej

2.1.8.1. Cel szczegółowy 4h) (EFS+) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji.

2.1.8.2. Cel szczegółowy 4k) (EFS+) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej, modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji, poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

2.1.8.3. Cel szczegółowy 4l) (EFS+) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.

2.1.9. Priorytet IX Zaspokajanie potrzeb rynku pracy

2.1.9.1. Cel szczegółowy 4a) (EFS+) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej.

2.1.9.2. Cel szczegółowy 4b) (EFS+) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy

2.1.9.3. Cel szczegółowy 4c) (EFS+) Wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu

- 2.1.9.4. Cel szczegółowy 4d) (EFS+) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia.

2.1.10. Priorytet X Lepsza edukacja

- 2.1.10.1. Cel szczegółowy 4e) (EFS+) poprawa jakości, poziomu włączenia społecznego i skuteczności systemów kształcenia i szkolenia oraz ich powiązania z rynkiem pracy – w tym przez walidację uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, w celu wspierania nabywania kompetencji kluczowych, w tym umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, oraz przez wspieranie wprowadzania dualnych systemów szkolenia i przygotowania zawodowego
- 2.1.10.2. Cel szczegółowy 4f) (EFS+) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
- 2.1.10.3. Cel szczegółowy 4g) (EFS+) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej.

Wykorzystanie środków finansowych w ramach wymienionych wyżej celów programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 stanowić będzie jedno z najważniejszych źródeł wsparcia zewnętrznego procesu rewitalizacji w mieście Łuków.

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027

Celem programu, który został zatwierdzony w dniu 6 października 2022 roku przez Komisję Europejską, jest w generalnym ujęciu poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego. Z tego względu cele programu są bezpośrednio powiązane z celami programu rewitalizacji, który opiera się na realizacji tej zasady w odniesieniu do wyznaczonego w mieście obszaru rewitalizacji.

Program „Regiony Rewitalizacji 3.0” współfinansowany z programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027

Program wsparcia dla gmin Regiony Rewitalizacji ma na celu wzmocnienie zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych. Program realizowany jest przez Zespoły ds. rewitalizacji funkcjonujące w Urzędach Marszałkowskich, które dzięki udzielonej dotacji ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna zapewniają wsparcie doradcze i szkoleniowe dla gmin.

Europejska Inicjatywa Miejska

Europejska inicjatywa miejska, dysponująca specjalnym budżetem w ramach EFRR w wysokości 450 mln euro, jest nowym instrumentem wspierającym miejski wymiar polityki spójności.

Europejska inicjatywa miejska wspiera innowacyjne działania prowadzone na obszarach miejskich, które stają się miejscem testowania nowych rozwiązań mających na celu poprawę jakości życia ich mieszkańców. Oprócz wspierania innowacji, służy również wspieraniu potencjału wszystkich obszarów miejskich w Europie.

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności jest planem rozwojowym określającym cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 oraz służące ich realizacji reformy i inwestycje. Program służy promowaniu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez zwiększenie odporności, gotowości na wypadek sytuacji kryzysowych, zdolności dostosowawczych i potencjału wzrostu gospodarczego, łagodzeniu społecznych i gospodarczych skutków kryzysu, w szczególności dla kobiet, wspieraniu zielonej transformacji, przyczynianiu się do realizacji unijnych celów w zakresie klimatu oraz transformacji cyfrowej.

Celem strategicznym KPO Polski jest odbudowa potencjału rozwojowego gospodarki utraconego w wyniku pandemii oraz wsparcie budowy trwałej konkurencyjności gospodarki i wzrost poziomu życia społeczeństwa w dłuższym horyzoncie czasowym, co będzie odbywać się w szczególności poprzez przyspieszenie rozwoju niskoemisyjnej gospodarki o obiegu zamkniętym, która w sposób odpowiedzialny wykorzystuje zasoby środowiska, a także rozwój oparty na wykorzystaniu rozwiązań cyfrowych.

KPO koncentruje swoje działania na sześciu europejskich filarach odpowiedzi na kryzys i budowy odporności:

1. zielona transformacja;
2. transformacja cyfrowa;
3. inteligentny i trwały wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu;
4. spójność społeczna i terytorialna;
5. opieka zdrowotna oraz odporność gospodarcza, społeczna i instytucjonalna;
6. polityki na rzecz następnego pokolenia, takie jak edukacja i umiejętności.

6.2.2 Środki krajowe

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa

Zgodnie z art. 90u ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty³³ Rada Ministrów realizuje Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa na lata 2021-2025, którego celem jest wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych oraz pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego, które stanowią centrum dostępu do kultury i wiedzy. Program ten realizowany jest poprzez poprawę oferty bibliotek publicznych oraz inwestycje w ich infrastrukturę. Obejmuje to w szczególności dostosowanie bazy lokalowej do współczesnych standardów w zakresie obiektów użyteczności publicznej w celu rozwijania kompetencji społecznych i kulturowych mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności świadczonych usług.

Program Wieloletni Senior Plus

Program na lata 2021-2025, który prowadzony jest przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, ma na celu wsparcie warunków do aktywnego starzenia się w środowisku lokalnym oraz jak najdłuższego udziału w życiu społecznym seniorów. Wspiera on działania mające na celu zwiększenie spójności społecznej poprzez wsparcie kierowane do najstarszej części społeczeństwa. Program obejmuje zarówno działania związane utworzeniem lub wyposażeniem infrastruktury społecznej wspierającej seniorów, jak też stanowi wsparcia dla zapewnienia funkcjonowania już istniejących obiektów.

Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej

Zgodnie z art. 86 ustawy z dnia 19 listopada 2009 roku o grach hazardowych³⁴ Minister właściwy do spraw kultury fizycznej jest dysponentem państwowego funduszu celowego pod nazwą Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej. Wydatki w ramach funduszu ponoszone są na przebudowę, remonty i dofinansowanie inwestycji obiektów sportowych, rozwijanie sportu wśród dzieci, młodzieży i osób z niepełnosprawnościami, rozwój turystyki społecznej sprzyjającej aktywności fizycznej społeczeństwa oraz zadania określone w przepisach o zdrowiu publicznym w zakresie aktywności fizycznej. Zasady wdrażania środków funduszu określone zostały w Rozporządzeniu Ministra Sportu i Turystyki z dnia 12 sierpnia 2019 roku w sprawie przekazywania środków z Funduszu Kultury Fizycznej³⁵.

³³ Dz. U. z 2021 poz. 1915

³⁴ Dz. U. z 2022 poz. 888

³⁵ Dz. U. z 2019 poz. 1638

Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych

Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 23 października 2018 roku o Funduszu Solidarnościowym³⁶ fundusz, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, jest funduszem celowym obejmującym wsparcie osób z niepełnosprawnościami oraz emerytów i rencistów. Stosownie do art. 6 oraz art. 7 ust. 1 i ust. 5 ustawy, zgromadzone w ramach niniejszego funduszu środki finansowe przeznaczone są na realizację zadań w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami poprzez programy rządowe Rady Ministrów i programy resortowe ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Jednym z takich programów jest program rozwoju centrów opiekuńczo-mieszkalnych realizowany przez Ministra Rodziny i Polityki Społecznej.

Fundusz Dostępności

Zgodnie z art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami³⁷ Fundusz Dostępności jest funduszem celowym, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego. Celem tego funduszu jest realizacja zadań polegających na wsparciu działań w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Realizacja przedsięwzięć polegających na likwidacji barier architektonicznych może być wspierana w ramach funduszu poprzez korzystnie oprocentowane instrumenty zwrotne.

Rządowy Fundusz Polski Ład Program Inwestycji Strategicznych

Niniejszy program, który utworzony został uchwałą nr 84/2021 Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2021 roku z późn. zm., ma na celu zwiększenie skali inwestycji publicznych poprzez bezzwrotne dofinansowanie inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Program realizowany jest poprzez promesy inwestycyjne udzielane przez Bank Gospodarstwa Krajowego ze środków Funduszu Przeciwdziałania COVID-19, o którym mowa w art. 65 ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw. Program obejmuje cztery obszary priorytetowe dotyczące różnego rodzaju zadań własnych gminy. Dotyczą one między innymi infrastruktury drogowej i infrastruktury technicznej, gospodarki odpadami, infrastruktury kulturalnej i sportowej czy też rewitalizacji.

³⁶ Dz. U. z 2024 poz. 296

³⁷ Dz. U. z 2022 poz. 2240

Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Fundusz Termomodernizacji i Remontów, którego wdrażanie ustanowiła *ustawa z dnia 21 listopada 2008 roku o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków*, przewiduje udzielanie wsparcia na działania w zakresie termomodernizacji lub przedsięwzięć służących przeciwdziałaniu skutkom luki remontowej.

6.2.3. Środki międzynarodowe

Fundusze norweskie i EOG

Głównym celem funduszy jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie EOG oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych oraz współpracy merytorycznej pomiędzy państwami-darczyńcami oraz państwem-beneficjentem. Szeroki zakres wsparcia jest wzbogacony poprzez możliwość współpracy z partnerami z krajów finansujących, co pozwala na wdrażanie innowacyjnych rozwiązań.

Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast

Program ma na celu podniesienie jakości życia mieszkańców średnich miast w Polsce, co będzie skutkowało zmniejszeniem różnic społeczno-gospodarczych w Polsce. Aby Miasto mogło ubiegać się o dofinansowanie, musi być zakwalifikowane przez Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego do grona 139 miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze.

Przewidziane w ramach Programu obszary wsparcia to:

- kształcenie oraz szkolenie zawodowe i specjalistyczne,
- finansowanie dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw,
- wspieranie zarządzania migracjami i promowanie działań integracyjnych,
- efektywność energetyczna i energia odnawialna,
- transport publiczny,
- gospodarka wodno-ściekowa,
- zarządzanie odpadami,
- ochrona przyrody i bioróżnorodność,
- zdrowie i pomoc społeczna,
- poprawa bezpieczeństwa publicznego,
- mniejszości i grupy znajdujące się w niekorzystnej sytuacji społecznej,
- społeczeństwo obywatelskie i przejrzystość.

7. STRUKTURA ZARZĄDZANIA PROGRAMEM

Realizacja procesu rewitalizacji na zasadach, określonych przepisami *ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji*, wymaga podejmowania działań w sposób kompleksowy i zintegrowany. Z uwagi na bardzo szeroki zakres programu obejmujący przedsięwzięcia rewitalizacyjne z różnych obszarów życia społecznego i gospodarczego Miasta, jak również konieczność wzajemnej integracji działań w obszarze rewitalizacji, założenie to wymaga stworzenia stałych zasad współpracy poszczególnych grup interesariuszy na każdym etapie realizacji programu.

Punktem wyjścia dla skutecznej realizacji procesu rewitalizacji jest pełna identyfikacja wszystkich organów Miasta z działaniami określonymi w niniejszym programie, co w założeniu będzie przekładać się na konsekwentną realizację przyjętych w nim rozwiązań i postanowień.

7.2. System instytucjonalny

Podstawą aparatu pomocniczego Burmistrza Miasta jest Urząd Miasta Łuków. Jego strukturę organizacyjną oraz szczegółowy zakres odpowiedzialności poszczególnych komórek organizacyjnych określa nadany przez Burmistrza Regulamin Organizacyjny³⁸. Komórki te odpowiadają przed Burmistrzem oraz Zastępcą Burmistrza, Skarbnikiem i Sekretarzem stosownie do zakresu odpowiedzialności wskazanego w tym Regulaminie.

Ponadto Miasto Łuków realizuje wybrane zadania własne poprzez własne jednostki organizacyjne oraz samorządowe instytucje kultury, których kierownicy odpowiadają przed Burmistrzem za realizację zadań statutowych kierowanych przez nich podmiotów.

Realizacja zadań o złożonym charakterze oraz wieloletnim horyzoncie czasowym wiąże się z koniecznością wprowadzania dodatkowych narzędzi współpracy pomiędzy poszczególnymi komórkami organizacyjnymi i jednostkami. Zgodnie z postanowieniami obowiązującego Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Miasta w celu realizacji zadań, które wykraczają poza zakres działań poszczególnych komórek organizacyjnych Burmistrz na podstawie § 6 pkt. 6 *Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Miasta Łuków* może powoływać zespoły zadaniowe oraz zespoły opiniotawczo-doradcze. W celu skutecznej i terminowej realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji dla potrzeb koordynacji samego Programu, jak też realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych przewiduje się oparcie współpracy na ww. zespołach roboczych.

³⁸ Dokument przyjęty Zarządzeniem nr 153/2018 Burmistrza Miasta Łuków z dnia 26 listopada 2018 r. z późn. zm.

7.2.1. Koordynacja realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Stosownie do przepisów *ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji*, opracowanie oraz realizacja i nadzór nad realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 stanowią odpowiedzialność Burmistrza Miasta Łuków.

Wieloletni horyzont czasowy Programu, jak również szeroki zakres zadań oraz obowiązków o charakterze formalnym, które wynikają z wdrażania przepisów *ustawy o rewitalizacji* w związku z przyjęciem programu rewitalizacji, wiążą się z koniecznością powierzenia zadań w zakresie bieżącej koordynacji procesu rewitalizacji powołanemu w tym celu zespołowi roboczemu.

Gminny Program Rewitalizacji, ze względu na swoją złożoność, wymaga odpowiedniego systemu wdrażania i zarządzania. Aby jego realizacja przyniosła oczekiwane efekty potrzebne jest sukcesywne wdrażanie wyznaczonych przedsięwzięć i stały monitoring ich realizacji, co wymaga współpracy wielu instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, inwestorów oraz mieszkańców Miasta Łuków.

Zespół do spraw rewitalizacji

Za realizację Programu Rewitalizacji dla Miasta Łuków odpowiedzialny będzie Zespół ds. rewitalizacji powołany przez Burmistrza Miasta Łuków. Zespół będzie aktywnie współpracował z Komitetem Rewitalizacji i będzie odpowiadał za:

- koordynację wdrażania GPR,
- aktualizację założeń GPR (zmiany granic obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, weryfikacja efektywności prowadzonych przedsięwzięć),
- aktualizację danych dotyczących sytuacji kryzysowej w mieście,
- organizację i monitoring GPR,
- współpracę z partnerami społecznymi,
- opracowywanie raportów z realizacji GPR i przedstawienie ich opinii publicznej,
- promocję projektów rewitalizacyjnych (działania marketingowe mające na celu pozyskanie inwestorów, włączenie w proces rewitalizacji społeczności lokalnej),
- stałą współpracę z Komitetem Rewitalizacji i Burmistrzem Miasta Łuków we wdrażaniu, aktualizacji założeń, organizacji monitoringu PR oraz promocji poszczególnych projektów rewitalizacyjnych.

Zespół ds. rewitalizacji będzie funkcjonował w strukturze Urzędu Miasta. Za obsługę administracyjną Zespołu będzie odpowiedzialny Wydział Gospodarki Nieruchomościami i Planowania Przestrzennego. W skład Zespołu wejdą przedstawiciele poszczególnych komórek organizacyjnych urzędu oraz jednostek organizacyjnych Miasta, zaangażowanych w proces rewitalizacji:

1. Przewodniczący zespołu - Zastępca Burmistrza Miasta
2. Zastępca przewodniczącego – Naczelnik Wydziału Gospodarki Nieruchomościami i Planowania Przestrzennego
3. Członkowie Zespołu:
 - Skarbnik Miasta
 - Sekretarz Miasta
 - Przewodniczący Rady Miasta
 - Naczelnik Wydziału Edukacji
 - Naczelnik Wydziału Zarządzania Projektami i Promocji
 - Naczelnik Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska
 - Samodzielne Stanowisko ds. Kultury i Sportu
 - Dyrektor Łukowskiego Ośrodka Kultury
 - Dyrektor Ośrodka Sportu i Rekreacji
 - Dyrektor Centrum Usług Społecznych

Przewodniczący Zespołu ds. Rewitalizacji

Pracami zespołu kierować będzie Przewodniczący Zespołu ds. Rewitalizacji, który odpowiadać będzie bezpośrednio przed Burmistrzem za realizację postawionego przed zespołem zadania oraz będzie prowadzić bieżącą obsługę tego zespołu.

Przewodniczący Zespołu będzie realizować swoje zadania w szczególności poprzez:

- zapewnienie zgodności i spójności realizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych z celami rewitalizacji oraz odpowiadającymi im priorytetami działań poprzez udział w pracach nad zlecaniem i/lub opracowaniem dokumentacji,

- bezpośrednią współpracę z interesariuszami³⁹ oraz zaangażowanymi podmiotami⁴⁰, w tym poprzez wsparcie i zapewnienie ciągłości funkcjonowania Komitetu Rewitalizacji⁴¹ (w szczególności organizację spotkań, sporządzanie protokołów, obsługę zapytań członków i zgłaszanych tematów, prowadzenie spraw związanych z utrzymaniem pełnego składu),
- prowadzenie działań w zakresie partycypacji społecznej, w tym w zakresie wspierania inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w realizacji *Gminnego Programu Rewitalizacji* oraz zapewnienia możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy w czasie prowadzenia i oceny rewitalizacji⁴²,
- sporządzanie projektów raportów podsumowujących stan realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji przedkładanych do dyskusji Zespołowi, a następnie Burmistrzowi, stosownie do przyjętego systemu monitorowania i oceny (poprzez raporty roczne i częściowe dotyczące podsumowania poniesionych nakładów i zrealizowanych przedsięwzięć, które stanowić będą między innymi materiał do dyskusji na forum Komitetu Rewitalizacji),
- sporządzanie projektów Oceny aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji⁴³, przedkładanych do dyskusji Zespołowi, a następnie Burmistrzowi.

Z uwagi na konieczność reprezentowania Burmistrza w kontaktach z interesariuszami zewnętrznymi, których udział zaplanowany został w Gminnym Programie Rewitalizacji w ramach wybranych przedsięwzięć, Przewodniczącemu Zespołu zostanie jednocześnie powierzona funkcja Pełnomocnika Burmistrza Miasta Łuków do spraw rewitalizacji.

Pełnomocnik Burmistrza do spraw rewitalizacji

Pełnomocnik Burmistrza, który pełnić będzie jednocześnie rolę Przewodniczącego Zespołu do spraw rewitalizacji, inicjuje w ramach Zespołu bieżącą współpracę mającą na celu realizację Gminnego Programu Rewitalizacji zgodnie z przepisami *ustawy o rewitalizacji*. W ramach wykonywanych zadań będzie odpowiadać za zapewnienie przepływu informacji związanych z realizacją tego procesu.

Pełnomocnik będzie reprezentować Burmistrza Miasta Łuków w kontaktach roboczych z Komitetem Rewitalizacji oraz z innymi grupami i zespołami o charakterze doradczym, konsultacyjnym i inicjatywnym, jak również innymi interesariuszami

³⁹ o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji

⁴⁰ o których mowa w art. 36 ust. 8 pkt 4 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 roku o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021- 2027

⁴¹ o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji

⁴² stosownie do art. 5 ust. 2 i ust. 3 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji

⁴³ o której mowa w art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji

i podmiotami, których zaangażowanie jest istotne z punktu widzenia procesu rewitalizacji.

7.2.2. Koordynacja realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które zostały wskazane w Programie, stanowi podstawowe narzędzie osiągnięcia celów procesu rewitalizacji. Konieczność osiągnięcia celów tego procesu, ocenianych w odniesieniu do aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji, wymaga podejmowania ścisłej współpracy w zakresie koncepcji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zaplanowanych w ramach programu.

W toku wdrażania GPR Pełnomocnik do spraw rewitalizacji może rekomendować Burmistrzowi Miasta Łuków tworzenie doraźnych zespołów roboczych dla potrzeb realizacji najbardziej złożonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w przypadku których realizacja wymaga ścisłej współpracy kilku podmiotów lub komórek organizacyjnych w celu wypracowania koncepcji realizacji, a następnie wykonania przedsięwzięcia.

Zespoły do spraw przygotowania i realizacji przedsięwzięć

Z uwagi na zróżnicowany poziom złożoności poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zespoły do spraw przygotowania i realizacji tych przedsięwzięć mogą być tworzone przez Burmistrza Miasta Łuków z jego inicjatywy lub w wyniku rekomendacji przedstawionych przez Pełnomocnika do spraw rewitalizacji.

Zespoły robocze będą miały charakter doraźny a ich zadaniem będzie m.in. wypracowanie koncepcji, a następnie sprawna realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych w oparciu o bezpośrednią współpracę odnośnych komórek merytorycznych, w tym komórek odpowiedzialnych za koncepcję programową, za przygotowanie i realizację procesu inwestycyjnego, a następnie za fazę utrzymania i funkcjonowania.

Celem poszczególnych zespołów będzie zapewnienie jakości i efektywności poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W tym celu przystąpienie do ich realizacji może być poprzedzone szczegółową analizą wykonalności, której celem będzie pogłębienie wstępnych założeń w oparciu o ocenę praktyk i rozwiązań wdrażanych w ramach przedsięwzięć o podobnym charakterze. Podejście to dotyczyć będzie zarówno działań o charakterze społecznym, jak i działań inwestycyjnych, a jego celem będzie wybór najkorzystniejszego sposobu realizacji przedsięwzięcia w celu osiągnięcia najlepszych efektów w ramach ponoszonych nakładów.

W skład poszczególnych zespołów będą wchodzić przedstawiciele poszczególnych jednostek organizacyjnych miasta i instytucji mu podległych oraz przedstawiciele interesariuszy poszczególnych projektów (organizacje pozarządowe, mieszkańcy, przedstawiciele biznesu).

7.3. Współpraca ze stroną społeczną i otoczeniem gospodarczym

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 pełni funkcję strategii innego instrumentu terytorialnego, o której mowa w art. 36 ust. 4 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 roku o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027.

Jednym z elementów realizacji takiej strategii jest konieczność włączenia partnerów społecznych i gospodarczych oraz podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równości płci i niedyskryminacji na etapie jej realizacji.

Stosownie do przepisów ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji, kluczową formą zaangażowania wskazanych wyżej partnerów będzie, wdrażany na podstawie art. 7. tej ustawy, Komitet Rewitalizacji stanowiący forum współpracy i dialogu interesariuszy z odpowiedzialnymi za koordynację tego procesu organami miasta w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji.

Komitet Rewitalizacji jednocześnie będzie pełnić funkcję opiniodawczo-doradczą Burmistrza Miasta Łuków.

Komitet Rewitalizacji⁴⁴ będzie zajmować stanowiska dotyczące kluczowych etapów procesu rewitalizacji. Należą do nich opiniowanie oceny aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji oraz opiniowanie projektu programu lub jego zmiany.

Zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy o rewitalizacji, zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji określa w drodze stosownej uchwały Rada Miasta, zapewniając wyłanianie interesariuszy przez ich przedstawicieli. W tym celu proces poprzedzać będą konsultacje społeczne projektu tej uchwały. W celu osiągnięcia efektywnej współpracy z Komitetem Rewitalizacji przewiduje się jej oparcie na następujących zasadach:

- Komitet będzie reprezentować wszystkie grupy interesariuszy procesu rewitalizacji, zmierzając jednocześnie do samodzielnego wyłaniania interesariuszy spośród ich przedstawicieli.

⁴⁴ Uchwała nr LXXXI/632/2023 Rady Miasta Łuków z dnia 26 października 2023 r.

- W skład Komitetu wejdą przedstawiciele grup i zespołów o charakterze doradczym, konsultacyjnym i inicjatywnym działających na terenie Miasta.
- Współpraca z Komitetem będzie opierać się na wzajemnej otwartości w celu stworzenia jak najlepszych warunków do swobodnego podejmowania przez Komitet własnych inicjatyw dotyczących wspierania procesu rewitalizacji.
- Kadencja⁴⁵ Komitetu będzie obejmować okres do zakończenia procesu rewitalizacji w roku 2030.

⁴⁵ § 1 ust 3 uchwały nr LXXXI/632/2023 Rady Miasta Łuków z dnia 26 października 2023 r.

7.4. Harmonogram realizacji i koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji

7.4.1. Koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji

Realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji jest zadaniem własnym gminy o charakterze fakultatywnym, które ze względu na poziom jego złożoności wymaga wdrożenia efektywnego systemu zarządzania. Z tego względu, zgodnie z *art. 15 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji*, struktura zarządzania procesem rewitalizacji powinna znaleźć odzwierciedlenie w kosztach tego procesu określonych w Gminnym Programie Rewitalizacji.

Realizacja *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030* będzie odbywać się w oparciu o zaproponowany system zarządzania oraz korzystać z zaangażowania i udziału pracowników samorządowych oraz innych miejskich instytucji. Zaangażowani w realizację poszczególnych przedsięwzięć pracownicy będą wykonywać swoje zadania w ramach obowiązków służbowych realizowanych poprzez przyjęcie do realizacji niniejszego programu.

Koszt zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 odnosi się w związku z powyższym do tych zadań i elementów procesu rewitalizacji, które w toku wdrażania programu Miasto Łuków będzie realizować w oparciu o jego bezpośrednie postanowienia i wytyczne oraz o przepisy *ustawy o rewitalizacji*.

W okresie realizacji programu koszty zarządzania jego realizacją będą obejmować:

- wsparcie i zapewnienie efektywnej organizacji prac Komitetu Rewitalizacji pełniącego funkcję opiniotawczą-doradczą Burmistrza Miasta Łuków. Koszt będzie ponoszony w całym okresie realizacji programu,
- zapewnienie ciągłości realizacji GPR poprzez wyznaczenie pracownika merytorycznego pełniącego obowiązki koordynatora zespołu do spraw rewitalizacji. Koszt będzie ponoszony w całym okresie realizacji programu,
- monitorowanie postępów realizacji GPR oraz przygotowanie oceny aktualności i stopnia jego realizacji zgodnie z przyjętym systemem monitorowania i oceny. Koszt będzie ponoszony średnio raz na trzy lata.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

Dla potrzeb skutecznej realizacji zadań w toku realizacji programu Miasto Łuków dążyć będzie do pozyskiwania wsparcia zewnętrznego na pokrycie części lub całości kosztów procesu zarządzania.

Rok realizacji programu	Orientacyjna wielkość ponoszonych nakładów
2024	10 000 PLN
2025	10 000 PLN
2026	10 000 PLN
2027	10 000 PLN
2028	10 000 PLN
2029	10 000 PLN
2030	10 000 PLN
Ogółem:	70 000 PLN

Tabela 16 Przybliżone koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

7.4.2. Harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

Zaplanowany okres obowiązywania *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030* obejmuje siedmioletnią perspektywę jego realizacji, przy czym rok 2024 jest dedykowany procesowi powstawania GPR oraz przygotowaniom do szeregu istotnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych zgłaszanych przez interesariuszy procesu rewitalizacji na wcześniejszych etapach.

Przyjęty harmonogram realizacji opiera się na najważniejszych etapach i działaniach, które powinny zostać podjęte w toku realizacji programu przy uwzględnieniu, że kluczowym etapem realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie etap przygotowawczy obejmujący rzetelne opracowanie założeń przedprojektowych uzgadnianych między poszczególnymi interesariuszami.

Zgodnie z przyjętym systemem monitorowania i oceny w perspektywie do 2030 roku opracowane zostaną cztery raporty obejmujące dwuletni okres stanu realizacji programu⁴⁶ oraz dwie oceny aktualności i stopnia realizacji GPR, o których mowa w *art. 22 ust. 1 ustawy o rewitalizacji*. Jednocześnie zaplanowano sporządzenie oceny efektów programu po zakończeniu jego realizacji, która nastąpi w 2031 roku, a której celem będzie ocena zasadności kontynuacji procesu rewitalizacji w wyznaczonym obszarze.

W toku realizacji programu przewiduje się aktywny udział Komitetu Rewitalizacji. W okresie do 2030 roku przewiduje się zachowanie jednej kadencji komitetu, co pozwoli na zapewnienie ciągłości procesu oraz udział merytoryczny interesariuszy w realizacji i ocenie tego procesu.

⁴⁶ W latach: 2024, 2026, 2028 i 2030

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030

ROK REALIZACJI	OKRES REALIZACJI	PODEJMOWANE DZIAŁANIA
2023		prace przygotowawcze nad opracowaniem GPR 2023-2030 oraz prowadzenie konsultacji społecznych
2024	I poł	prace przygotowawcze nad opracowaniem GPR 2023-2030 oraz prowadzenie konsultacji społecznych
	II poł	- zatwierdzenie GPR Miasta Łuków na lata 2023-2030, - powołanie Komitetu Rewitalizacji, - powołanie Zespołu ds. Rewitalizacji, - wdrożenie systemu zarządzania określonego w programie, - prace przygotowawcze dotyczące wybranych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, - pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
2025	I poł	- pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
	II poł	- pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
2026	I poł	- przygotowanie Raportu dotyczącego stanu realizacji w latach 2024-2025, - pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
	II poł	- pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
2027	I poł	- przygotowanie pierwszej Oceny aktualności i stopnia realizacji GPR, - pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
	II poł	- pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
2028	I poł	- przygotowanie Raportu dotyczącego stanu realizacji w latach 2026-2027, - pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
	II poł	- pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
2029	I poł	- przygotowanie drugiej Oceny aktualności i stopnia realizacji GPR, - pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
	II poł	- pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
2030	I poł	- przygotowanie Raportu dotyczącego stanu realizacji w latach 2028-2029, - pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych
	II poł	- pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego, - realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych, - zakończenie prac Komitetu Rewitalizacji
2031	I poł.	- Przygotowanie Raportu końcowego, - przygotowanie Końcowej Oceny aktualności -ocena osiągniętych efektów programu po zakończeniu realizacji / ewaluacja końcowa

Tabela 17 Ramowy harmonogram realizacji GPR 2023-2030

8. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU

Gminny Program Rewitalizacji to dokument operacyjny uwzględniający lokalne konteksty i uwarunkowania. Realizacja jego zapisów następuje poprzez działania i współdziałania podmiotów i instytucji funkcjonujących na obszarze rewitalizacji i poza nim, a których poziom zaangażowania i wkład jest istotnie zróżnicowany. Ponadto jest to proces wieloletni, a zatem podlegający zmiennym uwarunkowaniom zewnętrznym, które mogą w sposób znaczący wpłynąć na pierwotne założenia.

Biorąc powyższe pod uwagę należy objąć GPR stałym monitoringiem, poczynwszy od fazy przygotowawczej, przez proces bieżącej realizacji zadań, po ocenę jej skutków i efektów. Dlatego tak ważną rolę w zawartości *Programu*⁴⁷ powierzono systemowi jego monitorowania i oceny, którego celem jest zapewnienie mechanizmów reakcji na potrzeby oraz wprowadzanie ewentualnych korekt w kilkuletniej perspektywie jego realizacji.

System monitorowania i oceny programu składa się z dwóch podstawowych elementów:

1. monitorowania postępów realizacji programu, poprzez regularne raportowanie rezultatów przedsięwzięć z bezpośrednim odniesieniem do zapisów dotyczących ram finansowych i harmonogramów,
2. oceny stopnia osiągania zakładanych celów procesu rewitalizacji, realizowanych poprzez priorytety działań oraz poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Z uwagi na charakter celów ocena ta prowadzona jest ze zdecydowanie mniejszą częstotliwością niż bieżące monitorowanie postępów realizacji.

⁴⁷ art. 15 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji

8.1. Monitorowanie postępów realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

Bieżące monitorowanie postępów realizacji ma na celu śledzenie wdrażania programu, a w efekcie stworzenie sprawnego systemu realizacji jego najważniejszych postanowień. Narzędziem, które pozwoli na osiągnięcie tego celu, będą raporty roczne dotyczące stanu realizacji.

Raport dotyczący stanu realizacji

Raport dotyczący stanu realizacji *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030* będzie obejmował dwuletnie okresy realizacji, począwszy od roku 2024. Raport sporządzany będzie każdorazowo w terminie do końca marca roku następującego po zakończeniu dwuletniego okresu rozliczeniowego i będzie przedkładany Burmistrzowi Miasta Łuków, który będzie przedstawiał go Komitetowi Rewitalizacji.

Opracowanie raportów dotyczących stanu realizacji *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030* będzie zadaniem zespołu do spraw rewitalizacji z wiodącą rolą koordynatora tego zespołu, odpowiadającego personalnie za zebranie oraz usystematyzowanie danych i informacji.

Raport będzie obejmował najważniejsze informacje dotyczące postępów realizacji w ramach ujętych w *Programie* przedsięwzięć rewitalizacyjnych w zakresie ram finansowych oraz czasowych, które zostały przedstawione w odniesieniu do każdego z przedsięwzięć, przy uwzględnieniu kolejnych etapów ich realizacji. Celem takiego podejścia jest podniesienie jakości rozwiązań stosowanych w związku z realizacją kolejnych przedsięwzięć tak, aby zapewnić osiąganie optymalnych efektów przy ponoszeniu założonych nakładów na realizację zadań i późniejszą eksploatację powstałych obiektów.

Informacje zawarte w raporcie będą mogły być ujęte m.in. w *Raporcie o stanie Miasta Łuków*⁴⁸ i wykorzystane w obowiązkowym badaniu dotyczącym procesu rewitalizacji w gminach prowadzonym przez Główny Urząd Statystyczny w ramach systemu statystyki publicznej.

Ważnym elementem raportów dotyczących stanu realizacji przedsięwzięć będzie bieżąca analiza i ocena osiąganych wskaźników produktu oraz rezultatu, pokazujących bezpośrednio i materialne efekty poszczególnych przedsięwzięć na etapie ich zakończenia. Wskaźniki te będą odnosić się bezpośrednio do priorytetów działań zaplanowanych w ramach celów procesu rewitalizacji.

⁴⁸ Raport sporządzany jest rokrocznie na podstawie art. 28aa ustawy pkt 1 z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym oraz przedkładany radzie miasta.

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2030)	Źródło pozyskania danych
Cel nr 1 – wysoki poziom uczestnictwa w życiu społecznym		
Liczba zorganizowanych wydarzeń (kulturalnych, edukacyjnych oraz społecznych) na zrewitalizowanym obszarze (szt.)	30	UM, ŁOK
Liczba dofinansowanych programów NGOs (szt.)	20	UM
Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach zorganizowanych na zrewitalizowanym obszarze (osoba)	1000	UM, ŁOK, CUS
Liczba zajęć zorganizowanych dla seniorów (szt.)	20	UM, ŁOK, CUS
Liczba instytucji kultury objętych wsparciem (szt.)	2	UM, ŁOK
Liczba wolontariuszy zaangażowanych w projekty rewitalizacyjne (osoba)	30	UM, ŁOK, CUS
Cel nr 2 – bezpieczna, zielona i estetyczna przestrzeń publiczna		
Liczba nowych nasadzeń (szt.)	300	UM, ZDM
Liczba nowych elementów małej architektury ławek i miejsc wypoczynku (szt.)	20	UM
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (szt.)	5	UM
Cel nr 3 – wysoka jakość życia		
Liczba akcji promujących zagadnienia ochrony środowiska (szt.)	20	UM
Liczba osób korzystających z usług wsparcia (osoba)	200	UM, CUS
Liczba programów wsparcia dla rodziny (szt.)	5	UM, CUS
Liczba programów edukacyjnych dotyczących bezpieczeństwa (szt.)	5	UM, CUS

Tabela 18 Lista wskaźników wykorzystywanych do okresowego (dwuletniego) raportu ze stanu realizacji

8.2. Ocena aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji - ewaluacja

Podstawę realizacji *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030* stanowią działania mające na celu poprawę sytuacji życiowej mieszkańców wyznaczonego obszaru rewitalizacji. Działania te realizowane są w ramach trzech podstawowych celów procesu rewitalizacji, szczegółowo w nim określonych.

Ustawa o rewitalizacji wskazuje, że GPR podlega ocenie aktualności i stopnia realizacji dokonywanej co najmniej raz na 3 lata, zgodnie z systemem monitorowania i oceny określonym w tym programie⁴⁹.

Z uwagi na specyfikę celów określonych w niniejszym *Programie* przyjmuje się, że ocena następować będzie co 3 lata, przy czym pierwsza ocena, która sporządzona zostanie w pierwszej połowie 2026 roku, obejmować będzie okres realizacji programu w latach 2024- 2026, druga – lata 2027-2029, końcowa – cały okres GPR.

Ocena aktualności i stopnia realizacji *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030* będzie uwzględniać:

- dane dotyczące wartości i terminów realizacji poszczególnych przedsięwzięć,
- bezpośrednio osiągnięte wskaźniki przedstawiane w ramach rocznych raportów,
- wskaźniki służące ocenie wpływu przedsięwzięć na obszar rewitalizacji.

⁴⁹ art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji z późn zm.

Nazwa wskaźnika	Oczekiwany kierunek oddziaływania	Wartość bazowa (rok/lata)	Źródło danych	Miernik osiągnięcia celu ⁵⁰ (2030)
Cel nr 1				
Liczba uczestników inicjatyw społecznych i kulturalnych w obszarze rewitalizacji	Oczekiwany wzrost wskaźnika	(lata 2015-2022/rocznie) 1000	Dane UM Łuków, ŁOK, OSIR	↑
Liczba uczestników nowych wydarzeń i inicjatyw edukacyjnych, sportowych i kulturalnych na obszarze rewitalizacji	Oczekiwany wzrost wskaźnika	(2023) 0	Dane UM Łuków, ŁOK, OSIR	↑
Liczba zrealizowanych nowych wydarzeń i imprez edukacyjnych, sportowych i kulturalnych na obszarze rewitalizacji	Oczekiwany wzrost wskaźnika	(2023) 0	Dane UM Łuków, ŁOK, OSIR	↑
Liczba wydarzeń skierowanych do mieszkańców, zorganizowanych w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych	Oczekiwany wzrost wskaźnika	(2023) 0	Dane UM Łuków, ŁOK, OSIR	↑
Liczba wspartych organizacji pozarządowych realizujących działania w ramach GPR	Oczekiwany wzrost wskaźnika	(2023) 0	Dane UM Łuków	↑
Liczba dofinansowanych programów organizacji pozarządowych realizujących działania w ramach GPR	Oczekiwany wzrost wskaźnika	(2023) 0	Dane UM Łuków	↑
Cel nr 2				
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Oczekiwany wzrost wartości wskaźnika	(2023) 0	Dane UM Łuków	↑

⁵⁰ strzałka wskazuje pożądaną trend

Nazwa wskaźnika	Oczekiwany kierunek oddziaływania	Wartość bazowa (rok/lata)	Źródło danych	Miernik osiągnięcia celu ⁵⁰ (2030)
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	Oczekiwany wzrost wartości wskaźnika	(2023) 0	Dane UM Łuków	↑
Liczba nowopowstałych obiektów infrastruktury rekreacyjnej na obszarze rewitalizacji	Oczekiwany wzrost wartości wskaźnika	(2023) 0	Dane UM Łuków	↑
Liczba obiektów, którym w wyniku rewitalizacji nadano nowe funkcje społeczne	Oczekiwany wzrost wartości wskaźnika	(2023) 0	Dane UM Łuków	↑
Liczba przestrzeni publicznych, w których zastosowano udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami w ramach działań rewitalizacyjnych	Oczekiwany wzrost wartości wskaźnika	(2023) 0	Dane UM Łuków	↑
Cel nr 3				
Liczba osób objętych doradztwem zawodowym, które znalazły zatrudnienie	Oczekiwane osiągnięcie wartości docelowej	(2023) 0	Dane UM Łuków	↑
Liczba podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne na obszarze rewitalizacji na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Oczekiwany wzrost wartości wskaźnika	14,8 (2020)	Dane UM Łuków, CEiDG	↑
Liczba podmiotów gospodarczych na obszarze rewitalizacji	Oczekiwany wzrost wartości wskaźnika	382 (2020)	Dane UM Łuków CEiDG	↑
Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 100 mieszkańców	Oczekiwany spadek wartości wskaźnika	8,4 (2020)	Dane CUS	↓

Nazwa wskaźnika	Oczekiwany kierunek oddziaływania	Wartość bazowa (rok/lata)	Źródło danych	Miernik osiągnięcia celu ⁵⁰ (2030)
Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	Oczekiwany spadek wartości wskaźnika	376 (2020)	Dane CUS	↓
Liczba edukacyjnych działań proekologicznych na obszarze rewitalizacji	Oczekiwany wzrost wartości wskaźnika	0 (2023)	Dane UM Łuków	↑
Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców	Oczekiwany spadek wartości wskaźnika	4,8 (2020)	Dane Policji	↓
Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego	Oczekiwany spadek wartości wskaźnika	215 (2020)	Dane Policji	↓

Tabela 19 Lista wskaźników wykorzystywanych w ramach oceny aktualności GPR

Oprócz oceny danych ilościowych dotyczących realizacji oraz efektów przedsięwzięć ważną częścią oceny będą dane jakościowe odnoszące się do sposobu realizacji działań. Dane te pozyskiwane będą w oparciu o wywiady lub badania ankietowe prowadzone w celu oceny skutków zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Działania te będą prowadzone zarówno wśród podmiotów zaangażowanych w realizację, jak również wśród bezpośrednich odbiorców tych działań.

Ocena aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 będzie sporządzana przez Koordynatora Zespołu ds. Rewitalizacji, przedkładana Burmistrzowi Miasta Łuków a następnie przedstawiona do zaopiniowania Komitetowi Rewitalizacji, oceniającemu czy w kontekście postępów realizacji Programu i osiąganych efektów istnieje konieczność przystąpienia do jego aktualizacji.

8.3. Postępowanie w razie stwierdzenia konieczności modyfikacji Gminnego Programu Rewitalizacji

W przypadku stwierdzenia konieczności modyfikacji gminnego programu rewitalizacji wynikającej z danych uzyskanych podczas okresowej oceny aktualności lub raportów okresowych oraz na podstawie oceny konieczności przystąpienia do procesu modyfikacji wydanej przez Komitet Rewitalizacji, Burmistrz Miasta Łuków wystąpi do Rady Miasta z wnioskiem o jego zmianę. Do wniosku załączona zostanie opinia o aktualności i stopniu realizacji programu.

Ważne jest, aby proces modyfikacji GPR był przeprowadzony w sposób transparentny i partycypacyjny. Włączenie interesariuszy procesu rewitalizacji w proces modyfikacji programu zwiększa szanse na opracowanie zmian, które będą odpowiadać potrzebom mieszkańców i podmiotów działających na obszarze rewitalizacji.

Proces modyfikacji gminnego programu rewitalizacji składa się z następujących etapów:

1. Wszczęcie procedury modyfikacji

Burmistrz Miasta, po uzyskaniu zgody Rady Miasta, wszczyna procedurę modyfikacji gminnego programu rewitalizacji poprzez wydanie w tej sprawie zarządzenia, określającego przybliżony termin zakończenia procesu modyfikacji oraz osoby odpowiedzialne za jego przeprowadzenie.

2. Wypracowanie propozycji zmian

Na podstawie analizy aktualności programu wdrażane są wypracowane propozycje zmian, uwzględniające wyniki analizy, a także opinie i uwagi interesariuszy procesu rewitalizacji. Proces powyższy jest koordynowany przez Pełnomocnika ds. Rewitalizacji.

3. Konsultacje społeczne

Propozycje zmian powinny zostać poddane konsultacjom społecznym zgodnie z *ustawą o rewitalizacji*. Konsultacje powinny być prowadzone z przedstawicielami mieszkańców, organizacji społecznych, podmiotów gospodarczych działających na obszarze rewitalizacji oraz innych podmiotów zainteresowanych procesem rewitalizacji. Dodatkowo zmiany powinny być także pozytywnie zaopiniowane i uzgodnione przez uprawnione organy. Jeśli jednak aktualizacja nie dotyczyć będzie listy przedsięwzięć podstawowych, przewiduje się uproszczoną procedurę przyjęcia zmienionego GPR – bez konsultacji społecznych i występowania o opinię uprawnionych organów.

4. Opracowanie projektu zmiany programu

Opracowany jest projekt zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji, uwzględniający wyniki konsultacji społecznych i innych procedur opiniowania – jeżeli są one konieczne, zawierający wszystkie niezbędne zmiany. Projekt zmian GPR jest następnie przedstawiany do zaopiniowania Komitetowi Rewitalizacji.

5. Przedłożenie projektu zmiany Radzie Miasta i uchwalenie zmiany GPR

Projekt zmiany GPR zostanie następnie przedłożony Radzie Miasta w celu podjęcia uchwały w sprawie zmiany programu. Rada Miasta może uchwalić zmianę GPR w całości albo w części.

9. ZMIANY ZWIĄZANE Z WDRAŻANIEM GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

9.1. Zmiany w uchwałach dotyczących polityki mieszkaniowej Miasta

W związku z realizacją postanowień *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030* nie przewiduje się konieczności wprowadzania zmian w *uchwale nr XXVI/221/2005 z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie przyjęcia Wieloletniego Programu Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Miasta Łuków na lata 2005-2010*, ponieważ w chwili obecnej Program nie obowiązuje.

Nie przewiduje się również konieczności zmian w *uchwale Nr XVI/85/2008 Rady Miasta Łuków z dnia 13 lutego 2008 r. w sprawie zasad wynajmu lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Łuków*.

9.2. Zmiany dotyczące planowania i zagospodarowania przestrzennego

W związku z realizacją postanowień *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030* **nie przewiduje się konieczności** wprowadzania zmian dotyczących *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Łuków*⁵¹.

W związku z realizacją programu **nie przewiduje się** konieczności zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, jak również konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji.

Tereny w granicach obszaru rewitalizacji znajdujące się w zasięgu obszarów szczególnego zagrożenia powodzią pokryte są obowiązującymi planami miejscowymi. Realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji, w tym przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie się odbywała zgodnie z ustaleniami obowiązujących planów miejscowych bez konieczności dokonywania ich zmiany, co zostało wskazane powyżej. Uwzględnione w Programie projekty rewitalizacyjne będą realizowane zgodnie z aktualnym zagospodarowaniem i dotychczasowym przeznaczeniem terenów określonym w obowiązujących planach miejscowych będących aktami prawa miejscowego, które są podstawą realizacji procesów inwestycyjnych na tych terenach.

W trakcie prac nad Programem, w dniu 24 września 2023 r. weszły w życie przepisy *ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw*. Ustawa ta wprowadza nowe narzędzie planistyczne – plan ogólny⁵², dokument w randze aktu prawa miejscowego, który będzie uchwalany obligatoryjnie dla całej gminy. Plan ogólny zastąpi dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Będzie to dokument zawierający wyłącznie podstawowe ustalenia, które pozwolą gminie zaplanować zrównoważony i harmonijny rozwój. Co ważne, jego ustalenia będą podstawą nie tylko do uchwalania planów miejscowych, ale także do wydawania decyzji o warunkach zabudowy. Dotychczasowe Studium będzie obowiązywało do momentu uchwalenia planu ogólnego, ale nie dłużej niż do **30.06.2026 r.** Ustawa zakłada również, że w nowym systemie planowania rozwoju, polityka przestrzenna gminy będzie określana w lokalnej lub ponadlokalnej strategii rozwoju gminy.

⁵¹ przyjętego uchwałą Nr XX/534/2023 Rady Miasta Łuków z dnia 26 stycznia 2023 r. w sprawie uchwalenia zmiany *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łuków*.

⁵² art. 13a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [Dz.U. 2023 poz. 977 z późn. zm.]

W związku z powyższym, przy określaniu ustaleń przyszłego planu ogólnego, należy uwzględnić uwarunkowania rozwoju wynikające z lokalizacji w granicach miasta obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji określonego w *Uchwale Nr LXV/475/2022 Rady Miasta Łuków z dnia 27 października 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Łuków*.

W dniu 13 sierpnia 2024 r. Miasto zamieściło ogłoszenie Burmistrza Miasta Łuków o przystąpieniu do sporządzania planu ogólnego miasta Łuków. Plan zostanie sporządzony dla całego miasta w jego granicach administracyjnych. Wnioski do planu ogólnego oraz do prognozy oddziaływania na środowisko dla przedmiotowego planu ogólnego można składać do dnia 06 września 2024 r.

Natomiast w opracowywanej w przyszłości strategii rozwoju Miasta lub aktualizacji strategii rozwoju ponadlokalnego w ramach ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej należy określić zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji.

9.3. Inne zmiany zapewniające zgodność z regulacjami i stanem prawnym

9.3.1. Prawo wodne

Obszary zalewowe

Ochrona przed powodzią prowadzona jest zgodnie z planami zarządzania ryzykiem powodziowym, uwzględniającymi aktualne przepisy prawa. Zasady zagospodarowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią określone są w odrębnych przepisach, w szczególności w ustawie Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r., z późniejszymi zmianami⁵³.

Ochronę ludzi i mienia przed powodzią realizuje się poprzez:

- zachowanie i tworzenie wszelkich systemów retencji wód, budowę oraz rozbudowę zbiorników retencyjnych, suchych zbiorników przeciwpowodziowych oraz polderów przeciwpowodziowych,
- racjonalne retencjonowanie wód oraz użytkowanie budowli przeciwpowodziowych, a także sterowanie przepływami wód,
- funkcjonowanie systemu ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami atmosferycznymi oraz hydrosferycznymi,
- kształtowanie zagospodarowania przestrzennego dolin rzecznych lub terenów zalewowych, budowę oraz utrzymanie wałów przeciwpowodziowych, a także kanałów ulgi.

W świetle art. 77 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią występują ograniczenia w zakresie zagospodarowania analizowanych terenów, tj.:

- zakazuje się gromadzenia ścieków, nawozów naturalnych, środków chemicznych oraz innych substancji lub materiałów, które mogą zanieczyścić wody, a także prowadzenia przetwarzania odpadów, w szczególności ich składowania,
- zakazuje się lokalizowania nowych cmentarzy.

Zagospodarowanie obszarów szczególnego zagrożenia powodzią nie może:

- naruszać ustaleń planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza,
- naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym,
- stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi, środowiska i dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków,

⁵³Dz. U. z 2024 r. poz. 1087

- naruszać funkcjonowania infrastruktury krytycznej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym,
- utrudniać zarządzania ryzykiem powodziowym.

Projekty dokumentów i decyzji dotyczących zabudowy oraz zagospodarowania terenów na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią, zgodnie z art. 166 ustawy Prawo wodne, wymagają uzgodnień z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie. Dotyczy to m.in.:

- strategii rozwoju gminy, strategii ponadlokalnych,
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz planów ogólnych,
- gminnych programów rewitalizacji,
- decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego.

W uzgodnieniach tych, PGW Wody Polskie bierze pod uwagę prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi, poziom zagrożenia powodziowego, proponowaną zabudowę oraz aktualne zagospodarowanie terenu. Decyzja o uzgodnieniu lub odmowie uzgodnienia jest wydawana w formie decyzji administracyjnej.

Obszary objęte zagrożeniem powodziowym obejmują terasę zalewową rzeki Krzny.

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi oraz obszary szczególnego zagrożenia powodzią, w tym dolina rzeki Krzny, zostały szczegółowo zdefiniowane w studiach hydrologicznych, które określają zasięg zalewów wodą o prawdopodobieństwie 1% oraz 0,2%. Na terenie miasta Łuków obszary szczególnego zagrożenia powodzią zostały zidentyfikowane dla rzeki Krzna Południowa oraz określone na mapach zagrożenia powodziowego, opublikowanych w dniu 22 października 2020 roku na stronie internetowej pod adresem [wody.isok.gov.pl].

Zgodnie z art. 550 ust. 2 ustawy Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r., realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych zaplanowanych w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 będzie uwzględniać ustalenia map zagrożenia powodziowego oraz map ryzyka powodziowego. Zasięgi obszaru szczególnego zagrożenia powodzią zostały ponadto uwzględnione na załączniku graficznym do gminnego programu rewitalizacji.

Szczegółowe ustalenia dotyczące ochrony przeciwpowodziowej zostaną także uwzględnione w opracowywanym dla Miasta Łuków planie ogólnym.

W ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030, w części miasta objętej programem, w której występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią, zaplanowano do realizacji **Przedsięwzięcie podstawowe nr 9, pod nazwą „Przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków”**, polegające na modernizacji istniejącego już obiektu amfiteatru.

Ponadto na terenie całego obszaru rewitalizacji zaplanowano poniższe przedsięwzięcia podstawowe:

- Nr 4: „Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych”, polegające na finansowym wspieraniu aktywnej integracji i aktywizacji lokalnej społeczności, takich jak organizacja działań wspierających więzi sąsiedzkie, zwiększenie aktywności społecznej młodzieży, seniorów oraz innych grup defaworyzowanych,
- Nr 7: „Aktywny Senior to zdrowy Senior”, polegające na poprawie jakości życia seniorów oraz budowaniu pozytywnego wizerunku tej grupy, poprzez organizację warsztatów, zajęć informatycznych, wykładów, spotkań integracyjnych oraz wyjść kulturalnych,
- Nr 10: „Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków”, polegające na organizacji działań artystycznych, kulturalnych i patriotycznych, a także imprez otwartych, wydarzeń teatralnych, przeglądów, konkursów i spotkań publicznych w obiektach porewitalizacyjnych, takich jak Amfiteatr znajdujący się na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią,
- Nr 11: „Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej”, polegający na uporządkowaniu chaosu reklamowego w celu poprawy wyglądu i funkcjonalności centrum miasta oraz prowadzeniu zajęć z dziećmi i młodzieżą w zakresie kształtowania przestrzeni publicznych,
- Nr 12: „Łukowski program nasadzeń miejskich”, polegający na stworzeniu programu nasadzeń zieleni w mieście, wykonaniu ogrodów deszczowych i innych rozwiązań związanych z mitygacją zmian klimatycznych,
- Nr 13: „Łukowska młodzież w akcji”, polegający na aktywizacji młodzieży zamieszkującej obszar rewitalizacji poprzez organizację warsztatów oraz wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych,
- Nr 17: „Przyjazne przestrzenie publiczne”, polegający na stworzeniu kilkunastu zielonych miejsc integracji dla mieszkańców miasta, z drzewami, krzewami, roślinami i elementami małej infrastruktury.

Dodatkowo, w ramach realizacji dopuszczalnych (uzupełniających) przedsięwzięć rewitalizacyjnych na obszarze rewitalizacji, planuje się wykonanie projektów miękkich z poniższych grup:

- Grupa 1: Przedsięwzięcia wspierające aktywizację społeczną i zawodową, wspierające przedsiębiorczość i reintegrację zawodową mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- Grupa 2: Przedsięwzięcia wspierające rozwój społeczny i integrację mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- Grupa 3: Przedsięwzięcia wspierające tworzenie wysokiej jakości przestrzeni dla mieszkańców.

Planując i realizując powyższe przedsięwzięcia Miasto Łuków będzie na bieżąco uwzględniać wszelkie aspekty prawne wpływające na realizację ochrony przed powodzią⁵⁴, w tym zarządzanie ryzykiem powodziowym, którego celem jest ograniczenie potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej⁵⁵. Ustalenia *Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły* wskazują m.in., że właściwym sposobem ochrony przed powodzią jest użytkowanie terenów zalewowych w sposób niewrażliwy na skutki zalania. Najskuteczniejszym sposobem uniknięcia szkód na obszarach narażonych na zalanie wodami powodziowymi jest maksymalne ograniczenie ich zainwestowania.

Zgodnie z art. 166 ust. 10 ustawy Prawo wodne, zagospodarowanie obszarów szczególnego zagrożenia powodzią proponowane w Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 nie będzie zatem:

- naruszać ustaleń planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza,
- naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym,
- stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi, środowiska i dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków,
- naruszać funkcjonowania infrastruktury krytycznej,
- utrudniać zarządzania ryzykiem powodziowym.

Na podstawie art. 166 ust. 2 pkt 6 i art. 166 ust. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1087 z późn. zm.) w związku z art. 17 ust. 2 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 278) oraz art. 104 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 572), Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Lublinie PGW Wody Polskie, po rozpatrzeniu wniosku Burmistrza Miasta Łuków z dnia 02.09.2024 r. w sprawie ponownego uzgodnienia projektu Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030, uzgodnił Gminny Program Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030.

Projekt zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 na podstawie art. 17 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji został przekazany pismem GNP.042.1.2025 z dnia 12 sierpnia 2025 r. do zaopiniowania przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Lublinie.

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Lublinie Decyzją znak: RPP.610.198.2025 z dnia 26.08.2025 r. uzgodnił projekt zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030.

⁵⁴ art. 165 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne

⁵⁵ art. 16 pkt 4 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne

9.3.2. Ochrona przeciwpożarowa

Planowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne (lista podstawowa oraz lista dodatkowa) będą zgodne z przepisami prawa oraz wszelkimi wymogami w zakresie ochrony przeciwpożarowej, m. in. poprzez: zapewnienie drogi pożarowej do obiektów zgodnie z odrębnymi przepisami oraz zapewnienie zaopatrzenia w wodę dla zewnętrznego gaszenia pożarów zgodnie z odrębnymi przepisami.

Pismem nr POR-I-5263.21.2024 z dnia 24-07-2024 Komendant Powiatowy Państwowej Straży Pożarnej pozytywnie zaopiniował przedstawiony mu projekt Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030.

Projekt zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 został pozytywnie zaopiniowany przez Komendanta Powiatowego Państwowej Straży Pożarnej w Łukowie pismem nr POR-I.5263.21.2025 z dnia 27.08.2025 r.

9.3.3. Transport kolejowy

Zagospodarowanie terenów sąsiadujących z infrastrukturą kolejową oraz wszelkie zamierzenia inwestycyjne planowane do realizacji w ich sąsiedztwie winny być zgodne z odrębnymi przepisami⁵⁶.

W przypadku wystąpienia kolizji z istniejącymi urządzeniami telekomunikacyjnymi należy wystąpić do odpowiedniego zarządcy linii o wydanie warunków technicznych na ich zabezpieczenie lub przełożenie.

Polskie Koleje Państwowe S.A. pismem nr KNKr1.6524.22.2024 z dnia 05-08-2024 zaopiniowały przedstawiony projekt GPR bez uwag, wskazując ponadto, że na obszarze rewitalizacji nie znajdują się tereny kolejowe ani działki będące we władaniu PKP S.A., natomiast w piśmie nr IOS5.2110.11.2024MM1 z dnia 05-08.2024 r. Polskie Koleje Państwowe S.A. nie zgłosiły żadnych uwag do przedstawionego do zaopiniowania projektu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030.

Projekt zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030 został zaopiniowany bez uwag przez Polskie Koleje Państwowe S.A. pismem nr KNKr1.6524.22.2024 z dnia 20.08.2025 r.

⁵⁶ w tym:

- ustawą z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym,
- rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 7 sierpnia 2008 r. wymagań w zakresie odległości i warunków dopuszczających usytuowanie drzew i krzewów, elementów ochrony akustycznej i wykonania robót zmiennych w sąsiedztwie linii kolejowych, a także sposobu i utrzymywania zasłon odśnieżnych oraz pasów przeciwpożarowych,
- rozporządzeniem Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 20 października 2015 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać skrzyżowania linii kolejowych oraz bocznic kolejowych z drogami oraz ich usytuowanie,
- ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane,
- rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie,
- ustawą z dnia 21 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska,
- rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku.

9.3.4. Ochrona środowiska

Zaplanowane przedsięwzięcia nie będą realizowane w obrębie obszarowych form ochrony przyrody wymienionych w *art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*⁵⁷.

Istotnym elementem rewitalizacji, zwłaszcza w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznej, jest realizacja tego zadania w sposób zrównoważony, który przy zastosowaniu rozwiązań ułatwiających dostępność miejsc dla większej liczby grup społecznych zachowa również przyrodnicze walory terenu, co pozytywnie wpływa na funkcjonowanie lokalnych społeczności.

Dlatego też projekty rewitalizacyjne mają na celu zachowanie terenów zielonych, ochronę istniejących pomników przyrody oraz siedlisk gatunków chronionych. Niewskazane jest nadmierne usuwanie drzew i krzewów oraz przekształcanie terenów zielonych w wybetonowane place.

Mając na względzie postępujące zmiany klimatu, w tym okresy o wysokich temperaturach, nie przewiduje się usuwania większości drzew z osłoniętych placów, co utrudniłoby lub uniemożliwiło wielu osobom korzystanie z przestrzeni publicznej.

Zaplanowane w ramach GPR działania nakierowane na podwyższenie świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz całego miasta, skierowane w szczególności do dzieci i młodzieży. Przeprowadzone w ramach GPR inicjatywy przyczynią się do podniesienia świadomości lokalnej społeczności w takich dziedzinach jak: efektywność energetyczna, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i powiązania pomiędzy wykorzystaniem energii a zmianami klimatu, kreowania postaw proekologicznych u mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą prowadzone w sposób zapewniający troskę o zachowanie terenów zieleni na terenach rewitalizacji, zwłaszcza w zakresie ochrony bioróżnorodności przyrodniczej, w tym siedlisk gatunków chronionych. Realizowane projekty nie spowodują zniszczenia istniejących i potencjalnych siedlisk gatunków chronionych. W celu ochrony liczebności wielu chronionych gatunków ptaków (m.in. jerzyki, kawki, wróble, mazurki, kopciuszki) oraz nietoperzy, w ramach prac związanych z modernizacją i termomodernizacją budynków, wprowadza się następujące ramy korzystania ze środowiska:

1. ze względu na możliwość zasiedlania budynków przez gatunki ptaków bytujących w szczelinach i otworach wentylacyjnych, przed rozpoczęciem prac powinno się przeprowadzić audyt ornitologiczny, a w ich trakcie wdrożyć odpowiednie rozwiązania chroniące (m.in. prowadzenie prac poza sezonem lęgowym, wykonanie zastępczych miejsc lęgowych itp.);

⁵⁷ Dz. U. z 2023 r. poz. 1336.

2. ze względu na możliwość zasiedlenia budynków przez nietoperze, przed przystąpieniem do realizacji prac należy dokonać szczegółowej oceny walorów przyrodniczych i skali zagrożeń; w przypadku stwierdzenia występowania nietoperzy należy wdrożyć odpowiednie rozwiązania chroniące (m.in. odpowiedni termin realizacji prac - późne lato i wczesna jesień; zaklejanie szczelin i innych kryjówek - jeśli istnieje podejrzenie, że mogą w nich przebywać nietoperze - jest niedopuszczalne; można to zrobić dopiero po bezpiecznym opuszczeniu przez nietoperze kryjówek letnich lub zimowych; po opuszczeniu przez nietoperze kolonii letniej (przełom lata i jesieni) lub zimowej (początek kwietnia) jest możliwe zabezpieczanie schronień, ale tak, by zwierzęta mogły wychodzić z kryjówek; ostateczne zatkanie wstępnie zabezpieczonych schronień nietoperzy, może nastąpić dopiero po upewnieniu się, że wszystkie ssaki opuściły azyl). Aby remont nie spowodował znaczącej szkody przyrodniczej, należy zwierzętom zapewnić istnienie odpowiedniej ilości właściwych schronień po remoncie:
- pozostawienie kilku szczelin i otworów wykorzystywanych do tej pory przez nietoperze, gdyż te zwierzęta są bardzo przywiązane do swoich schronień. Jest to też często rozwiązanie najprostsze z technicznego punktu widzenia, przy czym nie może wpływać negatywnie na efekt docieplania i trwałość budynku. Jeśli po wykonaniu oceny technicznej uznano, że możliwe jest dalsze wykorzystywanie przez zwierzęta zajmowanych wcześniej szczelin, trzeba zagwarantować nietoperzom łatwy dostęp poprzez pozostawienie odpowiednio zabezpieczonego otworu w izolacji termicznej,
 - jeśli nie ma możliwości pozostawienia schronień istniejących, należy utworzyć schronienia alternatywne, równoważące ubytek takich miejsc w wyniku remontu,
 - liczba alternatywnych schronień powinna w pełni równoważyć stratę,
 - zrównoważenie strat należy rozpatrywać w skali lokalnej (np. osiedla, dzielnicy), a nie pojedynczego budynku, na którym może wystąpić problem z umieszczeniem odpowiedniej liczby skrzynek,
 - nie wszystkie skrzynki są zajmowane przez nietoperze, dlatego ich liczbę trzeba zwiększyć w zależności od gatunku i warunków lokalnych - o 50-200 % - w stosunku do miejsc wykorzystywanych przez nietoperze, przed jego remontem,
 - dobór skrzynek i ich lokalizacja musi być uzgodniona z chiropterologiem⁵⁸.
3. ze względu na ochronę siedlisk i gatunków hydrogeniczných oraz wyeliminowanie kolizji dróg twardych ze szlakami migracyjnymi lub miejscami rozrodu i regularnego przebywania fauny, wyklucza się trasowanie nowych odcinków dróg przez siedliska przyrodnicze; dodatkowo przepusty wodne należy dostosowywać do wymogów przepustów ekologicznych dla małych i średnich zwierząt oraz stosować rozwiązania chroniące stosunki wodne, oraz jakość wód powierzchniowych i podziemnych.

⁵⁸ Chiropterolog – specjalista zajmujący się między innymi życiem i zwyczajami nietoperzy.

Realizacja działań zaplanowanych w niniejszym Gminnym Programie Rewitalizacji nie jest związana z możliwością wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi ani nie powoduje zagrożenia dla środowiska. Zgodnie z przyjętymi założeniami realizacja działań przedstawionych w dokumencie spowoduje korzyści dla środowiska naturalnego zarówno w obszarze rewitalizacji, jak i całego miasta. W dokumencie wskazano działania mające na celu poprawę stanu środowiska i jakości powietrza. Wszelkie niekorzystne oddziaływania powstałe w trakcie prowadzenia prac inwestycyjnych będą lokalne, krótkotrwałe i ustąpią z chwilą ukończenia prac budowlanych. Ponadto jego realizacja ma na celu przeciwdziałanie ocieplaniu klimatu oraz adaptacji do zaistniałych już zmian.

Zaplanowane przedsięwzięcia charakteryzują się przejściowym oddziaływaniem na najbliższe otoczenie tylko w momencie prowadzenia prac inwestycyjnych. Aby zapewnić jak najmniejszą ingerencję projektów inwestycyjnych w środowisko, w trakcie realizacji prac będą przestrzegane obowiązujące normy i przepisy w zakresie ochrony środowiska naturalnego oraz przepisy BHP, a także zapewniona zostanie ochrona dla osób oraz własności publicznej poprzez unikanie uciążliwości, skażenia środowiska i hałasu. Zadania przewidziane do realizacji ze względu na rodzaj i usytuowanie, nie będą miały zatem negatywnego wpływu na środowisko oraz zdrowie ludzi zarówno w fazie realizacji, jak i eksploatacji.

W celu ograniczenia występowania negatywnego oddziaływania na środowisko na etapie realizacji inwestycji, zostanie zastosowanych szereg działań zapobiegających, w tym m.in.:

- dobrze przemyślany wybór lokalizacji inwestycji,
- stosowanie odpowiednich materiałów, rozwiązań technologicznych i technicznych, które są bezpieczne dla środowiska,
- selektywne gromadzenie powstających odpadów oraz przekazanie ich do unieszkodliwiania lub odzysku,
- dostosowanie terminów prac do okresu rozrodczego zwierząt (poza sezonem lęgowym ptaków, przygotowanie zastępczych miejsc lęgowych),
- stosowanie się do zapisów określonych w decyzjach administracyjnych, regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie oraz w przepisach prawnych przy realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Zastosowanie się do powyższych zaleceń w sposób znaczący ograniczy ewentualne negatywne oddziaływanie na środowisko.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie pismem nr WPN.614.16.2024.MPO z dnia 26-07-2024 r. pozytywnie zaopiniowała przedstawiony projekt GPR, podkreślając, że w przedstawionym projekcie dokumentu zawarto informacje o formach ochrony przyrody wymienionych w art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2023., poz. 1336 ze zm.), znajdujących się na terenie Miasta oraz wskazując, że zaplanowane inwestycje nie będą realizowane w obrębie obszarowych form ochrony przyrody (tj. Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i obszaru Natura 2000 Lasy Łukowskie PLH060010).

Dochowując staranności proceduralnej Burmistrz Miasta Łuków złożył wniosek znak GNP.042.1.2021 z dnia 02 września 2024 r. zawierający uzasadnienie odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu „Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030”. W odpowiedzi na ten wniosek Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie-pismem z dnia 11 września 2024 r. znak: WOOŚ.410.228.2024.AS potwierdził, iż *„Na podstawie przeprowadzonej analizy załączonych dokumentów, biorąc pod uwagę uwarunkowania, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2024 r. poz. 1112), Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie stwierdził, że dla projektu „Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łuków na lata 2023-2030” nie zachodzi potrzeba przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. (...) Nie przewiduje się wystąpienia oddziaływań skumulowanych oraz ze względu na lokalny zakres planowanych zadań i znaczną odległość od granicy państwa również oddziaływań transgranicznych. (...)*

Podsumowując, zgodnie z dołączonymi do wniosku uwarunkowaniami z art. 49 ustawy ooś, realizacja dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000.”

Projekt zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 na podstawie art. 17 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji został przekazany pismem GNP.042.1.2025 z dnia 12 sierpnia 2025 r. do zaopiniowania.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie pismem nr WPN.614.17.2025.MPO z dnia 28.08.2025 r. zaopiniowała projekt dokumentu w zakresie form ochrony przyrody występujących na terenie rewitalizacji, tj. pomników przyrody i ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów.

Następnie Burmistrz Miasta Łuków wystąpił z wnioskiem o uzgodnienie braku potrzeby przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wraz z uzasadnieniem zawierającym informacje o uwarunkowaniach, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie pismem nr WOOŚ.410.245.2025.AS z dnia 16 września 2025 r. uzgodniła brak potrzeby przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedłożonego projektu dokumentu.

9.3.5. Ochrona krajobrazu kulturowego

Zgodnie ze wskazaniem Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie Delegatura w Białej Podlaskiej zawartymi w piśmie nr BP-I.5150.3.12.2024.ID1 z dnia 09-08-2024 r. w procesie rewitalizacji:

- będzie brany pod uwagę stan techniczny, w tym jego degradacja, występującej na terenie miasta tradycyjnej drewnianej architektury, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów drewnianych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków,
- uwzględnione będą występujące na terenie gminy negatywne zjawiska przestrzenno-funkcjonalne, w tym niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, ze szczególnym naciskiem na centrum miasta oraz otoczenie zespołów zabytkowych,
- poprzez realizację przedsięwzięcia nr 11 pn. *Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej”* zostanie rozpoczęty proces opracowania, przyjęcia i wdrożenia „uchwały krajobrazowej”, zgodnie z art. 37a ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Uchwała ta będzie określać zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, uwzględniając ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane,
- uwzględniona zostanie potrzeba przywracania historycznych elementów krajobrazu kulturowego; podczas realizacji zadań związanych z nasadzeniami zostaną zastosowane rodzime gatunki drzew liściastych, odporne na warunki drogowe i przystosowane do obsadzeń przyulicznych, z wyłączeniem drzew niskopiennych, karłowatych, kulistych oraz szczepionych.

Projekt zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030 został pozytywnie zaopiniowany przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków pismem znak: BP-I.5150.4.10.2025.DK1 z dnia 02.10.2025 r.

SPIS TABEL:

Tabela 1	Cele i kierunki działań wyznaczone w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2017-2022	16
Tabela 2	Obszary interwencji i zadania wyznaczone w Programie Ochrony Środowiska ..39	
Tabela 3	Jednostki analityczne wyznaczone na obszarze Miasta Łuków	50
Tabela 4	Zestawienie wskaźników obrazujących zjawiska kryzysowe w poszczególnych sferach, wykorzystanych w diagnozie delimitacyjnej	53
Tabela 5	Jednostki analityczne wyznaczone w diagnozie delimitacyjnej, wykorzystane w pogłębionej diagnozie obszaru rewitalizacji	56
Tabela 6	Wyniki pomiarów hałasu drogowego prowadzonych na terenie Miasta Łuków	96
Tabela 7	Podsumowanie diagnozy pogłębionej obszaru rewitalizacji	116
Tabela 8	Cele procesu rewitalizacji w Mieście Łuków	120
Tabela 9	Kierunki działań wyznaczone dla celów procesu rewitalizacji w Mieście Łuków	121
Tabela 10	Zestawienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych dla Miasta Łuków	126
Tabela 11	Charakterystyka grup dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	175
Tabela 12	Ramy czasowe i finansowe dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	177
Tabela 13	Szacunkowe źródła finansowania realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych	185
Tabela 14	Korelacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych	191
Tabela 15	Zestawienie szacunkowych kosztów przedsięwzięć rewitalizacyjnych	196
Tabela 16	Przybliżone koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji Miasta Łuków na lata 2023-2030	216
Tabela 17	Ramowy harmonogram realizacji GPR 2023-2030	218
Tabela 18	Lista wskaźników wykorzystywanych do okresowego (dwuletniego) raportu ze stanu realizacji	221
Tabela 19	Lista wskaźników wykorzystywanych w ramach oceny aktualności GPR	225

SPIS RYCIN:

Ryc. 1	Położenie obszaru rewitalizacji w strukturze Miasta Łuków w Gminnym Programie Rewitalizacji na lata 2023-2030	12
Ryc. 2	Ogłoszenie Burmistrza Miasta Łuków z dnia 26 sierpnia 2022 r.	19
Ryc. 3	Cele strategiczne i operacyjne zawarte w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Łukowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2020-2030	32
Ryc. 4	Podział Miasta Łuków na jednostki analityczne	51
Ryc. 5	Obszar zdegradowany oraz obszar rewitalizacji Miasta Łuków.	54
Ryc. 6	Jednostki analityczne wyznaczone w diagnozie delimitacyjnej, wykorzystane w pogłębionej diagnozie obszaru rewitalizacji	57
Ryc. 7	Zasoby przyrodnicze obszaru rewitalizacji Miasta Łuków	88
Ryc. 8	Układ komunikacyjny obszaru rewitalizacji Miasta Łuków	92
Ryc. 9	Mapa imisyjna dla wskaźnika LDWN na obszarze rewitalizacji Miasta Łuków	98
Ryc. 10	Wykorzystanie powierzchni (pokrycie terenu) obszaru rewitalizacji Miasta Łuków..	101
Ryc. 11	Lokalizacja obiektów zabytkowych na obszarze rewitalizacji Miasta Łuków	105
Ryc. 12	Wykorzystanie powierzchni (pokrycie terenu) obszaru rewitalizacji Miasta Łuków	108
Ryc. 13	Wyposażenie w infrastrukturę techniczną obszaru rewitalizacji Miasta Łuków	111

SPIIS FOTOGRAFII:

Fotografia 1 Dokumentacja fotograficzna spaceru badawczego	22
Fotografia 2 Dokumentacja fotograficzna spotkania z seniorami	25

SPIS WYKRESÓW:

Wykres 1	Struktura demograficzna według ekonomicznych grup wieku	59
Wykres 2	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	59
Wykres 3	Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	61
Wykres 4	Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	62
Wykres 5	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	65
Wykres 6	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców	65
Wykres 7	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców	66
Wykres 8	Liczba osób pobierających dodatek mieszkaniowy na 100 mieszkańców	67
Wykres 9	Liczba dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	68
Wykres 10	Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców	79
Wykres 11	Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców	80
Wykres 12	Liczba osób objętych procedurą „Niebieskie karty” na 100 mieszkańców	81
Wykres 13	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	84

ZAŁĄCZNIKI:

1. Mapa w skali 1:5000 - Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji Miasta Łuków

PODSTAWOWE KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH

OBSZARU REWITALIZACJI MIASTA ŁUKÓW

Załącznik do Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łuków

skala 1 : 5000

PROJEKTY REWITALIZACYJNE

1. Dostosowanie części budynku Łukowskiego Ośrodka Kultury do prowadzenia działalności kulturalnej
2. Realizacja projektów edukacyjno-kulturalnych w Łukowskim Ośrodku Kultury
3. Utworzenie Centrum Animacji Społecznej przy ul. Browarnej 63 w m. Łuków
5. Rewitalizacja kompleksu budynków przy ulicy Kwiatkowskiego w Łukowie z przeznaczeniem na nowe funkcje społeczne
6. Utworzenie punktu wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – rodzina to podstawa
9. Rozbudowa i przebudowa amfiteatru miejskiego w m. Łuków
14. Rewitalizacja zabytkowego zespołu klasztorного pobernardyńskiego wraz z otoczeniem
15. Kompleksowa modernizacja układu funkcjonalno-użytkowego budynku Przedszkola Miejskiego nr 2 w Łukowie
16. Opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej obszaru targowiska miejskiego
18. Rewitalizacja obszaru przy ul. Warszawskiej w m. Łuków
19. Rewitalizacja Placu Narutowicza w m. Łuków

PROJEKTY REALIZOWANE NA CAŁYM OBSZARZE REWITALIZACJI:

4. Stworzenie systemu mikro-grantów dla organizacji pozarządowych
7. Aktywny Senior to zdrowy Senior
8. Aktywność to przyszłość
10. Organizacja działań kulturalnych na terenie obszaru rewitalizacji w m. Łuków
11. Program pilotażowy „Reklama w przestrzeni historycznej”
12. Łukowski program nasadzeń miejskich
13. Łukowska młodzież w akcji
17. Przyjazne przestrzenie publiczne

